

**ГОДИШЊИ ИЗВЈЕШТАЈ
О РЕЗУЛТАТИМА АКТИВНОСТИ
ИНСТИТУЦИЈЕ ОМБУДСМЕНА ЗА ЉУДСКА ПРАВА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ЗА 2022. ГОДИНУ**

Бања Лука, март 2023. године

Издавач

Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине
78 000 Бања Лука/Академика Јована Сурутке 13
имејл: bl.ombudsmen@ombudsmen.gov.ba
www.ombudsmen.gov.ba

Аутори Извјештаја

Омбудсмени:

- Др Јасминка Џумхур
- Нивес Јукић, дипл. правник
- Др Невенко Врањеш

Радна група:

- Др Јасминка Џумхур, Омбудсменка и координаторица Радне групе
- Александра Марин Диклић, помоћница Омбудсмена
- Алма Суљић, помоћница Омбудсмена
- Антеа Јозић, помоћница Омбудсмена
- Ирма Хаџиавдић, помоћница Омбудсмена
- Предраг Раосављевић, помоћник Омбудсмена

Технички уредио:

Драган Перић, шеф Одјељења за информационе технологије

САДРЖАЈ

I ПРЕДГОВОР	7
II САЖЕТАК	12
III ПОДАЦИ О ПОСТУПАЊУ ИНСТИТУЦИЈЕ ОМБУДСМЕНА ЗА ЉУДСКА ПРАВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У 2022. ГОДИНИ.....	28
IV ГРАЂАНСКА И ПОЛИТИЧКА ПРАВА.....	30
4.1. Увод	30
4.1.1. Статистика	30
4.2. Право на приступ информацијама	31
4.2.1. Статистика	32
4.2.2. Законодавство и институционални капацитети и механизми	32
4.2.3. Институционални капацитети	35
4.2.4. Захтјеви за издавање мишљења Омбудсмена	35
4.2.5. Сарадња јавних органа са Институцијом омбудсмена.....	35
4.2.6. „Јавни орган“ у смислу закона о слободи приступа информацијама	36
4.2.7. Изазови на страни подносиоца захтјева	36
4.2.8. Недоследности у примјени закона о слободи приступа информацијама на свим нивоима у Босни и Херцеговини	37
4.3. Право на имовину.....	41
4.3.1. Успостављање ефикасних механизма заштите права на имовину	42
4.3.2. Исплата утврђених потраживања из радног односа	43
4.4. Полиција.....	43
4.4.1. Примјена законодавства о слободи приступа информацијама.....	45
4.4.2. Полиција у заједници.....	45
4.4.3. Права из радног односа полицијских службеника	46
4.5. Инспекције	46
4.5.1. Непоступање по пријави	48
4.5.2. Надлежност за поступање инспекцијских органа.....	49
4.5.3. Приступ информацијама о извршеном инспекцијском надзору	49
4.5.4. Инспекторат социјалне и дјечије заштите на нивоу Федерације БиХ.....	49
4.6. Влада и министарска именовања.....	50
4.7. Миграције и азил	53
4.8. Јавне исправе	55
4.9. Ратна штета	56
4.10. Слобода удруживања	58
4.11. Слобода медија и безбједност новинара	59
V ПРАВОСУЂЕ И УПРАВА	61
5.1. Увод	61
5.2. Правосуђе.....	62
5.2.1. Дужина трајања поступка	62
5.2.2. Понашање странке у поступку	64
5.2.3. Извршење.....	64
5.2.4. Извршење над средствима буџета.....	65
5.2.5. Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине	66

5.2.6. Права из радног односа носилаца правосудних функција	67
5.2.7. Тужилаштва.....	67
5.2.8. Адвокати.....	68
5.3. Управа	69
5.3.1. Заштита права грађана	70
5.3.2. Непоштовање радних и етичких стандарда	71
5.3.3. Непоступање другостепеног органа по жалбама.....	71
5.3.4. Давања претходне и накнадне сагласности	72
VI ЕКОНОМСКА, СОЦИЈАЛНА И КУЛТУРНА ПРАВА.....	73
6.1. Увод.....	73
6.2. Радни односи	73
6.2.1. Избор кандидата по конкурсима	74
6.2.2. Услови постављени у конкурс.....	76
6.2.3. Рад на одређено вријеме	78
6.2.4. Непотизам у запошљавању	80
6.2.5. Сукоб надлежности	80
6.2.6. Минули рад.....	81
6.2.7. Права из радног односа	81
6.3. Пензије	82
6.3.1. Иницијатива за измјену закона.....	83
6.3.2. Загарантована пензија	84
6.3.3. Матичне евиденције	84
6.3.4. Породична пензија.....	84
6.3.5. Уплата доприноса	85
6.4. Комуналне услуге	85
6.5. Социјална права	86
6.5.1. Центри за социјални рад	87
6.5.2. Смјештај старих лица	88
6.5.3. Породиљске накнаде	88
6.6. Здравство.....	89
6.6.1. Жалбе грађана због повреда права из здравства	90
6.6.2. Доступност неопходних лијекова	91
6.6.3. Жалбе здравствених радника.....	92
6.6.4. Медицинско право	93
6.7. Образовање	93
6.7.1. Остваривање права на стипендију	95
6.7.2. Прелазак на „Болоњски систем студирања“	95
6.7.3. Образовање одраслих	96
VII ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ПРАЋЕЊЕ ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	97
7.1. Успостављање независног превентивног механизма	97
7.2. Предмети у Одјелјењу за праћење права лишених слободе – статистички подаци и појединачни предмети	98
7.2.1. Посјете казнено-поправним установама	98
7.2.2. Остваривање контаката са члановима породице и спољним свијетом	98
7.2.3. Здравствена заштита.....	100
7.2.4. Ванзаводске погодности	102

7.2.5. Бирачко право осуђених лица.....	102
7.3. Незаконито лишавање слободе	103
VIII ПРАВА ДЈЕТЕТА	105
8.1. Увод	105
8.2. Нормативне активности.....	106
8.2.1. Закон о материјалној подршци породицама са дјецом у Федерацији Босне и Херцеговине	107
8.2.2. Породични закон у Републици Српској.....	107
8.2.3. Алиментациони фондови	108
8.2.4. Закон о посебном регистру особа правоснажно осуђених за кривична дјела против полне слободе и морала над дјецом и малолетницима у Федерацији Босне и Херцеговине	109
8.2.5. Измјене закона о извршном поступку у Федерацији Босне и Херцеговине и Републике Српске	109
8.3. Права дјетета на јавне исправе	110
8.4. Право на приватност	111
8.5. Право дјетета на породични живот	113
8.6. Право на заштиту од насиља и занемаривања.....	115
8.6.1. Насиље у породици.....	115
8.6.2. Насиље у школама	116
8.7. Право на образовање.....	116
8.7.1. Предшколско васпитање и образовање	116
8.7.2. Основно образовање	120
8.8. Право на здравље	121
8.9. Вакцинација дјете	122
8.10. Подршка породицама са више дјете	123
8.11. Заштита дјете у правосудним поступцима	123
8.12. Заштита дјете од сексуалног искоришћавања и злоупотребе.....	124
8.13. Заштита дјете малолетника у сукобу са законом.....	125
8.14. Остале активности у заштити и промоцији права дјетета.....	126
8.15. Праћење реализације препорука из Специјалног извјештаја о стању остваривања права на дјечији додатак у Босни и Херцеговини.....	128
IX ПРАВА ОСОБА С ИНВАЛИДИТЕТОМ	130
9.1. Увод	130
9.1.1. Статистика	131
9.2. Иницијативе и измјене законодавства	131
9.2.1. Проблеми у примјени Закона о родитељима његователјима у Федерацији БиХ	133
9.3. Приступачност.....	134
9.4. Смјернице за унапређење свакодневне комуникације с особама са инвалидитетом	135
9.5. Сукоб надлежности центара за социјални рад	136
9.6. Именовање Вијећа за особе са инвалидитетом	136
9.7. Остваривање права на ортопедска помагала	137
9.7.1. Право глувих и наглувих особа на слушни апарат.....	137
9.7.2. Право слијепих и слабовидних особа на читач екрана	138

9.8. Дјеца са инвалидитетом.....	139
9.9. Закон о употреби знаковног језика у Федерацији БиХ	139
9.10. Неједнак положај особа са инвалидитетом с обзиром на околности и вријеме настанка инвалидитета	140
9.11. Сексуално и родно засновано насиље према особама са инвалидитетом.....	142
X ДИСКРИМИНАЦИЈА И ЗАШТИТА ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ И ВЈЕРСКИХ МАЊИНА.....	143
10.1. Увод у тематику	143
10.2. Оцјена стања по жалбама	144
10.3. Кључна запажања и трендови у години извјештавања	146
10.4. Како доказати дискриминацију?	149
10.5. Изазови у заштити од мобинга	151
10.6. Примјери из праксе	152
10.6.1. Напредовање на радном мјесту под условима једнакости	152
10.6.2. Помоћ странци која је дала отказ због мобинга	152
10.6.3. Дискриминација по основу етничке припадности	153
10.6.4. Родно заснована дискриминација	154
10.6.5. Дискриминација због увођења „КОВИД мјера“	156
10.6.6. Именовање адвоката по службеној дужности	156
10.6.7. Називи улица, тргова, установа.....	157
10.6.8. Неусклађеност закона о празницима	158
10.6.9. Предност у запошљавању кандидата из истог кантона	158
10.7. Права националних и вјерских мањина	158
10.7.1. Примјери из праксе.....	160
XI САРАДЊА С МЕДИЈИМА	162
XII САРАДЊА С ОРГАНИМА И ИНСТИТУЦИЈАМА, НВО И ЦИВИЛНИМ СЕКТОРОМ.....	166
12.1. Сарадња с органима и институцијама у Босни и Херцеговини.....	166
12.2. Сарадња с међународним организацијама и институцијама и поднесци УН комитетима	170
12.3. Сарадња са цивилним друштвом.....	177
XIII ПРЕПОРУКЕ ОМБУДСМЕНА	180
АНЕКС I ПРЕГЛЕД БУЏЕТА ЗА 2022. ГОДИНУ	207
АНЕКС II ПРЕГЛЕД ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДИ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА 2022. ГОДИНЕ.....	208
АНЕКС III ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ СТАТИСТИЧКИХ ИНДИКАТОРА.....	213

I ПРЕДГОВОР

Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Институција) је независна институција, успостављена са задатком да промовише добру управу и владавину права, односно да штити људска права и основне слободе. Успостављена је на темељу Анекса IV и VI Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини¹ (у даљем тексту: Дејтонски споразум) и Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Закон о омбудсмену)², а с радом је започела 1996. године.

У складу са Законом о омбудсмену, Институција почетком сваке календарске године доставља Предсједништву Босне и Херцеговине, Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине, Народној скупштини Републике Српске и Парламенту Федерације Босне и Херцеговине годишњи извјештај о резултатима активности Институције у претходној години.

Омбудсмени су, у складу са чланом 7. став 2. тачка ф), Закона о забрани дискриминације, обавезни поднијети годишњи, а према потреби и ванредне извјештаје о појавама дискриминације Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине, Парламенту Федерације Босне и Херцеговине, Народној скупштини Републике Српске и Скупштини Брчко дистрикта Босне и Херцеговине. Вођени економичношћу, Омбудсмени Извјештај о појавама дискриминације достављају као засебну цјелину у оквиру Годишњег извјештаја.

Специфичност наведених извјештаја је у чињеници да представљају инструмент путем којег се презентују активности Омбудсмена и резултати тих активности. То првенствено подразумијева активности везане за поступање по жалбама грађана, али и мониторинга, промоције људских права, давања мишљења, као и друге активности сходно одредбама закона којима су утврђене надлежности Омбудсмена.

Овако дефинисана обавеза Омбудсмена је заснована на важности Омбудсмена као канала комуникације између грађана и власти, што намеће обавезу да се у годишњем извјештају, носиоцима власти укаже на најизражајније проблеме с којим се грађани сусрећу при остваривању својих права.

Органи власти, уважавајући првенствено уставни оквир и међународне стандарде људских права, имају могућност да Годишњи извјештај ове Институције користе као показатељ у циљу отклањања слабости система које доводе до кршења људских права.

Годишњи извјештај за 2022. годину има додатни изазов из разлога што се презентује надлежним законодавним тијелима на почетку изборног мандата, што даје могућност да се користи као инструмент у процесу планирања и утврђивања политика како би се унаприједио положај грађана. Методолошким приступом који је коришћен при изради овог

¹ Усвојен 21. новембра 1995. године и ратификован 14. децембра 1995. године.

² “Службени гласник Босне и Херцеговине”, број 32/2000, 19/2002, 35/2004 и 32/2006.

извјештаја, настојало се одговорити на наведени изазов, на начин да се не презентују само активности Институције и њихов резултат већ укаже и на могуће правце дјеловања.

Годишњи извјештај се и јавно презентује, подноси стручној јавности професионалним организацијама, домаћим и међународним организацијама, цивилном друштву, медијима и грађанима. У Годишњем извјештају обавезно се наводи укупан број и природа примљених жалби, затим број жалби које Омбудсмени нису узели у разматрање, као и разлози за то, те број жалби које су биле предмет истражног поступка, као и налази поступајућих правника о томе. Презентују се подаци о броју издатих препорука Омбудсмена које су прихваћене од стране одговорних органа власти, као и статистички подаци који се односе на број издатих препорука које одговорни органи нису прихватили, односно тзв. нереализоване препоруке.

Омбудсмени достављају овај годишњи извјештај надлежним тијелима на разматрања с вјером да ће користити као полазна основа за расправу и унапређење људских права, гдје јачање институционалних механизма представља један од кључних елемената.

У том смислу потребно је подсјетити на тренутно стање у Институцији омбудсмена које захтијева подршку свих субјеката, посебно имајући у виду ограничене ресурсе у односу на ширину мандата о чему су Омбудсмени детаљно извјестили надлежне органе у Годишњем извјештају о активностима Институције омбудсмена за људска права за 2021. годину.³

Законом о омбудсмену дефинисан је мандат, надлежности, овлашћења, као и правила поступања Омбудсмена. Мандат Институције има неколико функционалних елемената који не укључују само поступање по жалбама и појединачним поступцима покренутим по службеној дужности, већ мониторинг и превентивно дјеловање. Управо Резолуција Генералне скупштине 48/134 од 20. децембра 1993. године (у даљем тексту: Паришки принципи) указује на важност да Институција има најшири могући мандат у свом поступању независност, плурализам, те успостављену сарадњу са органима власти, цивилним друштвом, међународним организацијама итд. Институцији треба бити осигурано финансирање, особље, инфраструктура и институционални капацитети за обављање функција из оквира своје надлежности и извршавање свих одговорности.

Законом о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, предвиђено је да је Омбудсмен за људска права Босне и Херцеговине централна институција за заштиту од дискриминације, те да она може поступати према свим физичким и правним лицима.⁴ У неким државама (Србија, Македонија, Словенија) ово тијело је успостављено као засебна институција.

Законима о слободи приступа информацијама (Босне и Херцеговине и на ентитетском нивоу власти)⁵ прописано је да су омбудсмени надлежни за предузимање одговарајућих

³ Стр.20.-30. https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2022041413104027bos.pdf.

⁴ Члан 7. Закона о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, “Службени гласник Босне и Херцеговине”, број 59/2009 и 66/2016.

⁵ Чланови 21. и 22. Закона о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини, “Службени гласник Босне и Херцеговине”, бр. 28/2000, 45/2006, 102/2009, 62/2011 и 100/2013; чл. 21. и 22. Закона о слободи приступа информацијама у Републици Српској, “Службени гласник Републике Српске”, број 20/2001; чл. 21. и 22. Закона о слободи приступа информацијама у Федерацији Босне и Херцеговине, “Службене новине Федерације Босне и Херцеговине”, бр. 32/2001 и 48/2011.

мјера, које имају за циљ поштовање правила слободног приступа информацијама. И за овај мандат је у неким државама успостављена засебна институција, која обједињује мандат слободе приступа информацијама и заштите личних података (Словенија, Србија, Црна Гора).

Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине (јули 2009. године) захтијевао је да се унутрашња структура Институције омбудсмена усклади с обавезама дефинисаним у члану 7. Закона који у ставу 5. прописује да: *„У буџет Институције омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине бит ће уврштена посебна буџетска ставка неопходна за функционисање специјалног одјела/специјалних одјела за борбу против дискриминације“*. Нажалост никада није дошло до имплементације наведене одредбе, иако је Институција редовно у свом захтјеву за буџет исказивала ову потребу и указивала на законску обавезу.

Слична ситуација је и с посебним мандатом који се односи на примјену закона о слободи приступа информацијама и медијске слободе за које није успостављена засебна институција. У поступку је реформа законодавства о слободи приступа информацијама, која укључује и питање дефинисања институционалних механизма.⁶

Законима о владиним, министарским и другим именовањима (за ниво Босне и Херцеговине и ентитетске нивое власти)⁷ Омбудсменима је дата посебна надлежност праћења провођења принципа приликом наведених именовања, односно издавање мјера за поништавање одлука и сл.

Предстојећим усвајањем Закона о измјенама и допунама Закона о омбудсмену Институција би требала добити и новим мандат превентивног механизма у складу са Опционим протоколом уз Конвенцију Уједињених нација против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни или поступака (ОРСАТ), што органи власти морају имати у виду приликом процјене финансијских, техничких и кадровских потреба Институције.

У Институцији тренутно ради 59 запосленика, и то 34 дипломирана правника (од тога три су Омбудсмена) и 25 запослених из категорије административног и техничког особља, док је Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији систематизовано 90 радних мјеста (прецизније 87 радних мјеста и три омбудсмена).

Приликом доношења Закона о платама у институцијама Босне и Херцеговине⁸ нису узете у обзир специфичности услова неопходних за запошљавање особља у Институцији омбудсмена које би према Закону о омбудсмену требале имати статус који имају запослени

⁶ Више: https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2020020515415139bos.pdf.

⁷ Чл. 16. и 17. Закона о министарским именовањима, именовањима Савјета министара и другим именовањима Босне и Херцеговине, “Службени гласник Босне и Херцеговине”, бр. 7/2003 и 37/2003; чланови 16. и 17. Закона о министарским, владиним и другим именовањима Федерације Босне и Херцеговине, “Службене новине Федерације Босне и Херцеговине”, бр. 12/2003, 34/2003 и 65/2013 и чланови 16. и 17. Закона о министарским, владиним и другим именовањима Републике Српске, “Службени гласник Републике Српске”, број 41/2003.

⁸ “Службени гласник БиХ”, бр. 50/08, 35/09, 75/09, 12/09, 32/12, 42/12, 50/12, 32/13, 87/13, 87/13, 75/15, 88/15, 16/16, 94/16, 72/17, 25/18.

у Уставном суду Босне и Херцеговине. Чак напротив, Законом о платама су стављене ван снаге одредбе Закона о омбудсмену за људска права, као *lex specialis*, чиме се директно оспорила независност Институције као једног од основних Паришких принципа.

Дакле, унутар Институције омбудсмена врше се три засебна мандата чији значај није препознат што се одражава и кроз чињеницу да нису осигурана материјално-финансијска средства, а исто ограничава измјену структуре Институције и њен даљи развој.

Посебно је важно указати да Институција има надлежност дјеловати и у односу на правосудне институције, без уласка у меритум предмета, што захтијева пријем одређеног броја правника који испуњавају услове неопходне и за избор судија, а за позицију помоћника треба да имају пет година радног искуства и положен правосудни испит.

Функционисање Институције омбудсмена је у сталном фокусу различитих организација и тијела, из разлога што је функционалност ове институције, како у сегменту заштите, тако и у сегменту промоције, гаранција заштите права грађана, али прије свега, индикатор оствареног степена владавине права према којем се мјери и степен демократичности једног друштва. Дјеловање Институције свакако треба бити усклађено са налазима и препорукама садржаних у сљедећим документима:

- Паришки принципи, а посебно кроз препоруке из Извјештаја Поткомитета за акредитовање GANHRI, новембар 2017. године;
- Универзални периодични преглед за БиХ из 2019. године;
- Мишљење Европске комисије о захтјеву БиХ за чланство у Европској унији из 2019. године уз Аналитички извјештај Европске комисије, Извјештај Европске комисије о Босни и Херцеговини за 2020. годину, 2021 и 2022. годину;
- Извјештај независних виших експерата о питањима владавине права у Босни и Херцеговини из 2019. године;
- Закључне опсервације свих девет УН комитета⁹ упућена након разматрања извјештаја о примјени конвенција које је БиХ ратификовала,¹⁰ као и препоруке УН специјалних извјестилаца;
- Принципе о заштити и промоцији Институције омбудсмена („Венецијански принципи“), а које је објавила Венецијанска комисија 2019. године, као и Препорука ЦМ/Рец(2021)1 Комитета министара државама чланицама о развоју и јачању ефикасних, плуралистичких и независних националних институција за људска права, а које је издало Савјета Европе 31.03.2019. године.

Институција је акредитована у статусу "А" пред Поткомитетом за акредитацију (ICC) Глобалне алијансе националних институција за људска права (GANHRI), раније Међународним координационим комитетом националних институција за промоцију и

⁹ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013031102133169bos.pdf.

¹⁰ УН Конвенција о правима дјетета; Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих поступака и кажњавања; Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације; Конвенција о правима особа с инвалидитетом; Конвенција за елиминацију дискриминације жена; Конвенција о правима радника миграната и чланова њихових породица и Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих поступака или кажњавања.

заштиту људских права. Посљедња акредитација извршена је 24. новембра 2017. године и она је потврда независности и функционисања Институције у складу с Паришким принципима.¹¹

Институција је била позвана у 2022. години, да до 3. октобра 2022. године поднесе захтјев за ре-акредитацију који се врши сваких пет година. Препоруке које је GANHRI упутио у процесу ре-акредитације 2017. године се односе на: осигурање финансијске независности; успостављање мандата независног превентивног механизма; формализацију радних односа са другим организацијама за људска права и домаћим институцијама, првенствено организацијама цивилног друштва и именовања и разрјешења, што је захтијевало усвајање измјена и допуна Закона о омбудсмену од стране Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. С обзиром да нису усвојене наведене измјене и допуне Закона, да је претходном сазиву Омбудсмена мандат истекао у новембру 2021. године, те да је у току био избор нових омбудсмена, као и чињеницу да је КОВИД у значајној мјери утицао на функционисање Институције, омбудсмени су поднијели захтјев за одгађање ре-акредитације за период од једне године којем је удовољено, тако да се захтјев за ре-акредитацију треба поднијети до јесењег засједања ИСС, у октобру 2023. године.

Све изнесено, пред Институцију омбудсмена и органе власти поставља озбиљан и захтјеван задатак да координисаним и синхронизованим дјеловањем створе претопоставке за унапређење Институције, као централног механизма за заштиту и промоцију људских права.

Омбудсмени Босне и Херцеговине

Др Јасминка Цумхур

Нивес Јукић

Др Невенко Врањеш

¹¹ Паришки принципи које је 1993. године усвојила Генерална скупштина Уједињених нација на приједлог Комитета за људска права из 1992. године односе се на статус институција за људска права у погледу унапређења и заштите људских права и предвиђају широку надлежност истих у области заштите људских права. Ради се о минималним стандардима који пружају смјернице за оснивање, надлежности, дужности, састав, укључујући плурализам, независност, начин рада и квазисудске активности институција за заштиту људских права.

II САЖЕТАК

У току 2022. године у бази предмета Институције укупно је регистровано 2.850 жалби, што је у односу на 2021. годину када је регистровано 2.946 жалби, смањење за 96 жалби, односно 3%. Тренд смањења жалби у Институцији треба посматрати у контексту смањења популације узроковане негативним демографским трендовима, али и одласком грађана у иностранство узроковано економско-социјалним и другим разлозима. Анализа жалби указује да су све сложенији предмети који се региструју, који садрже вишеструка кршења људских права, често узрокована системским слабостима. На ову чињеницу указује стални раст броја упућених препорука одговорним субјектима.

Тако је у 2022. години издато укупно 428 препорука, што у односу на 2021. годину када је регистровано 315 (а 2020. године 270 препорука) представља повећање од 113 препорука, од чега је 129 у потпуности реализовано, 16 дјелимично и 75 препорука по којима је остварена сарадња с Институцијом. Омбудсмене посебно забрињава чињеница да је и даље велик број препорука по којима нема никакве реакције одговорног органа (у 100 препорука Омбудсмена).

Омбудсмени наглашавају да је приступ Институцији омбудсмена омогућен свакој особи, односно да се Институцији омбудсмена може без икаквих трошкова обратити свака физичка или правна особа која има легитиман интерес, без икаквих ограничења. С тим у вези, Омбудсмени истичу да је у протеклој години, значајан број странака дјеловање Институције омбудсмена оцијенио позитивним, те сваке године значајан број странака пише захвале са наш рад, што овом приликом такође желимо истаћи и у Годишњем извјештају:

„ Прије свега желим да изразим искрену захвалност и одушевљење, коју показује и доказује Институција омбудсмена за људска права у БиХ. Заиста је невјероватна експедитивност, ефикасност и учинковитост Институције омбудсмена за људска права у БиХ. Па Ви, експресно по запримању захтјева од подносиоца, послје 2-3 дана одмах извјештавате да је захтјев запримљен, евидентиран под Вашим службеним бројем као жалба, а истовремено шаљете Ваш упит Јавном органу од кога се захтјевају одређени подаци по захтјеву подносиоца “.

„ Просто је невјероватно да Институција омбудсмена за људска права у БиХ, за мање од 30 дана заприми и евидентира захтјев по основу члана 11. Закона о слободи приступа информацијама и истом додјели број жалбе, истовремено упутити захтјев Јавном органу од кога се захтијевају тражени подаци, врло брзо Институција омбудсмена заприми тражени одговор од Јавног органа, који се експресно доставља подносиоцу захтјева за заштиту људских права. Све у року 30 дана. Свака Вам част. Ви сте најекспедитивнија, најефикаснија и најучинковитија Институција у цијелој Босни и Херцеговини “.

„ Хвала Вам на помоћи, одмах након Вашег дописа суду заказано је рочиште и поступак спуштен у кривичну. Без Ваше помоћи не би успјела “.

„Поводом донесене препоруке Институције омбудсмена за људска права у БиХ, срдечно Вам се захваљујемо и похваљујемо рад ове Институције, и то онда када је врло ажурно осмотрила задње поднеске привредног друштва, те при томе уважила стајалишта из достављених поднесака када се говори о начину рјешавања управне ствари“.

„Овим путем желим исказати своју захвалност Уреду омбудсмена, који је радио на овом без сумње нимало једноставном предмету због намјерно изазване правно комплициране ситуације, као и њене деликатности... Моја захвалност се не тиче само особне сатисфакције у законској процедури која је била неправедна и дискриминирајућа, него има и један моменат опћег значаја који бих хтио нагласити, а то је да сам као грађанин ове земље на израван начин искусио што значи ангажман Омбудсмена за људска права у борби појединаца за своја права. Овај ангажман Уреда омбудсмена ме је увјерио колика је важност свакодневног залагања против кршења људских права за изградњу правне државе. Хвала Вам што сте ми повратили повјерење у правне институције и законске процедуре ове земље“.

Институција заприма и одређени број жалби на поступање које се првенствено односе на одлуке о затварању предмета из разлога што у складу са законом Омбудсмени немају надлежност за поступање. То се прије свега односи на предмете у којима су судови већ донијели одлуке у чији меритум Омбудсмени не могу улазити или се ради о споровима између физичких лица. Има и одређени број приговора везаних за спорост у поступању саме институције што је у значајној мјери последица недовољних људских ресурса. Тако је у 2022. години, од 31 правника, пет правница било одсутно по основу коришћења права на породилски допуст. Осигурање ефикаснијег поступања у предметима за Институцију представља приоритетан задатак.

Слично претходним годинама, највећи број регистрованих жалби односи се на кршење грађанских и политичких права укључујући правосуђе и управу, те економских и социјалних права. Поднесене жалбе указују да је грађанима отежан приступ ефикасном правосуђу, запослењу, социјалним правима, а често су ове повреде узроковане високим степеном сиромаштва,¹² корупције те миграција становништва. Када је ријеч о миграционим процесима, све је више индикатора који указују на перманентан одлазак младих и образованих грађана из Босне и Херцеговине, што свакако захтијева предузимање адекватних и хитних мјера с циљем заустављања овог процеса.¹³

Према сазнањима Омбудсмена заснованим на конкретним жалбама регистрованим у Институцији и током 2022. године, у Босни и Херцеговини најугроженије категорије становништва биле су: млади, свакако због немогућности запошљавања, пензионери, особе с инвалидитетом, породице с једним родитељем, дјеца, посебно у одређеним животним ситуацијама попут конфликтних развода својих родитеља, те запослени у појединим

¹² Као последица велике стопе незапослених, малих пензија, најмање, односно просјечне плате које су далеко испод званичне потрошачке корпе, стопе ПДВ-а којом су подједнако опорезиве и основне животне намирнице и најлуксузнија роба, великих социјалних разлика између највећег броја становника и мале групе грађана који имају изузетно велика примања, неједнаких социјалних давања која зависе од мјеста пребивалишта и др.

¹³ Уз наведене, ту су и проблеми који се односе на потребу потпуне деполитизације процеса запошљавања, затим хитност реформе образовања, знатно подизање нивоа помоћи и подршке неразвијеним општинама.

гранама привреде с изузетно ниским примањима, као што су угоститељство, трговина, неке производне дјелатности и др.

Током 2022. године у оквиру Одјељења за праћење остваривања политичких и грађанских права регистровано је 857 жалби што представља смањење броја у односу на претходну годину када су запримљене 904 жалбе. Препоруке су издате у 172 предмета. Према разматраним повредама права бројчани показатељи су следећи: приступ информацијама 308, полиција 153, владина и министарска именовања 104, имовинско-правни односи 117, инспекције 86, правну помоћ 13, јавне исправе 30, миграције и азил 19, ратна штета 15, медији и слобода информисања 12, предмети корупције 3, вјерске слободе и религија 3 и слобода удруживања 1.

Извјештај Европске комисије о Босни и Херцеговини за 2022. годину истиче да су прописи о праву на приступ информацијама и даље фрагментисани и нису у складу са међународним и европским стандардима, док се правила о заштити података и о приступу информацијама и даље тумаче на начин који више штити приватне интересе него јавне интересе. Остваривање права на приступ јавним информацијама је и даље недоследно. Омбудсмени констатују да још увијек постоји неразумијевање концепта права на приступ информацијама и обавезе јавних органа да, поступајући по захтјевима, учине доступним јавности информације које посједују. Сам концепт почива на стајалишту да грађани имају право знати информације од јавног значаја. Важеће законодавство не утврђује проактивну транспарентност као обавезу јавних органа која је кључни предуслов за осигурање принципа добре управе и то принципа транспарентности, отворености јавних органа, ефикасности и одговорности.

Најчешћи основ обраћања правних и физичких лица Институцији омбудсмена односи се на неодлучивање у законом прописаном року, право на двостепеност, недоследно и/или неправилно утврђивање изузетака од саопштавања, неадекватно (или никако) проведен тест јавног интереса итд. Кључни проблеми могу се дефинисати у односу на законодавство; у односу на институционалне капацитете и механизме; у односу на подносиоце захтјева и у односу на недостатке у примјени закона о слободи приступа информацијама на свим нивоима власти.

Тема која је обиљежила и 2022. годину у области права на приступ информацијама је процес доношења новог закона о слободи приступа информацијама и поновној употреби информација на нивоу Босне и Херцеговине. Савјет министара БиХ до данас није разматрало Закон о слободи приступа информацијама и поновној употреби информација у Босни и Херцеговини. Према Нацрту новог закона, Институција омбудсмена остаје без посебног мандата, а једино овлашћење које Омбудсмени имају односи се на обавезу јавних органа да Институцији достављају податке о службенику за информисање. У контексту новог закона, посебно је проблематичан институт надзорног органа јер предвиђени институционални механизми немају независност која се захтијева међународним стандардима. На нивоу Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске нису инициране промјене по питању важећег законодавства, тако да су и проблеми на које Омбудсмени БиХ дуги низ година указују, идентични.

Проблематични су и случајеви у којима јавни органи који су неспорно обавезни примјењивати законе о слободи приступа информацијама, тврде да у смислу прописа не представљају јавни орган, или да нису буџетски корисници, те да нису ни обавезни примјењивати одредбе наведених закона. С друге стране, евидентни су и изазови са којима се јавни органи суочавају при поступању по захтјевима за приступ информацијама, због прешироко, или непрецизно постављених захтјева, а присутни су и случајеви да подносиоци захтјева не користе редовне правне лијекове. И даље је присутно непоштовање законом прописаних рокова, неодлучивање у законом прописаној форми, као и инсистирање јавних органа да захтјеви садрже елементе који нису предвиђени важећим прописима из области права на приступ информацијама. Јавни органи често не проводе тест јавног интереса, или га проводе неправилно. У рјешењима се тест јавног интереса не образлаже довољно, или се само констатује да је проведен, након чега утврђују да не постоји јавни интерес.

Имовинска права у директној су вези са ефикасношћу органа од чијег поступања зависи како могућност уживања тако и ограничење права. Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине је током 2022. године за примила 117 жалби због повреде права на имовину, што је за шест жалби мање него у претходној години. У осам предмета упућена је препорука означеним одговорним органима. Жалбе које се односе на повреду имовинских права показују да постоји евидентна слабост механизма надлежних за осигурање и заштиту имовинских права, због непоступања надлежних органа у складу са позитивним законодавством и међународним стандардима заштите права на имовину, непримјерене дужине поступака пред надлежним органима, кршења начела прописаних одредбама прописа о управном поступку, непредузимања административних радњи од којих зависи право на располагање имовином. Претходно наведено показује неопходност преиспитивања ефикасности механизма заштите права на имовину, што представља важно питање уколико држава контролише употребу имовине у складу са општим интересом.

Током извјештајног периода за примљене су 153 жалбе на поступање полиције, пет жалби мање него у претходној години. Препоруке су упућене у 12 предмета. Жалбе су изјављене због поступања полицијских службеника које излази из професионалних оквира, незадовољства начином на који је поступљено по пријави прекршајног или кривичног дјела, поступком издавања записника након полицијске интервенције, повреде одредби прописа о слободи приступа информацијама, прекомјерне употребе силе, захтјева за интервенцију у поремећеним међусусједским и фамилијарним односима који су најчешће резултат неријешених имовинско-правних питања, незадовољство интервенцијом по захтјеву бивших супружника због међусобног сукобљавања и проблема виђања дјетета, неажурног поступања министарства унутрашњих послова као органа управе, али и жалбе полицијских службеника ради остваривања права из радног односа. Жалбе показују да је нужно да: полицијски службеници буду упознати са домаћим законодавним оквиром и међународним документима људских права; механизми поступања по притужбама грађана буду ефикасни; јавност буде упозната са надлежностима полицијских органа како неоснованим притужбама не би додатно оптерећивали њихов рад; статусна и радна права полицијских службеника буду у потпуности остварена. Омбудсмени скрећу пажњу на један важан сегмент полицијског дјеловања, а то је рад полиције у заједници, који може бити

реактиван, што значи да полиција долази на позив када се деси догађај који захтијева њену интервенцију, и проактиван што подразумијева присутност полицијских службеника на мјестима и у вријеме гдје је то потребно. Веома је важно унапређивати стандард рада полиције у заједници на начин да више буде заступљено проактивно дјеловање у односу на реактивно.

Инспекцијски надзор, као облик управног надзора, има изузетну важност при провођењу читавог низа прописа на којима се темељи заштита загарантованих грађанско-политичких и економских, социјалних и културних права физичких и правних лица. Инспекцијске активности подлијежу начелима доброг управљања, због чега се од инспекцијског надзора захтијева да буде успостављен на приципима: транспарентности, професионалности, одговорности, али и кохерентности, пропорционалности, отворености, партиципативног приступа и ефикасности.

Током 2022. године, Омбудсмени су запримили 86 жалби, због непровођења инспекцијског надзора и непредузимања радњи и мјера из оквира надлежности инспекцијских органа, што је 14 жалби мање него у 2021. години. Упућено је 16 препорука, које се односе на изостанак инспекцијског надзора, неблаговремено поступање инспекцијских органа, непоступање у складу са одредбама позитивног законодавства којима су прописани обухват, садржај и форма надзора, права и дужности инспектора, делегације надлежности током поступка у којем је већ наступила материјална штета, али и повреде права на слободан приступ информацијама од стране инспекцијских органа.

Жалбе показују да надлежни органи власти, у складу са својим надлежностима и овлашћењима, морају предузети потребне мјере с циљем отклањања слабости у функционисању инспекцијских органа, њиховог оснаживања и осигурања ефикаснијег дјеловања. Без обзира на функционалну и територијалну организацију инспекцијских органа уочен је и проблем недостатка координације, посебно између различитих нивоа инспекцијског надзора, као и неблаговремене оцјене стварне надлежности инспекције.

Омбудсмени Босне и Херцеговине, у складу са одредбама Закона о министарским именовањима, именовањима Савјета министара и другим именовањима Босне и Херцеговине и ентитета разматрају приговоре на коначна именовања у складу с одредбама ових закона. Током 2022. године разматрали су 104 жалбе, што је 20 жалби мање него у претходној години. Упућено је 50 препорука. Број жалби и упућених препорука у 2022. години због повреде основних принципа приликом провођења поступака именовања и разрјешења чланова управних и надзорних одбора у привредним друштвима и јавним предузећима, смјене функционера без навођења разлога, именовања према политичкој припадности а не објективним критеријима, показују потребу за преиспитивањем постојећег законодавног оквира и дециднијег одређења критерија који морају бити испоштовани у процедурама именовања и разрјешења именованих лица.

Миграциона кретања појачана 2018. године на глобалном нивоу, рефлектовала су се и на Босну и Херцеговину доласком великог броја страних лица на територију државе, што је поставило одговорне задатке за домаће институције, посебно имајући у виду да се радило о нелегалним мигрантима који су исказали намјеру за тражење азила, а да у већини случајева

никада нису приступили процесу регистрације. Иако број запримљених жалби указује на смањење миграционих кретања у односу на претходне године, питање миграција је у фокусу Институције првенствено кроз питање праћења ефикасности дјеловања институција надлежних за спровођење поступака по захтјевима, те обезбјеђивања статусних и других права гарантованих законодавством Босне и Херцеговине и ратификованим међународним стандардима.

Страни држављани лично или путем пуномоћника и невладиних организација од Институције омбудсмена захтијевају интервенцију ради пружања могућности за исказивање намјере за азил, недоношења одлуке у вези са захтјевом за азил, постављање старатеља малолетном лицу без пратње, незаконитог поступања надлежних служби у поступку по захтјеву за азил-исказивање намјере за тражење азила у Босни и Херцеговини.

Омбудсмени указују на важност континуиране едукације службеника у чијој надлежности је питање странаца, њиховог боравка, кретања и статуса, по питању законских прописа Босне и Херцеговине и међународних стандарда заштите људских права.

У обраћањима грађана исказано је незадовољство поступањем надлежних органа у поступцима за издавање личних докумената и тражених увјерења, процедура уписа података у матичним књигама рођених, питања непризнавања избјегличких картона, иако су судски поступци у току, упућивали су молбе за посредовање у хитном поступку ради остварења права на путну исправу. Током 2022. године Институцији омбудсмена изјављено је 30 жалби које су у вези са јавним исправама, што је три жалбе више него у претходној години. Упућене су три препоруке.

Централна изборна комисија није ажурирала Централне гласачке спискове на којима се и даље налазе преминуле особе, због чега матичне канцеларије имају обавезу доставити тачне податке, а Централна изборна комисија неизоставно мора ажурирати листе бирачког тијела, како би се спријечила свака злоупотреба у изборном процесу.

Анексом VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини прописано је да све избјеглице и расељена лица имају право да се слободно врате својим кућама, право на поврат имовине која им је одузета током ратних дејстава од 1991. године, као и надокнаду имовине која им се не може вратити. Глобална економска криза утицала је и на остваривање имовинских права избјеглих и расељених лица због објективне немогућност обнове стамбених објеката, због чега надлежни органи морају пронаћи и преиспитати све правне и финансијске оквире како би се пронашла одговарајућа рјешења.

У 2022. години запримљено је 15 предмета (три мање него у 2021.години) везаних за питање ратне штете на имовини подносилаца жалби¹⁴ и могућностима накнаде штете, обнове оштећених објеката,¹⁵ рјешења стамбеног питања,¹⁶ захтјева за упутство у погледу

¹⁴ Ж-БЛ-05-28/22, Ж-БЛ-05-538/22, Ж-БЛ-05-407/22.

¹⁵ Ж-МО-05-148/22, Ж-БР-08-250/22.

¹⁶ Ж-БЛ-05-248/22.

остваривања права¹⁷ али и приговора на поступке додјеле новчаних средстава за обнову објеката.¹⁸

У случају расписаних јавних позива за донирање средстава у наведене сврхе битно је транспарентно објавити позив на више различитих медија и дати што детаљније упутство за пријављивање, како би грађанима било олакшано учешће у процедури, те исту провести на правилан и законит начин.

Као и у ранијим извјештајним периодима и даље је примјетно незадовољство и неповјерење грађана према правосудним институцијама због неефикасности судског система, неефикасног рада тужилаштва, неповјерења у рад Високог судског и тужилачког савјета, неадекватност поступања ВСТС-а. Велики број жалби је поднесен због неразумне дужине трајања судских поступака. То су предмети гдје се поступци пред појединим судовима у првом и другом степену воде дужи низ година. Преоптерећеност судова не може бити оправдање за прекомјерну дужину поступка. Државе потписнице Европске конвенције о људским правима дужне су организовати правне системе који ће осигурати поштовање чланка 6. Конвенције. Европски суд за људска права је утврдио да се “разумност” дужине трајања поступка мора цијенити у свјетлу околности случаја и у односу на низ критерија: сложеност предмета, понашање подносилаца представке и надлежних органа и важност предмета спора за подносиоца представке.¹⁹

Тужилаштва су органи надлежни за провођење истраге за кривична дјела, те за гоњење починилаца пред судовима, у складу са Законом о кривичном поступку и другим примјењивим законима.

Током 2022. године запримљено је 76 жалби у односу на поступање тужилаштва (три жалбе више него претходне године) које се односе на дужину трајања поступка од момента покретања пред тужилаштвом до доношења тужилачке одлуке, непредузимања процесних радњи у предметима који захтијевају ургентно дјеловање, незадовољства тужилачким одлукама/наредбом о неспровођењу истраге, повреде права на слободан приступ информацијама, дужине трајања поступка за рјешавање притужби изјављених на наредбе о спровођењу/обустави истраге, итд. Одређене специфичности у предметима пред тужилаштвом које могу бити везане за профил оштећене стране, као што су дјеца, жене жртве насиља у породици и др., захтијевају сензибилност тужиоца за поступање, али и спремност на интензивну сарадњу са другим институцијама, прије свега, центрима за социјални рад.

Институција омбудсмена је током 2022. године запримила 13 жалби на поступање адвоката/адвокатских комора, што је шест жалби више него током 2021. године. Жалбе су изјављене због неинформисаности о окончању поступака по дисциплинској пријави против адвоката, незадовољства подносилаца жалби одлукама у поступцима пред надлежним судовима због чега је тражена дисциплинска одговорност адвоката, непрофесионалног поступања адвоката. Жалбе су изјављене и због незадовољства радом нотарских

¹⁷ Ж-БЛ-05-54/22.

¹⁸ Ж-СА-08-1371/22.

¹⁹ Фрудлендер против Француске [Велико вијеће], 27. јун 2000. године, став 43.

канцеларија, док је у истом периоду упућена само једна препорука. Омбудсмени указују на значај ефикасног поступања и дјеловања адвокатских комора као струковних удружења која имају јавна овлашћења.

Омбудсмени истичу да квалитет јавних услуга и рад органа јавне управе за грађанина представља конкретан индикатор функционалности одређене државе. Добра управа треба бити на услузи заједници и промовисати повјерење друштва у извршну власт, доприносити политичкој стабилности и подстицати економски развој и социјално благостање. За разлику од тога, нефункционална управа може узроковати отпор грађана и њихов протест против државе, а у најгорем случају довести до нефункционалне државе. Право грађана на добру управу регулише, поред осталог, и Повеља о основним правима Европске уније.²⁰

У извјештајном периоду Омбудсмени су поступали по 292 жалбе које су се односиле на повреду права на добру управу што је за 28 жалби више него у 2021. години. Омбудсмени су анализом поступања у 2022. години уочили бројне слабости које се односе на: трајање управног поступка, ћутању администрације, неефикасну реакцију инспекцијских служби и непоступање тијела у законским роковима приликом одлучивања о захтјевима странака. Скренута је пажња на: непримјерено поступање службеника, неодговарајуће радно вријеме органа управе, упућивање странака од једног до другог тијела, претјерани формализам, неефикасност у раду и уопштено повреде процесних одредаба којима је уређен управни поступак, вођење управних поступака супротно одредбама закона из разлога: недоношења одлука у законским роковима, инсистирања на достави великог броја непотребне документације, повреде начела пружања помоћи неугој странци, недоношења одлука поводом жалбе, дуготрајних поступака одлучивања у другом степену, враћања предмета првостепеним органима на поновно одлучивање (принцип пинг-понг лоптице) и погрешне примјене материјалних прописа.

Омбудсмени сматрају потребним спровести свеобухватну анализу рада органа јавне управе, те на основу уочених слабости приступити реформи и унапређењу услуга власти како би у већој мјери постала ефикасна, приступачна и транспарентна у свом раду.

У 2022. године запримљено је 676 жалби из области заштите економских, социјалних и културних права. Одређен број предмета, 358 је пренесен из 2021. године, што значи да су Омбудсмени у извјештајној години рјешавали 1033 жалбе. У односу на 2021. годину Одјелење за заштиту економских, социјалних и културних права је запримио мањи број жалби (93). Запримљене жалбе су се у највећем броју односиле на повреде права из радних односа (251), на пензије (127), комуналне услуге (107), социјалну заштиту (63), здравство (59), образовање (47), екологију и заштиту околине (18), те јавне приходе (4).

Жалбе из радних односа се највећим дијелом односе на неправилности у вези провођења конкурсних процедура, односно неизбора најбољег кандидата, запошљавања сродника, пријема у радни однос без расписивања конкурса, промјеном систематизације радних мјеста, поготово након што је правомоћном судском пресудом одређено враћање радника на посао. Запримљен је и одређени број жалби које се односе на дискриминаторне услове

²⁰ Члан 41.

постављене у јавним конкурсима, дужине конкурсне процедуре за које вријеме подносиоци жалбе наврше године старости које их елиминишу из даљње процедуре што се може сматрати дискриминацијом због доби, давање приоритета код запошљавања одређеним категоријама, те осталим повредама из радних односа (годишњи одмори, рад викендом).

Став Омбудсмена БиХ је да је циљ конкурсних процедура избор најквалитетнијих кандидата, односно државних службеника, те да измјене закона и подзаконских аката требају водити избору најуспјешнијег кандидата.

Одређени број жалби указује да постоји проблем у осигурању права из радног односа уколико послодавац има сједиште на подручју једног ентитета или кантона, а дјелатност врши на подручју другог ентитета или кантона. У овим случајевима се инспекције рада оглашавају ненадлежним.

По повредама права из пензијског осигурања Омбудсмени су у 2022. години запримили 127 жалби, те издали шест препорука. У односу на претходну годину, када је запримљено 158 жалби, уочено је смањење броја предмета. Без обзира на број регистрованих жалби, Омбудсмени указују на добру сарадњу са фондовима за ПИО/МИО, који се сами суочавају са великим бројем предмета од којих многи траже сарадњу са фондовима сусједних и других држава. Ово у значајној мјери утиче и на њихову ефикасност у цјелини.

У 2022. години регистрован је значајан број предмета који се односе на комуналне услуге (107). Како се најчешће ради о услугама које се пружају на основу закључених уговора, гдје постоји изјава странке, ту Омбудсмени немају надлежност за поступање, већ те предмете просљеђују Омбудсмену за потрошаче. Ови предмети се односе на испоруку топлотне енергије, воде, електричне енергије и др. Међутим, код утврђивања цијена и начина пружања услуга, одлуке доносе јавни органи, што дефинише надлежност поступања Омбудсмена, те чињеница да се као пружаоци услуга јављају јавна предузећа, као и околност да инфраструктурна инвестициона улагања се врше јавним средствима, посебно у локалним заједницама. Потребно је правити разлику у услузи од приступа ресурсу који се доводи до грађана путем те услуге. Ово је посебно значајно код приступа праву на питку воду, што укључује јасно и транспарентно одлучивање надлежног органа о питању ко и на који начин ће добити право на осигурање услуге испоруке воде која је јавно добро, крајњем кориснику.

Жалбе које се односе на социјална права су поднесене због нерјешавања захтјева за једнократну новчану помоћ, нередовну исплату социјалне помоћи, немогућности остваривања породичних накнада у случају када се пребивалиште и мјесто рада породиље налазе у различитим ентитетима/кантонима, збрињавање особа са интелектуалним тешкоћама, услове у приватним домовима за збрињавање старих особа и слично. Стање велике незапослености, ниске пензије, указују да све већи број становништва има потребу за одређеним облицима социјалне заштите, што намеће обавезу држави да се ова врста права мора ставити у већи фокус занимања. Број изјављених жалби из ове области свакако не осликава право стање ствари које је у пракси сложеније. Социјална помоћ је симболична и не може осигурати основне животне потребе корисника.

Недовољна препознатљивост важности улоге центара за социјални рад, на што Омбудсмени указују годинама, резултује неразвијањем њихових капацитета како би на адекватан начин одговорили својој захтјевној друштвеној улози. Ово је посебно значајно у дијелу који тражи њихов стручни рад и ангажман, као што су конфликтни разводи, збрињавање дјеце у сукобу са законом, адекватно збрињавање лица у стању социјалне потребе и др. Надлежности за поступање центара за социјални рад, посебно у Федерацији БиХ, прописују се законима које доносе сви нивои власти док средства за њихово функционисање обезбјеђују оснивачи. Омбудсмени подсјећају да, за унапређење социјалних права грађана, потребно је оснажити и центре за социјални рад.

У 2022. години, Одјељење за праћење економско-социјалних и културних права је регистровао 59 предмета из области здравствене заштите (20 предмета мање него у 2021.години), док су у шест предмета издате препоруке. Поднесене жалбе односе се на права пацијената, здравствено осигурање, немогућности рефундације трошкова који падају на терет фондова здравственог осигурања, процедуре набавке лијекова, немогућност остваривања здравствене скрби/заштите због недоступности лијекова одређеним категоријама болесника према њиховим стварним потребама, а проблем представљају и лијекови који нису регистровани, нити доступни у Босни и Херцеговини, права на приступ информацијама од стране здравствених установа и сл.

Анализирајући поступке везане за здравство покренуте током 2022. године, али и ранијих година, Омбудсмени су уочили да се питања везана за права из здравства разматрају у свим одјељењима Институције омбудсмена јер право на приступ здравственој заштити је угрожено свим категоријама грађана.

У области образовања, у 2022. години, регистровано је 47 предмета (четири предмета мање него у 2021.г.), а издато шест препорука. Препоруке су се односиле на осигуравање механизма праћења и надзора над додјељивањем субвенција предшколским установама на подручју Брчко дистрикта БиХ, у циљу превенције евентуалног ненамјенског трошења субвенција, омогућавање одбране магистарског рада, прецизније и адекватније уређење и заштита права студената на адекватно обавјештавање, менторство и стицање звања, те испитивање навода подносиоци жалбе у погледу повреде принципа и стандарда студирања на II циклусу студија и предузимање мјера на отклањању утврђених неправилности, било кроз усвајање општих или појединачних правних аката.

Жалбе из подручја образовања се односе на недоношење одлука од стране министарстава надлежних за област образовања, те проблема око образовања одраслих. Одређени број предмета односио се на поступак провођења конкурсних процедура на високошколским установама, акредитацију високошколских установа, немогућност остваривања права на стипендирање, те немогућност добијања лиценци након завршеног школовања.

Омбудсмени позивају надлежне да предузму додатне напоре како би ова институција постала национални механизам за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака у Босни и Херцеговини и независни орган у складу са Факултативним протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака са мандатом који омогућава посјете свим мјестима

гдје се налазе лица лишена слободе, у сврху побољшања положаја лица лишених слободе, посебно у погледу утврђивања евентуалног мучења и других облика нечовјечног и нехуманог поступања.

Имајући у виду да право на физички интегритет и људско достојанство спадају у основна људска права и да се забрана мучења у општем међународном праву третира као императивна норма која је обавезујућа за све државе, Босна и Херцеговина је у обавези да спроводи активности и мјере усмјерене на обезбјеђење пуног поштовања забране злостављања и унапређења стања у овој области. У току 2022. године у Одјељењу за праћење права лишених слободе запримљено је 77 жалби док је у 2021. године у овом одјељењу запримљена 91 жалба, што је за 14 жалби мање. Анализа достављених жалби показује да се највећи број жалби односио на остваривање здравствене заштите, коришћење ванзаводских погодности, услове смјештаја и третмана, остваривање права на премјештај у другу установу, као и на могућности остваривања контаката са дјецом у установама. У току 2022. године издата је једна препорука. У току 2022. године извршена је и посјета неколико установа за извршење кривичних санкција, те предузимане друге активности из надлежности Одјељења.

Успостављањем НПМ у Босни и Херцеговини ова Институција би имала приступ свим подацима о броју и третману лица лишених слободе у установама задржавања, као и броју установа и њиховој локацији. Надаље, имала би приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору и на несметане разговоре са лицима лишеним слободе без присуства свједока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације, по слободном избору, као и на контакте са Поткомитетом за превенцију тортуре, да му доставља податке и састаје се с њим. Све ове активности допринијеле би заштити права лица лишених слободе у Босни и Херцеговини и то не само притвореним и осуђеним лицима у казнено-поправним заводима, већ и лицима приликом полицијских/тужилачких задржавања, корисницима у установама социјалне заштите и особама са менталним сметњама у психијатријским болницама. Поред тога, овим активностима би се надзирала и поступања према избјеглицама и мигрантима и вршио надзор над поступцима принудних удаљења странаца.

Омбудсмени очекују конкретнију и одлучнију реакцију система заштите дјече у ситуацији конфликтних породичних односа или других неповољних породичних прилика. Ова реакција подразумијева ревизију породичних закона у Босни и Херцеговини.

Неопходно је умањити ефекат сиромаштва на дјецу, извршити ревизију закона о извршном поступку у Босни и Херцеговини, како би се превасходно изузела примања дјече од извршења у извршним поступцима, али и унаприједио нормативни оквир како би дјеца остварила своја права на издржавања и на одговарајући животни стандард.

Босна и Херцеговина није постигла довољан ниво заштите дјече од сексуалног насиља, будући да судски поступци трају предуго и да кажњавање починилаца сексуалног насиља над дјецом није одговарајуће. Позивају се надлежни да и даље предузимају напоре како би ускладили важеће кривично законодавство са Конвенцијом Савјета Европе о заштити дјече

од сексуалног искоришћавања и сексуалне злоупотребе (Ланзароте конвенција). Посебно је неопходно да Федерација Босне и Херцеговине усвоји Закон о посебном регистру особа правомоћно осуђених за казнена дјела против полне слободе и морала над дјецом и малољетницима.

Дуготрајност судских поступака у којима се доносе кључне одлуке за живот дјетета и даље су стварност рањивих група дјеце. То је неприхватљиво, јер неизвјесност у животу дјетета може довести до непоправљивих посљедица. Омбудсмени се већ годинама залажу за специјализацију судова, односно судија при првостепеним редовним судовима, а у чијој би надлежности били сви поступци у области поородичноправне заштите дјетета, укључујући и извршење судских одлука.

Без обзира на бројне предузете активности које имају за циљ деинституционализацију и промоцију хранитељства велики број дјеце без родитељског старања и даље одраста у установама, дијелом и због недовољног броја хранитељских породица, посебно у урбаним срединама и недостатка специјализованих хранитеља за дјецу с проблемима у понашању и тешкоћама у развоју. Такође, нема подобне дјеце за усвајање.²¹ Морају се истакнути проблеми дјеце са поремећајима у понашању у установама за дјецу без родитељског старања, којима се мора обезбиједити право на заштиту од насиља и занемаривања, на примјерено образовање, психијатријско лијечење и на добијање примјерене стручне подршке и заштите.

Омбудсмени сматрају да је неопходно посебну пажњу посветити менталном здрављу дјеце. Уз одговарајућу подршку родитеља, породице, школе и шире заједнице, дјеца и млади се развијају у задовољне, добро прилагођене и самопоуздане одрасле особе које се могу носити са стресом и градити нормалне односе с другим људима. Омбудсмени посебно додају да је неопходно успоставити бољу сарадњу и координацију на релацији школа-родитељи. Ово само указује колико су важни стручни радници у школама, центрима за социјални рад и центрима за ментално здравље.

Посебна пажња треба бити посвећена од стране надлежних органа, медија, али и грађана праву на приватност дјетета када се извјештава о дјечи. Насиље и друге повреде права дјеце путем интернета указују на бројне ризике којима су дјеца изложена у употреби нових технологија, али и на несналажење одраслих и тешкоће с којима се сусрећу институције у заштити њихових права.

Неравномјерна доступност бројних услуга - у васпитању и образовању, здравству, социјалној заштити, слободном времену и другим подручјима - и даље негативно утиче на осигуравање једнаких шанси међу дјецом. Иако су видљиви помаци у окупљању стручњака, организација цивилног друштва и појединих институција у подручју права и начела учествовања дјеце, оно се у друштву не остварује у довољној мјери. Функционисање дјечијих представничких органа у школама, установама и локалној заједници углавном зависи од ентузијазма и начина на који одрасли разумију дјечију партиципацију.

²¹ Биолошки родитељи иако не воде рачуна о дјечи не дају сагласност за њихово усвајање.

Радећи свакодневно са грађанима, Омбудсмени сматрају да се мора радити на стварању већег повјерења јавности у постојеће институције које се баве заштитом дјеце. Повјерење у институције посебно је важно у вријеме криза (пандемија Корона вирусом, економска криза, природне непогоде и сл.).

Омбудсмени морају истакнути и проблем дјеце миграната у Босни и Херцеговини, односно на неадекватне услове прихвата у привременим прихватним центрима или другим мјестима на којима се дјеца без пратње и породице са дјецом налазе, на недовољан број сервиса и запослених како би се спријечиле и ублажиле патње ове дјеце, посебно због непостојања одговарајуће психосоцијалне подршке. Позивају се надлежни да привремене прихватне центре и друга мјеста учине што хуманијим мјестима за живљење и да их у што већој мјери прилагоде дјечи, као и да обезбиједи стручан кадар како би дјеца након бројних претрпљених неугодности и траума добила помоћ која је неопходна (осим склоништа, смјештаја, хране, обуке и одјеће и психосоцијалну помоћ и подршку).

Као и у ранијем периоду, Омбудсмени ће наставити са активностима ради заштите права малолетника у сукобу са законом, јер нажалост, ова дјеца су често жртве злостављања и занемаривања, немарног или неадекватног родитељства и економских тешкоћа.

Омбудсмени позивају све надлежне да уједине своје ресурсе, да препознају и адресирају проблеме и потешкоће у остваривању права дјеце заједничким снагама. Омбудсмени се надају да ће проблеми на које указују бити смјернице и подстицај свим надлежнима, али и свим појединцима који раде с дјецом и за дјецу како би својим даљњим активностима у најбољем интересу дјеце унаприједили њихов положај у друштву и заштитили њихова права.

У 2022. години у области заштите права особа са инвалидитетом запримљен је највећи број жалби још од 2015. године, а један од разлога је и одређивање Омбудсмена Босне и Херцеговине да дјелују по службеној дужности. У Институцији запримљено је 66 жалби, а издато је 19 препорука. У поређењу са 2021. годином, у овом Одјељењу је дошло до повећања броја жалби за 53,49%. У односу на ову област, запримљене жалбе су последица непостојања законодавства које регулише поједине области и неадекватне примјене постојећег законодавства.

Позитиван помак у односу на област социјалне заштите и заштите права особа са инвалидитетом, јесте чињеница да је током 2022. године на снагу ступило више закона и правних прописа којима се на адекватнији начин уређују различите области у којима особе са инвалидитетом остварују своја права (Закон о установама социјалне заштите у Федерацији Босне и Херцеговине, Закона о родитељима његователима у Федерацији БиХ Правилник о јединственим критеријима и правилима поступка медицинског вјештачења здравственог стања).

Негативни аспекти и тренутни недостаци у контексту законодавства представља неуспостављање базе особа са инвалидитетом у оба ентитета, непостојање стратешких докумената у Федерацији БиХ, неусвајање измјена закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом у оба ентитета и Брчко дистрикту

БиХ, те постојање проблема у примјени Закона о родитељима његоватељима у Федерацији БиХ. Присутан је несистемски приступ рјешавању проблема свих облика приступачности за особе са инвалидитетом на подручју Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта БиХ, те нерјешавање дугогодишњег питања сукоба надлежности ентитетских центара за социјални рад и Центра за социјални рад из Брчко дистрикта БиХ. Савјет за особе са инвалидитетом још увијек није именовано и не функционише. Присутан је и проблем неадекватног обима и квалитета ортопедских помагала која се додјељују глувим и наглувим као и слијепим и слабовидним особама (говорни софтвер, беби аларм и слично). У Федерацији БиХ није усвојен Закон о употреби знаковног језика. У оба ентитета у Босни и Херцеговини постоји неједнак положај и статус особа са инвалидитетом које су инвалидитет стекле у рату у односу на особе које су инвалидитет стекле под другим околностима. Омбудсмени препознају важност додатног оснаживања тужилаца и судија у поступању у случајевима сексуалног насиља над особама са инвалидитетом, те у установама у којима су смјештене особе са инвалидитетом, неопходно је усвојити писане процедуре за пријаву и заштиту од насиља. Омбудсмени подсјећају да још увијек нису испуњене претпоставке за имплементацију пресуде Хацимејлић и други против Босне и Херцеговине.

2.1. Сажетак - Дискриминација и заштита права националних и вјерских мањина²²

У 2022. години, Омбудсмени су примјењивали Закон о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини у складу са унапријеђеним законским оквиром за заштиту од дискриминације. Жалбе из области дискриминације су све основаније, јер су грађани постали свјеснији својих права и лакше се одлучују обратити Институцији омбудсмена за људска права, посебно од усвајања измјена Закона о забрани дискриминације из 2016. године, када је препорукама Омбудсмена дата снага доказног средства у судском поступку. Институција омбудсмена је повећала видљивост свог рада кроз објављивање препорука и кроз организацију промотивних активности, што охрабрује грађане да отвореније иступе у заштити својих права. Примјетан је тренд пораста обраћања стручне јавности Институцији омбудсмена гдје спадају адвокати, судови, невладине организације, удружења или истраживачки центри и представници медијских кућа.

Највећи број жалби у извјештајном периоду односи се на мобинг, као посебан облик дискриминације на радном мјесту, затим слиједе жалбе на дискриминацију на основу етничке припадности, те на основу националног или социјалног поријекла.

У периоду извјештавања Омбудсмени су такође рјешавали предмете који су посредно везани за дискриминацију, али имају кључни значај за остваривање владавине права и успостављања одговорне јавне власти, као што су политички мотивисане смјене, именовања адвоката по службеној дужности, заштита ванбрачне заједнице, стипендирање ученика приватних образовних установа, називи улица и установа, уплате доприноса радницима ликвидираних државних предузећа или усвајање регулационих планова.

²² Због малобројности жалби из дјелокруга рада Одјељења за заштиту права националних, вјерских и других мањина, ове жалбе су разматране у оквиру рада Одјељења за елиминацију свих облика дискриминације.

Упућено је 75 препорука, најчешће у области запошљавања и образовања. Ово представља значајно повећање у поређењу са 2021. годином, када је издато укупно 26 препорука у области дискриминације. Препорукама је конкретно захтијевано усклађивање интерних аката са чланом 24 Закона о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини, предузимање мјера на превенцији дискриминације генерално, предузимање корака ка покушају проналаaska споразумног рјешења спора и успостављање других механизма за пријављивање и заштиту од дискриминације унутар саме организације.

У контексту остваривања права угрожених категорија грађана, препоруке су најчешће биле усмјерене на примјену начела „заштите права странака“ у управном поступку, примјену начела помоћи неукој странци и благовремено окончање поступка. У случајевима говора мржње, препорукама је захтијеван престанак објављивања увредљивих садржаја и њихово уклањање са интернет портала, као и предузимање неопходних мјера да се приликом обављања новинарског посла у потпуности поштује Закон о забрани дискриминације.

Када Институција омбудсмена није могла на основу представљених чињеница утврдити дискриминацију, странке су упућиване на могућност судске заштите уз напомену да Институција омбудсмена за људска права и у таквим случајевима може понудити мониторинг судског поступка. Омбудсмени подсјећају на веома квалитетно и јединствено законско рјешење у Закону о забрани дискриминације према којем уколико је издата препорука у предмету спора пред судом, суд је дужан узети препоруку у разматрање. Пракса је показала неуједначеност судског поступања у примјени ове одредбе што представља индикатор потребе едукације судија о овом питању.

Политичка партиципација мањина је сведена на увођење резервисаних мањинских мјеста на локалном нивоу и формирање консултативних органа на нивоу државе и ентитета, као и на појединим нижим нивоима власти. Један од основних проблема је доминантно схватање да је за мањине од кључне важности да имају политичког представника у локалној скупштини/вијећу због чега се питање политичке партиципације мањина на локалном нивоу изједначава с политичким представљањем, док је процес консултација и даље занемарен.

Законске одредбе везане за наставу на језицима мањина нису примјењене нигдје у Босни и Херцеговини. Што се тиче учења мањинских језика кроз додатну, факултативну наставу, врло мало школа је увело такву врсту наставе и већина ученика мањинске језике учи кроз ваншколске активности. Набавка одговарајућих уџбеника и наставних материјала, ангажовање квалификованих наставника и располагање просторијама су неке од мјера које би унаприједиле учења језика националних мањина, независно од подршке својих матичних држава.

Повећање видљивости националних мањина у медијима постигло би се увођењем специфичних програма за националне мањине или успостављањем радио-станице намијењене припадницима националних мањина од стране јавних емитера.

У земљама региона, али и већини европских земаља, успостављене су засебне институције које се баве питањем забране дискриминације. Евидентан проблем у раду Одјељења за

елиминацију дискриминације представља недостатак особља, прије свега дипломираних правника који поред својих редовних активности унутар Одјељења, обављају и све додатне послове утврђене бројним мандатима Институције омбудсмена.

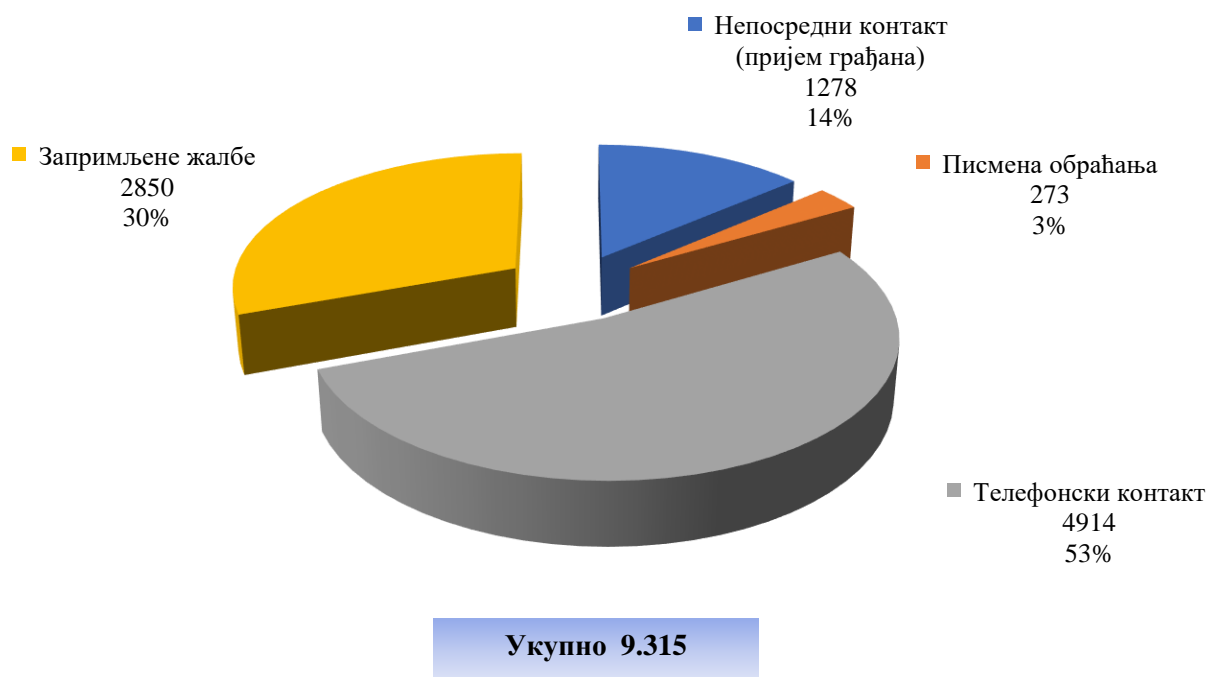
III ПОДАЦИ О ПОСТУПАЊУ ИНСТИТУЦИЈЕ ОМБУДСМЕНА ЗА ЉУДСКА ПРАВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У 2022. ГОДИНИ

Током 2022. године Институција је запримила укупно 2.850 жалби. У поређењу са 2021. годином регистровано је 96 жалби мање. Током извјештајног периода, Институцији се обратило укупно 9.315 грађана (директни контакти, телефонски позиви, електронска пошта и писане жалбе).

Заједно с предметима пренесеним из претходних година (1.663 предмет), у раду је евидентирано укупно 4.513 жалби. У 2022. години завршено је 2.745 предмета (остао неријешен са 31.12.2022. године 1.768 предмет).

Највећи број жалби односи се на повреде грађанских и политичких права, и то (857) предмета, затим слиједе жалбе које су се односиле на кршење права у правосуђу и управи (736), економских, социјалних и културних права (675), све облике дискриминације (208), кршења права дјете (219), повреде права лица лишених слободе (77), повреде права особа с инвалидитетом (66) и на крају, повреде права националних и вјерских мањина (12).

Графикон 1

У извјештајном периоду Омбудсмени су издали 359 препорука у 428 предмета. Степен реализације препорука приказан је у табели 1.

Табела 1.

Начин реализације препорука у предметима	Број предмета с издатом препоруком у 2022. години	Број предмета с издатом препоруком у 2021. години
Реализована	129	112
Остварена сарадња	75	60
Дјелимично реализована	16	4
Нема одговора	100	74
Није реализована	108	81
Укупан број предмета с издатом препоруком	428	331

IV ГРАЂАНСКА И ПОЛИТИЧКА ПРАВА

4.1. Увод

Међународни документи људских права штите широко поље грађанских и политичких права. Међународним пактом о грађанским и политичким правима успостављени су правни стандарди грађанских и политичких права, према којима сви народи имају право на самоодређење, слободно одређење свог политичког статуса и осигуравања привредног, друштвеног и културног развоја, могу слободно располагати својим природним богатствима и изворима за своје личне циљеве без угрожавања обавеза које произлазе из међународне привредне сарадње темељене на начелу узајамне користи и међународног права.²³

Институција омбудсмена у оквиру Одјелења за праћење грађанских и политичких права разматра жалбе које се односе на повреде права на слободан приступ информацијама, жалбе на рад полиције, повреде одредби закона о владиним и министарским именовањима, имовинско-правне односе, поступања инспекцијских органа, остваривања права на бесплатну правну помоћ, јавне исправе, миграције и азил, ратне штете, медије и слободу информисања, предмете корупције, вјерске слободе и религију и слободу окупљања.

Разматрање жалби подразумијева преиспитивање правног оквира, усклађености истог са међународним документима људских права, ефикасности механизма заштите и надзора, те поступања институционалних органа, зависно од поља надлежности.

Осим жалби из оквира надлежности Институције, евидентна су и обраћања грађана који захтијевају информацију у погледу релевантних одредби кривично-правне, грађанско-правне или прекршајне природе,²⁴ или захтијевају интервенцију која излази из оквира надлежности Институције обзиром да се ради о питању накнаде материјалне и нематеријалне штете.²⁵ Омбудсмени у сваком случају размотре захтјев, информишу о одредбама позитивног законодавства, дају упутство у смислу обраћања овлашћеној, стручној особи за пружање правне помоћи или надлежном органу, а потом и упуте жалбу на надлежно поступање.

4.1.1. Статистика

Током 2022. године у оквиру Одјелења за праћење остваривања политичких и грађанских права регистровано је 857 жалби, што представља смањење броја у односу на 2021. годину када су запримљене 904 жалбе. Из ранијег периода пренесено је 466 предмета, тако да је у раду било 1.323 предмета, од чега је окончан рад у 830 предмета.

²³ Међународни пакт о грађанским и политичким правима, текст Пакта https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013031901595385cro.pdf.

²⁴ Ж-БЛ-05-280/22.

²⁵ Ж-БЛ-05-406/22.

Према разматраним повредама права бројчани индикатори су сљедећи: приступ информацијама 308, полиција 153, владина и министарска именовања 104, имовинско-правни односи 117, инспекције 86, правну помоћ 13, јавне исправе 30, миграције и азил 19, ратна штета 15, медији и слобода информисања 12, предмети корупције 3, вјерске слободе и религија 3 и слобода удруживања 1.

Током извјештајног периода у оквиру надлежности овог Одјељења упућено је 155 препорука које обухватају 172 предмета, што је 26 препорука више него у 2021. години, када је издато 129 (у 138 предмета).

Омбудсмени су упутили 76 препорука због повреде права на приступ информацијама, у поступцима по приговорима на владина и министарска именовања 50, инспекцијским органима 16, полицијским органима 12, због повреде права на имовину 8, јавних исправа 3, ратних штета 2, миграције и азила, бесплатне правне помоћи, медија и слободе информисања 1 препорука.

Препоруке су у највећем броју упућене због непоступања јавних органа/тијела установа по одредбама закона о слободи приступа информацијама, кршења принципа утврђених законима о владиним, министарским и другим именовањима, због неефикасног поступања надлежних органа у поступцима покренутим ради заштите права на имовину, инспекцијским органима због пропуштања радњи из оквира инспекцијског надзора, полицијским органима због непрофесионалног поступања полицијских службеника, прекорачења полицијских овлашћења приликом вршења службених радњи, предузимања активнијих радњи на заштити и безбједности грађана и странаца који бораве на простору Босне и Херцеговине, али и заштите права из радног односа полицијских службеника. Препорукама је одређеним одговорним органима указано и на обавезу сарадње са Омбудсменима Босне и Херцеговине.

4.2. Право на приступ информацијама

Слобода приступа информацијама је интегрални дио слободе изражавања. Приступ информацијама је темељ сваког демократског друштва и представља алат путем којег грађани врше контролу над радом јавних органа. Слобода приступа информацијама је темељно право сваког појединца, засновано на принципу да је информација јавно добро, које треба бити доступно јавности и уз обавезу јавних органа да у највећој мјери потакну саопштавање информација у њиховом посједу. Поштујући законом утврђена ограничења од објављивања, нужно је осигурати пропорционалност између ограничења права и циља који се жели ограничењем постићи.

У смислу приступања Босне и Херцеговине Европској унији, постоји обавеза државе да испуни 14 кључних приоритета из Мишљења Европске комисије од 29.05.2019. године из области демократије/функционалности, владавине права, основних права и реформе јавне

управе.²⁶ Извјештај Европске комисије о Босни и Херцеговини за 2022. годину,²⁷ као и претходних година,²⁸ свједочи да се препоруке независних институција, као што је Институција омбудсмена за људска права, слабо проводе, чиме се, угрожавају права грађана на добру управу. Прописи о праву на приступ информацијама су и даље фрагментисани и нису у складу са међународним и европским стандардима, док се правила о заштити података и о приступу информацијама и даље тумаче на начин који више штити приватне интересе него јавне интересе. Остваривање права на приступ јавним информацијама је и даље недоследно.

4.2.1. Статистика

Када је ријеч о статистичким индикаторима, током 2022. године Институција омбудсмена је запримила 308 жалби којима се указује на повреду права на приступ информацијама. У односу на 2021. годину, када су запримљене 304 жалбе, дошло је до благог повећања броја жалби. Током 2022. године, издато је 76 препорука. Најчешћи основ обраћања правних и физичких лица односи се на неодлучивање у законом прописаном року, право на двостепеност, недоследно и/или неправилно утврђивање изузетака од саопштавања, неадекватно (или никако) проведен тест јавног интереса итд.

Жалбе у области остваривања права на приступ информацијама, могу се дефинисати кроз неколико кључних проблема и то:

- у односу на законодавство;
- у односу на институционалне капацитете и механизме;
- у односу на подносиоце захтјева и
- у односу на недостатке у примјени закона о слободи приступа информацијама на свим нивоима власти.

С тим у вези, а наредном дијелу документа ће се дати кључна запажања Институције омбудсмена, а у контексту жалби које су разматране током 2022. године.

4.2.2. Законодавство и институционални капацитети и механизми

Право на приступ информацијама у Босни и Херцеговини уређено је законима усвојеним на државном и ентитетском нивоу. Закон о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини²⁹ усвојен је 2000. године, а 2001. године усвојени су Закон о слободи приступа

²⁶ Мишљење Комисије о захтјеву Босне и Херцеговине за чланство у Европској унији СВД(2019) 222 финал, COM(2019) 261 финал <https://europa.ba/wp-content/uploads/2019/06/Mišljenje-Komisije-o-zahhtjevu-Bosne-i-Hercegovina-za-%C4%8Cĉlanstvo-u-Evropskoj-uniji.pdf>.

²⁷ Радни документ особља Комисије, Извјештај о Босни и Херцеговини за 2022. годину, Брисел 12.10.2022. г. СВД (2022)336 https://europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvještaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf.

²⁸ Извјештај о Босни и Херцеговини за 2021. годину Стразбур 19.10.2021. СВД (2021) 291 https://europa.ba/wp-content/uploads/2021/10/izvještaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2021-godinu_1636467943.pdf и Извјештај о Босни и Херцеговини за 2020. годину Брисел 06.10.2020. г. СВД (2020) 350 https://europa.ba/wp-content/uploads/2020/10/Izvještaj_za_BiH_za_2020_godinu.pdf.

²⁹ Закон о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини „Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр: 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 и 100/13.

информацијама у Федерацији Босне и Херцеговине³⁰ и Закон о слободи приступа информацијама у Републици Српској³¹. У Брчко дистрикту БиХ на снази је Упутство за примјену Закона о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини³² којим се уређују питања која треба да допринесу ефикаснијој примјени Закона о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини.

4.2.2.1. Иницијативе за измјену законодавства

Тема која је свакако обиљежила и 2022. годину у области права на приступ информацијама је процес доношења новог закона о слободи приступа информацијама и поновној употреби информација на нивоу Босне и Херцеговине, којим је заправо предвиђено усклађивање са међународним документима и то Директивом (ЕУ) 2019/1024 Европског парламента и Савјета од 20. јуна 2019. године о отвореним подацима и поновној употреби докумената јавног сектора.³³

Омбудсмени Босне и Херцеговине су у Годишњем извјештају о резултатима активности за 2021. годину детаљније описали ток самог процеса и учешће Институције омбудсмена у процесу усвајања новог Закона. Према сазнањима Омбудсмена, по окончању Јавних консултација које су биле отворене у 2021. години, Министарство правде Босне и Херцеговине је Савјету министара Босне и Херцеговине упутило Нацрт Закона о слободи приступа информацијама и поновној употреби информација у Босни и Херцеговини. Савјет министара до данас није разматрало наведени Нацрт Закона. Омбудсмени немају сазнања у којем обиму су прихваћене сугестије и примједбе истакнуте током Јавних консултација. Јако је важно истаћи да, према Нацрту Закона о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини, Институција омбудсмена остаје без посебног мандата. Према тексту који Омбудсмени БиХ посједују, једино овлашћење које ће Омбудсмени имати, односи се на обавезу запримања података о службенику за информисање од стране јавних органа. Предложене одредбе у потпуности остављају Омбудсмене без овлашћења која имају према важећем Закону, што отвара низ питања у контексту ефикасних механизма путем којих ће грађани остваривати заштиту права на приступ информацијама. Посебно је забрињавајуће што ће, уколико се усвоји наведени Закон, створити конфузију код грађана у погледу могућности обраћања Омбудсменима у случају повреде права на приступ информацијама.

Када је ријеч о улози надзорног органа, забрињавајуће је што је ова улога подијељења између неколико јавних органа којима су повјерене различите надлежности, што додатно компликује имплементацију Закона:

- Генералном секретаријату у надлежност је дато вођење и одржавање Централног портала јавних информација;

³⁰ Закон о слободи приступа информацијама Федерације Босне и Херцеговине, „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр: 32/01 и 48/11.

³¹ Закон о слободи приступа информацијама Републике Српске, „Сл. гласник Републике Српске“, број:20/2001.

³² Упутство за примјену Закона о слободи приступа информацијама Босне и Херцеговине („Службени гласник БД БиХ број 36/04“).

³³ Наиме, потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица³³, с једне стране и Босне и Херцеговине с друге стране, дана 16.06.2008. године БиХ је преузела обавезу усклађивања постојећег и будућег законодавства и његову прописну примјену и спровођење од дана ступања на снагу. Наведени Споразум је ступио на снагу дана 01.06.2015. године, а крај прелазног периода је истекао 01.06.2021. године.

- Комисија за жалбе одлучује као другостепени орган;
- Омбудсмену за људска права БиХ се достављају информације везане за службеника за информисање;
- Управна инспекција врши инспекцијски надзор над примјеном Закона.

Структура која укључује већи број јавних органа који надзиру примјену, само додатно компликује процедуре грађанима, а са друге стране поставља се и питање ефикасности примјене прописа. Упитно је да ли је Комисија за жалбе при Савјету министара БиХ независан механизам, посебно ако се узме у обзир да чланове Комисије за жалбе именује Савјет министара Босне и Херцеговине, на приједлог министра правде Босне и Херцеговине.

Омбудсмени БиХ сматрају да се орган који именује извршна власт не може сматрати независним органом, те да у духу концепта права на приступ информацијама, Комисија за жалбе при Савјету министара БиХ не испуњава кључни услов који надзорни орган мора испуњавати, а то је независност.

На нивоу Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске нису инициране промјене по питању важећег законодавства, тако да су и сами проблеми на које Омбудсмени БиХ дуго низ година указују, остали идентични. Генерално говорећи, кључне мањкавости важећег законодавства које у Босни и Херцеговини уређује питање права на приступ информацијама могу се сажети на сљедећи начин:

- Недостатак одредби о проактивној транспарентности јавних органа;
- Непостојање надзорног органа који ће, осим улоге другостепеног органа, имати и едукативну и промотивну, односно превентивну улогу;
- Недостатак континуираних и обавезних обука за службенике јавних органа који примјењују ове прописе;
- Недостатак одредби о отвореним подацима и поновној употреби података јавног сектора;
- Недостатак Централних портала информација;
- Нејасна улога инспекцијских органа, односно недостају одредбе о инспекцијском надзору;
- Закон на нивоу Федерације БиХ и Републике Српске не садржи казнене одредбе;
- Закон у Републици Српској, по усвајању 2001. године није мијењан, те према одредби Закона, још увијек не постоји ни обавеза јавних органа да по захтјеву доносе управне акте (рјешења).

Омбудсмени сматрају посебно проблематичним што процес измјена законодавства у области приступа информацијама на нивоу БиХ, истовремено не прати и исти процес на нивоу Федерације БиХ и Републици Српској. Неусклађеност законодавства на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини може довести до недоумица у примјени и правне несигурности грађана.

4.2.3. Институционални капацитети

Када је ријеч о институционалним капацитетима, у Републици Српској се појавио проблем у вези са овлашћењима и мандатом Управне инспекције у смислу Закона о слободи приступа информацијама у Републици Српској. У једном од предмета³⁴, Управна инспекција при Министарству управе и локалне самоуправе Републике Српске, тврди да није надлежна за вршење инспекцијског надзора, јер *„надзор над примјеном Закона о слободи приступа информацијама није стављен у искључиву надлежност управне инспекције, те на основу утврђеног чињеничног стања произлази да нема основа за предузимање радњи и мјера из надлежности управне инспекције.“* Омбудсмени су препоруком указали на одредбу члана 10. Закона о управној инспекцији Републике Српске,³⁵ на судску праксу у Републици Српској, те извели закључак да Управна инспекција неспорно има надлежности за поступање и предузимање мјера и радњи у складу са Законом о управној инспекцији Републике Српске.

4.2.4. Захтјеви за издавање мишљења Омбудсмена

Омбудсмени БиХ су током 2022. године запримили више захтјева јавних органа за издавање мишљења о начину поступања по појединачним случајевима,³⁶ што представља позитивну праксу која доприноси спречавању кршења права на приступ информацијама. Најчешће, захтјеве са издавање мишљења подносе јавни органи са локалног нивоа, али су забиљежени и захтјеви Федералног завода за статистику, Агенције за државну службу Босне и Херцеговине и КЈУ Породично савјетовалишта Кантона Сарајево. Садржај захтјева је различит и односи се на дилеме у вези са именовањем и радом службеника за информисање, утврђивањем изузетака и провођењем теста јавног интереса, поступањем по захтјевима којима се траже информације из конкурсних процедура и слично.

4.2.5. Сарадња јавних органа са Институцијом омбудсмена

Иако можемо констатовати да је сарадња јавних органа са Институцијом омбудсмена добра, ипак постоје случајеви у којима сарадња није остварена.³⁷ Током 2022. године, Омбудсмени БиХ су имали више предмета у којима није успостављена сарадња са Институцијом омбудсмена, чак ни након упућивања препоруке о несарадњи. Омбудсмени подсјећају да, у смислу одредби Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, током провођења активности Институције омбудсмена, сви органи власти имају обавезу сарадње и пружања одговарајуће помоћи у истраживању наводних повреда људских права. Јавни органи требају спознати улогу и мандат Институције омбудсмена као корективног механизма, чија је основна сврха превенција, заштита и отклањање уочених повреда људских права.

³⁴ Ж-БЛ-05-155/22, П-171/22, Препорука није реализована.

³⁵ Службени гласник Републике Српске број: 99/20 од 13.10.2020.

³⁶ Ж-СА-05-7/22, Ж-СА-05-88/22, Ж-СА-05-369/22, Ж-СА-05-896/22, Ж-СА-051043/22, Ж-СА-05-1284/22, Ж-СА-05-1272/22.

³⁷ Ж-СА-05-654/21, Ж-БЛ-05-689/21, Ж-БЛ-05-508/21, Ж-БЛ-05-655/21, Ж-БЛ-05-876/21, Ж-БЛ-05-811/21, Ж-МО-05-142/21.

4.2.6. „Јавни орган“ у смислу закона о слободи приступа информацијама

Према важећим законима о слободи приступа информацијама, јавни орган се дефинише као:

- орган законодавне власти,
- орган извршне власти,
- орган судске власти,
- орган управе и
- правни субјект који је у власништву или који контролише јавни орган.

Омбудсмени констатују да још увијек постоји неразумијевање концепта права на приступ информацијама и обавезе јавних органа да, поступајући по захтјевима, учине доступним јавности информације које посједују. Сам концепт почива на стајалишту да грађани имају право знати информације од јавног значаја. Омбудсмени БиХ су разматрали предмет који се односи на поступање Независног одбора за избор и ревизију Зеничко-добојског кантона по захтјеву за приступ информацијама, којим су тражене информације у вези са проведеном процедуром за избор комесара Полиције Зеничко-добојског кантона.³⁸ Независни одбор није поступио по захтјеву, сматрајући да није јавни орган у смислу Закона о слободи приступа информацијама у Федерацији БиХ, те да није овлашћен ни доносити управне акте. Иако је у току поступка истраге утврђена повреда права на приступ информацијама, те Независном одбору издата Препорука да поново размотри захтјев и донесе одлуку о захтјеву у складу са изнесеним мишљењем Омбудсмена и Законом о слободи приступа информацијама у Федерацији БиХ, Независни одбор је остао код претходно изнесеног стајалишта.

Сличан је случај у којем „Електропренос – Електропријенос БиХ“ а.д. Бања Лука, није доставио информацију о плати директора, уз став да се ради о личном податку. Овај јавни орган сматра да није јавни орган нити буџетски корисник.³⁹

4.2.7. Изазови на страни подносиоца захтјева

Поступајући по жалбама, Омбудсмени су уочили да постоје одређени изазови са којима се сусрећу и јавни органи, а који се јако често огледају у недовољно прецизираним захтјевима подносиоца, или прешироко постављеним захтјевима, што јавним органима отежава поступање по сваком појединачном захтјеву.⁴⁰ Омбудсмени подсјећају да закони о слободи приступа информацијама на свим нивоима прописују да захтјев мора:

- 1) бити у писменом облику на једном од службених језика,
- 2) дати довољно података о природи и/или садржају информације, како би се омогућило да јавни орган уз разуман напор пронађе тражену информацију и
- 3) садржавати име подносиоца захтјева и његову адресу.

³⁸ Ж-БЛ-05-691/21, П- 249/21 од 27.10.2021. године, Препорука није реализована.

³⁹ Ж-СА-05-534/21, П-30/22 од 11.01.2022. године, Препорука није реализована.

⁴⁰ Ж-СА-05-526/22, Ж-СА-05-78/22.

Омбудсмени су у извјештајном периоду запримили и одређен број жалби из којих произлази да подносиоци захтјева, приликом остваривања права на приступ информацијама, не користе редовне правне лијекове, те упркос томе тврде да им је повријеђено право на приступ информацијама.⁴¹ У таквим случајевима, Омбудсмени, у циљу адекватне поуке подносиоца захтјева, указали су да подносиоци, у остваривању својих права су дужни користити редовна правна средства, у противном се не може утврдити повреда права на приступ информацијама.

Рад на одређеном броју предмета у Институцији омбудсмена оконча се због незаинтересованости странака за даљим поступањем по жалби. Најчешћи разлог за овакав вид окончања поступка садржан је у чињеници да је странка у међувремену остварила право, запримила тражене информације, односно зато што је отклоњена повреда због које се странка иницијално обратила.⁴²

4.2.8. Недосљедности у примјени закона о слободи приступа информацијама на свим нивоима у Босни и Херцеговини

Проактивна транспарентност

Концепт слобде приступа информацијама подразумијева обавезу јавних органа, да уважавајући проактивну транспарентност, учине информације доступним јавности и тиме осигурају имплементацију начела јавности свога рада. Проактивна транспарентност је кључни предуслов за осигурање принципа добре управе и то принципа транспарентности, отворености јавних органа, ефикасности и одговорности итд. Системски приступ информацијама кроз проактивно објављивање информација много је економичнији и транспарентнији поступак јер се рационализују ресурси који се морају користити уколико се приступ информацијама осигурава путем захтјева које подносе странке. Међутим, јавни органи у Босни и Херцеговини, због непостојања јасне и прописане обавезе, информације још увијек објављују спорадично, или су те информације непотпуне. Отворени подаци као концепт у Босни и Херцеговини још увијек није регулисан.

Омбудсмени су током извјештајног периода поступали по жалби Центра за истраживачко новинарство којом је указано да предложене измјене Закона о допуни Закона о објављивању прописа и других општих аката у Службеним новинама Кантона Сарајево, чланом 1. утврђују изузетак од објављивања дијела Правилника о унутрашњој организацији Министарства унутрашњих послова Кантона Сарајево који се односи на Управу полиције. Жалбом је истакнуто да наведени приједлог није у складу са Законом о слободи приступа информацијама у Федерацији Босне и Херцеговине⁴³, с обзиром да предложени изузетак није у складу са изузецима предвиђеним истим Законом. Омбудсмени су у Препоруци истакли значај проактивне транспарентности, посебно у контексту објављивања правних прописа, те истакли да разлози на којима се темељи приједлог Измјена, нису довољно

⁴¹ Ж-СА-05-1264/22, Ж-СА-05-974/22, Ж-СА-05-864/22.

⁴² Ж-СА-05-540/22, Ж-СА-05-539/22, Ж-СА-05-535/22, Ж-СА-05-537/22, Ж-СА-05-542/22, Ж-СА-05-541/22-Ж-СА-05-773/22, Ж-СА-05-959/22, Ж-СА-05-1151/22.

⁴³ “Службене новине ФБиХ“, број 32/01, 48/11.

елаборирани и образложени, те из њих не произлазе јасне посљедице којим би се оправдала измјена Закона.⁴⁴

Начин подношења захтјева

Омбудсмени су уочили да јавни органи различито прописују начин подношења захтјева. Врло често се подносиоцима онемогућава подношење захтјева за приступ информацијама електронским путем, или се од подносиоца додатно тражи испуњење услова који нису прописани Законом. Примјера ради инсистира се на потпису захтјева, иако то сам Закон не прописује.⁴⁵ Важно је подсјетити да су јавни органи дужни тумачити законе о слободи приступа информацијама, на начин да се у највећој мјери и без одлагања олакша и потакне саопштавање информација под контролом јавног органа уз најнижу прихватљиву цијену.

Неодлучивање у законском року

Најчешћи разлог обраћања правних и физичких лица у овој области односи се на неодлучивање јавних органа у законом прописаном року. Закони у области приступа информацијама на свим нивоима прописују да је јавни орган дужан у року од 15 дана од дана пријема захтјева, о истом одлучити и обавијестити подносиоца захтјева. Често се наведени рок прекорачи без да се о потреби прекорачења рока, обавијести подносилац захтјева.

У одређеном броју жалби, јавни орган већ након првог обраћања Институције омбудсмена, или након издате препоруке, испуни обавезу и одлучи о захтјеву.⁴⁶ За Омбудсмене су посебно забрињавајући предмети у којима након упућивања препоруке, јавни орган не одлучи по захтјеву или чак игнорише препоруку Омбудсмена Босне и Херцеговине.⁴⁷

Неадекватна форма одлуке

Закон о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини и исти Закон на нивоу Федерације Босне и Херцеговине утврђују обавезу јавних органа да, по захтјеву за приступ информацијама, донесу рјешење као управни акт, са свим елементима које прописује исти Закон. У пракси још увијек постоје случајеви да јавни орган одлучи у форми дописа, а не рјешења, онемогућавајући на тај начин подносиоца захтјева да користи правне лијекове.⁴⁸ Закон о слободи приступа информацијама у Републици Српској, обзиром да још увијек није мијењан и допуњаван, још увијек садржи обавезу јавних органа да подносиоца захтјева обавијесте путем дописа/обавјештења. То је у пракси отворило низ проблема, јер допис по својој природи нема карактер управног акта. Овакво законско рјешење доводи у питање један од основних принципа управног поступка, а то је двостепеност, што је утврдио и Окружни суд у Бањој Луци у својој одлуци.⁴⁹

⁴⁴ Ж-СА-05-748/22, П-270/22 од дана 20.10.2022.године.

⁴⁵ Препорука број: П-163/22 од 08.06.2022. године у предметима Ж-СА-05-328/22, Ж-СА-05-433/22.

⁴⁶ Ж-БЛ-05-681/21, Ж-БЛ-05-821/21, Ж-МО-05-24/22, Ж-БЛ-05-828/21, Ж-СА-05-3/22.

⁴⁷ Ж-БЛ-05-729/21, Ж-БЛ-05-689/21, Ж-БЛ-05-508/21, Ж-БЛ-05-655/21, Ж-БЛ-05-655/21, Ж-БЛ-05-876/21.

⁴⁸ Ж-БЛ-05-691/21, Ж-СА-05-1223/21, Ж-СА-05-488/22.

⁴⁹ Окружни суд у Бањој Луци у пресуди број 11 0 У 014027 14 У од 18.02.2015. године заузео је сљедећи став:

Информације од јавног значаја

Основни циљ Закона јесте установити да информације под контролом јавног органа представљају јавно добро од вриједности, те да је обавеза јавних органа да се омогући приступ информацијама које су од јавног значаја. У контексту појма “јавни интерес”, прије свега мисли се на општу добробит за заједницу или одређену групу особа, јавно здравље, јавну сигурност, околину, потрошњу јавног новца, уговоре, плате у јавном сектору и слично.

Предмет појединих жалби које су Омбудмени разматрали током 2022. године односили су се управо на уговоре о изградњи јавне инфраструктуре које су јавни органи склапали са приватним компанијама.⁵⁰ Најчешћи разлог на који се јавни органи позивају приликом одбијања приступа информацијама из уговора, јесте пословна тајна предвиђена самим уговором, или комерцијални интерес, занемарујући чињеницу да се изградња врши средствима из буџета и да јавност има право знати у који сврху и колико новца надлежни органи троше.

Сличан проблем се јавља у случајевима када јавни органи не желе дати информацију о платама изабраних и именованих лица, или о платама јавних службеника. Најчешћи разлог за одбијање ове врсте информација јесте образложење да се ради о личном податку, иако по својој суштини, име и презиме јавног службеника, квалификације за обављање послова тог радног мјеста, као и плата коју прима за свој рад, не могу бити лични податак који се штити Законом о заштити личних података у Босни и Херцеговини.⁵¹

С друге стране, захтјевима за приступ информацијама подносиоци јако често траже информације које по својој природи представљају лични податак, који нема јавни значај, или који је потребан само том подносиоцу захтјева, најчешће за потребе подношења тужбе,

"Овдје суд указује да орган има могућност да у складу са Законом одбије приступ информацији у цјелини или дјелимично и да дописом о томе обавијести подносиоца захтјева, јер тако прописује члан 14. став 3 Закона о слободи приступа информацијама, али такав допис, када се ова одредба прочита у цјелини, мора садржавати под а) законску основу за статус изузећа информације, уз наводе чланова овог Закона на које се позива, као и сва материјална питања која су важна за одлуку, што укључује и узимање у обзир фактора јавног интереса, те под б) обавјештење подносиоцу захтјева о праву подношења жалбе, одређеном органу, а што укључује неопходне податке за контакте с таквим органом, крајњи рок за подношење жалбе као и трошкове подношења жалбе, што у наведеном допису главног републичког инспектора рада број 24.010/054-3-7114 од 21.02.2014. године уопште није наведено. Но, иако тужиоцу није дата поука о праву на изјављивање жалбе и органу којем се изјављује, он жалбу подноси туженом препоручено путем поште дана 10.03.2014. године, а што даље значи да тужени (који дакле не доводи у питање своју надлежност чим сачињава "одговор по жалби"), о тој истој жалби мора донијети одговарајућу одлуку, која свакако мора бити сачињена у форми рјешења, како то децидно прописују одредбе члана 194, 197. став 2 и 3 у вези с чланом 230. став 1 ЗОУП. Наиме, није довољно сачинити допис и назвати га "одговором по жалби", како је то тужени учинио, можда у настојању да избјегне вођење управног спора, што није могуће, јер је донесени акт коначан управни акт у смислу члана 7. ЗУС, како се суд већ изјаснио. Дакле, дописом названим "одговор по жалби" не одлучује се о жалби, о истој се искључиво одлучује рјешењем, које између осталих обавезних елемената садржи изреку којом се о жалби рјешава (она се одбацује, одбија или уважава), те образложење у којем се наводе разлози за одлуку која је по жалби донесена, а што је све у конкретном случају изостало у оспореном акту, па се основано може рећи да он садржи недостатке који спречавају оцјену његове законитости, а у том правцу није од значаја ни тумачење тужиоца да је његова жалба одбијена, будући да оспорени акт и не садржи одлуку о његовој жалби."

⁵⁰ Ж-СА-05-397/22, Ж-БЛ-05-859/21, П-20/22 од 11.01.2022. године, Препорука није реализована.

⁵¹ Ж-БЛ-05-534/21, П-30/22 од 11.01.2022. године, Препорука није реализована.

прикупљање доказа, покретање поступака извршења и слично.⁵² Илустрације ради, предмет разматрања Омбудсмена биле су жалбе у којима су подносиоци жалбе тражили од јавних органа информације као што су: јединствени матични број грађана, имена и презимена корисника социјалне помоћи, снимке видеоназора постављеног у ходнику зграде и слично. Важно је истаћи да, у свим случајевима у којима постоје индиције да је дошло до незаконите обраде личних података, Омбудсмени жалбу са пратећом документацијом, достављају Агенцији за заштиту личних података у Босни и Херцеговини.

Утврђивање изузетака и провођење теста јавног интереса

Кључни изазов у примјени закона о слободи на приступ информацијама на свим нивоима у Босни и Херцеговини, те уједно и најважнији дио процеса обраде захтјева за приступ информацијама, јесте утврђивање изузетака и провођење теста јавног интереса. Право на приступ информацијама је релативно право, те га сходно томе држава има право ограничити законом. Изузеци које предвиђају важећи прописи у области права на приступ информацијама у Босни и Херцеговини односе се на изузетке у вези са функцијама јавних органа (интереси монетарне политике, сигурности, одбране, заштита процеса доношења одлука), изузетак у вези са заштитом комерцијалних интереса трећих лица и изузетак у вези са заштитом приватности.

Анализа жалби по којима је поступано током 2022. године јасно указује да у великом броју случајева, јавни органи не утврђују изузетак никако, или се позивају на посебне прописе, пропуштајући да у рјешењу наведу законски основ из закона о слободи приступа информацијама.

Јавни органи често не проводе тест јавног интереса, или га проводе неправилно. У рјешењима се тест јавног интереса не образлаже довољно, или се само констатује да је проведен, након чега утврђују да не постоји јавни интерес. То није довољно, јер је потребно да јавни орган образложи сваку корист и штету која може проистећи из објављивања или необјављивања информације, те образложи све чињенице које су определијиле јавни орган да донесе баш такву одлуку.⁵³

Омогућавање увида у документе без могућности копирања

Још један од проблема који се често јавља у пракси јесте одобравање приступа информацијама путем увида и без могућности копирања тражених докумената. Иако подносиоци захтјева јасно назначе у захтјеву на који начин желе да им се информације доставе, јавни органи самовољно, са позиције свог ауторитета и дискреционе оцјене, доносе рјешења којим омогућавају само увид, без могућности копирања.⁵⁴

⁵² Ж-БЛ-05-323/22, Ж-СА-08-77/22, Ж-СА-05-291/22, Ж-СА-05-307/22, Ж-СА-05-308/22, Ж-СА-05-309/22, Ж-СА-05-310/22.

⁵³ Ж-СА-05-921/22, П-257/22 од 11.10.2022. године, Препорука је реализована. Ж-СА-05-357/22, П-201/22 од 27.06.2022. године, Препорука је дјелимично реализована. Ж-СА-05-1300/21, П-4/22 од 30.12.2021. године, Препорука је реализована. Ж-СА-05-239/21, П-110/22 од 11.04.2022. године, Препорука није реализована. Ж-СА-05-834/22, П-306/22 од 07.11.2022. године, Препорука није реализована.

⁵⁴ Ж-СА-05-232/22, Ж-СА-05-1187/22.

Омбудсмени су у више наврата указали да само одобравање увида у документацију без могућности умножавања исте, не представља крајњи циљ остваривања права на приступ информацијама. Приступ информацијама путем увида у документацију, најчешће се користи код обимне и сложене документације, како би се отклонили беспотребни трошкови за странку, али и трошење људских капацитета за јавни орган. Чињеница да је подносиоцу жалбе омогућен приступ информацијама путем увида, подразумејева да он има право добити тражене документе и истима располагати без ограничења. Када јавни орган утврди да постоји јавни интерес за саопштавање одређене информације, то значи да ће та информација бити доступна како подносиоцу захтјева, тако и било којем другом члану јавности који је затражи.

4.3. Право на имовину

Европска конвенција о људским правима, члан 1. Протокол 1. гарантује право на имовину на начин да: *„Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање свога посједа. Нико не може бити лишен свога посједа осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.”* Став Европског суда за људска права,⁵⁵ јесте да члан 1. садржи три одвојена правила. Прво правило, опште природе и садржи принцип мирног уживања имовине. Друго правило, односи се на одузимање имовине и поставља извјесне услове за одузимање исте док треће, признаје државама уговорницама право, између осталог, да контролишу употребу имовине у складу са општим интересом. Друго и треће правило, које се односе на одређене прилике мијешања у право на мирно уживање имовине, морају бити тумачени у свјетлу општег начела представљеног у првом правилу.⁵⁶

Мијешање државе мора постићи праведну равнотежу између потреба генералног интереса друштва и потребе заштите индивидуалних фундаменталних права, те мора постојати разумна веза пропорционалности између предузетих мјера и циља који се остварује.⁵⁷

Институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине је током 2022. године запримила 117 жалби због повреде права на имовину, што је за шест жалби мање него у претходној години. У осам предмета упућена је препорука означеним одговорним органима.

Жалбени разлози односе се на непоступање надлежних органа у складу са позитивним законодавством и међународним стандардима заштите права на имовину, што се огледа у:

- непримјереној дужини поступака пред надлежним органима (органима управе и правосудним органима) који нису резултовали одлуком од које зависи уживање права на имовину;⁵⁸
- кршења начела законитости прописаног одредбама Закона о управном поступку Ф БиХ;⁵⁹

⁵⁵ Sporrang and Lönnroth v. Sweden (23. септембар 1982.) Серија А број 52.

⁵⁶ S.A. Dangeville v. France (16. август 2002.).

⁵⁷ Gasus Dosier und Fördertechnik GmbH v. The Netherlands (23. фебруар 1995.) Серија А број 306-Б; став 62.

⁵⁸ Ж-БЛ-05-419/22, П-268/22, Ж-БЛ-05-329/21, П-332/22.

⁵⁹ Ж-МО-05-25/22, П-283/22.

- непредузимању административних радњи надлежних субјеката (банке, судови) које ускраћују право на располагање имовином, као што су ситуације изостанка благовременог упућивање захтјева за брисање дуговања кредита, која се воде у Централном регистру кредита пословних субјеката и физичких лица у Босни и Херцеговини, односно непоступања банке по већ упућеним захтјевима.⁶⁰

Омбудсмени наглашавају да су органи и институције са јавним овлашћењима, који доносе одлуке од којих зависи уживање имовинских права грађана, дужни осигурати брзо, потпуно и квалитетно рјешавање, уз свестрано разматрање предметних ствари.

Разматрајући жалбу⁶¹ због недоношења рјешења имовинско-правне природе у поновљеном управном поступку, шест година након доношења одлуке другостепеног органа којом је то наложено, Омбудсмени су упутили препоруку надлежном органу, указали на непримјерену дужину трајања поступка, за што не постоји објективно и разумно оправдање, те позвали на ургентно доношење одлуке.

Регулисање животног простора у насељима путем урбанистичког плана, у сваком случају мора бити у интересу права грађана, заштите јавног интереса у складу са одредбама прописа о управном поступку. Омбудсмени су на исто указали препоруком, поступајући по жалби власника земљишта, за које се усваја Урбанистички план, са недвосмисленом намјером обављања привредне дјелатности. Омбудсмени су констатовали да је поступак излагања нацрта Плана, консултација и одговора на сугестије, имао претежно протоколаран карактер, са циљем испуњења законом прописане форме, али да није истовремено понудио суштинске одговоре јединице локалне самоуправе као носитеља припреме Плана у служби грађана.⁶²

4.3.1. Успостављање ефикасних механизма заштите права на имовину

Неопходност успостављања ефикасних механизма заштите права на имовину представља важно питање уколико држава контролише употребу имовине у складу са општим интересом као што је изградња виталних инфраструктурних објеката.

Тако у поступцима који се односе на изградњу аутоцеста у Федерацији Босне и Херцеговине и пратеће инфраструктуре, односно, разматрању питања избора трасе поддионица аутоцеста, обима експропријације, постављање заштитних ограда и сл., Омбудсмени су закључили да, без обзира што грађани користе све предвиђене могућности у смислу заштите својих права, од значаја би било и разматрање ефикасности постојећих механизма, те постојања оправданости успоставе додатног механизма за разматрање наведених питања.

Осим заштите интереса, исто би допринијело повећању транспарентности и повјерења грађана, као и смањивања броја других поступака. У том циљу, Омбудсмени су Представничком дому Парламента Федерације БиХ и Одбору за промет и комуникације

⁶⁰ Ж-СА-05-1256/22, Ж-БЛ-05-658/22.

⁶¹ Ж-БЛ-05-419/22, П-268/22.

⁶² Ж-БЛ-06-601/22, П-318/22.

указали на потребу да се ова тематика размотри у наредном периоду, те у сарадњи органа извршне власти, утврди мјере које би могле допринијети повећаној транспарентности и заштити права грађана, а самим тиме и ефикасности поступка.⁶³

4.3.2. Исплата утврђених потраживања из радног односа

Законски оправдано очекивање на исплату утврђених потраживања из радног односа представља имовину у смислу члана 1. Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те су се грађани Институцији обраћали због немогућности њихове наплате.⁶⁴ Ово је посебно значајно када је обвезник исплате потраживања јавни орган, чиме држава постаје директни кршитељ права на имовину, кроз неизвршавање правоснажних судских одлука. Најчешће се ради о потраживањима радника из јавног сектора, али и по основу потраживања насталих као посљедица повреде неког другог права.

Поступања органа су различита, с обзиром на територијално уређење, од покушаја мирног рјешавања спора кроз нагодбу и понуду да се повјерилац одрекне неког дијела потраживања, најчешће камата, до успостављања листе дуговања.

Примјер⁶⁵ представљају потраживања из радног односа, на темељу правоснажних судских одлука, на терет буџета Кантона 10, гдје су тражиоци потраживања са Владом Кантона закључили Уговор о вансудској нагодби за измирење финансијских потраживања по извршном судском рјешењу, након чега је исто у потпуности реализовано.

4.4. Полиција

У Босни и Херцеговини полиција има значајну улогу очувања јавне безбједности, заштите људи и имовине, надзора и осигурања државних граница, заштита основних права и слобода грађана, спречавања, откривања и разрјешења кривичних и прекршајних дјела, борбе против криминала, одржавања јавног реда и мира, пружање помоћи и услуга грађанима, као и рад са странцима.

У испуњавању ових задатака, полицијски органи морају дјеловати у складу са одредбама устава у Босни и Херцеговини, позитивних законских прописа Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске, Брчко дистрикта БиХ, кантона и међународних стандарда заштите људских права који представљају дио правног система Босне и Херцеговине.

Током извјештајног периода запримљене су 153 жалбе на поступање полиције, пет жалби мање него у претходној години. Препоруке су упућене у 12 предмета.

⁶³ Ж-СА-05-827/21, П-36/22.

⁶⁴ Ж-ЛИ-05-175/22, Ж-ЛИ-05-35/22.

⁶⁵ Ж-ЛИ-05-11/22.

Жалбе су изјављене због поступања полицијских службеника које излази из професионалних оквира,⁶⁶ прекомјерне употребе силе,⁶⁷ незадовољства начином на који је поступљено по пријави прекршајног или кривичног дјела,⁶⁸ поступком издавања записника након полицијске интервенције,⁶⁹ повреде одредби прописа о слободи приступа информацијама,⁷⁰ захтјева за интервенцију у поремећеним међусусједским и фамилијарним односима који су најчешће резултат неријешених имовинско-правних питања,⁷¹ незадовољство интервенцијом по захтјеву бивших супружника због међусобног сукобљавања и проблема виђања дјетета,⁷² неажурног поступања министарстава унутрашњих послова као органа управе.⁷³

Институција је разматрала жалбе и полицијских службеника које се односе на остваривања/повреде права која произлазе из радног односа,⁷⁴ непоступања по судским одлукама којима је разматран поступак унапређења полицијских службеника,⁷⁵ и дискриминације, односно мобинга.⁷⁶

Странке често подносе жалбе због радњи које полиција проводи у складу са њеним законом прописаним надлежностима, и/или поступањима по налогу надлежног суда и тужилаштва, чак и у случајевима када су остварили право због којег се обраћају.⁷⁷ У наведеним случајевима не постоји основаност за дјеловањем Институције.

Одређени број жалби указује на прекорачење овлашћења или прекомјерну употребу силе. У току истраживања ових предмета Омбудсмени од надлежних органа запримају изјашњења да у складу са законом утврђеним процедурама спроводе истрагу, те да ће о резултатима истраге доставити накнадно информацију, као и да о одређеним питањима као што је употреба силе спроводе едукацију. Пракса је показала да у већини ових случајева се не утврди одговорност полицијског службеника, чиме грађани остају незадовољни.⁷⁸ Овим се поставља питање ефикасности и независности успостављених механизма надзора над радом полицијских службеника и потребе свеобухватне анализе стања у овој области. Индивидуалне жалбе поднесене Институцији су само индикатор да у постојећем систему надзора постоје слабости. Дио ових слабости може се узети и за питање неуспостављеног система континуиране и обавезне едукације полицијских службеника, посебно о законодавном оквиру и међународним документима људских права. Ово је посебно значајно имајући у виду овлашћења полиције да особу привремено лише слободе, ограниче пуно уживање њихових права и у оправданим случајевима примијене силу.

⁶⁶ Ж-БР-05-174/22, Ж-СА-05-602/22, Ж-БР-05-217/22.

⁶⁷ Ж-БР-05-90/22.

⁶⁸ Ж-БР-05-354/22, Ж-БЛ-552/22, Ж-БЛ-05-351/22, Ж-БР-05-211/22.

⁶⁹ Ж-БЛ-05-476/22, Ж-МО-05-30/22.

⁷⁰ Ж-СА-05-997/22, Ж-СА-05-555/22, Ж-СА-05-808/22, Ж-СА-05-907/22.

⁷¹ Ж-СА-05-673/22, Ж-БР-05-124/22, Ж-БР-05-23/22.

⁷² Ж-СА-05-968/22, Ж-СА-01-1295/22, Ж-БЛ-01-791/ 20.

⁷³ Ж-СА-05-1248/22.

⁷⁴ Ж-БЛ-05-3/22, Ж-БЛ-05-252/22, Ж-СА-06-986/22, Ж-МО-04-77/22.

⁷⁵ Ж-СА-08-515/22, Ж-СА-08-520/22, Ж-СА-08-521/22, Ж-СА-08-517/22, Ж-СА-08-516/22, Ж-СА-08-518/22, Ж-СА-08-519/22.

⁷⁶ Ж-СА-05-201/21, П-293/22.

⁷⁷ Ж-СА-05-763/22, Ж-СА-05-337/22, Ж-СА-05-50/22, Ж-БЛ-05-657/22, Ж-БЛ-05-691/22, Ж-СА-05-145/22.

⁷⁸ Ж-БР-05-174/22, примјер стандардног одговора министарства.

Тако су у предмету по жалби на поступање полицијске управе, збор прекомјерне примјене силе у односу на притвореника, Омбудсмени након спроведеног поступка, упутили препоруку да Јединица за професионалне стандарде, без одлагања преиспита наводе притужбе и поступање полицијских службеника, процијени потребу за едукацијом полицијских службеника ове Полицијске управе и организује обуку, како би се осигурало поступање службеника у складу са важећим законским прописима и принципима УН Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. У одговору надлежног министарства је наведено да су истражитељи Одсјека за инспекције и ревизију, Јединице за професионалне стандарде, провели испитни поступак оцјене законитости и правилности употребљене силе, те утврдили да је иста употребљена законито и правилно.⁷⁹

4.4.1. Примјена законодавства о слободи приступа информацијама

Жалбе упућене због повреде прописа о слободном приступу информацијама указују да је нужно размотрити потребу додатног упознавања полицијских органа са одредбама позитивних законских прописа из ове области.

Након проведеног поступка по жалби којом се указује на повреду одредби Закона о слободи приступа информацијама у Федерацији Босне и Херцеговине, од стране кантоналног министарства унутрашњих послова, Омбудсмени су упутили препоруку Министарству да у другостепеном поступку проведе процедуру утврђивања изузетака и проведе тест јавног интереса у смислу члана 9. Закона, те након тога донесе рјешење засновано на одредбама истог. Препорука је реализована.⁸⁰

4.4.2. Полиција у заједници

Омбудсмени скрећу пажњу на један важан сегмент полицијског дјеловања, а то је рад полиције у заједници, који може бити реактиван, што значи да полиција долази на позив када се деси догађај који захтијева њену интервенцију, и проактиван што подразумева присутност полицијских службеника на мјестима и у вријеме гдје је то потребно.

Ово би подразумевало веће присуство полиције у локалној заједници, што са једне стране може утицати на превенцију сукоба и смањење покренутих прекршајних и кривичних поступака, а са друге стране допринијети јачању безбједности и повјерења грађана у њен рад.

Став Омбудсмена произлази из разматрања жалби за примљених у Институцији, као што је случај са жалбом, којом се указује на изостанак ефикасне интервенције полиције у случају постојања континуиране нетрпељивости и сукоба између више породица. Омбудсмени су упутили препоруку да надлежно министарство предузме све потребне мјере из оквира своје

⁷⁹ Ж-БР-05-90/22, П-174/22.

⁸⁰ Ж-СА-05-997/22, П-261/22.

надлежности како би се спријечило продубљивање сукоба или евентуално насиље. Препорука је реализована.⁸¹

4.4.3. Права из радног односа полицијских службеника

Полицијски службеници уживају сва права загарантована одредбама Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, Међународног пакта о грађанским и политичким правима, устава и законодавства у Босни и Херцеговини када је у питању извршење правоснажних судских одлука, њихов радни статус и унапређење у струци.

Омбудсмени су разматрали жалбу због непоступања кантоналног министарства унутрашњих послова по захтјеву за добровољно и потпуно извршење Пресуде Општинског суда у Сарајеву, донесене у поступку по тужби због резултата конкурсне процедуре унапређења у виши чин. Омбудсмени су овом министарству, Управи полиције, полицијском комесару и Комисији за понављање поступка унапређења полицијских службеника у чин “инспектор” по Интерном огласу, упутили препоруку, да одмах, приступе извршењу предметне правоснажне пресуде, искључиво у оквирима диспозитива који се односи на сам конкурс који је био предмет судског разматрања, што укључује враћање конкурсне процедуре у фазу прије утврђивања кандидатских листа, поништавање свих радњи предузетих ван оквира диспозитива, утврђивања правних посљедица наведених у диспозитиву тек након извршења кондемпнаторног дијела тужбеног захтјева којим је наложено понављање поступка по интерном огласу, и отклањање незаконитости у проведеној конкурсној процедури. Пресуда Општинског суда у Сарајеву је извршена, права из радног односа успостављена и Препорука у потпуности реализована.⁸²

Сумирајући све напријед наведено Омбудсмени Босне и Херцеговине закључују да је неопходно да:

1. полицијски службеници буду упознати са домаћим законодавним оквиром и међународним документима заштите људских права;
2. успостављени механизми поступања по притужбама грађана буду ефикасни;
3. осигура веће присуство полицијских службеника у јавности, и упознавање са надлежностима полицијских органа ;
4. статусна и радна права полицијских службеника буду у потпуности остварена.

4.5. Инспекције

Инспекцијски надзор је врста управног надзора која се остварује непосредним увидом у законитост рада, пословања и поступања правних и физичких лица која обављају одређену дјелатности, грађана у погледу придржавања закона и других прописа, те предузимање управних и других мјера за које су овлашћени законом, односно другим прописом. Има изузетну важност при провођењу цијелог низа прописа на којима се темељи заштита

⁸¹ Ж-СА-05-968/22, П-278/22.

⁸² Ж-СА-08-515/22, Ж-СА-08-520/22, Ж-СА-08-521/22, Ж-СА-08-517/22, Ж-СА-08-516/22, Ж-СА-08-518/22, Ж-СА-08-519/22, П-158/22.

широког поља загарантованих грађанско-политичких, економско-социјалних и културних права физичких и правних лица.

Омбудсмени су у ранијем периоду, на темељу индикатора слабости инспекцијског надзора проистеклих из жалби грађана, извршили свеобухватну анализу и сачинили Специјални извјештај о улози инспекцијских органа у заштити људских права у Босни и Херцеговини. Приказано је стање у области инспекцијског надзора с аспекта важећег законодавства, материјално-техничких и људских ресурса којима располажу инспекцијски органи свих нивоа власти у БиХ, дјелокруга рада, сарадње, те дефинисане потешкоће у раду и надлежним органима власти упућене су препоруке са циљем унапређења функционисања инспекцијског надзора као елемента владавине права и заштите права грађана.⁸³ Омбудсмени су стајалишта да је потребно приоритетно приступити реформи инспекцијских органа.

Током 2022. године запримљено је 86 жалби, због непровођења инспекцијског надзора и непредузимања радњи и мјера из оквира надлежности инспекцијских органа, што је 14 жалби мање него у 2021. години. Упућено је 16 препорука, које се односе на изостанак инспекцијског надзора, неблаговремено поступање инспекцијских органа, непоступање у складу са одредбама позитивног законодавства којима су прописани обухват, садржај и форма надзора, права и дужности инспектора, делегације надлежности током поступка у којем је већ наступила материјална штета, али и повреде права на слободан приступ информацијама од стране инспекцијских органа.

Анализа обраћања и издатих препорука показује да се понављају разлози незадовољства грађана радом инспекцијских органа, као и у ранијим извјештајним годинама, што указује на потребу предузимања активнијих мјера од стране надлежних органа власти како би се то превазишло.

Омбудсмени са аспекта својих надлежности установљених Законом о омбудсмену за људска права, посебно указују и на то да су органи у поступку који се води пред овом Институцијом дужни поступати на начин како је то прописано Законом,⁸⁴ те је неприхватљиво поступање инспекцијских органа који одбију сарадњу и непоступе по захтјеву Омбудсмена.⁸⁵ Омбудсмени ће у складу са својим капацитетима и у сарадњи са партнерским организацијама настојати у 2023. години одржати консултативне састанке са инспекцијским органима како би се размотриле могућности унапређења сарадње, а у циљу заштите права грађана.

⁸³ Специјални извјештај о улози инспекцијских органа у заштити људских права у Босни и Херцеговини https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2020123109153761bos.pdf.

⁸⁴ Члан 25.

1. Органи власти у Босни и Херцеговини обавезни су Институцији пружити одговарајућу помоћ у истрази и вршењу контроле.

2. У вријеме истраге Омбудсмен има приступ било којем органу власти у Босни и Херцеговини у циљу провјере тражених информација, обављања личних разговора и разматрања потребних списа и докумената.

3. Омбудсмену не смије бити одбијен приступ списима или административним документима који се тичу активности или дјелатности која је под истрагом (...).

⁸⁵ Ж-БЛ-245/22.

Подсјећајући на препоруке⁸⁶ из Специјалног извјештаја о улози инспекцијских органа у заштити људских права у Босни и Херцеговини, а посебно цијенећи њихов значај, резултате поступака који указују да је потребно континуирано радити на овом питању, Омбудсмени позивају извршне органе власти, да у складу са својим надлежностима и овлашћењима, предузму све потребне мјере с циљем отклањања слабости у функционисању инспекцијских органа, њиховог оснаживања и осигурања ефикаснијег дјеловања.

4.5.1. Непоступање по пријави

Инспекцијским надзором осигурава се законитост и заштита јавног и приватног интереса у складу са позитивним законским прописима. Изостанак благовременог поступања инспекцијских органа, не представља само изостанак једне управне радње, него може имати нежељене последице на право које је грађанима загарантовано, као што је нпр. неометано уживање свога посједа.

Поступајући по жалби⁸⁷ ради спровођења инспекцијског надзора у случају нелегалне градње, те непредузимања законом прописаних мјера и радњи Омбудсмени су одговорној општини и надлежној служби упутили препоруку да у складу са позитивним законским прописима изврши инспекцијски надзор по пријави подносиоца жалбе. Препорука је у потпуности реализована.

⁸⁶ Омбудсмени Босне и Херцеговине упутили су препоруке Савјету министара Босне и Херцеговине, Влади Федерације Босне и Херцеговине, Влади Републике Српске, Влади Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, владама свих кантона у Федерацији Босне и Херцеговине, градоначелницима у градовима Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске и начелницима у општинама Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске да:

1. у складу са својим надлежностима и овлашћењима предузму потребне мјере у циљу отклањања слабости у функционисању инспекцијских органа, постизања ефикаснијег дјеловања инспекцијских органа и оснаживања инспекцијских органа;
2. континуирано анализирају властита законодавства којима се уређује функционисање инспекцијских органа, те сходно томе раде на њиховом унапређењу;
3. континуирано усклађују властита законодавства која уређују инспекцијски надзор, посебно имајући у виду питања надлежности, органа надлежног за одлучивање у другостепеном поступку, те примјену позитивног законодавства са савременим међународним стандардима;
4. усвоје законодавни оквир којим ће регулисати поступање инспекција у кантонима у којима није донесен закон на кантоналном нивоу;
5. размотре могућност обезбјеђења финансијских средстава неопходних за оптимално и професионално функционисање инспекцијских органа, а у циљу јачања капацитета кроз запошљавање одређеног броја извршилаца ради ефикасног обављања послова и осавременавање опреме;
6. континуирано раде на унапређењу и успостављању нових информационих технологија, а посебно на увођењу електронских база података за све инспекцијске органе;
7. уједначавање додатака на плату на свим нивоима власти;
8. обезбиједи неопходна новчана средства у сврху организовања специјализованих едукација по управним областима за инспекторе, а у складу са исказаним потребама;
9. радне просторе инспекцијских органа прилагоде броју запослених и омогуће приступ лицима с инвалидитетом.

⁸⁷ Ж-БР-05-35/22, П-150/22.

4.5.2. Надлежност за поступање инспекцијских органа

Без обзира на функционалну и територијалну организацију инспекцијских органа уочен је и проблем недостатка координације, посебно између различитих нивоа инспекцијског надзора, као и неблагоприятне оцјене стварне надлежности инспекције.

Поступајући у предмету⁸⁸ којим је указано на неадекватан инспекцијски надзор због извођења радова на уређењу корита ријеке Санице, Омбудсмени су констатовали да су предметни радови изведени без одобрења за грађење. При томе се током поступка утврђивања законитости издавања дозвола, и провођења инспекцијског надзора утврдила ненадлежност Федералне управе за инспекцијске послове, Федералног урбанистичко-еколошког инспектора, који није благовремено поступио у складу са одредбама Закона о инспекцијама Федерације Босне и Херцеговине⁸⁹ и поступак делегирао надлежном инспекцијском органу на даље поступање.

Оваквим поступањем подносиоцу жалбе је у потпуности онемогућена заштита права, због чега су Омбудсмени упутили препоруку којом је указано на наведени пропуст и захтијевано поступање у законским оквирима.

4.5.3. Приступ информацијама о извршеном инспекцијском надзору

Грађани који су захтијевали инспекцијски надзор указују да немају информацију о резултатима надзора, могућност добити записник и користити правни лијек, што има само субјект надзора коме је рјешењем наложена одговарајућа управна мјера. Разлог таквог поступања је став инспекцијских органа да особа која поднесе захтјев за обављање инспекцијског надзора није странка у поступку, тако да је информисана само о обављеном надзору. У сваком случају постоји могућност обраћања сходно одредбама прописа о слободи приступа информацијама.

4.5.4. Инспекторат социјалне и дјечије заштите на нивоу Федерације БиХ

Влада Федерације БиХ на сједници одржаној 20.02.2020. године је утврдила Приједлог Закона о измјенама и допунама Закона о инспекцијама ФБиХ⁹⁰ и упутила га у парламентарну процедуру. Разлози за припрему овог закона су извршавање пресуде Уставног суда ФБиХ од 13.12.2016. године,⁹¹ те између осталог закључака Владе⁹² којима је обавезала надлежне органе федералне власти да припреме и у парламентарну процедуру упуте приједлог Закона о допунама Закона о инспекцијама ФБиХ тако да се дјелокруг рада федералне инспекције прошири и на области рада хуманитарних организација и социјалну и дјечију заштиту.⁹³

⁸⁸ Ж-БЛ-05-201/22, П-266/22.

⁸⁹ Закон о инспекцијама Федерације Босне и Херцеговине ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 73/2014 и 19/2017 - одлука УС).

⁹⁰ Закон о инспекцијама Федерације Босне и Херцеговине ("Службене новине Федерације БиХ", број 73/2014 и 19/2017).

⁹¹ Пресудом Уставног суда ФБиХ од 13.12.2016. године утврђено је да су одредбе из члана 37. и члана 44. ст. (1) и (3) Закона о инспекцијама ФБиХ супротне одредбама Устава ФБиХ.

⁹² Закључци Владе Федерације БиХ од 17.10.2019. и 22.11.2019. године.

⁹³ <https://fbihvlada.gov.ba/bs/210-sjednica-vlade-fbih>, посјећено 16.01.2023.г.

Инспекторат социјалне и дјечије заштите још увијек није успостављен због чега Омбудсмени изражавају посебну забринутост, нарочито имајући у виду да је Законом о установама социјалне заштите Федерације Босне и Херцеговине⁹⁴ прописано да Инспекцијски надзор над законитошћу рада федералних установа социјалне и дјечије заштите, у дијелу примјене прописа из области социјалне и дјечије заштите врше надлежни федерални инспектори.⁹⁵

4.6. Влада и министарска именовања

Закон о министарским именовањима, именовањима Савјета министара и другим именовањима Босне и Херцеговине прописује да у случају када постоје докази да принципи утврђени у члану 3. овог закона, или поступци, нису испоштовани, било који члан јавности може поднијети приговор на коначно именовање у складу с одредбама овог закона. Приговор се подноси одговорном јавном службенику, а копија доставља Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине.⁹⁶ Идентична рјешења садржана су и у ентитетским законима који уређују ову област.⁹⁷

Законима је прописано да се коначно именовање не може провести уколико нису испоштовани утврђени основни принципи законитости, квалитета, независне провјере, отворености и транспарентности, као и заступљености при запошљавању.

Омбудсмени, дјелујући у оквиру својих надлежности, сходно одредбама Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине и законима који уређују питање владиних и министарских именовања током 2022. године разматрали су 104 жалбе, што је 20 жалби мање него у претходној години. Упућено је 50 препорука.

Жалбе су изјављене због повреде основних принципа приликом спровођења поступака именовања и разрјешења чланова управних и надзорних одбора у јавним предузећима и јавним установама,⁹⁸ нејасних и недефинисаних критерија приликом избора најбољег кандидата, односно непоступања по утврђеним критеријима,⁹⁹ смјене функционера прије истека мандата,¹⁰⁰ именовања према припадности кандидата политичкој странци,¹⁰¹ повреде права на правни лијек и одредби прописа о слободном приступу информацијама.¹⁰²

Омбудсмени су у препорукама упућеним одговорним јавним органима указали на позитивне законске прописе и захтјеве да се: сва јавна именовања обављају транспарентно,

⁹⁴ Закон о установама социјалне заштите Федерације Босне и Херцеговине, („Службене новине Федерације БиХ“), број 64/22.

⁹⁵ Члан 78. Став 2, тачка (а) Закон о установама социјалне заштите Федерације Босне и Херцеговине;

⁹⁶ Закон о министарским именовањима, именовањима Савјета министара и другим именовањима Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 37/03).

⁹⁷ Закон о министарским, владиним и другим именовањима Федерације Босне и Херцеговине („Сл. новине ФБиХ“ бр: 12/03,34/03,65/13), Закон о министарским, владиним и другим именовањима Републике Српске ("Сл. гласник Републике Српске" број 41/03).

⁹⁸ Ж-БЛ-05-140/22, Ж-СА-05-278/22, Ж-СА-05-550/22, Ж-БЛ-05-119/22, Ж-БЛ-05-120/22.

⁹⁹ Ж-БЛ-05-122/22, Ж-СА-05-618/22.

¹⁰⁰ Ж-БЛ-05-421/22.

¹⁰¹ Ж-ЛИ-05-16/22.

¹⁰² Ж-БР-05-19/22.

на законит начин, у складу са свим важећим правилима, прописима и законима, да се проведу по принципу избора на основу квалитета, путем добро информисаног избора лица, која по својим способностима, искуству и квалитетима одговарају потреби регулисаног органа, да се у поступку избора осигура и принцип правичности, те онемогући свака злоупотреба права странака.

Омбудсмени Босне и Херцеговине не располажу истражним механизмима којима би, у сваком конкретном случају, са сигурношћу могли утврдити повреду законских одредби које прописују да лице које је на функцији у политичкој странци не може бити коначно именовано, односно припадност изабраног кандидата одређеној политичкој странци. Истовремено Омбудсмени наглашавају да морају бити испоштовани већ утврђени, релевантни, критерији за именовање, на начин да се односе на позицију која се попуњава.

Омбудсмени указују и да пракса усвајања одлука извршне власти о смјенама именованих службеника прије истека мандата, производи правну несигурност, потенцијално доводи до скупих и дуготрајних поступака који нису у интересу ниједне стране и уопште отежава несметано функционисање јавних органа као сервиса грађана.

Омбудсмени сматрају да постоји потреба преиспитати постојећи законодавни оквир, децидније одредити критерије који морају бити испоштовани у процедурама именовања и разрјешења именованих лица, те утврдити која се позиција у политичком субјекту може сматрати функционерском.

Сљедећи примјери илуструју поступања Омбудсмена у случајевима наведених повреда закона.

Поступајући по приговорима против одлуке о именовању чланова управног одбора јавне установе и именовању предсједника и чланова скупштине друге јавне установе исте локалне заједнице, утврђене су повреде принципа Закона о министарским, владиним и другим именовањима Федерације БиХ, у погледу вођења процедуре и оцјене кандидата, обзиром да комисија задужена за исто током обављања разговора са кандидатима није постављала идентична питања, нису именовани прворангирани кандидати и нису имали право на правни лијек. Омбудсмени су упутили препоруку Општинском вијећу да поништи и спроведе поновне поступке предметних именовања. Препорука није испоштована.¹⁰³

Један од примјера разрјешења именованих лица прије истека мандата¹⁰⁴ представља смјена чланова управног одбора јавне установе, који су обављали функције само девет дана у току године, за коју није усвојен финансијски извјештај. У конкретном случају, учињени су вјероватним наводи да је смјена чланова Управног одбора извршена без њихове стварне кривице или одговорности за управљање установом, обзиром на крајњу несразмјеру између временског периода током којег су подносиоци жалбе обављали дужност чланова Управног одбора и временског периода за који се усвајају поменути извјештаји и за које су подносиоци жалбе учињени одговорним. У таквим околностима, постоји вјероватноћа да је

¹⁰³ Ж-БЛ-05-12/22, Ж-БЛ-05-14/22, Ж-БЛ-05-15/22, Ж-БЛ-05-870/21 и Ж-БЛ-05-869/21, П-130/22.

¹⁰⁴ Ж-БЛ-05-421/22, П-291/22.

законски основ за смјену искоришћен ради остварења појединих кадровских рјешења, а не у циљу побољшања рада установе или управљања јавним средствима. Омбудсмени су упутили препоруку влади кантона да приликом доношења одлука из своје надлежности поклати дужну пажњу не само аспекту законитости, него и принципу добре јавне управе и савјесног управљања јавним средствима, како би се уважили интереси свих заинтересованих страна на које се одлуке односе, а ризик од спорова било које врсте свео на минимум. Одговор на препоруку није запримљен.

Одредбом члана 5 Закона о министарским, владиним и другим именовањима Федерације Босне и Херцеговине прописано је да *било која особа која је на функцији у политичкој странци не може бити коначно именована (кандидати који се не квалификују). Приликом одбацавања пријава таквих кандидата, одговорни јавни службеник дужан је јасно рећи да се пријава одбацује зато што је пријављена особа кандидат који се не квалификује. Без обзира на претходно, кандидат који се не квалификује а који одступи с положаја, на који је изабран прије него што се изврши коначно именовање, може се узети у обзир за разматрање за коначно именовање у складу с принципима и поступцима утврђеним у овом закону.* Супротно овој одредби извршен је избор чланова Школског одбора, с обзиром да је изабрани кандидат у вријеме именовања био предсједник општинског одбора једне политичке странке. Омбудсмени су упутили препоруку надлежном министарству да, у складу са изнесеним мишљењем Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине, преиспита предметни поступак именовања и проведе исти у складу са принципима утврђеним Законом о министарским, владиним и другим именовањима Федерације Босне и Херцеговине.¹⁰⁵

Подноситељица жалбе запослена као инспектор у јединици локалне самоуправе *наводи да је дискриминисана од стране начелника јер јој ускраћује право да буде бирана у управне одборе јавних установа и предузећа чији је оснивач општина.* У погледу тумачења овог правног питања, Омбудсмени су извршили увид у Закон о државној служби којим је прописано да: *„О правима и дужностима државних службеника из радног односа, доноси се рјешење.“* У конкретном случају очигледно је да је о правима и обавезама државног службеника одлучено у форми обавјештења. На тај начин незадовољна странка нема очигледно доступан правни лијек на располагању, путем којег би тражила преиспитивање одлуке начелника или судску контролу управног акта. Омбудсмени не улазе у меритум одлуке да се рад у управним одборима или надзорним органима установа или других организација чији је оснивач јединица локалне самоуправе ограничи или дозволи у складу са најбољим интересима послодавца и оптималне организације рада. Са друге стране, Омбудсмени наглашавају да свака одлука којом се одлучује о нечијем праву или обавези мора испуњавати оне формалне стандарде како је то прописано императивним законским нормама. На тај начин, незадовољна страна би имала прилику истицати све оно што наводи у погледу спорне одлуке, а што се у конкретном случају односи на тумачење додатне дјелатности, правни основ за ограничавање конкурисања, потенцијални сукоб интереса или дискриминацију у погледу третмана појединих службеника.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Ж-ЛИ-05-16/22, П-69/2022.

¹⁰⁶ Ж-БЛ-06-70/22.

4.7. Миграције и азил

Омбудсмени Босне и Херцеговине, дјелујући у оквиру својих надлежности, на темељу одредби Закона о странцима Босне и Херцеговине,¹⁰⁷ Закона о азилу Босне и Херцеговине¹⁰⁸ и Закона о забрани дискриминације Босне и Херцеговине,¹⁰⁹ као и међународних стандарда за заштиту људских права и основних слобода који се примјењују у правном систему Босне и Херцеговине, скрећу пажњу да отворено питање миграција у Босни и Херцеговини, иако у смањеном обиму него претходних година. Посебно треба указати на одговорности институционалних механизма надлежних за спровођење поступака по захтјевима, те обезбјеђивања статусних и других права гарантованих законодавством Босне и Херцеговине и ратификованим међународним стандардима.

Током 2022. године Институција је запримила 19 жалби везано за права миграната и тражитеља азила, шест жалби мање него у претходној години. Упућене су 2 препоруке у предметима који су запримљени крајем 2021. године, а у којима се рад наставио и у 2022. години.

Страни држављани на територији Босне и Херцеговине од Институције захтијевају интервенцију ради пружања могућности за исказивање намјере за азил,¹¹⁰ због недоношења одлуке у вези са захтјевом за азил, постављање старатеља малољетном лицу без пратње,¹¹¹ незаконитог поступања надлежних служби у поступку по захтјеву за азил - исказивање намјере за тражење азила у Босни и Херцеговини.¹¹²

Странци захтијевају и помоћ у праву по основу супсидијарне заштите¹¹³ или помоћ у успостави радно-правног статуса.¹¹⁴ Омбудсмени Босне и Херцеговине, у сваком случају, писменим путем информишу странке о својим надлежностима, релевантним одредбама позитивних законских прописа који регулишу статус страних држављана и дају упутство о државном органу и пружаоцима правне помоћи којима се могу обратити у сврху остварења својих права.

У 2022. години Омбудсмени су упућеним препорукама указали надлежним органима, у чијој надлежности је питање странаца, њиховог боравака, кретања и статуса, на обавезе прописане релевантним законодавством, међународним стандардима заштите људских права, као и на потребу едукације из ових области.

Омбудсмени су посебно свјесни проблема дјете која се налазе у покрету на територији Босне и Херцеговине, без родитеља или старатеља. Заштита права дјете у покрету много је

¹⁰⁷ Закон о странцима Босне и Херцеговине, („Службени гласник БиХ“, број 88/15, 34/21).

¹⁰⁸ Закон о азилу Босне и Херцеговине, („Службени гласник БиХ“, број 11/16); Исправка Закона о азилу, („Службени гласник БиХ“, број 16/16).

¹⁰⁹ Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 59/05, 66/16).

¹¹⁰ Ж-СА-05-665/22, Ж-СА-05-696/22, Ж-СА-05-779/22, Ж-СА-05-842/22.

¹¹¹ Ж-СА-05-723/22.

¹¹² Ж-СА-05-73/22, Ж-СА-05-74/22.

¹¹³ Ж-СА-05-590/22.

¹¹⁴ Ж-СА-05-559/22.

сложеније питање од тога да им се само понуди сигурност, храна и склониште. У предметима ове врсте, Омбудсмени поступају на начин да траже ургентно поступање надлежних како би се дјечи у што краћем року одредио старатељ и на тај начин заштитио најбољи интерес дјетета.¹¹⁵

Позитиван примјер имплементације препоруке Омбудсмена представља поступање припадника Министарства унутрашњих послова Тузланског кантона по препоруци¹¹⁶ којом је наложено да предузме све неопходне активности и мјере и осигура да евентуално ограничење слободе кретања миграната/тражитеља азила и избјеглица, који се легално налазе на територији БиХ, буде утемељено на појединачној процјени и само и искључиво под условима које прописује Закон, свако поступање службеника Министарства у складу са одредбама Закона о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, изврши процјена потребе едукације полицијских службеника и у складу са резултатима процјене и организује иста у циљу заштите загарантованих права и слобода.

Министарство¹¹⁷ је доставило одговор у којем се наводи: „*Наведена едукација је реализована од стране инспектора Одсјека за едукацију Управе полиције, службеника Одсјека за координацију и усмјеравање и представника Службе за послове са странцима, Шефа Теренског центра Тузла. Присутним учесницима је представљен законски оквир поступања службеника полиције у односу на мигранте, тражитеље азила и избјеглице, како са становишта примјене међународних докумената тако и са становишта Устава и закона Босне и Херцеговине. Учесници предавања су активно учествовали у реализацији тематске области, а едукација осталих полицијских службеника на напријед наведене теме ће се у наредном периоду реализовати по надлежним полицијским станицама. Осим наведеног, свим полицијским управама Управе полиције МУП-а ТК на надлежност и упознавање је достављена наведена препорука Институције омбудсмена за људска права БиХ.*“

Омбудсмени Босне и Херцеговине одржавају континуиране активности у области миграција које подразумијевају присуство састанцима са надлежним домаћим и

¹¹⁵ Поступајући у конкретном предмету, број Ж-БЛ-01-412/22, Омбудсмени констатују да на подручју Унско-санског кантона и Кантона Сарајева постоје привремени прихватни центри и рањиве категорије (породице са дјецом и малољетници без пратње) се ван радног времена надлежних центара за социјални рад смјештају у привремене прихватне центре, а поступи код надлежних центара се воде наредног првог радног дана, односно постављају се старатељи малољетницима без пратње. На подручју Тузланског кантона не постоји привремени прихватни центар. Након утврђивања свих значајних чињеница и околности у конкретном предмету, Омбудсмени ће настојати својим одлукама да унаприједи остваривања права дјете миграната на подручју Тузланског кантона.

¹¹⁶ Ж-БР-05-120/20, П-72/22.

¹¹⁷ Министарство унутрашњих послова Тузланског кантона, акт број: 08-06/6-1-03.2-3-2230/20 од 11.04.2022. године.

међународним институцијама, организацијама и удружењима¹¹⁸ али и представницима Имиграционог центра ради утврђивања тренутног стања у истој.¹¹⁹

4.8. Јавне исправе

Под јавном исправом сматра се исправа издана од мјеродавних управних, судских и других тијела, институција, организација или других правних особа у вршењу јавних области из дјелокруга БиХ, Федерације БиХ, Републике Српске, Брчко дистрикта БиХ.¹²⁰

Током 2022. године Институцији омбудсмена изјављено је 30 жалби које су у вези са јавним исправама, што је три жалбе више него у претходној години. Упућене су три препоруке.

Грађани су се обраћали незадовољни поступањем надлежних органа у поступцима за издавање личних докумената и тражених увјерења,¹²¹ процедура уписа података у Матичним књигама рођених,¹²² питања непризнавања избјегличких картона, иако су судски поступци у току,¹²³ као и захтјевима за посредовање у хитном поступку ради остварења права на путну исправу.¹²⁴

С обзиром да је 2022. година била изборна година указано је на неправилност гласачких спискова на којима се и даље налазе преминуле особе.¹²⁵ Централна изборна комисија БиХ води Централни бирачки списак за територију Босне и Херцеговине на основу евиденције надлежног државног органа који води регистар грађана Босне и Херцеговине у складу са Законом о централној евиденцији и размјени података.¹²⁶ Нетачност података којима располаже Централна изборна комисија БиХ указује на потребу ажурирања Централних бирачких спискова, на начин да морају одговарати стварном броју бирачког тијела, како би се спријечила свака злоупотреба и неправилности током изборног процеса.

¹¹⁸ Дана 20.10.2022. године на позив Министарства безбједности Босне и Херцеговине одржан је састанак у Згради пријатељства Грчке и Босне и Херцеговине, којем су били присутни представници Министарства безбједности, Граничне полиције, Канцеларије представника Савјета министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права, представници институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине, Удружења „Ваша права БиХ“ те УНХЦР-а. Тема састанка била је информација о случајевима у којима су лица користећи кривотворене путне исправе имала намјеру прећи границу Босне и Херцеговине преко граничног прелаза Међународни аеродром Сарајево. Током састанка разматране су могућности примјене законске регулативе у циљу спречавања злоупотребе института међународне заштите. Закључено је да се настави са одржавањем овог вида сарадње Институција Босне и Херцеговине у циљу отклањања могућих злоупотреба. Сљедећи састанак договорен је за 6 (шест) мјесеци.

¹¹⁹ Дана 22.12.2022. године Омбудсменка Јасминка Џумхур, помоћник Омбудсмена Емина Халиловић и стручни савјетник Анте Шакота су одржали састанак са представницима Имиграционог центра-Владиславом Жужом-привременим управником и Анесом Хајловцем инспектором.

¹²⁰ Закон о важности јавних исправа у Босни и Херцеговини („Службени гласник Босне и Херцеговине”, бр. 23/04.).

¹²¹ Ж-БЛ-05-71/22, Ж-ЛИ-05-25/22, Ж-БЛ-05-89/22.

¹²² Ж-СА-05-715/22, Ж-СА-05-23/22.

¹²³ Ж-БЛ-05-521/22.

¹²⁴ Ж-СА-08-859/22.

¹²⁵ Ж-СА-05-1030/22.

¹²⁶ Закон о централној евиденцији и размјени података („Службени гласник БиХ”, бр. 32/01, 16/02, 32/07 и 44/07).

Омбудсмени наглашавају да државни службеници у вршењу јавних овлашћења требају поступати крајње професионално, детаљно и ефикасно, нарочито када је у питању провјера релевантних чињеница које се односе на утврђивање идентитета особе. Сви подаци који се размјењују у сарадњи са међународним истражним организацијама морају бити тачни и уређени, како у супротном не би дошло до повреде слободе и права грађана.

У поступку по жалби¹²⁷ због задржавања подносиатељице жалбе на државној граници, услед дјелимичног подударања личних података са подацима особе која се налази на потјерници Међународне криминалистичко-полицијске организације ИНТЕРПОЛ, спроведен је поступак, током којег је Министарство безбједности Босне и Херцеговине информисало Институцију да је провјерама утврђено да се ради о околности да особа која је била евидентирана у ИНТЕРПОЛ-овим базама података и предметна особа имају поклапање по питању идентификационих података (име, презиме, датум рођења), али да се на основу накнадних провјера осталих података (мјесто рођења, држављанство, имена родитеља, дјевојачко презиме...) могло утврдити да се не ради о траженој особи.

Грађани у СР Њемачкој суочавају се са потешкоћом признавања возачке дозволе изван Б категорије. Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине доставило је информацију о радњама предузетим у циљу рјешења проблема признавања свих исправа држављана Босне и Херцеговине.¹²⁸ Омбудсмени нису утврдили одговорност на страни домаћих органа.

4.9. Ратна штета

Анексом VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини прописано је да све избјеглице и расељена лица имају право да се слободно врате својим кућама, право на поврат имовине која им је одузета током непријатељстава од 1991. године, као и надокнаду имовине која им се не може вратити.

У 2022. години запримљено је 15 предмета (три мање него у 2021. години) везаних за питање ратне штете на имовини подносиоца жалбе¹²⁹ и могућностима накнаде штете, обнове оштећених објеката,¹³⁰ рјешења стамбеног питања,¹³¹ захтјева за упутство у погледу остваривања права¹³² али и приговора на поступке додјеле новчаних средстава за обнову објеката.¹³³

Обраћања грађана која се односе на немогућност обнове стамбених објеката оштећених услед ратних дејстава, пред Институцијом омбудсмена иницирали су поступке који се могу посматрати кроз питања права на имовину како то гарантује Европска конвенција и Протокол 1.

¹²⁷ Ж-БЛ-08-429/22.

¹²⁸ Ж-БЛ-05-514/22, Ж-БЛ-05-516/2.

¹²⁹ Ж-БЛ-05-28/22, Ж-БЛ-05-538/22, Ж-БЛ-05-407/22.

¹³⁰ Ж-МО-05-148/22, Ж-БР-08-250/22.

¹³¹ Ж-БЛ-05-248/22.

¹³² Ж-БЛ-05-54/22.

¹³³ Ж-СА-08-1371/22.

Омбудсмени констатују да је глобална економска криза утицала и на остваривање имовинских права избјеглих и расељених лица због објективне немогућности обнове стамбених објеката.

Ово је видљиво из обраћања подносиоца жалбе Институцији¹³⁴ у којем се наводи да је још 2020. године потписан Уговор о обнови/изградњи стамбене јединице у оквиру Државног пројекта стамбеног збрињавања (ДПСЗ) број: БиХ5-16252, између уговорних страна: Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, Републичког секретаријата за расељена лица и миграције, Општине/Града и корисника, који није имплементиран. Разлог за неимплементацију је чињеница што је раскинут Уговор са изабраним извођачем, због немогућности реализације уговорне обавезе услед драстичног скока цијена грађевинских материјала и недостатка радне снаге.

Надлежни органи морају преиспитати све правне и финансијске оквири како би се пронашла одговарајућа рјешења, јер према одговору Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине:¹³⁵ *„Овим под-пројектима планирано је стамбено збрињавање 3.100 породица, свеукупно око 10.000 најугроженијих избјеглица, расељених лица и повратника, и то путем ре/конструкције 2.200 породичних кућа и изградње 900 станова у вишестамбеним зградама. До сада је завршено 2.400 стамбених јединица од којих 1.700 кућа и 700 станова. Када су у питању породичне куће, обнова и изградња 550 стамбених јединица је у току, док је 150 стамбених објеката/корисника на чекању, и то 40 на подручју ФБиХ и 110 на подручју РС.“*

Обраћања појединих грађана су показала да нису били упознати са јавним позивима, начином учешћа у процедури у погледу испуњавања одређених услова и потребне документације. Стога је од изузетне важности да у случају расписаних јавних позива за донирање средстава у наведене сврхе, надлежни органи транспарентно објаве позив на више различитих медија, дају детаљна упутства грађанима у погледу поступања уколико су заинтересовани за пријаву, те спроведу процедуре избора на правилан и законит начин.

Сугестије Омбудсмена треба испоштовати и у случајевима расписивања огласа ради давања у закуп станова на којима јединица локалне самоуправе има право располагања, како би што шири круг расељених и избјеглих особа био упознат са њима, што је посебно значајно када *сходно важећим прописима из стамбене области није могуће стећи станарско право додјелом стана.*¹³⁶

Дана 30.12.2022. године Савјет министара Босне и Херцеговине на 86. ванредној телефонској сједници донијело је Одлуку о прерасподјели средстава из буџета Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине у буџет Фонда за повратак Босне и Херцеговине. Овом одлуком одобрава се прерасподјела средстава из буџета Министарства за људска права и избјеглице БиХ за 2022. годину, из гранта "Финансирање права из Анекса VII Дејтонског мировног споразума" у износу 2.000.000,00KM, у буџет

¹³⁴ Ж-БР-08-250/22.

¹³⁵ Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине акт број: 06-41-6-1807-2/22 НДГ 14.12.2022. године.

¹³⁶ Ж-СА-08-374/22, П-212/22.

Фонда за повратак Босне и Херцеговине. Средства ће бити у функцији реализације пројеката за остваривање права из Анекса VII Дејтонског мировног споразума, које одобри Комисија за избјеглице и расељена лица Босне и Херцеговине. Министарство за људска права и избјеглице БиХ, Федерално министарство расељених особа и избјеглица, Републички секретаријат за расељена лица и миграције Републике Српске, Влада Брчко дистрикта БиХ и Фонд за повратак БиХ потписали су раније Споразум о удруживању и начину реализације средстава за остваривање права из Анекса VII.¹³⁷

4.10. Слобода удруживања

Слобода удруживања загарантована је Општом декларацијом о људским правима¹³⁸ којом се признаје право сваке особе на слободно удруживање, укључујући и право на оснивање синдиката и учлањење у њега ради заштите својих интереса¹³⁹ као и одредбама Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.¹⁴⁰ Законима о удружењима и фондацијама Босне и Херцеговине,¹⁴¹ Републике Српске,¹⁴² Федерације Босне и Херцеговине¹⁴³ и Брчко дистрикта БиХ¹⁴⁴ уређују се правни положај, статусне промјене и друга питања значајна за рад удружења и фондација који се региструју у складу с овим законима. Током 2022. године запримљена је само једна жалба из ове области, али је праћена реализација препорука из претходног извјештајног периода.

Институцији се обраћају чланови удружења¹⁴⁵ истичући проблем односа унутар самог удружења. У оваквим случајевима, Омбудсмени не налазе основ за рад, подсјећајући да Институција омбудсмена разматра предмете који се односе на слабо функционисање или повреде људских права и слобода почињене од било којег органа владе, која с тим у вези надгледа активности институција Босне и Херцеговине, њених ентитета и Брчко дистрикта БиХ.

Разматрана је и жалба¹⁴⁶ која се односи на право на учешће невладиних организација у органима управљања скупштине удружења грађана, гдје Институција омбудсмена има ограничен мандат за дјеловање. Одговорна страна је у изјашњењу навела да је Управни инспекторат Министарства правде Босне и Херцеговине извршио посредни инспекцијски надзор у овом удружењу. Између осталог наводе да на темељу инспекцијског надзора у конкретној правној ствари, нису утврђене неправилности које би овај инспекторат могао

¹³⁷ https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=39170&lang=bs-BA.

¹³⁸ Општа декларација о правима човјека, проглашена од Опште скупштине Уједињених нација 10. децембра 1948. године.

¹³⁹ Члан 22. Универзалне декларације о правима човјека.

¹⁴⁰ Члан 11. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

¹⁴¹ Закон о удружењима и фондацијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 32/01, 42/03, 63/08, 76/11 и 94/16).

¹⁴² Закон о удружењима и фондацијама Републике Српске ("Сл. гласник РС", бр. 52/2001 и 42/2005).

¹⁴³ Закон о удружењима и фондацијама Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број 45/02).

¹⁴⁴ Закон о удружењима и фондацијама Брчко дистрикта БиХ ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", број 41/20 и 44/22).

¹⁴⁵ Ж-СА-08-659/22.

¹⁴⁶ Ж-БЛ-06-171/22.

отклањати у оквирима законом прописаних надлежности, те да се од стране њих поступање по предмету сматра окончаним.

Члан 11. Европске конвенције, осим права на удруживање, прописује да се за остваривање ових права не смију постављати никаква ограничења, осим оних која су прописана законом и која су неопходна у демократском друштву у интересу националне безбједности или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

Међутим, Омбудсмени указују да, сходно одредбама које регулишу ову област, удружење које је уписано у регистар може проводити програме и пројекте од јавног интереса, што подразумијева и остваривање права на средства из буџета.

Ово отвара питање примјене одредби закона о удружењима који се односи на статус удружења од јавног интереса и неопходности успоставе ефикасног механизма надзора.

У поступцима пред Институцијом такође је отворено питање и коришћења јавних добара од стране удружења и издавање дозвола, посебно у областима које представљају заједничку надлежност Федерације БиХ и кантона. Омбудсмени наглашавају да се приступ јавним добрима мора омогућити свим заинтересованим субјектима кроз јавну и транспарентну процедуру, прописану законом, како би се избјегла свака произвољност и фаворизовање одређених субјеката директним давањем.

У предмету који је разматран пред Институцијом ради се о питању издавања дозвола за привремено коришћење ловишта.¹⁴⁷ Омбудсмени су оцијенили да се у складу са законским одредбама, без конкурса, ловиште може дати на привремено коришћење, само у случају када исто није могло бити уступљено након спроведене процедуре прописане одредбама члана 36. Закона о ловству.¹⁴⁸ То подразумијева објаву јавног позива за додјелу привредног ловишта на концесију и провођење конкурсне процедуре у складу са условима, критеријима и поступцима додјеле привредних ловишта на концесију коју прописује орган извршне власти. Надлежна кантонална тијела, предметна ловишта су дала на привремено коришћење за двије ловне године узастопно, иако Законом о ловству није остављена могућност да се привредно ловиште може дати на привремено коришћење дуже од годину дана. У конкретном случају упућена је препорука по којој није поступљено.

4.11. Слобода медија и безбједност новинара

Слобода медија је услов за развој демократског друштва одређеног да штити и поштује основна људска права и слободе. Остваривање ове изузетно значајне друштвене улоге нужно је посматрати кроз дјеловање новинара,¹⁴⁹ чији статус у друштву мора бити уређен, те новинарима треба бити загарантовано уживање основних права и слобода, што подразумијева право на безбједност и достојанство.

¹⁴⁷ Ж-ЛИ-08-271/21, П-15/22.

¹⁴⁸ Закон о ловству („Службене новине Федерације БиХ“, број: 4/06, 8/10 и 81/14).

¹⁴⁹ Термин „новинар“ интегрише означавање оба пола и родно неутралне особе.

Анализа Канцеларије високог представника Уједињених нација за људска управа (ОНСНН) и УН-а у Босни и Херцеговини¹⁵⁰ показује да постоје политички и економски притисци на новинаре, физички и вербални напади и пријетње, онлајн узнемиравање, застрашивања, ограничавање приступа информацијама што онемогућава овај друштвено значајан рад и угрожава њихова права и слободе.

Према подацима из медија Линија за помоћ новинарима забиљежила је у 2022. години укупно 79 случајева напада на новинаре у БиХ, што укључује један физички напад и седам пријетњи смрћу. Вербалних пријетњи било је 12 случајева, политичких притисака 11, хушкања/говора мржње 12, оштећења имовине или сајбер напада пет случајева. Политички притисак и напади на новинаре и независне медије повећали су се за 40 посто у 2022. години у односу на 2021. Такође, вербалне пријетње, пријетње смрћу и говор мржње повећали су се за 137 посто.¹⁵¹

Омбудсмени Босне и Херцеговине поновно подсјећају на закључке, мишљења и препоруке из Специјалног извјештаја о положају новинара и случајевима пријетњи новинарима у Босни и Херцеговини¹⁵² које су упућене надлежним органима/тијелима и нужност да се напад на новинаре у кривичним законима дефинише као посебно кривично дјело или као тежи облик кривичног дјела напада на службено лице у вршењу службене дужности.

Угроженост новинара, напади и пријетње којима су изложени у свом раду, као и чињеница да не постоји свеобухватан међународни документ који би обавезао државе потписнице на активно дјеловање у циљу њихове заштите, условили су да Међународна федерација новинара (IFJ), поводом обиљежавања 2. новембра, Међународног дана борбе против некажњивости злочина над новинарима, покрене кампању за усвајање Међународне конвенције посвећене заштити новинара и других медијских професионалаца. Владе широм свијета, новинари и медијске групе позвани су да подрже усвајање Конвенције Уједињених нација о безбједности и независности новинара и других медијских професионалаца.

¹⁵⁰ <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/199430-predstavljen-izvjestaj-o-sigurnosti-novinarai-pristupu-informacijama-u-bosni-i-hercegovini> посјећено 16.01.2023. године.

¹⁵¹ Према подацима које је Фени саопштила генерална секретарка Удружења/Удруге БХ новинари Борка Рудић <https://fena.ba/article/1301662/rudic-u-prosloj-godini-zabiljezeno-79-slucajeva-napada-na-novinare-u-bih> посјећено 16.01.2023. године.

¹⁵² <https://www.ombudsmen.gov.ba/Dokumenti.aspx?id=28&tip=4&lang=BS>.

V ПРАВОСУЂЕ И УПРАВА

5.1. Увод

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, у поступцима утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе гарантује право на правично суђење и јавну расправу у разумном року, пред независним и непристрасним, законом установљеним судом.¹⁵³ Сходно члану II 2. Устава Босне и Херцеговине права и слобода предвиђени у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и у њеним протоколима се директно примјењују у Босни и Херцеговини. Ови акти имају приоритет над свим осталим законима.

Босна и Херцеговина, сви судови, установе, органи власти, те органи којима посредно руководе ентитети или који дјелују унутар ентитета, истовремено су обавезни осигурати људска права и основне слободе спровођењем својих, законодавством утврђених, надлежности.

Као и у ранијим извјештајним периодима значајан број поступака вођен је у Одјељењу за праћење остваривања права у правосуђу и управи. У 2022.г. запримљено је 728 жалби (46 мање него у 2021. години). Највећи број се односи на област правосуђа 347, затим управу 292, тужитељство 76 и на адвокате 13. Издате су 72 препоруке, од чега 24 из подручја правосуђа, 45 из управе, двије које се односе на тужилаштва, те једна везана за адвокате.

Закон о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине прописује да Институција има овлашћења спроводити истраге у свим жалбама везаним за лоше функционисање правосудног система или неправилно процесуирање појединачних предмета, као и препоручити појединачне или опште мјере. Омбудсмен се неће мијешати у процес одлучивања судова, али може покренути судске поступке или интервенисати у току поступка који се води, кад год установи да је таква активност неопходна при обављању својих дужности. Може дати препоруке органу власти који је страна у поступку или бити консултован од стране у поступку.¹⁵⁴

Однос између Институције и судова такође је дефинисан одредбом члана 15.9. Закона о забрани дискриминације у БиХ који гласи: *“У случају када суд разматра предмет о којем је Институција омбудсмена већ донијела препоруку, коју странка у поступку користи као доказ, суд је дужан да у складу са правилима поступка размотрити препоруке Омбудсмена.”*

Омбудсмени истичу да је неспорно да је чланом 2. Закона о управним споровима на државном¹⁵⁵ и нивоу Федерације Босне и Херцеговине¹⁵⁶ прописана могућност

¹⁵³ Европска конвенције о људским правима и основним слободама Члан 6. став 1.

¹⁵⁴ Члан 4. Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине („Сл. гласник Босне и Херцеговине“, бр. 32/2000, 19/2002, 35/2004 и 32/2006).

¹⁵⁵ Закон о управним споровима Босне и Херцеговине („Сл. гласник БиХ“, бр. 19/2002, 88/2007, 83/2008 и 74/2010).

¹⁵⁶ Закон о управним споровима Федерације Босне и Херцеговине („Сл. новине ФБиХ“, бр. 9/2005).

интервенције Омбудсмена у поступку који тече, кад у обављању послова из своје надлежности нађе да је управним актом повријеђено људско достојанство, права и слободе појединца загарантовани уставом. Међутим, Институција не интервенише у управним споровима из сљедећих разлога:

- Закон о управним споровима Републике Српске не садржи наведену одредбу, те би такво поступање могло довести грађане у неравноправан положај;
- непостојање критерија за поступање Омбудсмена у управним споровима по којима би овако поступање било оправдано, а с обзиром на друге механизме чији је то превасходно мандат;
- негативан утицај на перцепцију непристрасности Институције;
- недостатак кадровских капацитета;
- преоптерећеност предметима;
- глобално отварање неколико питања везаних за позицију националних институција за промоцију и заштиту људских права, посебно у свјетлу Паришких принципа.

Институција омбудсмена има могућност учешћа у различитим поступцима према моделу *amicus curie* допринијевши тиме и извршавању другог дијела мандата који се односи на промоцију, посебно када се говори о директној примјени међународних стандарда у судским поступцима.

5.2. Правосуђе

На основу запримљених жалби и непосредних контаката са подносиоцима жалби у области правосуђа, примјетно је незадовољство и неповјерење грађана према правосудним институцијама. Странке су незадовољне због неефикасности судског система, неефикасног рада тужилаштва, неповјерења у рад Високог судског и тужилачког савјета, неадекватност поступања ВСТС-а када је у питању дисциплинска одговорност судија.

Анализом 343 жалбе запримљене у Институцији, које се односе на област правосуђа може се закључити да се грађани обраћају Омбудсменима због повреде сљедећих права и то:

- непримјерене дужине трајања судских поступака – 29 жалби;
- неефикасног спровођења судских одлука – 22 жалбе;
- жалби на рад судија због повреда одредби процесних закона - 12 жалби;
- ВСТС- 2 жалбе;
- жалби које се односе на остале повреде права везаних за поступање судова (повреде начела непристрасности, недоношење судских одлука на законом прописан начин и у року, неуједначеност судске праксе) - 282 жалба.

5.2.1. Дужина трајања поступка

Велики број жалби је поднесен због неразумне дужине трајања судских поступака. То су предмети гдје се поступци пред појединим судовима у првом и другом степену воде дужи низ година. Преоптерећеност судова не може бити оправдање за прекомјерну дужину

поступка. Државе потписнице Европске конвенције о људским правима дужне су организовати правне системе који ће осигурати поштовање чланка 6. Конвенције.¹⁵⁷

Европски суд за људска права је утврдио да се “разумност” дужине трајања поступка мора цијенити у свјетлу околности случаја и у односу на низ критерија: сложеност предмета, понашање подносилаца представке и надлежних органа и важност предмета спора за подносиоца представке¹⁵⁸.

Омбудсмени скрећу пажњу на непримјерену дужину трајања судских поступака у парницама, које се по закону сматрају хитним, што укључује и поступке из радних односа. Неприхватљива су образложења судова, нарочито другостепених, у којима се искључиво позивају на План рјешавања старих предмета, према којем је суд у обавези приоритетно рјешавати предмете према старости иницијалног акта којим је покренут поступак пред општинским судом. Ово посебно имајући у виду ставове Европског суда за људска права и Уставног суда Босне и Херцеговине када је у питању „разумни рок“ у судским поступцима.¹⁵⁹

У случајевима када странка у чијем интересу се води поступак оствари право на суду, има и право да буде обештећена те висина тог обештећења директно зависи од дужине трајања поступка пред судом. Истовремено, лице које је уведено у право, а у судском поступку се утврди да је незаконито, остварује одређене бенефиције (у радним споровима то су плате и друга права из радног односа), за све вријеме трајања судског поступка.

План рјешавања старих предмета искључиво даје могућност о извјесности када ће неки предмет доћи у разматрање од стране суда и да ће се поштовати редослијед запримања иницијалног акта. Овај приступ не рјешава у потпуности суштински проблем. С обзиром на начин евидентирања предмета у судовима као и однос броја „стarih“ и новозапримљених предмета, постоји оправдана бојазан да сви запримљени предмети протеком времена улазе у категорију “стarih предмета” па чак и они који су процесним законима дефинисани као спорови хитне природе.

Право на поступак пред судом у разумном времену је неодвојиви дио права на правично суђење, онако како је оно дефинисано и Међународним пактом о грађанским и политичким правима. Да би се осигурало право на правично суђење, на држави је да своје правосуђе организује на такав начин који ће обезбиједити, особама које се налазе под јурисдикцијом те земље, без обзира на њихову финансијску ситуацију или ниво образовања, предвидиве резултате суђења (укључујући ту и вријеме потребно за доношење одлуке), и ефикасне правне лијекове.

¹⁵⁷ Пресуда од 07.10.2004.године у предмету Бауман против Аустрије, Б 45.

¹⁵⁸ Фрудлендер против Француске [Велико вијеће], 27. јун 2000. године, став 43.

¹⁵⁹ Одлука о допустивости и меритуму Уставног суда Босне и Херцеговине, Службени гласник Босне и Херцеговине, број 94/14, „Према конзистентној пракси Европског суда за људска права и Уставног суда разумност дужине трајања поступка мора да се оцјењује у оквиру околности појединог предмета, водећи рачуна о критеријумима успостављеним праксом Европског суда, а нарочито сложености предмета, понашању страна у поступку и надлежног суда или других јавних власти, те о значају који конкретна ствар има за апеланта (види Европски суд за људска права, Микулић против Хрватске, апликација број 53176/99 од 07.02.2002. године, Извјештај број 2002-II, став 38).

У спору покренутом ради заштите права из радног односа, Омбудсмени су оцијенили да је жалба подносиоца жалбе основана, констатовали да недоношење судске одлуке у предметној правној ствари представља повреду члана 6. Европске конвенције као и повреду члана II/3/е) Устава Босне и Херцеговине, јер је поступањем Суда у конкретном случају, повријеђено право странке на правично суђење у разумном временском року. Упућена је препорука¹⁶⁰ да суд предузме неопходне активности, у складу са стандардима члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, која је спроведена у IVкварталу 2022. године.

5.2.2. Понашање странке у поступку

Странке се Омбудсменима обраћају указујући у својим жалбама и на неадекватно поступање судова. Истраживања Омбудсмена у неким од ових случајева резултује чињеницом да су и странке својим понашањем у току поступка допринијеле његовом дужем трајању, као што су неотклањање недостатака у иницијалном акту, неодазивање позиву или непредузимању других радњи које су поступком тражене од странке. У конкретном случају, странка се жалила¹⁶¹ на поступање суда у извршном предмету. Из одговора Суда произлази, да је дужина поступка проузрокована одуговлачењем самог поступка од странака у поступку, чињеници да се ради и о комплексном предмету, што свакако не умањује важност обавезе поступања суда у разумном року.

5.2.3. Извршење

Гаранције права на правично суђење садржане у одредбама члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6. став 1. Европске конвенције протежу се у грађанскоправним случајевима и на фазу извршног поступка.¹⁶² Неизвршење судских одлука резултује кршењем наведеног члана, а који став је заузео и Европски суд за људска права наводећи да би било илузорно ако би домаћи правни систем државе потписнице допуштао да коначна и обавезујућа одлука остане неспроведена на штету странке.¹⁶³

Омбудсменима се странке обраћају управо због слабости у процесу извршења¹⁶⁴, што је посебно изражено у односу на случајеве гдје су повјериоци јавни органи и фирме у стечајном поступку. У сваком појединачном случају, зависно од укупног трајања судског поступка, Омбудсмени цијене и оправданост жалбе.

У случајевима у којима се утврди да је овај поступак трајао неразумно дуго¹⁶⁵, Омбудсмени упућују препоруку суду да *без одлагања предузме законом прописане процесне радње у*

¹⁶⁰ П-179/22.

¹⁶¹ Ж-СА-08-629/22.

¹⁶² Европски суд за људска права у предмету Хорнебу против Грчке (представка број 18357/91, пресуда од 19. марта 1997. године).

¹⁶³ Европски суд за људска права, Јеличић против БиХ, §38, (2006.).

¹⁶⁴ Ж-БР-08-86/20.

¹⁶⁵ Ж-СА-636/22, П-204/21.

сврху вођења поступка у наведеном предмету. Након интервенције Омбудсмена, суд достави обавјештење да је поступак извршења окончан.

5.2.4. Извршење над средствима буџета

Омбудсмени у годишњим извјештајима¹⁶⁶ константно указују на проблем отежане реализације правомоћних судских пресуда,¹⁶⁷ у ситуацијама кад је извршеник општина, кантон, ентитет, у којим случајевима је могуће провести извршење само над средствима која су предвиђена у ту намјену, у оној висини која је буџетом јавног органа предвиђена у ту сврху, за конкретну буџетску годину, а у складу са утврђеним редослиједом наплате. Радом на поднесеним жалбама може се уочити да приступи дужника у случају када се ради о јавним органима су различити од тога да се сачињавају листе по редослиједу доношења одлука суда и достављају банкама, до покушаја постизања нагодбе са повјериоцима што отвара питање што то није урађено раније како би се избјегао скуп и дуготрајни судски поступак, до нуђења рјешења опција да се обавеза измири другим средствима, као што су обвезнице.

Тако у предмету,¹⁶⁸ у којем се обратила већа група повјерилаца због неизвршавања правомоћних пресуда суда, дужник је обавијестио Омбудсмене да је упутио јавни позив за склапање извансудског споразума и да су неки од подносилаца жалби током 2022. године приступили закључивању споразума. Други дио подносилаца жалби је обавијестио Институцију омбудсмена да желе наставак поступка и провођење извршне судске исправе у што краћем року, позивајући се на Акциони план активности потребних за извршење генералних мјера наложених пресудом Европског суда за људска права у предмету Балић и други против БиХ, АП.БР. 44080/16 и осталих пресуда, гдје је временски оквир за њихову реализацију, донесен 2020. године. Неспорно је да је у овом предмету дошло до кршења права на разумну дужину трајања поступка с обзиром да се извршни поступак сматра саставним дијелом судског поступка.

Омбудсмени су у поступку праћења извршења правоснажних одлука, и реализације упућене препоруке за примили изјашњење дужника које указује на могућност замјене инструмента извршења.¹⁶⁹

Омбудсмени инсистирају да одговорна тијела доставе потребне податке, а које се односе на износ средстава предвиђених за извршење правомоћних судских одлука, да ли постоји план исплате, те редно мјесто на којем се налази подносилац жалбе. Потребна је већа

¹⁶⁶ <https://www.ombudsmen.gov.ba/Dokumenti.aspx?id=27&tip=1&lang=SR>.

¹⁶⁷ Ж-СА-05-985/21.

¹⁶⁸ Ж-МО-08-166/21, Ж-МО-08-169/21, Ж-МО-08-170/21, Ж-МО-08-171/21, Ж-МО-08-172/21, Ж-МО-08-173/21, Ж-МО-08-174/21.

¹⁶⁹ Ж-БР-08-49/20, П-148/21 „Обавеза по наведеном рјешењу према закључку Владе измириће се у готовини, тачка 3. Закључка, у складу са генералним мјерама из пресуде Чолић и др. против Босне и Херцеговине, а као такво на ред за готовинску исплату долази у току 2032. године. Међутим, у складу са тачком 4. Закључка ако странка пристане на емисију обвезница истој емитовати обвезнице на начин како је то наведено у изреци рјешења које се доставља. Имајући у виду да се предметно потраживање може измирити и путем обвезница (планирано у другој половини године) тражилац извршења може доставити попуњен образац за верификацију, овјерену изјаву за обвезнице заједно са копијом личне карте и картице текућег рачуна.”

транспарентност података, а како би грађани имали потпуне информације о реализацији судских одлука.

У случајевима стечаја могућности Омбудсмена за дјеловање су ограничене. У овим случајевима судови донесу пресуде, одлуке о извршењу, али потраживање није наплаћено из разлога што је над имовином дужника проведен стечајни поступак, те се подносиоци жалбе не могу наплатити из стечајне масе.¹⁷⁰ Чланом 4. став 2. Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине јасно је прописано да Омбудсмен нема надлежност да се мијеша у процес одлучивања судова, нити може преиспитивати њихове одлуке. С обзиром на наведену законску одредбу, Омбудсмени могу евентуално интервенисати у случајевима везаним за повреду права на дужину трајања судског поступка, што није случај кад се наводи жалбе односе на меритум предмета.

5.2.5. Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине

Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине је успостављен као независни и самостални орган који има задатак да осигура независно, непристрасно и професионално правосуђе у Босни и Херцеговини. Надлежности Савјета су дефинисане одредбама Закона о Високом судском и тужилачком савјету Босне и Херцеговине, што подразумева именовање судија, тужилаца и стручних сарадника, дисциплинска одговорност, правосудна управа и статистика, буџети правосудних институција, надзор над стручним усавршавањем, увођење ИКТ-а, као и водећа улога у провођењу и координацији реформских активности у правосудном сектору Босне и Херцеговине.¹⁷¹

Након скоро двије деценије од формирања ове институције, њој је потребна реформа која се односи на побољшање процеса именовања судија и тужилаца, већу транспарентност рада, боље дефинисање сукоба интереса те унапређење дисциплинских поступака и казни.

Омбудсмени у својим извјештајима као и у непосредним сусретима са представницима Савјета¹⁷² указују на уочене слабости у раду Савјета, али и правосудног система које је нужно отклонити као што су: нетранспарентност наплате потраживања по основу судских пресуда на терет буџета, дужина трајања поступка на судовима са посебним нагласком на кантоналне судове, (не)поступање по препорукама Омбудсмена од стране судова, са посебним нагласком на препорукама из предмета дискриминације, неуједначеност судске праксе што ствара простор за правну несигурност и доводи странке у неповољан положај итд.

¹⁷⁰ Ж-БЛ-08-868/21.

¹⁷¹ Закон о Високом судском и тужилачком савјету Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 25/04, 93/05, 48/07, 15/08).

¹⁷² Омбудсмени БиХ др Јасминка Џумхур, Нивес Јукић и др Невенко Врањеш одржали су дана 11. октобра 2022. године, састанак са члановима предсједништва Високог судског и тужилачког савјета предсједником (у даљем тексту ВСТС) Халилом Лагумџијом, потпредсједницима Санелом Горушановић Бутиган и сталним чланом ВСТС-а БиХ Санином Богунџићем.

5.2.6. Права из радног односа носилаца правосудних функција

Омбудсмени, након разматрања питања права накнаде за одвојен живот и смјештај носилаца правосудних функција, указују да неједнак третман у погледу остваривања било које врсте накнада везаних за рад може произвести правну несигурност и самим тим довести до судских и других поступака које носиоци правосудних функција покрећу ради остваривања својих права. У жалби везаној за исплату накнаде на име одвојеног живота и смјештаја за носиоце правосудних функција, током поступка је утврђено да је Уставни суд Босне и Херцеговине стао на становиште да Закон о платама и другим накнадама судија и тужилаца у Федерацији Босне и Херцеговине¹⁷³ треба да садржи одредбу о накнади на име трошкова одвојеног живота, што је резултовало измјеном закона у 2022. години.¹⁷⁴

5.2.7. Тужилаштва

Тужилаштва су самостални државни органи који у оквиру прописаних права и дужности предузимају законом одређене мјере у погледу откривања и гоњења учинилаца кривичних дјела и улажу правне лијекове ради заштите законитости.

Током 2022. године запримљено је 76 жалби у односу на поступање тужилаштва (три жалбе више него претходне године) које се односе на дужину трајања поступка од момента покретања пред тужилаштвом до доношења тужилачке одлуке,¹⁷⁵ непредузимања процесних радњи у предметима који захтијевају ургентно дјеловање,¹⁷⁶ незадовољства тужилачким одлукама/наредбом о неспровођењу истраге,¹⁷⁷ повреде права на слободан приступ информацијама,¹⁷⁸ дужине трајања поступка за рјешавање притужби изјављених на наредбе о спровођењу/обустави истраге,¹⁷⁹ итд.

Омбудсмени Босне и Херцеговине дјелујући по жалбама из Одјељења за праћење остваривања права у области правосуђа и управе упутили су двије препоруке надлежним тужилаштвима, међутим важно је истакнути да су препоруке тужилаштву упућене и у оквиру поступака који се воде у Одјељењу за праћење остваривања права дјеце.

Омбудсмени су поступали по жалби због дужине трајања истражног поступка у кривично-правној ствари покренутој поводом смрти која се десила још 2007. године. Упућена је препорука тужилаштву да у складу са позитивним законским прописима предузме ефективне мјере и радње ради окончања предметне истраге.¹⁸⁰ У другом случају везаном за дужину трајања судског поступка и недоношење тужилачке одлуке, такође је упућена

¹⁷³ Закон о платама и другим накнадама судија и тужилаца у Федерацији Босне и Херцеговине ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 72/2005, 22/2009, 27/2012 - одлука УС, 55/2013, 102/2013 - аутентично тумачење, 55/2017 - одлука Уставног Суда и 61/2022).

¹⁷⁴ Ж-БЛ-06-541/22, П-316/22.

¹⁷⁵ Ж-СА-08-964/22, Ж-МО-08-102/22, Ж-МО-08-137/22, Ж-МО-08-31/22, Ж-ЛИ-08-158/22, Ж-ЛИ-08-37/22, Ж-СА-08-165/22, Ж-СА-08-857/22.

¹⁷⁶ Ж-БР-01-25/22.

¹⁷⁷ Ж-СА-08-794/22, Ж-ЛИ-08-29/22.

¹⁷⁸ Ж-СА-08-238/22, Ж-БР-08-252/22.

¹⁷⁹ Ж-СА-08-1006/22, Ж-СА-08-1021/22, Ж-СА-08-1022/22, Ж-СА-08-1154/22.

¹⁸⁰ Ж-БР-08-270/21, П-149/22.

препорука да у што скоријем року донесу тужилачку одлуку придржавајући се одредаба материјалног и процесног кривичног законодавства.¹⁸¹

Одређене специфичности у предметима пред тужилаштвом које могу бити везане за профил оштећене стране, као што су дјеца, жене жртве насиља у породици и др., захтијевају сензибилност тужиоца за поступање, али и спремност на интензивну сарадњу са другим институцијама, прије свега, центрима за социјални рад.

Институција је запримила информацију¹⁸² да је надлежни центар за социјални рад упознат са постојањем насиља над дјететом, као и да је тужилаштву поднесена кривична пријава, због чега су Омбудсмени, полазећи од одредби Конвенције Уједињених нација о правима дјетета¹⁸³ упутили наведеним надлежним органима препоруку, да без одлагања, у оквиру својих надлежности и овлашћења, предузму активне мјере надзора вршења родитељског права, спречавања угрожавања тјелесне или психичке сигурности дјетета, поштујући најбољи интерес дјетета, те донесу одлуке у складу са својим надлежностима. Указали су да је одредбом Конвенције Уједињених нација о правима дјетета прописано да у свим акцијама у вези с дјецом, без обзира да ли их предузимају јавне или приватне друштвене добротворне институције, судови, управне власти или законски органи, најбољи интереси дјетета морају бити од првенственог значаја.

5.2.8. Адвокати

Законима о адвокатури уређено је пружање стручне правне помоћи физичким и правним особама у остваривању и заштити њихових права, обавеза и правних интереса путем адвокатске службе, прописани су услови за бављење адвокатуром, организација и положај адвоката, адвокатских стручних сарадника за правне послове и адвокатских приправника, надлежност и рад ентитетских Адвокатских комора.¹⁸⁴

Институција Омбудсмена је током 2022. године запримила 13 жалби на поступање адвоката/адвокатских комора, што је шест жалби више него током 2021. године.

Жалбе су изјављене због неинформисаности о окончању поступака по дисциплинској пријави против адвоката,¹⁸⁵ незадовољства подносилаца жалби одлукама у поступцима пред надлежним судовима због чега је тражена дисциплинска одговорност адвоката,¹⁸⁶ непрофесионалног поступања адвоката.¹⁸⁷ Жалбе су изјављене и због незадовољства радом нотарских канцеларија,¹⁸⁸ док је у истом периоду упућена једна препорука.

¹⁸¹ Ж-БЛ-08-707/20, П-269/22.

¹⁸² Ж-БР-01-25/22, П-178/22.

¹⁸³ Конвенције Уједињених нација о правима дјетета, Усвојена на Генералној скупштини УН, 1989. године.

¹⁸⁴ Закон о адвокатури ФБИХ („Сл. новине ФБиХ“, бр. 25/2002, 40/2002, 29/2003, 18/2005, 68/2005 и 42/2011) Закон о адвокатури Републике Српске („Сл. гласник РС“, бр. 80/2015).

¹⁸⁵ Ж-ЛИ-08-71/22, Ж-БЛ-08-485/22, Ж-БЛ-08-815/22.

¹⁸⁶ Ж-СА-08-1128/22.

¹⁸⁷ Ж-СА-08-299/22.

¹⁸⁸ Ж-СА-08-939/22, Ж-СА-08-956/22.

Поступајући по жалбама којима се захтијева преиспитивање поступања и одговорност адвоката Омбудсмени су грађане обучили о овлашћењима ове Институције, те упутили на поступке које, уколико сматрају да располажу чињеничним и правним основом, могу евентуално покренути пред надлежним органима кривичног гоњења, грађанским поступцима за накнаду штете као и поступком за утврђивање дисциплинске одговорности адвоката.

Омбудсмени указују на значај ефикасног поступања и дјеловања адвокатских комора као струковних удружења која имају јавна овлашћења.

5.3. Управа

Омбудсмени истичу да квалитет јавних услуга и рад органа јавне управе за грађанина представља конкретан доказ функционалности одређене државе. Добра управа треба бити на услузи заједници и промовисати повјерење друштва у извршну власт, доприносити политичкој стабилности и подстицати економски развој и социјално благостање. За разлику од тога, нефункционална управа може узроковати отпор грађана и њихов протест против државе, а у најгорем случају довести до нефункционалне државе. Право грађана на добру управу регулише, поред осталог, и Повеља о основним правима Европске уније.¹⁸⁹

То право регулисано је и законима о (општем) управном поступку на нивоу ентитета, и то нарочито кроз начело заштите права грађана и заштите јавног интереса, начело ефикасности, начело саслушања странке и низ других одредаба који гарантују право приступа и учествовања у поступцима, право жалбе, право на помоћ, забрану дискриминације и др.

У извјештајном периоду Омбудсмени су поступали по 292 жалбе које су се односиле на повреду права на добру управу што је за 28 жалби више него у 2021. години.

Највећи број предмета регистрованих у 2022. години, као и претходних година односио се на трајање управног поступка, ћутање администрације, неефикасну реакцију инспекцијских служби и непоступање органа у законским роковима приликом одлучивања о захтјевима странака.

У жалбама је наведено: непримјерено поступање службеника, неодговарајуће радно вријеме органа управе, упућивање странака од једног до другог органа, претјерани формализам, неефикасност у раду и уопштено повреде процесних одредаба којима је уређен управни поступак. Грађани исказују незадовољство због тога што се управни поступци воде супротно одредбама закона из разлога: недоношења одлука у законским роковима, инсистирања на достави великог броја непотребне документације, повреде начела пружања помоћи неугој странци, недоношења одлука поводом жалбе, дуготрајних поступака одлучивања у другом степену, враћања предмета првостепеним органима на поновно одлучивање (принцип пинг-понг лоптице) и погрешне примјене материјалних закона.

¹⁸⁹ Члан 41.

Омбудсмени указују и на проблем недоступности усвојених законских и других прописа од надлежних органа, с обзиром да се сви не објављују у службеним гласилима, а уколико су објављени поставља се питање доступности тих гласила, из разлога што су службена гласила доступна уз претплату, изузев Службеног гласника БиХ. Стајалиште Омбудсмена је да гласила требају бити бесплатна и доступна свима.

У предмету пред Институцијом¹⁹⁰ је постављено питање да ли подносиатељица жалбе као грађанка и одборница у општинској скупштини има право на бесплатан примјерак службеног листа јединице локалне самоуправе и који је рок за објаву прописа у службеном листу. У одговору који је упућен од стране Институције наведено је да формални рок за објаву прописа у јединицама локалне самоуправе не постоји, али принцип законитости и интерес јавности обавезују власти да то учине у што краћем року. Наглашено је да не постоји обавеза да се примјерак достави сваком грађанину, али се исти могу умножавати и чинити доступним широј јавности у електронској форми. Осигурање овог стандарда је важно и са аспекта осигурања примјене принципа проактивне управе.

Органи управе у неким случајевима ограничавају одређена права на начин да се кантоналним прописима прописује одређено право које се везује за пребивалиште у кантону. У жалби¹⁹¹ је истакнуто да кантонални прописи спречавају лице које нема пребивалиште у том кантону да добије исказницу туристичког водича, што је супротно прописима донесеним на нивоу Федерације БиХ. У конкретном случају упућена је препорука,¹⁹² која није испоштована о чему је обавијештена скупштина кантона као непосредно виши орган.

5.3.1. Заштита права грађана

Када органи и институције које имају јавна овлашћења воде управни поступак и рјешавају у истоме, дужни су грађанима омогућити што ефикаснију заштиту права и интереса, што обухвата добру организацију на извршавању послова органа, брзо, потпуно и квалитетно рјешавање управних ствари у управном поступку и координацију органа управе.

Ово је нарочито важно када је угрожена имовина грађана, односно њена сигурност. Омбудсмени су разматрајући предмет подносиоца жалбе¹⁹³ који указује да трпи знатну материјалну штету на свом стамбеном објекту приликом већих падавина, због лоше путне и канализационе инфраструктуре, при чему годинама изостаје благовремено и ефикасно поступање надлежног органа, упутили препоруку надлежним органима и службама да у оквиру својих надлежности предузму мјере и активности како би се ријешило питање плављења стамбеног објекта и окућнице подносиоца жалбе и у оквиру својих надлежности размотре сваку законску могућност како би се у буџету града осигурала финансијска средства за изградњу оборинске канализације и израду техничке документације.

¹⁹⁰ Ж-СА-08-607/22.

¹⁹¹ Ж-СА-08-842/21.

¹⁹² П-313/21.

¹⁹³ Ж-БЛ-05-383/22, П- 247/22.

5.3.2. Непоштовање радних и етичких стандарда

Поступање службеника и намјештеника у органима јавне управе мора бити у складу са позитивним законски прописима, али и етичким кодексима који успостављају одређене стандарде понашања.

Етички кодекс којим се уређују правила и принципи доброг понашања државних службеника у институцијама Босне и Херцеговине,¹⁹⁴ усвојен је са циљем да државни службеник као представник институције својим понашањем штити јавни и правни интерес заснован на Уставу и закону и тако доприноси јачању улоге и угледа државне службе. То подразумијева извршавање радних дужности благовремено, одговорно и професионално. Повреда правила понашања може угрозити или онемогућити остваривање права грађана.

У запримљеној жалби¹⁹⁵ држављанина сусједне државе указано је да није био у могућности извршити поврат пореза из разлога што радник Управе за индиректно опорезивање није дошао на посао јер је „*наводно отишао на свадбу*“. Након спроведене истраге, Омбудсмени су добили обавјештење од одговорног органа да је спроведен дисциплински поступак и утврђена лакша повреда радне дужности. Остало је неријешено питање како ће држављанин сусједне државе у овој ситуацији остварити право на поврат пореза.

5.3.3. Непоступање другостепеног органа по жалбама

Право на жалбу у управном поступку једини редовни правни лијек и ефикасност управе, између осталог, подразумијева и осигуран приступ истоме, али и ефикасан и законит поступак одлучивања.

Жалбе пред Институцијом указују да жалбени органи воде дуготрајне другостепене поступке што је узроковано, како великим бројем поднесених жалби, расположивим људским ресурсима, али и другим факторима организационе и административне природе.

У конкретним случајевима¹⁹⁶ уложена је жалба Комисији за жалбе на рјешење о постављењу, гдје је Институција провела истраживање тражећи изјашњење одговорног органа. Иако је одговорни орган игнорисао акте Институције, Омбудсмени су упутили препоруку да орган хитно поступи по жалбама подносиоцица жалбе и успостави сарадњу са Институцијом, како је то прописано Законом о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине. Надлежни орган није поступио по препоруци Омбудсмена, о чему је обавијештен непосредно виши орган, након чега је дошло до реализације препоруке Омбудсмена, те су донесена Рјешења којим се жалба подносиоцица жалбе усваја као утемељена.

¹⁹⁴ Кодекс државних службеника у институцијама Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“ 49/13).

¹⁹⁵ Ж-СА-08-860/22.

¹⁹⁶ Ж-ЛИ-08-60/22, Ж-ЛИ-08-61/22 и Ж-ЛИ-08-62/22.

5.3.4. Давања претходне и накнадне сагласности

Закони о управном поступку дефинишу да је у процесу остваривања одређених права, могуће тражити претходну или накнадну сагласност од других органа. У неким поступцима, ово се чак уводи под називом „ревизија“ као што је случај у области остваривања одређених права у социјалној заштити у Федерацији БиХ, што код грађана ствара конфузију.

Код приступа јавним добрима, ово је веома значајно из разлога што се често претходне или накнадне сагласности односе на испуњавање услова који имају значај у односу на утицај на неко друго јавно добро.

У поступку по жалби¹⁹⁷ подносилац жалбе наводи да је рјешење за изградњу мини хидроелектране донесено без енергетске дозволе која претходи издавању одобрења за изградњу нових производних електроенергетских објеката, а све у складу са чланом 3. став 2. Уредбе о поступку, критеријима, форми и садржају захтјева за издавање енергетске дозволе за изградњу нових и реконструкцију постојећих производних постројења. На овај начин је прекршен Закон о електричној енергији и Закон о грађењу. Омбудсмени су упутили препоруку надлежном министарству да размотри могућност поништења рјешења о изградњи мини хидроелектране.

¹⁹⁷ Ж-СА-08-1100/21, П-114/22.

VI ЕКОНОМСКА, СОЦИЈАЛНА И КУЛТУРНА ПРАВА

6.1. Увод

Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права је у 2022. години запримио 676 жалби. Одређен број предмета, 358 је пренесен из 2021. године, што значи да су Омбудсмени у извјештајној години рјешавали 1033 жалбе. У односу на 2021. годину Одјељење је запримио мањи број жалби (93). Запримљене жалбе су се у највећем броју односиле на повреде права из радних односа (251), на пензије (127), комуналне услуге (107), социјалну заштиту (63), здравство (59), образовање (47), екологију и заштиту животне средине (18), те јавне приходе (4).

Највећи број издатих препорука према категоријама се односи на повреде из радних односа (37).

Поведа права	Број жалби
Радни односи	251
Пензије	127
Комуналне услуге	107
Социјална заштита	63
Здравство	59
Образовање	47
Екологија и заштита животне средине	18
Јавни приходи	4
УКУПНО	676

6.2. Радни односи

Право на рад је једно од основних људских права загарантованих Општом декларацијом о правима човјека,¹⁹⁸ Међународним пактом о економским, социјалним и културним правима,¹⁹⁹ Уставом БиХ, Уставом Федерације БиХ,²⁰⁰ Уставом Републике Српске,²⁰¹ те Статутом Брчко дистрикта БиХ.²⁰² Право на рад је регулисано, такође и законима на нивоу БиХ, те ентитетским законима.

Право на рад је у директној вези са људским достојанством и потребом појединца да путем рада учествује у друштвеном животу. Битно је нагласити да формулација „право на рад“ не подразумејева гаранцију права на рад. Право на рад подразумејева право на једнак приступ раду, а обавеза државе је да предузме конкретне кораке како би грађанима омогућила остваривање овог права.

¹⁹⁸ Члан 23.

¹⁹⁹ Члан 6.

²⁰⁰ Члан 2. (1)1).

²⁰¹ Члан 39.

²⁰² Члан 13.

Незапосленост је појава, с којом се у већој или мањој мјери сусреће и носи свака држава, па тако ни Босна и Херцеговина није изузетак. Готово је немогуће постићи апсолутну запосленост на територији државе.

Према подацима Агенције за рад и запошљавање БиХ на дан 30.9.2022. године у БиХ је било 356 531 незапослених особа, од чега су 206 388 жене (57,89%).²⁰³ У односу на раздобље прошле године, незапосленост је мања за 27 678 особа или 7,20%. Незапосленост се смањила у Федерацији БиХ за 4.917 особа (1,7%) и у Брчко дистрикту БиХ за 190 особа (3,63%), док се повећала у Републици Српској за 1.204 особе (2,06%).²⁰⁴

Жалбе из радних односа се највећим дијелом односе на неправилности у вези спровођења конкурсних процедура, односно не бирања најбољег кандидата,²⁰⁵ запошљавања сродника,²⁰⁶ пријема у радни однос без расписивања конкурса,²⁰⁷ систематизације радних мјеста, поготово након што је правомоћном судском пресудом одређено враћање радника на посао.²⁰⁸ Запримљен је и одређени број жалби које се односе на дискриминаторне услове постављене у јавним конкурсима,²⁰⁹ дужине конкурсне процедуре за које вријеме подносиоци жалбе наврше године старости које их елиминишу из даљње процедуре²¹⁰ што се може сматрати дискриминацијом због доби, давање приоритета код запошљавања одређеним категоријама,²¹¹ те осталим повредама из радних односа (годишњи одмори, рад викендом).²¹²

6.2.1. Избор кандидата по конкурсима

Омбудсмени наглашавају да је суштина спровођења конкурсне процедуре и рангирања успјешних кандидата да се за најбоље рангираног кандидата донесе рјешење о распоређивању, осим ако руководица органа има оправдане разлоге за супротно, које је дужан образложити и поткријепити одговарајућим доказима. Додатан проблем представља чињеница да се инспекција рада за пријаве незаконитости у конкурсним процедурама оглашава ненадлежном, образлажући то чињеницом да лице нема заснован радно-правни однос, због чега не може поступати и једини механизам је судска заштита.

Омбудсмени поново указују на важност законских уређења ових питања, посебно имајући у виду да су у 2020. години упутили иницијативу за измјену Закона о државној служби

²⁰³ Подаци за август 2022. године за Зеничко-добојски кантон поновљени су из јуна 2022. године, јер је Служба за запошљавање Зеничко-добојског кантона у процесу имплементације новог информацијског система, те подаци за август 2022. године још увијек нису доступни.

²⁰⁴ <http://www.arz.gov.ba/statistika/mjesecni/default.aspx?id=7174&langTag=hr-HR>.

²⁰⁵ Ж-БЛ-04-35/22.

²⁰⁶ Ж-БЛ-04-638/22.

²⁰⁷ Ж-БЛ-04-683/21.

²⁰⁸ Ж-СА-04-793/21.

²⁰⁹ Ж-СА-04-171/22 орган који расписује конкурс поставља услов који објективно не могу испунити сви учесници. Издата препорука, која је испоштована, конкурс поновно расписан без спорне одредбе.

²¹⁰ Ж-СА-06-117/22, Ж-СА-06-118/22.

²¹¹ Ж-СА-04-24/22 Примјена и тумачење члана 5.став (1) Уредбе о јединственим критеријима и правилима за запошљавање бораца и чланова њихових породица у институцијама у Кантону Сарајево, Граду Сарајево и општинама у Кантону Сарајево.

²¹² Ж-СА-04-596/22.

Федерације БиХ,²¹³ односно измјену чланка 31. став 1. који прописује да државног службеника поставља руководиоца органа државне службе са листе успјешних кандидата, уз претходно мишљење Агенције за државну службу Федерације БиХ, дакле по дискреционој оцјени, на начин да се пропише да руководиоца поставља најуспјешнијег кандидата са листе успјешних кандидата. Овако постављена законска и подзаконска рјешења, гдје руководиоца не бира најбољег кандидата су подложна злоупотреби, манипулацији и доводе до правне несигурности учесника конкурсних процедура. Оправдано се поставља питање сврхе провођења конкурсних процедура. Према мишљењу Омбудсмена БиХ избор најуспјешнијег кандидата у завршници допринио би транспарентности конкурсне процедуре и самом квалитету државне службе.

Везано за претходно наведено, Омбудсмени подсјећају да су и 2015. године упутили иницијативу²¹⁴ Парламенту Федерације Босне и Херцеговине за измјену Закона о државној служби Федерације БиХ на коју није добијен одговор.

Омбудсмени су запримили више жалби²¹⁵ које се односе на начин избора државног службеника на нивоу Федерације Босне и Херцеговине. У неким случајевима када се након спроведеног судског поступка утврди повреда права најбољег кандидата, одговорни орган умјесто да спроведе судску одлуку, одлучи да поништи конкурс, или да промијени правилник о систематизацији радних мјеста.²¹⁶

На нивоу Босне и Херцеговине, конкурсне процедуре реализује Агенција за државну службу Босне и Херцеговине, на захтјев институција. Код процедура које спроводи институција БиХ, након окончаног поступка, комисија за избор доставља листу успјешних руководиоца институције, који је дужан у року од осам дана листу доставити Агенцији за државну службу БиХ (АДС БиХ) а приједлогом датума постављења најуспјешнијих за неруководеће државне службенике на даље поступање (за израду рјешења о постављењу).

Чињеница је да се у одређеним кантонима у Федерацији Босне и Херцеговине, законима о државној служби прописано да се након конкурсне процедуре, на позицију поставља особа која је најуспјешнији кандидат.²¹⁷

У жалби²¹⁸ се наводи да је Агенција за државну службу Федерације БиХ на захтјев Пореске управе расписала Јавни конкурс за попуна радних мјеста државних службеника у Пореској управи. Сачињена је листа кандидата на којој се нашао подносилац жалбе као најуспјешнији, упркос тој чињеници подносилац жалбе није примљен на радно мјесто, те се исти жалио Одбору државне службе за жалбе. Овај процес се понављао три пута и

²¹³ „Службене новине ФБиХ“ бр. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 04/12, 99/15 и 9/17.

²¹⁴ П-288/15.

²¹⁵ Ж-СА-04-1107/20.

²¹⁶ Ж-БЛ-04-408/22.

²¹⁷ Закон о државној служби КС („Службене новине Кантона Сарајево“, бр. 31/16 и 45/19), Закон о државној служби Унско-санског кантона („Службени гласник Унско-санског кантона“, бр. 14/2017 и 16/2017), („Службене новине ФБиХ“, број: 96/2018) - одлука УС и („Службени гласник Унско-санског кантона“, број: 15/20), Закон о државној служби у Босанско-подрињском кантону („Службене новине Босанско-подрињског кантона“, бр. 3/18 и 6/20).

²¹⁸ Ж-БЛ-04-35/22.

првостепени орган је сваки пут игнорисао одлуке Одбора државне службе за жалбе. Омбудсмени су упутили препоруку Одбору државне службе за жалбе Федерације Босне и Херцеговине да поступи у складу са чланом 240, Закона о управном поступку Федерације БиХ, сам ријешити ствар, Управној инспекцији, да предузме све мјере из своје надлежности у конкретном предмету у циљу покретања прекршајног поступка.

Закључно, узевши у обзир све наведено, мишљење Омбудсмена БиХ је да је циљ конкурсних процедура избор најквалитетнијег кандидата, односно државног службеника, те да измјене закона и подзаконских аката требају водити избору најуспјешнијег кандидата.

6.2.2. Услови постављени у конкурс

Усвајањем Закона о забрани дискриминације у БиХ, прописана је обавеза усклађивања свих правних аката са одредбама закона. Постављањем елиминаторних услова приликом спровођења процедуре избора, у значајној мјери се смањује могућност запошљавања и крши принцип једнаког приступа запошљавању. У неким случајевима, позивањем на законску могућност увођења афирмативних мјера²¹⁹ прописаних Законом о забрани дискриминације, прописују се услови који имају доминантну улогу код бодовања кандидата у односу на све друге услове, кумулативно узете у обзир. У пракси, то значи да особе које задовољавају тај критериј, аутоматски ће испунити услове за заснивање радног односа, и у случају када по другим прописаним условима, имају знатно мањи број бодова. Употреба афирмативних мјера као корективног фактора, који треба бити примјењен, након што се утврди бодовање по осталим критеријима конкурса, је постала искључиви критериј. Ово је посебно значајно с обзиром на чињеницу да је све присутније коришћење уговора на одређено вријеме, посебно у запошљавању у образовању. Коришћење овог критерија одређену групацију ставља константно у повољнији положај.

Омбудсмени су запримили жалбу²²⁰ подносиатељице жалбе у вези конкурсне процедуре, односно услова који су постављени за позицију Библиотекар. Конкурсом је као један од услова прописано посједовање лиценце за употребу програмске опреме COBISS коју може имати само особа запослена у националној, јавној, народној, универзитетској библиотеци или некој другој библиотеци или библиотеци у саставу која је чланица COBISS система БиХ, дакле да наведену лиценцу није могуће самостално стећи. Након упућивања препоруке²²¹ јавни орган је утврдио да је подносиатељица жалбе одржавањем предметног конкурса била дискриминисана у погледу права на једнаке могућности запослења и једнак приступ радном мјесту, па је Одлуком усвојио њену жалбу и поништио Одлуку о пријему у радни однос.

Подноситељица жалбе²²² је обавијештена да је руководилац органа на оглашено радно мјесто поставио кандидата који не испуњава прописане услове тог радног мјеста у погледу радног искуства у струци. С обзиром да се подносиатељица жалбе налази на другом мјесту листе успјешних кандидата, покренула је судски поступак који је окончан у њену корист,

²¹⁹ Члан 5. Закона о забрани дискриминације у БиХ („Службени гласник БиХ“ број: 59/09, 66/16).

²²⁰ Ж-СА-04-171/22.

²²¹ П-104/22.

²²² Ж-МО-04-111/21.

али одговорни орган није спровео процедуру с циљем распореда подносиатељице жалбе, већ супротно томе, покренуо је процедуру поништења јавног конкурса. Упркос препоруци Омбудсмена, те интервенцији надлежних органа, укључујући и инспекцију, нису отклоњене неправилности које су проистекле из овог поступка.

Подноситељица жалбе у жалби²²³ указује да јој је приликом бодовања неправилно обрачунат број бодова по основу *Уредбе о јединственим критеријима и правилима за запошљавање бранитеља и чланова њихових породица у институцијама у Кантону Сарајево*.²²⁴ Наводи да у њеном случају, додатни бодови као дјетету демобилисаних бораца нису тачно израчунати, јер су урачунати само бодови по основу припадности борачкој популацији на основу потврде за њеног оца (и то неправилно) без узимања у обзир и потврду за њену мајку. Омбудсмени Босне и Херцеговине су констатовали да нема основа за даљим предузимањем активности и мјера на предмету. Увидом у мишљење Министарства за борацка питања Кантона Сарајево у вези са примјеном и тумачењем чланка 5. став(1) и чланка 6. *Уредбе о јединственим критеријима и правилима за запошљавање бранитеља и чланова њихових породица у институцијама у Кантону Сарајево, Граду Сарајево и општинама у Кантону Сарајево*, неспорно се може закључити да се одредбе ове Уредбе примјењују на начин да се за особе чија су оба родитеља демобилисани борци увећање основних и додатних бодова врши само за једног родитеља који је бодовно повољнији за кандидата. С тим у вези, Омбудсмени Босне и Херцеговине констатовали су да је означена одговорна страна правилно примјенила Уредбу, те да таквим поступањем нису повријеђена права подносиатељице жалбе.

Институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине је запримила жалбе²²⁵ више подносилаца жалби из Тузле, изјављене против Министарства образовања и науке Тузланског кантона, због одредби Правилника о условима, критеријима и поступку запошљавања у јавним установама основног и средњег образовања на подручју Тузланског кантона. Омбудсмени Босне и Херцеговине, разматрајући жалбене наводе, примјеном позитивних законских прописа и међународних докумената заштите људских права који чине саставни дио Устава Босне и Херцеговине, оцијенили су жалбе подносилаца жалби основаним и одредбе предметног Правилника дискриминаторним, због чега су упутили препоруку²²⁶ Влади Тузланског кантона/ Министарству образовања и науке Тузланског кантона, да без одлагања приступи измјенама Правилника о условима, критеријима и поступку запошљавања у јавним установама основног и средњег образовања на подручју Тузланског кантона, имајући у виду одредбе позитивних законски прописа које прописују забрану сваког вида дискриминације, као и Кантоналној управи за инспекцијске послове Тузланског кантона, Инспекторату за образовање, науку, културу и спорт, да предузме неопходне радње и мјере из оквира своје надлежности како би се осигурала законитост у

²²³ Ж-СА-04-24/22.

²²⁴ „Службене новине Кантона Сарајево“, број: 37/20.

²²⁵ Ж-БР-06-144/22; Ж-БР-06-145/22, Ж-БР-06-146/22, Ж-БР-06-147/22, Ж-БР-06-148/22, Ж-БР-06-149/22, Ж-БР-06-150/22, Ж-БР-06-151/22, Ж-БР-06-152/22, Ж-БР-06-153/22, Ж-БР-06-154/22, Ж-БР-06-155/22, Ж-БР-06-156/22, Ж-СА-04-798/22, Ж-БР-06-157/22, Ж-БР-06-158/22, Ж-БР-06-159/22, Ж-БР-06-160/22, Ж-БР-06-161/22, Ж-БР-06-162/22, Ж-БР-06-163/22, Ж-БР-06-164/22, Ж-БР-06-165/22, Ж-БР-06-166/22, Ж-БР-06-167/22, Ж-БР-06-168/22, Ж-БР-06-169/22, Ж-БР-06-170/22, Ж-БР-06-171/22, Ж-БР-06-172/22, Ж-БР-06-173.

²²⁶ П-216/22.

провођењу предметне конкурсне процедуре за пријем у радни однос наставника и стручних сарадника у основним и средњим школама Тузланског кантона.

Омбудсмени су запримили жалбу²²⁷ подносиоци жалбе која наводи да јој је пријава на конкурс одбијена јер копија дипломе није садржавала напомену да изворник, садржи суви жиг који се на фотокопији не види. О свему је обавијештена информацијом, против које није дозвољен правни лијек. У току поступка које је вођен пред институцијом Омбудсмена, донесено је рјешење Одбора државне службе за жалбе Федерације БиХ којим се жалба жалитељице одбацује као недопуштена, јер нису испуњене процесне претпоставке, односно није могуће изјавити жалбу против информације Агенције. Омбудсмени указују да су, поступајући у предметима који су се односили на поступке запошљавања који се спроводе по Закону о државној служби у Кантону Сарајево, а у односу на немогућност изјављивања жалбе од стране незадовољног кандидата, институција Омбудсмена је Влади Кантона Сарајево дана 21.05.2021. године издала Препоруку²²⁸ којом је препоручено *да се размотри могућност јаснијег дефинисања Закона о државној служби, као и подзаконских прописа, на начин да се право жалбе, као основно право гаранитовано Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама, осигура свим кандидатима који су учествовали у конкурсној процедури, а све у циљу спречавања неједнаког поступања.*

Омбудсмени су запримили одговор²²⁹ Министарства правде и управе Кантона Сарајево у којем је између осталог наведено да је Министарство правде и управе Кантона Сарајево покренуло активности на доношењу Закона о измјенама и допунама Закона о државној служби у Кантону Сарајеву којим је предвиђена допуна чланка 38. на начин да Агенција за државну службу Федерације Босне и Херцеговине објављује резултате јавног конкурса на огласној табли и писано обавјештава све кандидате о резултатима које су постигли, а да кандидати имају право жалбе на обавјештење Агенције, Одбору за жалбе у року од осам дана од дана пријема.

6.2.3. Рад на одређено вријеме

Све је примјетније закључивање уговора на одређено вријеме, не само у реалном сектору, већ и у јавном. Посебно је изражено у области образовања, гдје је наставно особље по неколико година радно ангажовано по уговору о раду на одређено вријеме. У овим случајевима уговор о раду траје за школску, а не наставну годину, чиме се уговор окончава завршетком школске године. Наставно особље сваке године мора пролазити конкурсне процедуре. Само провођење конкурса изискује и знатна материјална средства. Ово има и несагледиве посљедице, не само по радно-правни и лични статус наставника, јер ограничава могућности подизања кредита за рјешавање стамбеног питања и уређења својих породичних односа и има утицај на остваривање права из пензијско-инвалидског осигурања, већ и на квалитет самог образовног процеса. То се манифестује кроз премјештање наставника из школе у школу, губљење континуитета и изграђених односа наставник-ученик, што је посебно битно за ниже разреде и резултује умањеном

²²⁷ Ж-СА-04-1081/21.

²²⁸ П-1741/21.

²²⁹ Одговор бр: 03-04-02-38022/21 од 15.10.2021. године.

ефикасношћу цјелокупног образовног процеса. Евидентно смањење броја дјеце у школи, није довело до ефикаснијег планског приступа планирања људских ресурса, неопходних за квалитетан образовни процес.

У жалби²³⁰ радници основних и средњих школа наводе да имају закључен уговор о раду на одређено вријеме. Изражавају незадовољство тражећи хитно рјешавање статуса или стављање ван снаге уредбе о поступку пријема у радни однос у јавном сектору, изузимање наставника и стручних сарадника с положеним стручним испитом од тестирања на конкурсима и да се конкурси расписују за школску, а не наставну годину. Интервенција Омбудсмена је довела до доношења закључка којим се *“даје сагласност на продужење уговора о раду са радника у основним и средњим школама до 15.07.2022. године у циљу омогућавања коришћења годишњег одмора”*; те је донесено рјешење о именовању комисија/преговарачких тимова за преговоре с представницима синдиката основних и средњих школа у СБК, око израде нацрта њихових колективних уговора, с роком извршења од 30 дана од дана пријема рјешења о именовању комисије. Закључено је да ће се код израде нових колективних уговора и аката донесених на темељу истих, узет ће се у разматрање и захтјеви радника у школама.

Подносиоци жалби се обраћају Институцији омбудсмена због престанка радног односа, који у неким случајевима се веже за истек уговора о раду на одређено вријеме, а гдје је специфична димензија чињеница да се ради о жени која је током рада на одређено вријеме остала у другом стању. Закони о раду у Босни и Херцеговини дефинишу обавезу послодавца да обезбиди посебну заштиту жене и материнства, и да не могу одбити да приме у радни однос жену због тога што је трудна, нити јој могу отказати уговор о раду због трудноће или због тога што жена користи породилско одсуство. Све је присутнија пракса закључивања уговора о раду на одређено вријеме, гдје радни однос престаје истеком уговора о раду, што послодавцу даје могућност да овај објективни критериј злоупотреби.

Омбудсмени су стајалишта да у овим случајевима треба наћи рјешење којим ће се осигурати ефикасна заштита трудница и породиља и када су закључени уговори о раду на одређено вријеме.

У жалби²³¹ се наводи да трудници која ради код приватника неће бити продужен уговор о раду, те да ће наступити отказ, јер је ријеч о уговору о раду на одређено вријеме. Институција омбудсмена се обратила надлежној инспекцији рада. Подносиатељица жалбе је одлучила заштиту својих права потражити на другом мјесту.

У другим случајевима, престанак радног односа се веже за потпуни или дјелимични губитак радне способности, посебно у случајевима уколико је од надлежног органа донесена одлука о промјени радног мјеста. У оваквим случајевима се инспекција рада оглашава ненадлежном и странка се упућује да своја права остварује на суду. Дуготрајност и трошкови судских поступака разлози су због којих се грађани не одлучују на коришћење овог механизма. Омбудсмени подсјећају да судска заштита у демократском друштву треба

²³⁰ Ж-СА-04-1261/21.

²³¹ Ж-СА-04-1237/22; Рад у јединици локалне самоуправе Ж-БЛ-04-184/22.

бити крајњи механизам заштите након што се исцрпе сви други механизми. Ово захтијева озбиљно преиспитивање ефикасности механизма инспекцијског надзора у области рада.²³²

Тако је подносиоцу жалбе²³³ отказан Уговор о раду на неодређено вријеме, без права на отказни рок и отпремнину. У конкретном случају, подносилац жалбе је био на боловању и утврђена му је II категорија инвалидности-промијењена радна способност, тј, признато право на распоређивање на друго одговарајуће радно мјесто, које није постало правомоћно из разлога што је послодавац уложио жалбу. Како жалба не одлаже извршење²³⁴ подносилац жалбе се јавио послодавцу и писмено обратио, тражећи распоређивање на ново радно мјесто у складу са рјешењем Фонда. Захтјеве је послодавац игнорисао због чега је подносилац жалбе тражио заштиту својих права од инспекције рада. Омбудсменима је достављено изјашњење кантоналног инспектора рада који наводи да нема законског основа за предузимање мјера из оквира своје надлежности, обзиром да је послодавац изјавио жалбу, па се рјешење Фонда не може извршити док се рјешење које је донесено по жалби не достави странци, те да подносилац жалбе сва права из радног односа може остварити судским путем.

6.2.4. Непотизам у запошљавању

Све чешћа су обраћања грађана с наводима жалби да се по расписаним конкурсима у јавним органима примају ближи сродници менаџмента органа (супруг директорице установе; снаха директорице установе; итд.). У образложењима одговорни органи тврде да је сва конкурсна процедура спроведена у складу са правилима, транспарентно, те да су се руководиоци у потпуности изузели из те процедуре или у вријеме спровођења конкурса били на годишњем одмору. Омбудсмени су стајалишта да оваква поступања јавних органа тј. избор ближег сродника руководиоца органа, као најбољег кандидата, увијек ће изазвати сумњу код сваког грађанина да је избор био објективан и непристран.²³⁵

У другим случајевима, након интервенције Омбудсмена, дошло је до раскидања закљученог уговора о раду.²³⁶

6.2.5. Сукоб надлежности

Одређени број жалби указује да постоји проблем у осигурању права из радног односа уколико послодавац има сједиште на подручју једног ентитета или кантона, а дјелатност

²³² Више специјалних извјештаја Омбудсмена о инспекцији, као нпр. Специјални извјештај о улози инспекцијских тијела у заштити људских права [https://www.ombudsmen.gov.ba /Dokumenti.aspx?id=28&tip=4&lang=SR](https://www.ombudsmen.gov.ba/Dokumenti.aspx?id=28&tip=4&lang=SR).

²³³ Ж-МО-04-184/21.

²³⁴ Члан 104. Закона ПИО ФБиХ („Службене новине ФБиХ“ 13/18, 93/19 – одлука Уставног суда 90/21 и 90/21 од 09.11.2021. и 19/22).

²³⁵ Ж-БЛ-04-638/22 Подносиатељица жалбе наводи да јој је повријеђено право на рад, из разлога што је на темељу јавног конкурса примљен супруг директорице на расписано радно мјесто. Омбудсмени у овом предмету нису нашли очигледних неправилности који би могли потврдити наводе жалитељице. С тога, Омбудсмени немају основа тражити поништавање конкурса или заузети став да је подносиатељица жалбе нарушено право на запошљавање. Без обзира на наведено, Омбудсмени указују да ће примање у радни однос супруга директорице путем јавног конкурса увијек изазвати сумњу у објективност, непристрасност и правилан рад Комисије за избор. Оправдање да је директорица у то вријеме била на годишњем одмору, само значи да није била физички присутна на радном мјесту.

²³⁶ Ж-БЛ-04-683/21.

врши на подручју другог ентитета или кантона. У овим случајевима се инспекције рада оглашавају ненадлежним.

Подносилац жалбе²³⁷ закључио је уговор о раду са послодавцем према Закону о раду Републике Српске, а радио је у пословници, на територији Федерације Босне и Херцеговине. Како је у међувремену добио отказ уговора о раду подносилац жалбе се за заштиту својих права обраћа инспекцијама рада. Инспекција рада Републике Српске наводи да није надлежна јер је подносилац жалбе радио на територији Федерације БиХ док Инспекција рада у кантону и Федерална инспекција рада тврде да нису надлежне јер је у питању уговор закључен према прописима Републике Српске. Подносилац жалбе је навео да ће заштиту својих права потражити путем суда, а Омбудсмени су већ у својим извјештајима и препорукама препоручили надлежнима да је неопходно да се утврди орган који треба бити надлежан у случају сукоба надлежности органа власти ентитета.

6.2.6. Минули рад

Омбудсмени су разматрали основаност жалбених навода који указују на повреду права у вези са признавањем права на минули рад одређене категорије-демобилисаних припадника Армије БиХ. Жалбом²³⁸ се указује да не постоји разлог из којег би се једним припадницима Армије БиХ признало право, а другима се то не дозвољава, иако је оснивач свих институција исти кантон. Омбудсмени су упутили Препоруку²³⁹ да се предузму све законом прописане активности и мјере у циљу доношења и усвајања интерног акта којим би се детаљно уредило питање признавања минулог рада, посебно демобилисаних припадника Армије Републике Босне и Херцеговине. У одговору је наведено да је Препорука примљена на знање, те да ће је имати у виду када се приступи изради текста новог интерног акта.

6.2.7. Права из радног односа

Омбудсменима се обраћају и грађани са жалбама везаним за права из радног односа као што су коришћење одмора, остваривања права по основу минулог рада и др. Ове жалбе указују на проблеме у случају када нису закључени колективни уговори или се исти не поштују и/или нису формиране синдикалне организације. Везано за синдикално организовање регистроване су жалбе које указују на постојање више синдикалних организација у истом субјекту што отвара питање репрезентативности. Закони прописују да најмање 20% радника може формирати репрезентативни синдикат, што наводи на закључак да у једном субјекту може бити пет репрезентативних синдиката, па је отворено питање с којим синдикатом се потписује уговор. У неким од ових случајева подносиоци жалбе траже заштиту идентитета, што је тешко осигурати, ако се ради о индивидуалној жалби, гдје се на основу чињеница из жалбених навода може посредно закључити идентитет подносиоца жалбе. Додатну димензију проблема представља чињеница када су ове појаве присутне у услужним дјелатностима, у којима су већином запослене жене. Истраживање које је спровела Институција показује спремност субјеката да се уочени проблеми ријеше, али

²³⁷ Ж-БЛ-04-584/22.

²³⁸ Ж-СА-08-41/22.

²³⁹ П-115/22.

нажалост није дошло до закључивања колективних уговора, којим би се између осталог ријешила питања коришћења годишњих одмора,²⁴⁰ као и других права.

Омбудсмени истичу да је Међународна организација рада²⁴¹ дефинисала као посебне циљеве²⁴² - пуну запосленост, повећање животног стандарда и правичну зараду; проширивање права на колективно преговарање; сарадњу менаџмента и рада у циљу повећања продуктивности; сарадњу радника и послодаваца у припреми и примјени социјалних и економских мјера; проширења социјалне безбједности, итд. Међународни пакт о економским, културним и социјалним правима у члану 11. прописује да државе чланице тог пакта признају право сваком лицу на животни стандард довољан за њега самог и његову породицу, убрајајући ту и довољну храну, одјећу и смјештај, као и *стално побољшање његових услова живота*, те да ће државе чланице предузети одговарајуће мјере ради осигурања остварења овог права и у том циљу оне признају битни значај слободно изабране међународне сарадње. Имајући у виду наведене обавезе из међународних стандарда, Омбудсмени указују на важност да трипартитни субјекти предузму интензивније мјере у циљу рјешавања уочених слабости у законодавном оквиру везаном за потписивање колективних уговора.

6.3. Пензије

Пензија је мјесечна новчана накнада на коју појединац стиче право по основу осигурања за случај старости, инвалидности и смрти, а под условима утврђеним законом.²⁴³ Пензије се исплаћују и постхумно у случајевима када наследици и друге материјално зависне особе нису у стању да се самостално издржавају. У зависности од услова под којима је стечена, пензија може бити старосна, инвалидска или породична.

По повредама права из пензијског осигурања Омбудсмени су у 2022. години запримили 127 жалби, те издали шест препорука. У односу на претходну годину, када је запримљено 158 жалби, уочено је смањење броја предмета. Без обзира на број регистрованих жалби, Омбудсмени указују на добру сарадњу са фондовима за ПИО/МИО, који се сами суочавају са великим бројем предмета од којих многи траже сарадњу са фондовима сусједних и других држава. Ово у значајној мјери утиче и на њихову ефикасност у потпуности.

Жалбе се односе на процедуре признавања и остваривања права на пензију, умањења пензија након пресељења у другу државу,²⁴⁴ проблематику неплаћања доприноса,²⁴⁵

²⁴⁰ Ж-БЛ-04-596/21 у конкретном примјеру је указано на питање повећања дана годишњег одмора по основу других критерија, а у односу на законом утврђени минимум.

²⁴¹ *International Labor Organisation* основана је Версајским уговором о миру на конференцији у Паризу 28. јуна 1919. године.

²⁴² Циљеви МОР-а утврђени су у Преамбули Устава МОР-а, а редефинисани су доношењем Филаделфијске декларације 1944. године, која наводи опште и посебне циљеве МОР-а.

²⁴³ Закон о пензијском и инвалидском осигурању ФБиХ („Службене новине ФБиХ“ бр.13/18, 93/19-одлука УС, 90/21, 19/22) и Закон о пензијском и инвалидском осигурању РС („Службени гласник РС“ бр.134/11, 82/13, 96/13 - одлука УС, 103/15, 111/21, 15/22 и 132/22).

²⁴⁴ Ж-СА-04-775/22.

²⁴⁵ Ж-СА-04-37/22, Ж-СА-04-370/22 Оба предмета указују на систем пореске управе (начин исплаћивања плате и уплате доприноса требају бити у исто вријеме) и мјере које се предузимају у случајевима када се не врше законске уплате за раднике.

повреде права на породичну пензију када је одговорна страна означен ПИО²⁴⁶, рефундације трошкова након уплате доприноса од стране самих подносилаца жалби, непризнавање права на породичну пензију, процедурама подизања чекова, немогућности остваривања права на посмртне трошкове у случају када насљедници живе на подручју РС, а покојник на подручју Федерације БиХ и слично.

6.3.1. Иницијатива за измјену закона

Омбудсмени подсјећају да су током 2021.г. упутили иницијативу за измјену чланка 147. став 1. Закона о пензијском и инвалидском осигурању Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, бр. 3/2018 и 93/2019 - одлука УС) која се односи на сношење погребних трошкова у случају када осигураник живи у БиХ, а изван територија Федерације БиХ. Ова иницијатива још није реализована. Сматрајући важним да се осигура једнак третман осигураника у правима у БиХ, Омбудсмени позивају на имплементацију наведене иницијативе.²⁴⁷

У циљу спречавања злоупотреба исплате пензија, пензијски фондови су утврдили обавезу да је пензионер дужан лично подићи чек од пензије или дати пуномоћ другој особи за обављање те радње. Подносиоци жалби, посебно који живе у иностранству исказују незадовољство оваквим рјешењем. Међутим, за Омбудсмене представља проблем када пензионер живи у БиХ, али је због болести или инвалидности физички спријечен да подигне чек или да лично приступи у просторије завода за ПИО/МИО и да пуномоћ или му надлежни завод тражи додатну здравствену документацију приликом издавања пуномоћи. У оваквим случајевима требало би размотрити могућност теренског изласка службеника завода за ПИО/МИО, те једном утврђено здравствено стање, уколико је оно непромјењиво сматрати као ваљан доказ.²⁴⁸ Тако у жалби подносилац жалбе наводи да болује од идиопатске фиброзе плућа, која је хронична и неизљечива болест и у коначници смртоносна, за коју не постоји лијек, нити је могуће лијечити, а нити се стање може побољшати. Наводи да се његова болест током времена само погоршава. С обзиром на природу болести и чињеницу да се стање не може промијенити на боље, да нема никакве потребе да уз сваки нови захтјев за издавање пуномоћи прилаже и ново писмо од специјалисте, које ће бити истог садржаја као и досадашња. Беспотребан одлазак доктору како би добио ново писмо, излаже га додатном ризику да оболи од неког од вируса (укључујући и КОВИД 19), а што може довести до погоршања његовог стања (даљег оштећења плућа које се престанком вирусног обољења не може побољшати нити вратити на претходно стање, дакле остаје трајно), већ може по њега бити смртоносно. Након интервенције Омбудсмена странка је остварила заштиту својих права.

Ж-БЛ-04-47/21, Ж-БЛ-04-157/21, Ж-БЛ-04-158/21, Ж-БЛ-06-443/21, Ж-СА-04-220/22.

²⁴⁶ Ж-МО-04-63/21 Подносилац жалбе је повратник и особа са 90% инвалидитетом која нема здравствено осигурање. Институт за медицинско вјештачење утврдио потпуну и трајну неспособност за самосталан живот и рад.

²⁴⁷ Ж-БЛ-04-38/22.

²⁴⁸ Ж-СА-04-951/22.

6.3.2. Загарантована пензија

Омбудсменима се обраћају подносиоци жалби који су живјели на територији БиХ, али су одселили у другу државу, због чињенице да не примају законом утврђену најнижу/загарантовану пензију. Најнижа/загарантована пензија се исплаћује онима којима је пензија утврђена у мањем износу од законом одређене, те се исплаћује у циљу осигурања минималног стандарда живота у БиХ. С обзиром да ова разлика није прописана као заштитни додатак за пензионере, то код уживаоца пензије ствара забуну, због чега траже да им се призна право на најнижу/загарантовану пензију без обзира што не живе у Босни и Херцеговини.²⁴⁹

6.3.3. Матичне евиденције

У области пензијског и инвалидског осигурања, жалбе указују и на проблеме са матичним евиденцијама осигураника, посебно уколико је стаж остварен у различитим ентитетима²⁵⁰. Имајући у виду значај матичне евиденције о осигураницима и корисницима права из пензијског и инвалидског осигурања која садржи податке од интереса, неопходне за остваривање наведеног права, Омбудсмени указују на важност да подаци који се уносе у матичну евиденцију буду тачни, а начин успостављања и вођења матичне евиденције ажуран.

6.3.4. Породична пензија

Код остваривања права на породичну пензију подносиоци жалби указују на неприхватање пријава пребивалишта као доказа живота у заједничком домаћинству са преминулим осигураником. У оваквим случајевима странку након окончаног управног поступка, упућују на управни спор који због великог броја предмета траје дуго.

У конкретном случају, захтјев за остваривање породичне пензије је поднесен 2016. године, гдје је подносилац жалбе повратник и особа са 90% инвалидитетом која тренутно нема здравствено осигурање. Институт за медицинско вјештачење је установио потпуну и трајну неспособност за самосталан живот и рад, које је постојало и прије смрти мајке. Уз захтјев је приложио увјерење надлежног МУП-а да је на адреси преминулог осигураника пријављен од 1997. године. Ово увјерење није прихваћено. Након окончаног управног поступка, покренуо је управни спор који је још увијек у току. Не мијешајући се у ток судског поступка, Омбудсмени су упутили препоруку надлежном Заводу за ПИО/МИО да преиспита донесено рјешење, узимајући у разматрање и увјерење министарства унутрашњих послова, те да у свим будућим случајевима приликом одлучивања управних ствари, утврди све чињенице и доказе које су од важности за доношење законитог и правилног рјешења.²⁵¹

²⁴⁹ Ж-СА-04-775/22.

²⁵⁰ Ж-БЛ-08-166/22.

²⁵¹ Ж-МО-04-63/21, П-134/22.

6.3.5. Уплата доприноса

Жалбе указују да постоји неколико проблема везано за уплату доприноса. Прва група жалби се односи на неувезан радни стаж осигураника, који су радили у субјектима који су приватизовани или су у стечају. У неким од ових случајева влада изврши увезивање стажа и уплату доприноса и то најчешће код испуњавања услова за одлазак у пензију. Сам процес тражи веома висок степен активног учешћа осигураника у остваривању овог права. Недовољна информисаност о самој процедури, доводи до ситуације да осигураник изврши сам уплату доприноса, али буде одбијен за рефундацију. Ресорно министарство у овом предмету се позива на члан 128. Закона о пензијском и инвалидском осигурању, према којем обвезник уплате доприноса је обавезан да уплати допринос за пензијско и инвалидско осигурање за све обвезнике доприноса, у складу са посебним законом, те уколико не постоји обвезник уплате доприноса, утврђене заостале обавезе може измирити и сам осигураник или купац обвезника уплате доприноса, као и други орган управе у складу са посебним прописом. Стајалиште ресорног министарства је да с обзиром да је жалитељица самоиницијативно извршила уплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање, обавеза евентуалне рефундације плаћених доприноса није прописана, односно, не постоји у правном систему Федерације Босне и Херцеговине. Неспорно је да не постоји обавеза нити правни основ да било који орган у Федерацији Босне и Херцеговине исплати/рефундира уплаћена средства, те да подносиатељица жалбе може покретати одговарајуће судске поступке.²⁵²

Друга група се односи на неефикасност контроле уплате доприноса, посебно након што је контрола уплате из надлежности пензијско-инвалидских осигурања, прешла у надлежност пореских управа. Како је наплата директних пореза приоритет пореских управа, те ограничене њихове капацитете, то се контроли уплате доприноса не придаје значај који би требао. Осигураници током запослења, у неким случајевима немају информацију да ли је послодавац извршио обавезе по основу доприноса, због чега је важно осигурати да се извршава законска обавеза уручивања платне листе приликом исплате плате.

6.4. Комуналне услуге

Омбудсмени региструју значајан број предмета који се односе на комуналне услуге. Како се најчешће ради о услугама које се пружају на основу закључених уговора, гдје постоји изјава странке, то Омбудсмени немају надлежност за поступање, већ те предмете просљеђују Омбудсмену за потрошаче. Ови предмети се односе на испоруку топлотне енергије, воде, електричне енергије и др. Међутим, код утврђивања цијена и начина пружања услуга, одлуке доносе јавни органи, што дефинише надлежност поступања Омбудсмена, те чињеница да се као пружаоци услуга јављају јавна предузећа²⁵³, као и околност да инфраструктурна инвестициона улагања се врше јавним средствима²⁵⁴, посебно у локалним заједницама. Потребно је правити разлику у услузи од приступа ресурсу који се доводи до грађана путем те услуге. Ово је значајно код приступа праву на питку воду,

²⁵² Ж-СА-04-220/22, акт бр. 04-31/16-3328/21 од 04.04.2022. године.

²⁵³ Ж-ЛИ-04-126/22.

²⁵⁴ Ж-БЛ-04-363/21, П-67/22.

што укључује јасно и транспарентно одлучивање надлежног органа о питању ко и на који начин ће добити право на осигурање услуге испоруке воде која је јавно добро, крајњем кориснику.

У 2022. години Одјељење за економска, културна и социјална права је запримио 107 жалби које се односе на комуналне услуге, издато је осам препорука. У 2021. години је запримљено 135 жалби, што значи да је примјетно смањење броја жалби.

Издате препоруке су се односиле на адекватно осигуравање снабдијевања питком водом,²⁵⁵ рјешавање проблема одводње отпадних вода,²⁵⁶ изналажење алтернативних метода поновног прикључења на електродистрибуцијску мрежу²⁵⁷, предузимање мјера којима би се утврдила исправност водомјера и водоводних цијеви у циљу утврђивања тачног стања утрошене количине воде.²⁵⁸

Регистроване жалбе су се односиле на примјену Закона о управљању и одржавању заједничких дијелова и уређаја зграда у Херцеговачко-неретванском кантону, стамбеног збрињавања социјално угрожених особа,²⁵⁹ неизвршавање услуга од стране комуналних предузећа, проблеме у вези са водоснабдијевањем и одводњом отпадних вода, захтјеве за прикључење на водоводну и електродистрибутивну мрежу, застарјелост комуналних потраживања, прикључке у случају конфликтног развода²⁶⁰ и слично.

Грађани приликом обраћања често траже савјет у вези тужби поднесених од стране комуналних предузећа због неплаћања доспјелих потраживања. Истичу да им се пријети искључењем домаћинства са водоводне мреже. Омбудсмени наглашавају да је овакво поступање у супротности са чланком 11. Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима којим се гарантује сваком појединцу право на одговарајући животни стандард, те стално побољшавање истог. Искључивањем домаћинства са водоводне мреже врши се присила која има елементе казне. Умјесто подношења тужби суду, уз претходно слање опомене, искључивањем са водоводне мреже шаље се порука јавности да је битнија наплата потраживања од тешке ситуације у којима се грађани налазе. Подносиоци жалби у жалбама наводе да их се тужи и због застарјелих потраживања. С обзиром да судови о застари не воде рачуна по службеној дужности ова обавеза је остављена странкама у поступку, што за последицу има стварање правне несигурности правно неуким странкама.

6.5. Социјална права

Социјална права требају грађанима гарантовати задовољавање основних егзистенцијалних потреба, односно учествовање у коришћењу цивилизацијских тековина друштва којима ти грађани припадају. Социјална права су позитивне нарави, јер њима држава интервенише ради потпоре појединцу и социјалној групи при остваривању основних услова и социјалне

²⁵⁵ П-9/22, П-326/22.

²⁵⁶ П-281/22.

²⁵⁷ П-143/22.

²⁵⁸ П-231/22.

²⁵⁹ Ж-БР-05-236/21.

²⁶⁰ Ж-СА-04-386/22, П-143/22.

интеграције. Социјална заштита, односно брига подразумијева новчани или други допринос заједнице, како би се осигурало остваривање основних људских потреба, као и административну, стручну и другу помоћ особама које нису посве у стању водити бригу о својим интересима и осигурати задовољавање основних животних потреба. Дефиниција услуга и основних потреба зависи од вриједносног система појединих заједница које подлијежу и сталним промјенама.

Током 2022. године, Одјељење је регистровало 63 жалбе, а издата је једна препорука. Поређења ради, у 2021. години је регистровано 68 жалби.

Жалбе се односе на нерјешавање захтјева за једнократну новчану помоћ, нередовну исплату социјалне помоћи, немогућности остваривања породилских накнада у случају када се пребивалиште и мјесто рада породиље налазе у различитим ентитетима, збрињавање особа са интелектуалним тешкоћама,²⁶¹ услове у приватним домовима за збрињавање старих особа и слично. Стање велике незапослености, ниске пензије, указују да све већи број становништва има потребу за одређеним облицима социјалне заштите, што намеће обавезу држави да се ова врста права мора ставити у већи фокус занимања. Број изјављених жалби из ове области свакако не осликава право стање ствари које је у пракси сложеније. Социјална помоћ је симболична и не може осигурати основне животне потребе корисника.

6.5.1. Центри за социјални рад

Недовољна препознатљивост важности улоге центара за социјални рад, на шта Омбудсмени указују годинама,²⁶² резултује неразвијањем њихових капацитета како би на адекватан начин одговорили својој захтјевној друштвеној улози. Ово је посебно значајно у дијелу који тражи њихов стручни рад и ангажман, као што су конфликтни разводи, збрињавање дјеце у сукобу са законом, адекватно збрињавање лица у стању социјалне потребе и др. Надлежности за поступање центара за социјални рад, посебно у Федерацији БиХ, прописују се законима које доносе сви нивои власти док средства за њихово функционисање обезбјеђују оснивачи. Омбудсмени подсјећају да, за унапређење социјалних права грађана, потребно је оснажити и центре за социјални рад.

У жалби²⁶³ се наводи да је рођак подносиоца жалбе ментално болесна особа, без љекарске дијагнозе, те да није у могућности да се стара о себи, дуги низ година не напушта кућу и да никоме не дозвољава улаз у исту, као и да живи у нехуманим условима без икаквих примања. Омбудсмени су у конкретном предмету предузели низ активности, у периоду од јануара 2021. године до маја 2022. године, које укључују ангажман Центра за социјални рад Мостара, Кантоналног тужилаштва ХНК, Општинског суда у Мостару те Министарства унутрашњих послова ХНК. Центар за социјални рад је наставио са предузимањем свих мјера из своје надлежности у овом случају.

²⁶¹ Ж-СА-05-160/21.

²⁶² Специјални извјештај о стању и проблемима с којима се сусрећу центри/службе за социјални рад у БиХ, Специјални извјештај о улози ЦСР у заштити права дјетета, <https://www.ombudsmen.gov.ba/Dokumenti.aspx?id=28&tip=4&lang=HR>.

²⁶³ Ж-МО-04-11/21.

6.5.2. Смјештај старих лица

Смјештај старих лица може се вршити у приватним и јавним установама. Дјеловање установа је уређено законима који се нису мијењали у циљу усклађивања са стварним друштвеним потребама. Додатан проблем представља што није успостављен ефикасан систем надзора дјеловања установа за смјештај старих лица, а у Федерацији БиХ не функционише ни систем инспекцијског надзора социјалне заштите. За Омбудсмене ово представља проблем, уколико се ради о приватној установи за збрињавање старих лица, с обзиром на надлежности дјеловања Институције искључиво у односу на јавне органе.²⁶⁴

Разматрајући²⁶⁵ висину накнада овјере у циљу остваривања пореских олакшица особама које живе у иностранству, а чији родитељи су смјештени у домовима за стара лица, Омбудсмени су издали препоруку Скупштини општине Србац да преиспита Одлуку о висини учешћа грађана у трошковима одређених услуга социјалног рада. Омбудсмени су континуирано пратили реализацију препоруке, до окончања на начин да је Скупштина општине Србац донијела Одлуку о стављању ван снаге Одлуке о висини учешћа грађана у трошковима одређених услуга социјалног рада, на који начин је Препорука испоштована.

6.5.3. Породиљске накнаде

Заштита мајке и мајчинства једна је од кључних обавеза Босне и Херцеговине када су у питању међународни стандарди људских права, а посебно једнака права и могућности жена на подручју цијеле Босне и Херцеговине, без дискриминације и неједнаког третмана по било којој основи, укључујући и мјесто становања. Питање остваривања права на породилско одсуство, односно права на новчану накнаду у истом периоду, мора се разматрати како са аспекта заштите права и недискриминације мајки, тако и са аспекта заштите права дјетета, узимајући у обзир да се онемогућавањем коришћења права по овом основу у било којем сегменту, директно крши одредба члана 3. Конвенције, односно принцип најбољег интереса дјетета.

Институцији Омбудсмена обратила се подносиатељица жалбом²⁶⁶ због немогућности остваривања породилске накнаде. Имајући у виду да послодавац не исплаћује додатна средства, а да је супруг подносиатељице жалбе на евиденцији Службе за запошљавање Кантона Сарајево, те да има пријављено пребивалиште на подручју Кантона Сарајево дуже од годину дана поставља се питање да ли отац дјетета може остварити накнаду умјесто мајке. Министарство је обавијестило Омбудсмене Босне и Херцеговине да је измјенама и допунама Закона о социјалној заштити, заштити цивилних жртава рата и заштити породице са дјецом,²⁶⁷ створена законска могућност да и жена-мајка, у радном односу која нема пребивалиште у Кантону Сарајево дуже од 12 мјесеци, оствари право на новчану накнаду.

²⁶⁴ Ж-СА-05-1287/21.

²⁶⁵ Ж-БЛ-04-227/22, П- 170/22.

²⁶⁶ Ж-СА-04-68/22.

²⁶⁷ „Службене новине Кантона Сарајево“, бр. 52/21.

6.6. Здравство

Европском социјалном повељом (Ревидираном) гарантује се право на здравствену заштиту.²⁶⁸ Област здравства у Босни и Херцеговини, сходно уставним одредбама, регулисано је на нивоу ентитета, заједничкој надлежности Федерације Босне и Херцеговине и кантона, и Брчко дистрикта БиХ. Није прописано успостављање надзорног механизма на нивоу Босне и Херцеговине.

У 2022. години, Одјељење за праћење економско-социјалних и културних права је регистровао 59 предмета из области здравствене заштите (20 предмета мање него у 2021. години), док су у шест предмета издате препоруке.

Подношене жалбе односе се на права пацијената,²⁶⁹ здравствено осигурање,²⁷⁰ немогућности рефундације трошкова који падају на терет фондова здравственог осигурања, процедуре набавке лијекова, немогућност остваривања здравствене бриге/заштите због недоступности лијекова одређеним категоријама болесника према њиховим стварним потребама, а проблем представљају и лијекови који нису регистровани, нити доступни у Босни и Херцеговини, права на приступ информацијама од стране здравствених установа и сл.

Анализирајући поступке везане за здравство покренуте током 2022. године, али и ранијих година, Омбудсмени су уочили да се питања везана за права из здравства разматрају у свим одјељењима Институције омбудсмена јер је приступ овом праву угрожен за све категорије грађана.

Омбудсмени поступке покрећу и воде по службеној дужности сходно својим надлежностима и по заprimљеним жалбама. Најчешћи подносиоци жалби су: особе које не остварују право на здравствену заштиту, незадовољни корисници здравствених услуга, удружења грађана, радници здравствених установа те апликанти у управне/надзорне одборе.

Означене одговорне стране у поступцима су: оснивачи здравствених установа, министарства здравства, министарства рада и социјалне заштите (различити називи ентитети/кантони), Влада Брчко дистрикта БиХ/ Одјељење за здравство и остале услуге, фондови здравственог осигурања, заводи здравственог осигурања, здравствене установе, Институт за медицинско вјештачење здравственог стања, инспекцијски органи, казнено-поправне установе, тужилаштва.

²⁶⁸ Европска социјална повеља, члан 11 „Са циљем осигурања дјелотворног коришћења права на заштиту здравља, Земље потписнице преузимају обавезу да, било директо или у сарадњи са јавним или приватним организацијама, предузму одговарајуће мјере предвиђене да, између осталог: у највећој мјери уклоне случајеве лошег здравља, предвиде савјетодавне или образовне могућности за промовисање здравља и подстицања индивидуалне одговорности у питањима здравља, спријече, у највећој могућој мјери, епидемије, ендемичне и друге болести, као и незгоде“.

²⁶⁹ Ж-СА-04-885/22.

²⁷⁰ Ж-БЛ-06-152/22.

6.6.1. Жалбе грађана због повреда права из здравства

Жалбени разлози обраћања грађана су: незадовољство одредбама правних прописа, немогућност остваривања права на здравствену заштиту, повреде права пацијената, неадекватна здравствена услуга, немогућност приступа здравственој услузи, повреде права на слободан приступ информацијама, неефикасност надзорних механизма, дискриминација, али и жалбе на органе кривичног гоњења због неефикасног поступања у истрагама који се воде у односу на здравствене раднике, итд.

Као илустрација претходно наведеног, нажалост, могу бити примјери поступања Институције у случајевима трагичног исхода здравствених услуга односно смрти пацијентица, гдје су осим питања начина пружања здравствене услуге, отворена питања спровођења интерних медицинских процедура, сертификације и акредитације установе, ефикасности надзорних механизма, приступа информацијама оштећених сродника, поступања органа кривичног гоњења и правосудног система.²⁷¹

Поступајући по жалби супруга преминуле труднице,²⁷² водећи се налазом Комисије именоване од стране надлежног министарства, и документације доступне у спису предмета Омбудсмени су утврдили да упркос чињеници што је подносилац жалбе изражавао своје незадовољство током и начином лијечења његове супруге, није добио конкретно упутство од здравственог особља да има могућност подношења приговора руководиоцу болнице, нити је приговор запримљен усмено на записник, а што је била обавеза болнице.

Након извршеног ванредног стручног надзора, налази Комисије указују да: руководство болнице није показало заинтересованост за вођење ванредног стручног надзора, нико од ужег руководства се није састао са Комисијом у циљу пружања помоћи приликом обављања надзора, болница није посједовала рјешење надлежног министарства о испуњености услова у погледу кадра, простора и опреме за рад, рјешење да испуњава прописане стандарде сигурности у погледу пружања здравствене заштите и статус сертификоване установе, да је неопходно унаприједити квалитет медицинске документације у квалитативном и квантитативном погледу, превазићи недостатак здравствених радника одређених специјалности и супспецијалности (доктора медицине, специјалисте инфектологије, специјалисте пулмологије, специјалисте гинекологије и акушерства...) како би се унаприједило пружање здравствених услуга, прописати Упутство за упознавање пацијената о њиховим правима, те правима чланова њихове уже породице уколико сматрају да је пацијенту ускраћена здравствена заштита и/или су незадовољни пруженом здравственом услугом пацијенту или поступком здравственог радника или другог радника те здравствене установе, а у складу са одредбама закона о здравственој заштити тог ентитета, и предузети мјере на поправљању и унапређењу нарушених међуљудских односа како између медицинских радника у једној организационој јединици тако и између медицинских радника из других организационих јединица, са циљем унапређења заштите здравља пацијената. Све наведено се директно одражава на квалитет пружених услуга пацијентима.

²⁷¹ Ж-СА-08-256/22, Ж-СА-05-916/22, Ж-СА-04-966/22, Ж-СА-04-967/22, Ж-СА-03-1000/22, Ж-СА-04-1001/22.

²⁷² Ж-СА-04-1114/21, П-200/22.

Посебно је забрињавајуће да, према документацији из списка предмета није видљиво да је министарство које је било упознато са наведеним, као надзорни орган, иницирало или налагало болници да предузме мјере у циљу испуњавања наведених услова. Омбудсмени су упутили препоруку болници да без одлагања поступи по одредбама релевантних законских прописа и отклони уочене неправилности и незаконитости. Омбудсмени прате реализацију препоруке.

6.6.2. Доступност неопходних лијекова

Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине су разматрали жалбу²⁷³ подносиоца жалбе којом се указује на проблематику лијечења ХИВ позитивних пацијената. У жалби се наводи да су ХИВ позитивни пацијенти остали без есенцијалног лијека, који осигурава не само здравље ХИВ позитивних пацијената, него се спречава и пренос ХИВ-а на друге особе, те се указује и на мањак кампањи у циљу едукације и промоције антивиралне терапије. Омбудсмени су предметну жалбу разматрали са аспекта начела здравствене заштите, укључујући начело континуираности, сталног унапређења квалитета и ефикасности здравствене заштите, те упутили препоруку надлежним јавним институцијама да, одмах по пријему препоруке, у складу са важећим законским и подзаконским прописима предузму мјере у циљу осигурања адекватних количина лијекова неопходних за лијечење пацијената обољелих од ХИВ/АИДС-а, као и да, путем координисаних активности, наставе проводити континуиране превентивне кампање с циљем пружања адекватних информација становништву. Омбудсмени су указали и на важност међусобне сарадње установа у чијој је надлежности осигурање права из здравства јер се одсуство јасне комуникације у завршници одражава на квалитет пружених здравствених услуга пацијентима/осигураницима. По питању превентивних кампања истакнуто је, да би исте биле ефикасне и исходовале позитивним резултатом и одзивом грађана, морају бити континуиране (не само поводом обиљежавања Свјетског дана ХИВ/АИДС-а), довољно медијски праћене и на једнак начин доступне свим грађанима, како у градским тако и у руралним подручјима. Омбудсмени прате реализацију препоруке.

Подноситељица жалбе²⁷⁴ има обољење које спада у групу тешких и ријетких обољења и користи лијекове који припадају имунолошкој и биолошкој терапији. Измјенама Правилника о суфинансирању трошкова лијечења, набавке лијекова и медицинских средстава специфичних ортопедских помагала онемогућено је суфинансирање терапије коју користи од стране надлежног кантоналног завода здравственог осигурања. Правилником јесу обухваћене особе са ријетким и тешким обољењима, али се истим искључује суфинансирање терапије која се користи код ових обољења. Надлежни јавни орган као главни разлог наводи цијену лијека и број корисника. Омбудсмени Босне и Херцеговине заузели су став да надлежни кантонални завод здравственог осигурања треба преиспитати критерије по којима је Правилником о суфинансирању трошкова лијечења, набавке лијекова и медицинских средстава и специфичних ортопедских помагала из система рефундације искључена набавка биолошке и имунолошке терапије, на начин да се стабилизација финансијског плана завода не врши на штету корисника ове групе лијекова.

²⁷³ Ж-СА-04-623/22, П-292/22.

²⁷⁴ Ж-БЛ-02-255/22, П-193/22.

Упућена је препорука да се кроз измјене Правилника омогући суфинансирање лијекова које користе особе са ријетким и тешким обољењима, а спадају у групу имунолошке и биолошке терапије. Препорука је испоштована.

Жалба²⁷⁵ се односила на завод здравственог осигурања због чињенице да се Диазепам (Н05БА01) “Босаурин” не прописује особама старијим од 65 година.²⁷⁶ Завод је путем компјутерског интегралног информационог система извршио блокаду подизања лијека путем електронског рецепта у апотекама, претходно наведеној популацији, иако је прописана као терапија од стране доктора опште праксе чиме је тиме онемогућено лијечење пацијента. Сходно томе, пацијенти старији од 65 година, без обзира на здравствено осигурање, морају плаћати лијек док је за осигуранике млађе од постављене добне границе бесплатна, што индицира дискриминацију на основу доби, повреду одредби Закона о забрани дискриминације²⁷⁷ као и Закона о здравственој заштити.²⁷⁸ Омбудсмени су одговорном органу упутили препоруку да у циљу осигурања уживања права из области здравствене заштите, изврши брисање у интегралном информационом систему забране издавања предметног лијека осигураницима старијим од 65 година како би им се омогућило бесплатно подизање прописаног лијека у апотекама, на основу рецепта издатог од стране љекара. Препорука је у потпуности испоштована.

6.6.3. Жалбе здравствених радника

Учесници у конкурсним процедурама за пријем уопслених у здравству, али и сами уопслени у здравству изјављују жалбе због незаконитости у провођењу конкурсне процедуре, незаконитог запошљавања, незадовољства радно-правним статусом, немогућности напредовања у струци и добијања специјализације, неадекватне организације радног процеса, мобинга, дискриминације, неизвршења судске одлуке везане за права из радног односа, ускраћивања права на репрезентативност синдиката доктора и стоматолога итд.

Омбудсмени посебну пажњу скрећу на уочену појаву поремећених међуљудских односа у здравственим установама и бојазан због њиховог могућег утицаја на квалитет пружене здравствене услуге.

Радница дома здравља²⁷⁹ изражава незадовољство организационим рјешењима која код ње изазивају осјећај кршења права и деградације професионалног статуса. Подносиатељица жалбе и дом здравља су предпочили аргументе којима поткрепљују своје наводе, а евидентан је висок степен неслагања око чињеница и догађаја који чине предмет жалбе. У ситуацији када су документација одговорне стране и странке, те достављена писмена изјашњења високо супротстављени, Омбудсмени немају механизме спровођења свеобухватног доказног поступка, испитивања свједока или вјештачења, а посебно немају надлежност за организацију рада било које здравствене установе, као ни оцјену квалитета услуга, јер би то представљало прекорачење мандата који је Институцији повјерен.

²⁷⁵ Ж-СА-06-354/22, П-224/22.

²⁷⁶ <https://www.kzzosa.ba/Publication/Read/u-primjeni-i-dodatne-smjernice-sa-liste-lijekova>.

²⁷⁷ Службени гласник БиХ, бр. 59/09, 66/16.

²⁷⁸ Службене новине ФБиХ, бр. 46/10 и 75/13.

²⁷⁹ Ж-БЛ-06-740/21, П-277/22.

Омбудсмени у свакој фази поступка настоје указати на важност покушаја проналаска компромисног рјешења спора, јер даље сукобљавање и вођење формалних поступака може довести до нарушених међуљудских односа и оптеретити процес рада. Наглашавају да је у свим конфликтним ситуацијама потребно изградити свијест о повећаној одговорности за поступке како на страни послодавца, тако и на страни радника, с обзиром да се ради о јавној установи која пружа услуге здравствене заштите грађанима. Омбудсмени су упутили препоруку дому здравља и подносиоци жалбе да предузму кораке ка споразумном проналажењу рјешења за спорне ситуације, с циљем превладавања нарушених односа или недостатка комуникације, на начин да се покушају утврдити узроци, посљедице и заједничка рјешења; по потреби уз подршку у посредовању представника Институције омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине. Омбудсмени прате реализацију препоруке, на коју до закључивања овог извјештаја није запримљен одговор.

6.6.4. Медицинско право

Омбудсмени су осигурали учешће на стручном скупу са фокусом на медицинско право,²⁸⁰ грани права која обухвата све правне аспекте здравствених дјелатности, све субјекте, односе и поступке за које правни поредак веже одређене правне ефекте, односно права, обавезе и одговорности. Право и медицина стварају синтезу у циљу очувања немјерљивих људских вриједности: живота, тијела, здравља, достојанства, као изузетно значајног сегмента заштите људских права. Закључено је да медицинско право као обавезан наставни предмет треба бити уведен на правним и медицинским факултетима у Босни и Херцеговини (уколико то већ није учињено).

Омбудсмени су сагласни да представници академске заједнице, и надлежни органи власти, требају размотрити ово питање не само као образовни фактор него и превенцију кршења свих права из здравства, унапређења права здравствених радника и побољшања квалитета здравствених услуга.

6.7. Образовање

Право на образовање у Босни и Херцеговини, признато је Уставом Босне и Херцеговине,²⁸¹ Уставом Републике Српске,²⁸² Уставом Федерације Босне и Херцеговине,²⁸³ Статутом Брчко дистрикта Босне и Херцеговине,²⁸⁴ као и уставима кантона, те одговарајућим законским прописима који уређују ову област.

У области образовања, у 2022. години, регистровано је 47 предмета (четири предмета мање него у 2021. години), а издато шест препорука. Издате препоруке се односе на осигуравање механизма праћења и надзора над додјеливањем субвенција предшколским установама на подручју Брчко дистрикта БиХ, у циљу превенције евентуалног ненамјенског трошења

²⁸⁰ II Конгрес Лјекарске/Лијечничке коморе Федерације БиХ са међународним учешћем “Медицинско право”, Тузла 11.-13. новембар 2022-године.

²⁸¹ Члан II 3. л).

²⁸² Члан 38.

²⁸³ Члан 2. (1) м).

²⁸⁴ Члан 15.

субвенција, омогућавање одбране магистарског рада, прецизније и адекватније уређење и заштита права студената на адекватно обавјештавање, менторство и стицање звања, те испитивање навода подносиатељице жалбе у погледу повреде принципа и стандарда студирања на II циклусу студија и предузимање мјера на отклањању утврђених неправилности, било кроз усвајање општих или појединачних правних аката,²⁸⁵ доношење прописа из чл. 129. Закона о високом образовању ХНК.²⁸⁶

Жалбе из подручја образовања се односе на недоношење одлука од стране министарстава надлежних за област образовања, те проблема око образовања одраслих. Одређени број предмета односио се на поступак провођења конкурсних процедура на високошколским установама, акредитацију високошколских установа, немогућност остваривања права на стипендирање, те немогућност добијања лиценци након завршеног школовања.

Омбудсмени су поступали по жалби²⁸⁷ у којој се наводи да надлежно министарство није одлучило о именовању чланова комисије за акредитацију приватне високошколске установе, у законом прописаном року. Агенција за развој високог образовања и осигурања квалитета БиХ у одговору наводи да је донесено рјешење о именовању Комисије домаћих и међународних стручњака који дају оцјену и обављају ревизију квалитета и дају препоруке за акредитацију високошколске установе. Након интервенције Омбудсмена предмет је окончан.

Омбудсмену се обратила странка²⁸⁸ поводом проблема око добијања лиценце за звање доктора медицине од стране Коморе доктора медицине Републике Српске. Подносиатељица жалбе је завршила медицинске студије на Интернационалном универзитету у Горажду, те се пријавила за полагање стручног испита за звање доктора медицине, у Бањалуци и у Сарајеву. Након положеног стручног испита, поднијела је захтјев за чланство у струковној комори, али је добила одбијеницу уз образложење да факултет има условну акредитацију. У самој пријави за издавање лиценце постоје формални недостаци, због чега је предсједник одбио захтјев подносиатељице жалбе, са поуком о правном лијеку. Другостепени орган Коморе је потврдио такву одлуку, јер нису отклоњени недостаци због којих је захтјев одбијен. У конкретном случају, Омбудсмени нису могли утврдити да је поступање Коморе у супротности са позитивним прописима, јер је неспорно да Универзитет има „условну акредитацију“, између осталог, и због критеријума квалитета наставе и наставног особља. Самим тим, држећи се стриктно слова закона, Комора није у обавези да изда лиценцу уколико је као један од услова прописан „завршен медицински факултет“ и то на акредитованом универзитету. Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске је потврдило да исправе издате на подручју једног ентитета важе на територији цијеле државе без посебног поступка признавања, па је и са тог аспекта изостала основа за интервенцију Институције омбудсмена. У изјашњењу Коморе коначно се наводи да ће радо изаћи у сусрет подносиатељици жалбе у погледу захтјева за издавањем лиценце за обављање дјелатности доктора медицине, по испуњењу законом прописаних услова, о чему је и обавјештена.

²⁸⁵ П-123/22.

²⁸⁶ П-324/22.

²⁸⁷ Ж-СА-04-182/22.

²⁸⁸ Ж-БЛ-04-370/22.

6.7.1. Остваривање права на стипендију

Омбудсмени БиХ истичу да је смисао стипендирања давање материјалне помоћи студентима који у сваком случају морају задовољавати услове у погледу критерија који су постављени у конкурсима за стипендирање, а који се обично односе на добре резултате, потребан просјек (изузев када је ријеч о ученицима и студентима чији чланови домаћинства немају никаквих примања без обзира на просјек оцјена у претходној школској години), редовно школовање и пријављено боравиште-пребивалиште на одређеној општини. Такође, потребно је указати да се Институција омбудсмена није бавила самом конкурсном процедуром већ условом који је постављен у тексту конкурса.

Омбудсмени су разматрали жалбу²⁸⁹ која се односи на *Конкурс за стипендирање ученика и студената у школској/академској 2021/2022 години* јер је постављен услов за учествовање на конкурс да се кандидати морају школовати на Универзитету у Сарајеву или придруженој чланици Универзитета у Сарајеву. Омбудсмени су указали на релевантне одредбе Закона о забрани дискриминације Босне и Херцеговине и тражили образложење за постављање услова, односно разумно оправдање за исти и циљ којим се исти желио постићи. Општина Вогошћа се позива на одредбе правилника²⁹⁰ којим су прописани услови и критеријуми за остваривање права на стипендију. У одговору се истиче да је стипендирање социјалног карактера, односно јасно је да се односи на редовне студенте који школовање не могу приуштити на јавним универзитетима, те постављање таквог услова не може у неповољан положај довести студенте који студирају на приватним факултетима, због чега су Омбудсмени оцијенили да одредбе правилника нису дискриминаторне.

6.7.2. Прелазак на „Болоњски систем студирања“

У предметима који се односе на рад високошколских установа, Омбудсмени очекују да се предузму мјере из њихове надлежности како би се што прецизније и адекватније уредила и заштитила права студената на адекватно обавјештавање, менторство и стицање звања, у складу са постојећим законским оквиром.

Поступци установе према студентима у погледу услова и трошкова наставка студирања према којима треба поново уписати мастер студије, а да студенти истовремено немају право на поврат утрошених новчаних средстава не представља примјер добре управе нити позитивне појаве у области високог школства, него упућује на закључак да ове установе не прихватају своју улогу јавног сервиса оријентисаног потребама студената који су сврха постојања сваке установе тог типа и грађана који је финансирају.²⁹¹ Омбудсмени препоруком указују да је студент сврха и разлог постојања сваке високошколске установе што потврђују и основни акти којима је регулисана област високог образовања.

²⁸⁹ Ж-СА-06-292/22 и Ж-СА-04-325/22.

²⁹⁰ Правилник о критеријима за додјелу стипендија ученицима и студентима („Службене новине КС“ бр. 45/14 и 44/17).

²⁹¹ Ж-БЛ-04-106/22 Препоруку број П-123/22.

6.7.3. Образовање одраслих

Жалбени наводи²⁹² се односе на наводну немогућност остваривања права на основно образовање одраслих особа на подручју Брчко дистрикта БиХ. На тражење Омбудсмена за примљен је одговор надлежног органа у којем се наводи: „*да је на подручју Брчко дистрикта Босне и Херцеговине усвојен Закон о образовању одраслих у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине („Службени гласник Брчко дистрикта БиХ”, број: 50/18) као и сви подзаконски акти који произилазе из Закона те да је Одјељење за образовање подносиоцу захтјева издало Рјешење о испуњености услова за оснивање организатора образовања одраслих чиме су стечени сви услови за остваривање права за стицање основног образовања одраслих особа на подручју Брчко дистрикта БиХ.*“ Одговор је достављен подносиоцу жалбе, на који исти није доставио своје изјашњавање. Тиме се сматра да је предмет ријешен у поступку истраживања.

²⁹² Ж-БР-04-242/21.

VII ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ПРАЋЕЊЕ ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

7.1. Успостављање независног превентивног механизма

Босна и Херцеговина још увијек није извршила обавезу²⁹³ у складу са Факултативним уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака протоколом везано за успостављање независног превентивног механизма (НПМ) с мандатом који омогућава посјете свим мјестима гдје се налазе лица лишена слободе, у сврху побољшања положаја лица лишених слободе, посебно у погледу утврђивања евентуалног мучења и других облика нечовјечног и нехуманог поступања.²⁹⁴ У складу са закључком са 55. сједнице, дана 25. августа 2022. године, Савјет министара Босне и Херцеговине усвојио је Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о омбудсмену ОЉП БиХ. Измјенама и допунама Закона о омбудсмену БиХ пружа се могућност и промотивног дјеловања, даје Омбудсменима мандат превентивног механизма, јача финансијску независност и наглашава улога Институције у оснаживању сарадње и дијалога са невладиним сектором и академском заједницом у Босни и Херцеговини. Приједлог Закона о измјенама и допунама Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине упућен је у парламентарну процедуру, али с обзиром да су Општи избори у Босни и Херцеговини одржани у октобру 2022. године, Омбудсмени по формирању новог сазива Парламентарне скупштине БиХ очекују разматрање наведеног Приједлога. Омбудсмени се надају да ће Босна и Херцеговина што прије успоставити превентивни механизам који би преузео улогу у мониторингу ових установа, а све у циљу остваривања адекватне заштите права лица лишених слободе. При томе наглашавамо да је Босна и Херцеговина једина држава која није чланица Мреже превентивних механизма земаља Југоисточне Европе, зато што још увијек нема успостављен превентивни механизам, али њени представници се редовно позивају и присуствују састанцима ове мреже,²⁹⁵ како би се Институција припремила за преузимање овог мандата након што се усвоје предвиђене измјене и допуне Закона о омбудсмену.

²⁹³ Свака држава потписница Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни, дужна је да предузме законске, административне, судске или друге ефикасне мјере како би спријечила извршење радњи тортуре на територији под својом јурисдикцијом и никаква изузетна околност, било да се ради о ратном стању или опасности од рата, унутрашњој политичкој нестабилности или било којем другом ванредном стању, не може се наводити као оправдање за тортуру (члан 2). Према одредбама Факултативног протокола: „Свака држава странка одржаваће, именовати или основати, најкасније једну годину након ступања овога протокола на снагу или његове ратификације или приступања, један или неколико независних националних механизма за спречавање мучења на националној основи. Механизми које су утемелиле децентрализоване јединице могу бити проглашени националним механизмима за спречавање у смислу овога протокола, ако су у складу с његовим одредбама” (члан 17).

²⁹⁴ Измјене и допуне Закона о омбудсмену за људска права БиХ којим би се успоставио механизам дефинисан одредбама Факултативног протокола у оквиру Институције омбудсмена за људска права БиХ, налазиле су се у парламентарној процедури скоро четири године. На сједници Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ од 26. 2. 2020. године, овај приједлог није прихваћен и нејасно је шта ће се даље дешавати у погледу извршења ове обавезе.

²⁹⁵ На другом састанку мреже који је одржан 15-16.11.2022 у Бечу на тему „Дјеца и адолесценци са предоминантним проблемима у менталном здрављу и менталним и физичким потешкоћама“ - „Примјена принудних мјера на малољетнике и људе са менталним поремећајима“ који је одржан у Бечу 15.-16.11.2022 године учествовале су помоћница Омбудсмена Ведрана Павловић и стручна савјетница Ивона Ражнатовић.

7.2. Предмети у Одјељењу за праћење права лишених слободе – статистички подаци и појединачни предмети

Статистички подаци показују да су у току 2022. године у Одјељењу за праћење права лишених слободе запримљене 77 жалбе док је у 2021. године у овом одјељењу запримљена 91 жалба, што је за 14 жалби мање. Анализа достављених жалби показује да се највећи број жалби односио на остваривање здравствене заштите, коришћење ванзаводских погодности, услове смјештаја и третмана, остваривање права на премјештај у другу установу, као и на могућности остваривања контаката са дјецом у установама. У току 2022. године издата је једна препорука.

7.2.1. Посјете казнено-поправним установама

Представници Институтације су током 2022. године посјетили Завод за извршење кривично правних санкција, притвора и других мјера Босне и Херцеговине,²⁹⁶ Казнено-поправни завод Зеница,²⁹⁷ Казнено-поправни завод Тузла,²⁹⁸ Казнено-поправни завод Бусовача,²⁹⁹ Казнено-поправни завод Бијељина,³⁰⁰ Казнено-поправни завод Фоча,³⁰¹ Казнено- поправни завод Добој³⁰² и Казнено-поправни завод Мостар.³⁰³

Разлози посјета представника Институтација омбудсмена су поступања по жалбама регистрованим у овом Одјељењу, а на основу обраћања лица која се налазе на издржавању казне. Међутим, свака посјета се „искористи“ и за разговор са управама ових установа и са стручним особљем како би се, поред провјера жалбених навода, разговарало и о проблемима и изазовима са којима се сусрећу заводи, са циљем унапређења права затвореника и притвореника.

7.2.2. Остваривање контаката са члановима породице и спољним свијетом

Жалбе запримљене у Институтацији омбудсмена указују на присутан проблем који се тиче остваривања контаката осуђених лица са супружницима, дјецом из брачних или ванбрачних заједница, као и осталим члановима породице.

Омбудсмени сматрају веома важним одржавање контаката свих лица лишених слободе са спољним свијетом управо из разлога ресоцијализације осуђених лица, као и њиховог припремања за излазак на слободу. Ограничења комуникације и посјета требају се примјењивати само када су нужна и неопходна ради потреба кривичне истраге, безбједносних разлога, спречавање извршења кривичних дјела и других разлога прописаних законом.

²⁹⁶ Посјету обавила дана 11.04.2022. год. помоћница Омбудсмена Ведрана Павловић и волонтерка Теодора Мандић; Посјету обавила помоћница Омбудсмена Ведрана Павловић дана 30.09.2022. г.

²⁹⁷ У посјети били дана 13.05.2022. г. помоћница Омбудсмена Ведрана Павловић и Рефик Чавчић волонтер

²⁹⁸ Посјета 30.11.2022. г. помоћница Омбудсмена Ведрана Павловић.

²⁹⁹ Посјета обављена дана 07.10.2022. г. помоћница Омбудсмена Ведрана Павловић и Азур Гарапија волонтер.

³⁰⁰ Посјета дана 05.07.2022. г. стручни сарадник Раде Пајкановић.

³⁰¹ Посјета дана 06.07.2022. г. посјета Омбудсменка Јасминка Џумхур и помоћница Ведрана Павловић.

³⁰² Посјете обављене дана 13.10. и 30.10. 2022 г. помоћница Омбудсмена Ведрана Павловић.

³⁰³ Посјета обављена дана 24.03.2022. године Омбудсменка Нивес Јукић и помоћница Ведрана Павловић.

Омбудсмени су запримили жалбу³⁰⁴ осуђенице која се налази на издржавању затворске казне, због немогућности остваривања контаката са дјецом која су смјештена у установу за дјецу без родитељског старања. Надлежни орган старатељства наводи да дјеца у установи имају сталну подршку комплетног стручног тима и да су дјеци именовани старатељи. Како родитељима није одузето родитељско право, надлежном суду упућен је приједлог за доношење одлуке о начину одржавања личних односа и непосредних контаката родитеља са дјецом. До доношења судске одлуке родитељима је омогућена писмена комуникација са дјецом као и достављање нових фотографија дјеце. Надлежни суд је обавијестио Омбудсмене да је рјешењем уредио начин одржавања личних и непосредних контаката дјеце са родитељима.

Поступајући по жалби осуђенице,³⁰⁵ мајке шесторо дјеце смјештених у установу за дјецу без родитељског старања која су јој се приликом телефонских разговора жалила на услове смјештаја у установи, да је лоша исхрана и да су гладни. Мајка жели да се дјеца смјесте у другу установу како би била ближа њој. Током поступка истраживања, Омбудсмени су поред писмене кореспонденције са надлежнима, и посјетили установу³⁰⁶ како би сагледали услове смјештаја. Утврђено је да су дјеца смјештена у једну собу искључиво на захтјев мајке, која је изразила жељу да се дјеца не раздвајају приликом смјештаја у установу. Дјеца имају пет obroка дневно, а током школске године и ужину за школу. Јеловник се сачињава уз консултације са нутриционистом који се брине да obroци буду квалитетни и у складу са узрастом дјеце која је конзумирају (храна је разноврсна, obroци су свјеже припремљени и у довољним количинама). Што се тиче евентуалног премјештаја, дјеца су изјавила да не желе у други дом.

Омбудсмени су запримили жалбу супруге затвореника у вези са поступањем службеника приликом посјете са дјететом.³⁰⁷ Због њиховог непрофесионалног поступања доживјели су непријатност, омаловажавање и непоштовање, а дијете, због непријатног догађаја и због тога што је од мајке било одвојено десет минута, доживјело је стрес, ноћу мокри у кревет и не жели више посјетити оца. У жалби наводи да су њеном супругу забрањене посјете, због чега је отпочео штрајк глађу. Током поступка истраживања, утврђено је да затвореник не штрајкује глађу и да му посјете нису забрањене. Посјета због које се супруга обраћа Омбудсменима, обављена је у складу са претходно прибављеним одобрењем, када су супрузи уручивани артикли које је њен супруг намјенио малољетном сину. При преузимању одобрених артикала, супруга је покушала унијети и користити мобилни телефон у просторије затвора, гдје то није дозвољено и у чему су је спријечили овлашћени заводски службеници. Револтирана поступком овлашћених заводских службеника, супруга је одбила преузети одobreне артикле, који су након тога враћени њеном супругу затворенику. Овлашћени заводски службеници нису мајку удаљили од дјетета, јер је мајка у једном тренутку то учинила сама, са намјером да преузме личне ствари из просторије за депозит ствари посјетиоца. Сходно томе, Омбудсмени су установили да надлежни нису прекршили или угрозили права затвореника и/или права дјетета.

³⁰⁴ Ж-СА-07-1049/20.

³⁰⁵ Ж-СА-07-678/21.

³⁰⁶ Дана 11.11.2021 године.

³⁰⁷ Ж-СА-07-984/22.

Затвореник се обраћа Омбудсменима због чињенице што је његова супруга без његовог одобрења са дјететом одселила на подручје друге општине.³⁰⁸ При томе са дјететом нема ни телефонског контакта, јер му то онемогућава супруга и њена породица. Тврди и да супруга не води адекватну бригу о дјетету, да је само занимају проводи, алкохол и дрога, те да никада не проводи вријеме са дјететом. Надлежни органи достављају информацију да су окончали поступак посредовања између брачних партнера, као и да су рјешењем уређени начини одржавања личних и непосредних односа дјетета и оца и то једном мјесечно да дијете посјети оца у затвору и да телефонски контактирају. Незадовољан рјешењем, отац је поднио жалбу која је одбијена. У међувремену је отац и издржао казну затвора и предмет је затворен.

7.2.3. Здравствена заштита

Право на здравље је основно људско право неопходно за остваривање других људских права заштићених међународним и европским стандардима. Здравствена заштита је апсолутни приоритет када су у питању лица лишена слободе и треба им бити омогућена без дискриминације по основу њиховог статуса.

Као и ранијих година највећи број запримљених жалби у овом Одјељењу тиче се остваривања здравствене заштите осуђених/притворених лица.

Најчешћи жалбени наводи ових лица односе се на неадекватност пружене здравствене заштите у виду онемогућавања обављања здравствених прегледа, посебно специјалистичких или дијагностичких, здравствени прегледи заводских љекара и неадекватне терапије, недостатак лијекова и основних медицинских средстава и опреме у установама.

У посљедње вријеме примјетно је повећање особа са менталним здравственим проблемима и психосоцијалним инвалидитетом у затворима. Омбудсмени сматрају да би се доста више пажње требало посветити заштити менталног здравља у многим затворским системима. Велики број осуђених лица има психичке проблеме и прије уласка у установу. Затворско окружење може изазвати и погоршати стање менталног здравља, због бројних фактора као што су социјална искљученост, насиље, проблеми са употребом супстанци, изолација, недостатак контакта са спољним светом, недостатак активности, лоша здравствена заштита и слично.

Одређен број казнено-поправних установа у Босни и Херцеговини и даље нема запосленог љекара опште праксе на неодређено вријеме, како то прописују Европска затворска правила.³⁰⁹ Установе углавном ангажују љекаре по уговору о дјелу који имају обавезу да редовно пружају здравствене услуге лицима која су лишена слободе.

Институција омбудсмена нема запослених стручњака медицинске струке који би могли утврдити квалитет пружене здравствене услуге у заводима, тако да у ситуацији када је

³⁰⁸ Ж-СА-07-236/21;

³⁰⁹ Европска затворска правила у дијелу III који уређују питања Здравства, тачка 41.1.

потребно извршити медицинску процјену о пруженој здравственој услузи немогуће је утврдити чињенично стање без ангажовања стручњака из различитих медицинских области.

Омбудсмени су у предмету који се води по жалби³¹⁰ осуђеног лица, издали препоруку³¹¹ директору завода да здравствена служба завода као и до сада, са појачаном пажњом настави пратити здравствено стање осуђеног лица, с обзиром да је ријеч о старијој особи са више акутних и хроничних обољења. Такође је препоручено да се размотри могућност подношење молбе за условни отпуст Комисији за условни отпуст у складу са законом о извршењу кривичних санкција. Завод је уважио и поступио по препоруци Омбудсмена, на начин да је подржано осуђено лице да поднесе молбу за условни отпуст. Подносиоцу жалбе је одобрен условни отпуст и по изласку из затвора биће смјештен у дому за стара лица у којем ће имати квалитетнију здравствену помоћ и његу коју у заводу није могао да добије.

У име оца који се налази на издржавању казне затвора обратила се кћерка затвореника жалбом³¹² наводећи да је њен отац изузетно лошег здравственог стања, да му је потребна свакодневна туђа њега и брига, јер болује од низа удружених обољења, да је скоро у потпуности ослијепио на оба ока, а због чега сматра да му суд треба одредити издржавање казне у кућном затвору уз електронски надзор. Управа завода упозната је са свим истакнутим чињеницама, те је доктор упознао управу на потребу сталног здравственог надзора за вријеме издржавања затворске казне. Свјесни да завод не испуњава све потребно о свему су упознали надлежно министарство и затражен је премјештај у други завод, који има стационар и стални медицински надзор. Премјештај је, дакле, тражен примарно из здравствених, иако су из завода учинили све што је било могуће да се затворенику пружи сва потребна пажња на начин да му се храна послужује у соби, да се соба налази у дијелу објекта у којем је тише и угодније итд. Током поступка истраживања, затвореник је доставио налаз, оцјену и мишљење медицинског вјештачења, којим је утврђена 100% инвалидност уз потребу ортопедског додатка и туђе његе и помоћи I групе. Надлежно министарство није дозволило премјештај, али је надлежни инспектор поступајући по пријави кћерке, између осталог, констатовао да иако у заводу не постоји стационар, да се осуђенику пружа сва доступна медицинска њега.

Омбудсменима се жалбом³¹³ обратио затвореник, због неадекватног здравственог лијечења. Током поступка истраживања, утврђено је да затворено лице има здравствених проблема. Међутим, такође је утврђено да је врло често током љекарских прегледа и медицинских интервенција непристојан, дрзак, вербално агресиван и стално захтијева другачије видове лијечења и третмана, ван завода или захтијева другачију терапију или дозе терапија (лијекова за смирење, несаницу, лијекова са наркотичким компонентама и сл.). Што се тиче бројних тјелесних тегоба (два уграђена стента након акутног инфаркта срца, повишен притисак, дијабетес, проширене вене, бенигни тумор простате...), затвореник је под сталним надзором заводског љекара опште праксе, те љекара специјалиста-вањских сарадника, а најчешће је то интерниста, дерматолог, васкуларни хирург, хирург ортопед, уролог,

³¹⁰ Ж-СА- 07-295/21.

³¹¹ П-271/21.

³¹² Ж-СА-07-460/22.

³¹³ Ж-СА-07-1077/20.

неурохирург и слично који га прегледају када за то постоје објективни разлози. На психијатријском плану, затвореник је под адекватном психијатријском терапијом. Јасно је утврђено да се затворенику пружа адекватна медицинска помоћ и предмет је затворен.

Поступајући по жалби супруге затвореника, због тога што се њен супруг данима жали на психичко и физичко малтретирање од стране чувара у затвору, установљено је да жалбени наводи нису основани, односно да је затвореник стварао проблем и да је због безбједносних разлога морао бити издвојен из колектива у посебну просторију о чему је сачињена одлука о издавању коју је потписао.³¹⁴ Након тога, затворенику је пружена медицинска помоћ и након тога није више имао примједби.

7.2.4. Ванзаводске погодности

Поступајући по појединачним жалбама у овом Одјељењу и током редовних посјета затворима, Омбудсмени закључују када су у питању ванзаводске погодности да је потребно извршити измјене и допуне Закона о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера Босне и Херцеговине, Закона о извршењу кривичних и прекршајних санкција Републике Српске и Закона о извршењу кривичних санкција Федерације БиХ, како би се прецизније уредило питање везано за мишљење које се прибавља од стране полицијских структура везано за коришћење ванзаводских погодности осуђених лица те утврдиле јасне процедуре провјера које обављају полицијски службеници.

Омбудсменима се обратио затвореник³¹⁵ захтијевајући могућност коришћења ванзаводских погодности. Подносилац жалбе сматра да му се могућност на коришћење погодности неосновано ускраћује, иако је пуне двије године након половине издржане казне у омјеру за могуће коришћење ванзаводских погодности, све вријеме издржавања затворске казне радно ангажован, никада није имао ни један прекршај, опомену нити дисциплинску пријаву. Погодности не може да оствари због тога што надлежни органи унутрашњих послова доставља негативно мишљење са терена, а за које тврди да нема стварно утемељење. Током поступка истраживања утврђено је да су у три наврата достављене провјере са терена у којима је исказан негативан став по питању коришћења ванзаводске погодности затвореника. Приликом службене посјете затвору, представници Институтације омбудсмена информисани су да је осуђенику омогућено коришћење ванзаводске погодности, иако је имао негативно мишљење полицијских служби, јер је управа затвора, након свеобухватне анализе и процјене ризика донијела одлуку да се осуђенику одобре погодности ван завода, које је осуђеник и користио. Врло је важно истакнути да током трајања погодности, подносилац жалбе није злоупотребио повјерење управе и што се уредно враћа у затвор, те ће, сходно томе, ускоро добити и могућност да користи годишњи одмор ван завода.

7.2.5. Биначко право осуђених лица

Омбудсмени су поступали по жалби затвореника због немогућности да оствари своје биначко право на изборима, да му нису дозвољене посјете чланова породице, због наводних

³¹⁴ Ж-СА-07-571/22.

³¹⁵ Ж-СА-07-1210/21.

придржавања епидемиолошких мјера због Корона вируса, да је поднио молбу за одобравање погодности годишњег одмора у кругу породице, али да је његова молба одбијена³¹⁶. Подносилац жалбе је износио и незадовољство због ограничења која се односе на унос хране, односно пријем пакета који осуђеници добијају од чланова породице. Током поступка истраживања, утврђено је да завод због премјештаја није имао довољно времена за пријаву затвореника како би му се омогућило бирачко право путем мобилног тима, при томе се позивајући на одредбе подзаконског акта, којим се јасно дефинише да се списак за бираче Централној изборној комисији доставља у року од 10 дана, а најкасније пет дана прије одржавање избора. Жалбени наводи затвореника да му је ускраћено бирачко право, нису основани. Када је ријеч о посјетама затвореника, посјете нису реализоване због пандемије, а у међувремену су се почеле реализовати уз придржавање медицинских препорука. У вези са осталим бројним жалбеним наводима, установљено је да је по испуњавању услова, подносиоцу жалбе, издато рјешење о коришћењу годишњег одмора, а завод негира и основаност и других жалбених навода, посебно када је ријеч о раду кантине. Завод појашњава да су забрањене све посјете затвореним лицима као и све погодности затвореника због погоршања епидемиолошке ситуације узроковане пандемијом вируса корона. Од ове забране изузете су посјете адвоката, који у наведеној просторији могу обављати посјете са осуђеним лицима. У међувремену, у заводу су укинута мјера забране с обзиром да је 95% затвореника вакцинисано и ревакцинисано, да се ванзаводске погодности реализују, као и да се све посјете затвореницима одвијају по процедури уз поштовање епидемиолошких мјера.

7.3. Незаконито лишавање слободе

Европска конвенција о људским правима у члану 5. гарантује право на слободу и сигурност.³¹⁷ Кључна сврха члана 5. је да пружа заштиту од произвољног, незаконитог или

³¹⁶ Ж-СА-07-678/21.

³¹⁷ Члан 5. Европске конвенције о људским правима:

1. Свако има право на слободу и сигурност личности. Нико не може бити лишен слободе осим у сљедећим случајевима и у складу са законом прописаним поступком:

- а) у случају законитог лишења слободе на основу пресуде надлежног суда;
- б) у случају законитог хапшења или лишења слободе због неизвршења законите судске одлуке или у циљу осигурања извршења неке обавезе прописане законом;
- ц) у случају законитог хапшења или лишења слободе ради привођења лица пред надлежну судску власт због оправдане сумње да је извршило кривично дјело, или када се то оправдано сматра потребним како би се предупредило извршење кривичног дјела или бјекство по извршењу кривичног дјела;
- д) у случају лишења слободе малолетника на основу законите одлуке у сврху одгајања под надзором или законитог лишења слободе због привођења надлежном органу;
- е) у случају законитог лишења слободе да би се спријечило ширење заразних болести, као и законитог лишења слободе ментално обољелих особа, алкохоличара или уживалаца дроге или скитница;
- ф) у случају законитог хапшења или лишења слободе лица да би се спријечио његов илегални улазак у земљу, или лица против којег је у току поступак у циљу депортације или екстрадиције.

2. Свако ко је ухапшен бит ће одмах и на језику који разумије обавијештен о разлозима хапшења и о свакој оптужби против њега.

3. Свако ко је ухапшен или лишен слободе сходно одредбама из става 1.ц овог члана бит ће без одлагања изведен пред судију или друго службено лице законом одређено да врши судску власт и имат ће право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може се условити гаранцијама да ће се лице појавити на суђењу.

4. Свако ко је лишен слободе има право да покрене поступак у коме ће суд хитно испитати законитост лишења слободе и наложити пуштање на слободу ако је лишење слободе незаконито. 5. Свако ко је био ухапшен или лишен слободе противно одредбама овог члана има право на обештећење.

неоправданог лишења слободе. Члан 5. спада у ранг најважнијих основних права којима се штити физичка сигурност појединца, а значајан и у погледу свог односа са осталим правима и другим одредбама међународног права. Овај члан посредно пружа заштиту од других потенцијалних повреда људских права до којих може вјероватније доћи у случају произвољног лишења слободе, а њега допуњају остали међународни стандарди о сличним или сродним питањима, као што је Скуп начела УН о заштити свих лица која се налазе у било ком облику притвора или затвора. Члан 5. свима гарантује право на слободу и сигурност личности, а ово право подлијеже ограниченим изузецима, што значи да лишење слободе може бити оправдано у одређеним околностима. На надлежним органима је да докажу да је неко лишење слободе било оправдано.

Када је ријеч о незаконитом лишавању слободе, Омбудсмени су поступајући у једном предмету³¹⁸ установили да је младић без идентификације, стављањем лисица на руке, лишен слободе и у просторијама полицијске станице задржан четири сата. Жалбеним наводима се указивало да су полицијски службеници у више наврата, повишеним тоновима, покушали изнудити признање тврдећи да је идентификован на снимцима са околних надзорних камера у навијачким сукобима. Омбудсмени су установили да су жалбени наводи основани и да је спорни догађај узроковао психичке тегобе младићу, те су надлежном министарству унутрашњих послова упутили Препоруку³¹⁹ да у свим будућим случајевима, поштују сва законом загарантована права грађана приликом остваривања првих контаката са грађанима и лишавања слободе, да полицијски службеници поступају по налазу и мишљењу Омбудсмена како је то јасно наведено у Препоруци, да се воде начелима савјести и професионалности, да упуте извињење породици и да успоставе адекватну сарадњу са Омбудсменима, како је то прописано Законом о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине. Препорука Омбудсмена није испоштована и изостала је сарадња надлежних са Омбудсменима.

Омбудсмени биљеже још један случај када су, поступајући по жалби мајке младића због незаконитог лишавања слободе и непрофесионалног поступања полицијских службеника, установили да се због истог догађаја против више полицијских службеника води кривични поступак због кривичних дјела повреда људског достојанства злоупотребом службеног положаја или овлашћења.³²⁰

Омбудсмени прате кривичне поступке.

³¹⁸ Ж-МО-05-159/21.

³¹⁹ Препорука број:П-151/22 од 03.06.2022. године.

³²⁰ Ж-БЛ-05-302/20.

VIII ПРАВА ДЈЕТЕТА

8.1. Увод

Улога Омбудсмена у области остваривања права дјетета је да у што већој мјери прати рад надлежних органа, уочава потешкоће и препреке у заштити и остваривању права дјете, указује на њих и позива на системско рјешавање проблема.

Поднесене жалбе Омбудсменима указују да је грађанима отежан приступ запослењу, социјалним правима, а често су ове повреде узроковане високим степеном сиромаштва,³²¹ корупције и због миграције становништва што се одражава и на положај дјете. Подаци с којима располажу Омбудсмени указују да су данас у Босни и Херцеговини најугроженији млади, посебно због немогућности запошљавања, а затим пензионери,³²² лица са инвалидитетом, породице са једним родитељем, дјеца, посебно у одређеним животним ситуацијама попут конфликтних развода својих родитеља, те запослени у појединим гранама привреде са изузетно ниским примањима, као што су угоститељство, трговина, неке производне дјелатности и др.

Најважније препоруке Омбудсмена органима власти свих нивоа и надлежним институцијама односе се на хитно предузимање додатних (посебно пронаталитетних) мјера које би имале за циљ обезбјеђење останка младих и образованих грађана у Босни и Херцеговини, и то: издвајање додатних средстава за запошљавање младих, односно подршка у њиховом запошљавању, њихово стамбено обезбјеђење, значајно већа давања друштва по основу родитељства, односно рођења двоје и више дјете, за породице са више дјете – повећање износа за дјечији додатак, односно укидање цензуса на дјечији додатак мора бити приоритет надлежних, а подстицаји рађању морају бити дио популационе стратегије и демографије.³²³

Посљедњих неколико година Омбудсмени указују надлежним домаћим и међународним органима да је сиромаштво један од најзначајнијих узрока кршења права дјетета у Босни и Херцеговини. Сиромаштво доводи до социјалне искључености дјете што за посљедицу има недоступност образовању, здравственој заштити, значајнијој афирмацији потенцијала дјете, немогућности запослења њихових родитеља што може да доведе и до трансгенерацијског сиромаштва тј. репродукције сиромаштва у оквиру исте породице.

Појединачни примјери кршења права дјетета за Омбудсмене важан су извор сазнања о областима у којима дјеца нису одговарајуће заштићена. Ови примјери омогућују сагледавање функционисања система заштите права дјете у потпуности и дају основа за

³²¹ Као посљедица велике стопе незапослених, малих пензија, најниже, односно просјечне плате које су далеко испод званичне потрошачке корпе, стопе ПДВ којом су подједнако опорезиве и основне животне намирнице и најлуксузнија роба, великих социјалних разлика између највећег броја становника и мале групе грађана која имају изузетно велика примања, неједнаких социјалних давања која зависе од мјеста пребивалишта и др.

³²² Тренд одласка младих, ова категорија становништва осјетиће нешто касније када фондови за пензије постану празни.

³²³ Годишњи извјештај о активностима Институције омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине за 2020. годину.

проактивно и превентивно дјеловање и предлагање мјера које би требале резултовати ефикаснијом заштитом права и интереса дјеце. Рад Омбудсмена подразумијева и пружање информација, упутстава и савјета у непосредним контактима са странкама, путем телефона или на други начин. За савјет, помоћ и подршку у појединачним случајевима обрађају се институције и установе, посебно центри за социјални рад, локалне заједнице и невладине организације.

Без обзира на многа побољшања у области дјечјих права, Омбудсмени и даље уочавају системске слабости које захтијевају ургентно и шире друштвено дјеловање како би се унаприједио положај дјетета у Босни и Херцеговини.

Током 2022. године у Одјељењу за праћење остваривање права дјетета запримљено је 219 жалби. Омбудсмени биљеже пораст броја жалби у овом Одјељењу, јер је прошле, 2021. године, било регистровано 190 жалби. Омбудсменима се у највећем броју случајева обрађају родитељи дјеце, жалбама на рад школа, надлежних центара за социјални рад, судова, тужилаштава, министарстава за образовање и социјалне заштите, инспекцијских органа, органа унутрашњих послова итд.

Омбудсмени су упутили 24 препоруке³²⁴ које су се односиле на образовни систем, права и могућности на предшколско васпитање и образовање, остваривање права дјеце на посједовање путних исправа и њихово несметано путовање, права дјеце на здравствену заштиту (право дјеце обољеле од цистичне фиброзе на бесплатне лијекове), надлежним органима социјалне заштите указано је на потребу предузимања низа неопходних мјера надзора над вршењем родитељских права и обавеза, надлежним органима је указано на обавезе да осигурају заштиту дјеце од повређивања, надлежним судовима и тужилаштвима да у оквиру своје надлежности предузму неопходне процесне радње како би донијели одлуке од којих зависи остваривање и заштита права и интереса дјетета итд.

Дјеловање Омбудсмена је било усмјерено у неколико праваца и то проактивно на отклањање узрока кршења људских права садржаних у слабостима законских оквира, те реактивног поступања по индивидуалним жалбама.

У оквиру проактивног дјеловања Омбудсмени су предузели низ нормативних активности и започели одређена истраживања у области збрињавања дјеце без родитељског старања са фокусом на стање у установама, проблематици малолетничких бракова и сигурности дјечијих игралишта у Босни и Херцеговини.

8.2. Нормативне активности

Нормативне активности су подразумијевале иницијативе за доношење нових или измјене и допуне постојећих закона којима се уређују права дјеце.

³²⁴ Прошле 2021. године Омбудсмени су упутили 15 препорука надлежним органима.

8.2.1. Закон о материјалној подршци породицама са дјецом у Федерацији Босне и Херцеговине

Подршка породицама са дјецом, нарочито путем остваривања два основна права - права на дјечији додатак и права на новчану помоћ породици која није у радном односу од изузетне је важности. Допринос рјешавању овог питања Омбудсмени су дали и кроз учешће и у Јавној расправи о Нацрту Закона о материјалној подршци породицама са дјецом, Закон је ступио на снагу дана 01.09.2022. године.³²⁵

Омбудсмени су у ранијем раздобљу похвалили напоре надлежног министарства – Федералног министарства рада и социјалне политике да путем предложених законских рјешења успоставе социјално правичнији и фискално функционалнији систем бриге породице са дјецом, са посебним нагласком на изједначавање права дјете у Федерацији Босне и Херцеговине.

Ипак, у пракси су се појавили одређени проблеми у вези са примјеном наведеног Закона и то у смислу остваривања права дјете са инвалидитетом на дјечији додатак. Омбудсмени су по службеној дужности, регистровали жалбу која се односи на примјену Закона о материјалној подршци породица са дјецом у Федерацији БиХ, у дијелу остваривања права дјете са инвалидитетом на дјечији додатак, конкретно у Херцеговачко-неретванском кантону. Међутим, Омбудсмени су одлучили истрагу проширити у односу и на друге кантоне у Федерацији БиХ. Наведени Закон увео је имовински цензус према којем се дјечији додатак не може остварити ако било који члан породице има примања виша од 217КМ. Иако је Влада Федерације БиХ кантонима дала на располагање измјену и допуну овога закона, у Херцеговачко-неретванском кантону то није учињено. Спорна одредба доводи до немогућности остваривања права на дјечији додатак за дјету са инвалидитетом, уколико остварују право на инвалиднину или уколико породица остварује приходе у претходно наведеном износу. Омбудсмени ће коначну одлуку у предмету донијети након прикупљања информација од свих ресорних кантоналних министарстава.³²⁶

8.2.2. Породични закон у Републици Српској

Нови Породични закон Републике Српске објављен је дана 23.02.2023. године у „Службеном гласнику Републике Српске“ број 17/23. Омбудсмени су годинама указивали да су неопходне измјене Породичног закона којим ће се утврдити да суд у истом поступку одлучује о разводу брака, повјеравању дјетета једном од родитеља и о уређењу виђања са другим родитељем и његовој обавези да доприноси издржавању дјетета. Омбудсмени су се приликом заговарања нових законских рјешења руководили најбољим интересом дјетета, како би се избјегле ситуације да се одлуке центара/служби о уређењу виђања не извршавају или извршавају без постизања сврхе извршења.³²⁷ Током 2020. године упућена је Народној скупштини Републике Српске и Иницијатива за измјене и допуне Породичног закона

³²⁵ “Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, број 52/22.

³²⁶ Ж-СА-02-1121/22.

³²⁷ Нпр. у поступку административног извршења према Закону о општем управном поступку дешавало се да родитељ дјетета плаћа изречене новчане казне, али и даље не поступа по извршењу и чини све како дијете не би виђало другог родитеља.

Републике Српске³²⁸ и представници Институције омбудсмена присуствовали су јавним расправама у организацији Владе Републике Српске.

8.2.3. Алиментациони фондови

Успостављање алиментационих фондова је значајно за дјецу чији родитељи, обвезници издржавања, нису у могућности подмиривати потребе издржавања дјетета, што може бити из објективних разлога као што је незапосленост, али и због избјегавања законске обавезе.

Омбудсмени годинама заговарају успостављање алиментационих фондова у Републици Српској и у Федерацији Босне и Херцеговине. Представници Институције омбудсмена су током 2022. године у својству посматрача присуствовали састанцима чланова радне групе за израду Приједлога Закона о привременом издржавању Републике Српске. Приједлогом Закона урешује се право на привремено издржавање, стицање права на привремено издржавање и висина износа привременог издржавања, као и поступак за остваривање права, исплата и поврат износа привременог издржавања.

Члан 237. Породичног закона Федерације БиХ прописује³²⁹ да је за издржавање дјеце према којима родитељи не извршавају ту обавезу задужена Федерација БиХ. Влада Федерације БиХ је 2014. године задужила Федерално министарство правде да као предлагач и обрађивач Породичног закона допуни члан 237. с циљем јаснијег одређивања надлежности, те да уреди начин осигуравања средстава из Буџета Федерације БиХ, што није учињено и ова законска одредба није у пракси заживјела.

Поштујући значај наведених закона, што Омбудсмени већ неколико година указују надлежним законодавним тијелима у годишњим извјештајима о резултатима својих активности, за очекивати је да ће нови сазиви законодавних тијела ставити у приоритет свог дјеловања рјешавање овог проблема.

Омбудсмени износе резултате појединих поступака истраживања који оправдавају активности и ставове Омбудсмена:

Један од екстремних случаја кршења права дјетета је предмет у којем је утврђено да отац дјеце не доприноси издржавању дјетета, да избјегава своју законску обавезу давања издржавања, са дјецом ријетко контактира, а остаје и пасиван у ситуацији када у дијелу куће у којој живе његова бивша супруга и његова дјеца немају електричне енергије, јер његова мајка, у чијем је власништву кућа, не дозвољава укључење електричне енергије и не дозвољава уплату дуга.³³⁰

Поступајући по жалби мајке дјетета,³³¹ установљено је да је током трајања трудноће дошло до прекида ванбрачне заједнице, отац дјетета није желио признати дијете, те је

³²⁸ Предмет је био регистрован под бројем Ж-БЛ-01-42/20, а иницијатива датира од 07.09.2020. године, Породични закон Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске“ број 54/02, 41/08 и 63/14).

³²⁹ Породични закон Федерације БиХ („Службене новине Федерације БиХ”, бр.: 35/05, бр.: 31/14).

³³⁰ Ж-БЛ-01-781/20, мајка и дјеца живе у кући без електричне енергије.

³³¹ Ж-БЛ-01-396/20.

подносиатељица жалбе била приморана поднијети тужбу ради утврђивања очинства. Пресудом надлежног суда потврђено је очинство и утврђена обавеза издржавања дјетета. Отац је учино све да избјегне своју законску обавезу. Мајка дјетета поднијела је приједлог за принудно извршење пресуде у дијелу који се односи на издржавање и кривичну пријаву надлежном тужилаштву ради избјегавања давања издржавања. Без обзира на бројне предузете радње од стране надлежних органа и правоснажне судске одлуке (у грађанском и кривичном поступку) дијете није остварило право на издржавање. У кривичном поступку, суд је утврдио казну затвора и истовремено одредио да се иста неће извршити уколико оптужени у року од једне године од дана правоснажности пресуде не почини ново кривично дјело, што и даље није утицало на поштовање обавезе издржавања дјетета.

8.2.4. Закон о посебном регистру особа правоснажно осуђених за кривична дјела против полне слободе и морала над дјецом и малољетницима у Федерацији Босне и Херцеговине

Омбудсмени су запримили³³² акт Комисије за заштиту људских права и слобода Заступничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине са приједлогом Закона о посебном регистру особа правоснажно осуђених за казнена дјела против полне слободе и морала над дјецом и малољетницима у Федерацији Босне и Херцеговине. Одржана је јавна расправа и предлагачи су инкорпорирали примједбе поднесене током расправе.³³³ Омбудсмени остају при ставу да је овим законом неопходно дефинисати појам дјетета из разлога што је Босна и Херцеговина дужна ускладити своје законодавство са Конвенцијом о правима дјетета и што се у пракси појављује неједнако дефинисање појмова.³³⁴ За очекивати је у најбољем интересу дјетета да ће Парламент Федерације БиХ убрзо усвојити овај закон.

8.2.5. Измјене закона о извршном поступку у Федерацији Босне и Херцеговине и Републике Српске

Омбудсменима се обратила судија једног основног суда, наводећи да Закон о извршном поступку Федерације Босне и Херцеговине није у складу са УН Конвенцијом о правима дјетета, јер примања по основу додатка на дјецу и примања по основу стипендија и помоћи ученицима и студентима нису изузета од извршења.³³⁵ Након анализе законодавства на подручју цијеле Босне и Херцеговине, а у циљу оцјене усклађености закона у оба ентитета, Омбудсмени су упутили Иницијативу³³⁶ Федералном министарству правде и Министарству правде Републике Српске како би се у законима о извршном поступку експлицитно прописало изузимање од извршења примања по основу додатка на дјецу и примања по основу стипендија и помоћи ученицима и студентима.

³³² Дана 06.12.2022. године.

³³³ Дана 29.07.2022. године.

³³⁴ Нпр. у Кривичном закону ФБиХ дефинисање дјетета и малољетника је раздвојено искључиво из разлога утврђивања кривичне одговорности.

³³⁵ Ж-СА-06-1304/21.

³³⁶ П-23/22 од 18.01.2022. године.

Након упућене Иницијативе, Министарство правде Републике Српске наводи³³⁷ да у 2023. години планирају започети процес реформе извршног поступка, те да ће у Плану рада за сљедећу календарску годину бити уврштен и нови закон о извршном поступку. Приликом израде новог законског прописа посебна пажња ће бити посвећена одредбама које регулишу средства и предмет извршења, извршење на новчаним примањима и изузецима од извршења.

Федерално министарство правде није доставило одговор на Иницијативу и Омбудсмени позивају Федерално министарство правде да поступе по поднесеној иницијативи.

Када су у питању одредбе закона о извршном поступку, Омбудсмени примјећују да постоје ситуације да родитељи, који су обавезани на издржавање дјетета и када се извршење спроводи на платама, а при томе су плате већ оптерећене дугорочним кредитима (најчешће стамбеним кредитима), издвајају (плаћају) ниске износе издржавања или их уопште не плаћају. То су управо оне ситуације када постоји више приједлога ради извршења од стране више повјерилаца на истом предмету извршења, а збир њихових потраживања прелази дио плате која је предмет извршења.

Омбудсмени позивају надлежне органе да имају у виду ове проблеме са којима се сусрећу грађани, односно дјеца и да се мора, руководећи се најбољим интересом дјетета, дати приоритет издржавању дјетета.³³⁸

8.3. Права дјетета на јавне исправе

Омбудсмени су поступали по представци Удружења „Ваша права БиХ“ у вези неусклађености појединих одредаба Закона о матичним књигама Федерације Босне и Херцеговине са међународним стандардима и обавезама Босне и Херцеговине.³³⁹

Посљедица такве правне ситуације је немогућност уписа у матичне књиге, због правних празнина или ригидних процедура, те превише формализованих поступака, непримјењивих на одређене свакодневне животне ситуације.

Због наведене неусклађености, Удружење „Ваша права БиХ“ је мишљења да не постоји адекватан механизам како би се обезбиједило да свако дијете рођено на територији Федерације БиХ или на територији друге државе од стране држављана БиХ буде уписано у матичну књигу рођених. Пракса поступања надлежних је различита од кантона до кантона те предлажу измјене Закона о матичним књигама ФБиХ и пратећих подзаконских аката.

Дјелимично је функционалан упис дјете у матичне књиге у Федерацији БиХ и то само када су у питању дјеца родитеља држављана БиХ која су рођена у здравственим установама. Упис дјете, држављана БиХ, која су рођена ван здравствених установа или упис дјете

³³⁷ Акт број: 08.020/052-3525/22 од 26.07.2022. године.

³³⁸ Ж-БЛ-01-723/22, Ж-БР-08-181/22.

³³⁹ Ж-БЛ-01-505/20 и Ж-БЛ-05-677/20.

држављана Босне и Херцеговине рођених у иностранству и дјеце страних држављана на територији Федерације, представља питање које је потребно додатно уредити.

Омбудсмени су издали Препоруку³⁴⁰ којом је позван Парламент ФБиХ да у што скоријем року размотри иницијативе за измјене и допуне Закона о матичним књигама ФБиХ, а Федерално министарство унутрашњих послова да размотри иницијативу за измјену и усклађивање подзаконских аката за примјену Закона о матичним књигама ФБиХ и то члана 5. и члана 8. Правилника о обрасцима пријаве рођења и потврде о смрти Федералног министарства унутрашњих послова као и члана 85. Упутства о начину вођења матичних књига Федералног министарства унутрашњих послова. Омбудсмени примјећују да је дошло само до измјена и допуна одредаба Закона о ванпарничном поступку којима је прописан поступак „утврђивања мјеста и времена рођења“. Омбудсмени констатују да је Препорука Омбудсмена дјелимично реализована, јер је Парламент Федерације Босне и Херцеговине разматрао предложене иницијативе и дошло је до измјена и допуна Закона о ванпарничном поступку Федерације Босне и Херцеговине.

8.4. Право на приватност

Омбудсмени препознају важност и могућност утицаја медија на дјецу и одрасле због чега је потребно указати на позитивне аспекте и допринос медија у Босни и Херцеговини у промовисању и у заштити права дјетета. Не треба заборавити или оспорити допринос медија отварању одређених друштвених питања која се тичу дјеце, а која би остала ван домета закона и јавности да их се управо медији нису дотакли, изнијели и прозвали одговорне. Нажалост, права дјеце и њихово достојанство у неким случајевима угрожено је и од стране медија. Често се дјеца у медијима приказују на сензационалистички начин, нарочито када се извјештава о догађајима у које су укључена као жртве. Притом се непотребно износе породичне прилике, подаци о здравственом стању или се дају нестручне процјене карактера и понашања, што директно штети дјетету. Омбудсмени често уоче неодговоран однос новинара и уредника према обавези заштите идентитета дјетета.³⁴¹

Омбудсмени су у вези са медијским извјештавањем о дјечи, у једном предмету, установили да је медиј извјештавањем о здравственом стању дјетета, угрозио право дјетета на приватност и указали надлежнима органима и медијима на неопходност поштовања права дјетета на приватност.³⁴² Обавеза свих је заштитити дјецу од искоришћавања путем медија и потенцијално штетних медијских садржаја. Медији требају посветити већи простор садржајима прихватљивим за дјецу и приликом извјештавања о дјечи потребно је већу пажњу посветити појавама, а не појединачним случајевима. Полазећи од основних принципа УН Конвенције о правима дјетета медији у извјештавању о дјечи потребно је да

³⁴⁰ Препорука број П-262/20 од 21.12.2020. године.

³⁴¹ Наведена проблематика детаљно је анализирана приликом израде Специјалног извјештаја Препоруке за унапређење заштите права дјеце на приватност када су права нарушена од стране медија у БиХ из новембра 2012. године – доступан на веб страници Институције омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине www.ombudsmen.gov.ba.

³⁴² Ж-БЛ-01-675/22.

медији спречавају откривање идентитета дјетета и воде рачуна о најбољем интересу дјетета.³⁴³

Омбудсмени су реаговали и како би заштитили право на приватност дјетета које је нестало, а потом, пронађено, због извјештавања неколико медијских кућа које су објавиле фотографије и видео записе дјетета након што је дијете пронађено³⁴⁴. У овом предмету указано је и на проблем у вези са злоупотребом права дјете на интернету, јер се у овој области морају унаприједити постојећа законска рјешења. Од надлежних се очекује да злоупотребу дјете на интернету схвате и посматрају као сваку другу злоупотребу права дјете.

Омбудсмени су запримили медијски упит³⁴⁵ у вези са наводима кршења права дјетета у једној средњој школи из разлога што су ученике, наводно, на школским клупама дочекале позивнице на прву матурску журку на којој ће наступати позната фолк пјевачица. Уз позив за журку, приложена је и позивница која се морала испунити, односно од ученика су наводно тражени лични подаци. Омбудсменима је достављен упит да ли се на овај начин крше и угрожавају права дјетета на заштиту личних података, а све доводе у везу са дјеловањем владајуће политичке партије. Омбудсмени су у складу са својим надлежностима, отворили предмет по службеној дужности³⁴⁶ и затражили изјашњење од управе школе. Школа је негирала било какву умјешаност у наведени случај, наводећи да се све десило без њиховог знања и одобрења, те да није било никаквог учешћа или доприноса руководства или запослених.

Позивнице су дијељене међу матурантима – пунољетним лицима и нису дијељене ученицима нижих разреда. Сви ученици су путем својих разредних старјешина упознати да наведено понашање није прихватљиво и да је супротно правилима школе и законским одредбама. Ради подизања свијести додатно су упознати са својим грађанским правима и слободама, као и слободама избора у политичком и сваком другу смислу. Омбудсмени у конкретном случају нису нашли довољно основа за евентуалну реакцију или дјеловање према школи.

Омбудсмени указују да питању злоупотребе дјете у политичке сврхе треба приступити са великим опрезом. Дијете има право и на слободу мисли као и на слободно изражавање мишљења и политичке теме нису теме само за одрасле, а политички ставови нису релевантни само када су исказани од стране пунољетног лица. Ипак, групно и од стране одраслих организовано укључивање дјете у догађаје који имају страначки односно пропагандно политички карактер представља злоупотребу деце. Обавеза је свих заштитити дјетцу од манипулација у политичким кампањама и свим другим политичким активностима.

³⁴³ Неводећи рачуна о негативним посљедицама медијског излагања, дешава се да медији објављује пуно име и презиме или слику дјетета или се његов идентитет открије тако што се објави пуно име и презиме његових родитеља, браће, сестара и насеља у којем живи и слично. Новинари своје понашање правдају интересом јавности при чему занемарују да право јавности на информацију не може бити изнад права на заштиту приватности дјетета.

³⁴⁴ Ж-СА-01-229/22.

³⁴⁵ Дана 13.04.2022. године.

³⁴⁶ Ж-БЛ-01-239/22.

8.5. Право дјетета на породични живот

Омбудсмени у својим извјештајима указују на повреду права дјетета у поступцима развода брака или прекида ванбрачне заједнице, повјеравања дјетета једном од родитеља, уређења виђања дјетета и родитеља са којим не живи, осигурања права дјетета на издржавање итд. Бројни проблеми са којима се сусрећу родитељи у својој комуникацији одражавају се непосредно на дјецу и остваривање њихових права. Праћењем поступака пред надлежним органима, може се утврдити да дјеца разведених родитеља дужи временски период, и често безуспјешно покушавају остварити своја основна права. Кршење и угрожавање права дјетета наставља се и након прекида брачне, односно ванбрачне заједнице, а неријетко изостаје ефикасна и правовремена реакција надлежних органа, која би стварно и довела до отклањања негативних посљедица по дјецу.

Омбудсмени износе неколико примјера кршења права дјетета на породични живот. Мајка дјетета, подносиатељица жалбе је као законски заступник дјетета, заједно са дјететом, у својству тужитеља поднијела тужбу против оца дјетета, захтијевајући од суда да, између осталог, усвоји и дио тужбеног захтјева како би искључиво она, као мајка и законски заступник, могла одлучивати самостално о мјесту боравка дјетета, школовању дјетета и о другим значајним питањима која се тичу права и интереса дјетета.³⁴⁷ Како је то подносиатељица жалбе појаснила, таква одлука суда јој је неопходна ради пресељења у другу државу са дјететом и то захтијевају из амбасаде те државе у Босни и Херцеговини. Како је суд дио тужбеног захтјева којим се захтијева самостално одлучивање мајке о мјесту боравка и о другим значајним питањима одбио, подносиатељица жалбе је изјавила жалбу надлежном другостепеном суду који је жалбу одбио и потврдио првостепену пресуду. Омбудсмени су у писменој кореспонденцији са надлежним органима и подносиатељицом жалбе истицали да је конкретан предмет значајан са аспекта заштите права дјетета, јер се у пракси све чешће јављају проблеми у вези са одлукама надлежних по различитим захтјевима родитеља.³⁴⁸

Поступајући по жалби оца³⁴⁹ установљено је да је дијете првобитно судском одлуком повјерено мајци на заштиту, одгој и дјелимично издржавање, а отац је обавезан да доприноси издржавању дјетета. Поступајући по тужби оца, суд мијења пресуду и дијете повјерава оцу, а мајка се обавезује да доприноси издржавању дјетета. Омбудсмени су установили да је са аспекта заштите права дјетета, најзначајнија чињеница на коју указује надлежни орган старатељства, да је дијете добро, да изражава задовољство што живи у очевој породици, док мајка дјетета живи и ради у иностранству. Због одсутности мајке, мајчини родитељи су захтијевали доношење одлуке о контактима са дјететом, што представља разлог обраћања оца Омбудсменима, јер сматра да бака и дјед немају право да контактирају са дјететом, уколико га већ мајка не виђа. Подносиоцу жалбе је указано да је право на виђање блиских сродника дјетета прописано важећим породичним законом. Подносилац жалбе је позван да у што квалитетној мјери сарађује са надлежнима, како би се

³⁴⁷ Предмет број Ж-БЛ-014-638/21 Тужба поднесена и због повећања износа издржавања, односно измјене у том дијелу раније донесене пресуде суда.

³⁴⁸ Различити упити центара за социјални рад у Босни и Херцеговини и/или грађана/странака.

³⁴⁹ Ж-БЛ-01-782/21.

остварио најбољи интерес дјетета – а то је засигурно да виђа блиске сроднике по мајчиној линији и мајку.

Поступајући по жалби родитеља,³⁵⁰ Омбудсмени прате пред судом ванпарничне поступке за одузимање родитељског права и то по приједлогу једног родитеља против другог родитеља и по приједлогу надлежног органа старатељства поднесеног по службеној дужности, против родитеља који се у претходно наведеном поступку јавља као предлагач. Поред наведених ванпарничних поступака, код надлежног суда се води и кривични поступак против једног родитеља³⁵¹ због кривичног дјела одузимања дјетета. Омбудсмени у складу са својим надлежностима и мандатом прате поступања надлежних органа, не мијешајући се у процес одлучивања судова. У пракси се јављају све сложеније животне ситуације када се родитељи не могу споразумјети у вези са питањима која се тичу заједничког дјетета, а током бројних поступака пред надлежним органима, неслагања и конфликти се само продубљују.

Поступајући по жалби, ради заштите права и интереса дјетета смјештеног у установу за дјецу без родитељског старања, утврђено је да је дјетету умрла мајка, да је отац алкохоличар и одлуком надлежног органа дијете је смјештено у установу.³⁵² Омбудсменима се обратило лице тврдећи да познаје дијете и породицу од раније и да жели помоћи. Након поступка истраживања, закључено је да се подносилац жалбе не понаша у најбољем интересу дјетета, да отежава посао и стручном особљу надлежног органа старатељства и установе, да се обраћа бројним институцијама, различитим пријавама, да шири неистине итд. Поред тога, подносилац жалбе је стварао притисак и утицај на дијете, а надлежни орган је констатовао да постоје индиције да је подносилац жалбе биолошки отац дјетета, због чега су дали јасне упуте и смјернице за стварање оквира породичне интеграције за дијете. Подносилац жалбе је одбио да се подвргне поступку ДНК анализе.

Омбудсмени су у више наврата поступали по жалбама баке, која се обраћала овој Институцији увијек из истих разлога, ради заштите права своје малољетне унуке инсистирајући да унука живи са њом, а не у установи.³⁵³ Подносиатељица жалбе је правоснажно осуђена за кривично дјело насиље у породици којим је оштећено дијете – њена малољетна унука.³⁵⁴ Одмах по доношењу наредбе о спровођењу истраге од стране надлежног тужилаштва, обраћа се Институцији, јер је дијете смјештено у установу за дјецу без родитељског старања одлуком надлежног органа старатељства, а стручни радник центра је именован за старатеља. Подносиатељици жалбе је појашњено да мора чекати правоснажно окончање кривичног поступка и да не може очекивати да ће је надлежни именovati као старатеља малољетне унуке. Током поступка истраживања, Омбудсмени су установили да је дијете смјештено у установу за дјецу без родитељског старања, да је уредног психофизичког развоја и да нема здравствених проблема и проблема у свакодневном

³⁵⁰ Ж-БЛ-01-529/20.

³⁵¹ Родитеља којем је дијете повјерено.

³⁵² Ж-СА-01-1034/22.

³⁵³ Предмет број Ж-БЛ-01-495/22.

³⁵⁴ Подносиатељици жалбе је изречена условна осуда којом се утврђује казна затвора у трајању од једне (1) године која се неће извршити ако оптужена не учини ново кривично дјело у року од три (3) године рачунајући од правоснажности пресуде.

функционисању. Дијете се прилагодило животу у установи и нема већих потешкоћа у извршавању школских обавеза. Центру за социјални рад је указано да треба поступати у најбољем интересу дјетета, јер је смјештај дјетета у установу једна од посљедњих мјера којој треба приступити, када је у питању брига и заштита дјетета без родитељског старања. Од Центра је затражено да у континуитету испитује околности о облицима заштите дјетета, односно да ли је то и даље смјештај у установу или повратак у сродничку породицу.

Надлежни органи – орган старатељства и суд су у једном предмету³⁵⁵ установили да отац дјетета има адекватне родитељске капацитете и одбијен је приједлог баке и дједа да се оцу одузме родитељско право. Омбудсмени нису установили да надлежни на било који начин крше или угрожавају права дјетета. Након смрти мајке дјетета, о дјетету су бригу преузели мајчини родитељи. Надлежни су покушали поступати у најбољем интересу дјетета како би појаснили баки и дједу дјетета да се однос баке, дједа и унука по својој природи разликује од односа између родитеља и дјетета, те да они имају право одржавати међусобне контакте и водити рачуна о унуку, али да њихов унук није дијете без родитеља и без родитељског старања и да они не могу бити старатељи и законски заступници свом унуку.

8.6. Право на заштиту од насиља и занемаривања

8.6.1. Насиље у породици

Основна школа се обратила жалбом Омбудсменима, захтијевајући укључивање и надзирање у складу са Протоколом о поступању у случају насиља које укључује дјецу,³⁵⁶ јер ученик њихове школе трпи физичко, психичко и емоционално насиље од стране оца. Током поступка истраживања установљено је да су надлежни органи по пријави школе предузели радње које су биле у складу са позитивним прописима. Полицијски службеници су указали оцу дјетета да поједине радње које се описује могу садржавати елементе насиља у породици, али су, како су истакли, због релаксирања односа између родитеља дјетета (бивши брачни супружници) и дјетета, процијенили да о насталим догађајима не обавјештавају надлежно тужилаштво. Отац је упозорен да уколико се нешто слично догоди, да ће се одмах обавијестити тужилаштво и савјетовано му је да у потпуности сарађује са школом. Центар за социјални рад је обавио теренску посјету и установили су да се дијете плаши оца, јер често галами на њега, гађа га предметима, некада га зна ударити у алкохолисаном стању, мајку дјетета, бившу супругу назива погрдним именима итд. Због лоших резултата у школи, стручно особље школе је обавило разговоре са родитељима дјетета и савјетовани су обоје како превазићи потешкоће, ради остваривања најбољег интереса дјетета и дате су им јасне смјернице како што квалитетније проводити вријеме са дјететом. У конкретном случају, сви надлежни су остварили међусобну сарадњу. Закључено је да је дијете ведре нарави и показује топлину у социјалним интеракцијама. Мајка дјетета је савјетована да се у случају сазнања о даљем насилничком понашању оца, одмах јави у Центар и/или полицији. Сви надлежни ће и даље пратити породицу, а Омбудсмени су истакли да је неопходно у случају нових пријава или сазнања о насиљу, да органи унутрашњих послова одмах о свему обавијесте надлежно тужилаштво, као и да надлежни

³⁵⁵ Ж-СА-01-994/21.

³⁵⁶ Ж-БЛ-01-301/22.

размотре могућност поновног утицаја на оца на начин да му се укаже на значај његовог укључивања у све области дјеловања и интересовања дјетета, нпр. да посјети школу и распита се за оцјене и понашање, да проводи вријеме са дјететом, да се друже итд.

8.6.2. Насиље у школама

Омбудсмени су по службеној дужности отворили предмет у вези са вршњачким насиљем у једној основној школи који је задобио велику медијску пажњу у цијелој Босни и Херцеговини.³⁵⁷ Током поступка истраживања утврђено је да надлежни органи (ресорно министарство, просвјетна инспекција и педагошки завод) нису установили неправилности почињених од стране школе у случају вршњачког насиља, односно школа је одмах по сазнањима реаговала у складу са позитивним прописима, изречене су санкције ученицима/насилницима и шест ученика је усмјерено у друге школе, док су три ученика укорена. Сачињени су индивидуални планови подршке за све ученике и све учеснике насиља, како су то предложили и препоручили надлежни. У школи су одржане радионице на тему вршњачког насиља у разредној настави и разредне старјешине су информисали ученике о процедурама и о поступању у случајевима вршњачког насиља. Школа проводи различите мјере попут забране употребе мобилних телефона и на све начине покушава едуковати дјецу о свим опасностима које вребају са друштвених мрежа. Из школе сматрају да је пандемија итекако утицала на дјецу, посебно због повећане употребе мобилних телефона и приступа разним апликацијама и друштвеним мрежама. Како су надлежне образовне институције установиле двоје ученика су засигурно биле жртве вршњачког насиља и то од стране четири ученика, са напоменом да је на једно дијете – жртву, насиље оставило веће посљедице по психофизичко здравље. Из тих разлога стручно особље континуирано ради управо са тим дјететом, уз стручну подршку клиничког психолога. Такође је важно истакнути и да је школа радила и са починиоцима насиља и да даље раде и надзиру ситуацију. У случај се укључио и надлежни центар за социјални рад и то на начин да су стручни радници обавили индивидуалне разговоре са дјецом – починиоцима и жртвама вршњачког насиља, њиховим родитељима, те је свима пружена психосоцијална помоћ и подршка.

Омбудсмени указују да јавност, медији, а посебно надлежни органи требају предузимати веће мјере у превенцији вршњачког насиља те да је неопходно³⁵⁸ много опрезније и са више пажње и сензибилитета приступити препознавању ове негативне друштвене појаве. Проблем вршњачког насиља подразумијева континуирану и ефикасну сарадњу свих надлежних на подручју једне локалне заједнице.

8.7. Право на образовање

8.7.1. Предшколско васпитање и образовање

Предшколско васпитање и образовање, као саставни дио васпитно-образовног система, јесте први, посебан и специфичан степен васпитно-образовног система, који обухвата:

³⁵⁷ Ж-БЛ-06-825/21.

³⁵⁸ Омбудсмени упутили саопштење свим медијима.

васпитање, образовање, његу, здравствену и социјалну заштиту дјеце узраста од шест мјесеци до поласка у школу. Као такав представља темељ цјеложивотног учења, усмјерен према аспектима интелектуалног, емоционалног, физичког развоја и развоја креативности и стваралаштва. Право дјетета на васпитање, образовање и исправну бригу за добробит његовог физичког и менталног здравља и сигурности има предност над свим другим правима. Предшколско васпитање и образовање је процес од посебног друштвеног значаја, који на специфичан начин доприноси остварењу јединственог циља васпитања и образовања, полазећи од универзалних вриједности демократског друштва, те властитог система предшколског васпитања и образовања, уважавајући притом потребе дјетета, право и његову индивидуалност.

Омбудсмени су из медијских извјештавања уочили отворено питање начина субвенционисања дјеце у јавним и приватним вртићима на подручју Кантона Сарајева, те је одлучено отворити предмет по службеној дужности како би се прикупили и анализирали подаци о броју приватних и јавних предшколских установа на њиховом подручју, броју дјеце смјештених у предшколске установе и броју дјеце која чекају на мјесто у предшколским установама, уколико је могуће податак (процентуално) о обухваћености дјеце предшколским васпитањем и образовањем, цијена смјештаја дјеце у јавним и приватним предшколским установама и податке о оснивачима установама и о управљачкој структури установа.

Одговори су затражени од органа и установа са подручја Кантона Сарајева, али и са подручја других кантона и то Тузланског кантона и Херцеговачко-неретванског кантона из Федерације Босне и Херцеговине, као и од градова у Републици Српској - Града Бијељине и Града Бањалука из Републике Српске, а све по принципу случајног узорка из оба ентитета како би се преиспитало питање субвенционисања дјеце у јавним и приватним вртићима и у другим кантонима, односно градовима.³⁵⁹

Надлежни органи су доставили тражене податке и у овом изјештају биће приказани табеларно.

³⁵⁹ Предмет број Ж-БЛ-01-600/21 отворен по службеној дужности, а надлежне установе су доставиле тражене податке и то Актом број :05-02-34-2458/21 од 07.01.2021. године Министарство образовања, науке, културе и спорта Херцеговачко-неретванског кантона доставља тражене податке, актом број: 07-60-2/22 од 14.02.2022. Град Бањалука доставља тражене податке, актом број: 07-12463Б-002/22 од 12.04.2022. године Влада Брчко дистрикта Босне и Херцеговине доставља податке, актом број:10/1-34-009164/22 од 15.04.2022. године Министарство образовања Тузланског кантона доставља тражене податке, актом број 02/5-54-1-121/21 од 23.12.2022. године Град Бијељина доставља тражене податке и актом број 11-03/01-04-4100-1/22 од 22.02.2022. године Министарство за одгој и образовање Кантона Сарајево доставља тражене податке.

Кантон / град	Укупан број предшколских установа	Број јавних установа	Број приватних установа	Број смјештене дјеце	Број дјеце на чекању	Проценат обухваћености	Цијена цјелодневног смјештаја
Херцеговачко - неретвански кантон	28	9	19	3000	130	23%	од 130 до 200 КМ
Бања Лука	63	32	30	450	није достављено	није достављено	413,82 КМ у јавним (родитељи плаћају 30.43% од цијене), а од 180 до 580 КМ у приватним установама
Брчко дистрикт БиХ	5	1	4	857	455	20%	150 КМ у јавним, а од 250 до 320 КМ у приватним установама
Тузлански кантон	23	9	14	3000	400	није достављено	110 до 180 КМ у јавним, а од 150 до 280 КМ у приватним установама
Бијељина	17	1	16	1494	69	29.88%	170,20 КМ у јавним, а од 190 до 260 КМ у приватним установама
Кантон Сарајево	83	37	46	6447	366	није достављено	160 КМ у јавним, док у приватним установама није познато

Сумирајући све достављене податке, а полазећи од најбољег интереса дјетета и од важности развоја дјетета у раном дјетињству, Омбудсмени овом приликом изражавају забринутост због ниске стопе уписа у систем предшколског васпитања и образовања и због разлика у локалним заједницама широм Босне и Херцеговине. На дјететове могућности приступа

раном и предшколском васпитању и образовању озбиљно утиче мјесто становања дјетета, а посебно рурална мјеста становања и породице са ниским приходима.

Омбудсмени су мишљења да је неопходно да се и даље ради на стварању могућности како би свако дијете имало право на предшколско васпитање и образовање и то на начин да сваком дјетету буде омогућено право на мјесто у предшколској установи како је то прописано Оквирним законом о предшколском васпитању и образовању. Ово право не подразумијева само право на мјесто у јавној, већ и у приватној предшколској установи. Универзални циљ гласио би обезбиједити сваком дјетету право на предшколско васпитање и образовање и ради остваривања тог циља треба активно дјеловати како би се у већој мјери регулисали односи и приватних и јавних предшколских установа и обезбиједила већа/додатна издвајања/субвенције из буџета.

Омбудсмени су запримили значајан број жалби које се односе на функционисање приватних образовних установа. Као подносиоци жалбе појављују се приватне школе које указују да дјеца која похађају приватне образовне установе није омогућено да имају право на бенефиције у јавном превозу,³⁶⁰ приступ стипендијама,³⁶¹ али и родитељи који указују да приватне образовне установе не осигуравају права на коришћење услуге продуженог боравака, једнако за сву дјецу.³⁶² У једном предмету јасно је установљено да је дјетету онемогућен боравак у продуженом боравку, с обзиром да је дијете испољавало агресивно понашање, чиме омета боравак остале дјеце. Родитељима дјетета понуђен је анекс/измјена уговора о школовању на начин да је дјетету омогућен наставак образовања за дијете у школи, али је истовремено искључена могућност пружања услуге продуженог боравака.³⁶³

Организацију продуженог боравака за дјецу у цјелокупном образовном систему, без обзира да ли се ради о јавној или приватној образовној установи, требало би уредити законом, а не да се уређује правилником и да је различита од школе до школе. У истакнутим предметима засигурно је ријеч о кршењу права дјетета на образовање. Не постоји ниједно оправдање да се дјетету са потешкоћама у развоју не омогући асистент – као подршка у вртићу због тога што не постоји законска могућност да се финансира стручно особље у приватним предшколским установама.³⁶⁴

³⁶⁰ Ж-БЛ-01-411/22.

³⁶¹ Ж-СА-01-198/22 и Ж-СА-04-1182/22.

³⁶² Ж-СА-01-1135/22.

³⁶³ Питање продуженог боравака прописано је Законом о основном одгоју и образовању⁷ („Сл. новине Кантона Сарајево“, бр. 23/2017, 33/2017, 30/2019, 34/2020 и 33/2021), члан 22:

„(5) Мрежа школа (у даљем тексту: Мрежа) обухвата све установе које обављају дјелатност основног одгоја и образовања на подручју за које се мрежа утврђује, са свим објектима у којима се проводи основни одгој и образовање.

(6) Мрежа обавезно садржи:

а) попис школа у којима се изводе:

- продужени боравак или цијелодневна настава“.

³⁶⁴ Питање асистента/подршке дјетета у вртићу при реализацији одгојно – образовног рада је уређено чланом 34. Закона о предшколском одгоју и образовању у Кантону Сарајево (у даљем тексту: Закон) којим се наводи:

„1) У реализацији програма одгојно-образовног рада уз одгајатеља могу учествовати и лица са високом, вишом и средњом стручном спремом одгојно-образовног и медицинског смјера у својству асистента и волонтера...“

Такође чланом 54. Закона прописано је да : „1) Оснивач предшколске установе обезбјеђује средства потребна за оснивање, рад и спровођење програма предшколског одгоја и образовања у складу са Стандардима и нормативима...“

Омбудсмени су регистровали и жалбе грађана које су указале да су приватни вртићи добијали субвенције из буџета, а при томе нису смањивали износе цијене смјештаја дјече. Омбудсмени су позвали надлежне да обезбиједе адекватан механизам праћења и надзора над субвенцијама предшколских приватних установа.³⁶⁵

8.7.2. Основно образовање

Поступајући по жалбама грађана,³⁶⁶ Омбудсмени су и раније указивали да је изузетно значајно да се дјеци у основним школама у Републици Српској у пуној мјери омогући избор похађања предмета вјеронауке у основним школама и да се родитељи ученика посебно упозоре да је након тог избора, предмет вјеронаука обавезан за похађање и да се накнадно не може одустати од похађања тог предмета до краја основног образовања. Омбудсмени су од Министарства просвјете и културе Републике Српске затражили да се приступи изради новог закона о основном васпитању и образовању и да се новим законом детаљније дефинишу процедуре за доношење одлуке о изучавању вјеронауке у основним школама и да сходно томе буду уклоњене све недоумице и нејасноће по питању изучавања вјеронауке у основним школама. У Републици Српској је ступио на снагу нови Закон о основном васпитању и образовању³⁶⁷ и током 2023. године Омбудсмени ће пратити имплементацију Закона.

Мајка дјетета обратила се Омбудсменима због тога што је школи коју похађа њено дијете упутила захтјев да она, као родитељ, са дјететом присуствује настави, али поводом захтјева није добила никакав одговор.³⁶⁸ Омбудсмени су се одмах обратили школи, која потом обавјештава да нису уопште сматрали потребним поступати по захтјеву, јер у потпуности уважавају налаз и препоруку психолога те је самим тим и захтјеву мајке удовољено.

³⁶⁵ Предмети бр. Ж-БР-04-227/21 и Ж-БР-04-24/22; у предмету број Ж-БР-04-227/21 издата Препорука Омбудсмена П-35/22 од 28.01.2022. године.

³⁶⁶ У извјештајном периоду регистрован предмет број Ж-БЛ-01-643/21, са напоменом да је било раније предмета, а Препорука према Министарству просвјете и културе Републике Српске датира од 23.11.2017. године (Препорука број П-311/17 у предмету број Ж-БЛ-01-627/17).

³⁶⁷ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 81/22

Закон прописује сљедеће:

Члан 10.

(1) У основном васпитању и образовању штите се вјерске слободе, развија толеранција и култура дијалога.
(2) Ученици похађају часове вјеронауке ако је то у складу са убјеђењима њихових родитеља, старатеља или усвојитеља (у даљем тексту: родитељ).
(3) Ученици који се, по захтјеву родитеља на почетку изучавања вјеронауке, у складу са наставним планом и програмом, изјасне да не желе да изучавају вјеронауку не могу бити доведени у неповољан положај у односу на друге ученике.

Члан 38.

(1) Васпитно-образовни процес остварује се на основу наставног плана и програма који на приједлог Завода доноси министар.
(2) Министар доноси Правилник о Наставном плану и програму за основно васпитање и образовање.
(3) Изузетно од става 1. овог члана Наставни план и програм за наставни предмет Вјеронаука доноси министар на приједлог надлежног органа одговарајуће цркве или вјерске заједнице уз претходно добијено мишљење Завода.

Члан 201.

Министар ће у року од годину дана од дана ступања на снагу овог закона донијети правилнике о:

1) Наставном плану и програму за основно васпитање и образовање (члан 38. став 2).

³⁶⁸ Ж-СА-01-18/22.

Родитељи ученика једне основне школе обратили су се Омбудсменима, незадовољни јер према седмичном распореду у периоду пандемије ученици долазе само два или три дана у школу на наставу, док се остатак наставе одвија онлајн.³⁶⁹ Родитељи то сматрају недопустивим и захтијевају да се пронађу рјешења да ученици сваки дан похађају школу, без онлајн наставе. Према изјашњењима надлежног ресорног министарства и школе, настава се организује по комбинованом моделу. Организација рада и наставног процеса усклађена је са важећим методолошким упутствима и инструкцијама надлежних органа у циљу превенције и контроле инфекције вирусом КОВИД-19 са чиме су сви родитељи правовремено упознати. У току интервенције Омбудсмена, улагањем додатног напора школе и других субјеката, направљена је реорганизација учионица и од надлежних општинских органа прибављене су додатне клупе, отклоњено незадовољство родитеља, али првенствено осигуран најбољи интерес дјете.

Омбудсменима су се обратили родитељи дјетета, сматрајући да школа крши и угрожава права њиховог дјетета.³⁷⁰ Родитељи не споре да њихово дијете има лоше оцјене, али описују бројне потешкоће кроз које пролази због адолесцентске кризе и желе помоћ како дијете не би понављало разред. Током поступка истраживања установљено је да су надлежни образовни органи (педагошки завод и ресорно министарство) препоручили да се комисијски провјери знање ученика из једног предмета. Школа је уважила препоруку, дијете је полагало предмет комисијски и након тога и поправне испите и успјешно је завршило разред.

8.8. Право на здравље

Омбудсменима се обратила поступајућа судија надлежног редовног суда захтијевајући од Омбудсмена помоћ како би се дијете са озбиљним поремећајима у понашању (психијатријска дијагноза) смјестило у адекватну установу³⁷¹ а ријеч је о дјетету без родитељског старања (родитељима одузето право да живе са дјететом на један временски период). У овом случају, надлежни орган старатељства је поставио старатеља дјетету и упућен је захтјев бројним социјално-здравственим установама у Босни и Херцеговини, ради хитног смјештаја дјетета. Током поступка истраживања установљено је да на подручју цијеле Босне и Херцеговине не постоји адекватна установа како би се дијете без родитељског старања са озбиљним здравственим проблемима и поремећајима у понашању смјестило у установу, у којој ће дјетету, поред боравка, пружити и адекватан здравствени третман. Дијете је било смјештено на психијатријску клинику, због образовне запуштености, немогућности функционисања на емоционалном и социјалном пољу, склоности антисоцијалним облицима понашања, хетеродеструктивног понашања и употребе психоактивних супстанци. Након стабилизације стања и прописане терапије, дијете одлази са мајком, без обзира на изречену мјеру да јој се одузима право да живи са дјететом. Надлежни орган старатељства појашњава да због немогућности смјештаја дјетета у одговарајућу установу или у специјализовану хранитељску породицу, су предузимали додатне напоре како би појачали родитељске капацитете мајке, а све вријеме се и даље

³⁶⁹ Ж-СА-01-123/22.

³⁷⁰ Ж-БЛ-01-411/22.

³⁷¹ Ж-МО-01-64/21.

обраћају установама ради смјештаја дјетета, али безуспјешно. У конкретном случају, надлежни су предузимали законом прописане мјере, али све то није резултовало смјештајем у одговарајућу социјално-здравствену установу и ефикасном заштитом дјетета.

На овај проблем указује и предмет у којем се надлежни центар за социјални рад обраћа Омбудсменима, јер се не може пронаћи одговарајућа установа или хранитељска породица како би измјестили дијете из породице гдје је било жртва сексуалног злостављања са дијагнозом „*поремећај прилагођавања и емоционални поремећаји у дјетињству, неспецификовани*“.³⁷² Без обзира на непостојање адекватне установе, дијете је смјештено у специјализовану хранитељску породицу која има вишегодишње искуство у хранитељству и у којој има пуну подршку (здравствено стање дјетета се стабилизовало и није било потребе за новим хоспиталним третманима).

Поступајући по жалби родитеља, уочено је да надлежни фонд здравственог осигурања не одобрава пратњу другог лица дјетету, у случају лијечења дјетета ван подручја надлежности фонда. Након обраћања Омбудсмена, надлежна Комисија за утврђивање права на здравствену заштиту ван уговорних здравствених установа са дужном пажњом прихватила је сугестију Омбудсмена која указује на неопходност преиспитивања правних прописа које регулишу предметно питање.³⁷³

Омбудсменима се као и у претходним извјештајним периодима обраћају родитељи незадовољни пруженом здравственом услугом у здравственим установама. У предметима ове врсте, родитељи се савјетују да користе све правне могућности како би заштитили своја права, односно права дјетета као пацијента, а од надлежних поступање у законским роковима и у складу са законима, односно подзаконским актима.³⁷⁴ Ово исто значи да је потребно преиспитати постојеће процедуре поступања по притужбама и жалбама пацијената од стране здравствених установа и ресорних министарстава.

8.9. Вакцинација дјеце

Током трајања пандемије изазване КОВИД-19 вирусом, Омбудсмени су се бавили бројним питањима из области права дјетета. Како нису били доступни подаци о броју вакцинисане дјеце од почетка пандемије до краја 2021. године Омбудсмени су позвали надлежне ентитетске заводе за јавно здравство и Одјељење за здравство и остале услуге при Влади Брчко дистрикта БиХ да им доставе тражене податке.³⁷⁵

³⁷² Ж-БЛ-01-776/19.

³⁷³ Ж-БР-04-276/21.

³⁷⁴ Ж-БЛ-01-847/21: Подносилац жалбе наводи да се обраћао усмено дежурном доктору, јер је дијете било животно угрожено због инфекције коже и задржано је на болничком лијечењу. Међутим свака комуникација са доктором у вези здравственог стања дјетета наилазила на смијех и шалу, тврдећи да настале реакције нису представљале нужду и хитан случај. Незадовољни родитељ се обратио притужбама директору болнице и надлежном ресорном министарству, али су све притужбе одбијене. Омбудсмени нису имали начина да на било који начин утврде квалитет пружене здравствене услуге и родитељ је упућен да заштиту права дјетета покуша остварити судским путем, а све у складу са важећим законом о здравственој заштити.

³⁷⁵ Ријеч је о подацима од почетка трајања пандемије до краја 2021., а предмет је био регистрован под бројем Ж-БЛ-01-836/21.

Достављени статистички подаци приказани су табеларно:

Област	Примање вакцине	Доб дјеце	Вакцинација 1. доза	Вакцинација 2. доза	Вакцинација 3. доза	Укупан број вакцинисане дјеце
Федерација БиХ	није примио вакцину за дјецу узраста од 5 до 11 година	доб од 12 до 14	61	392	ниједно дијете	453
		доб од 15 до 18	577	2563	3	3143
Република Српска	примио вакцину и то за дјецу узраста од 10 до 14 година	доб од 10 до 14	102	80	ниједно дијете	182
		доб од 15 до 18	2508	2226	30	4764
Брчко дистрикт БиХ	примио вакцину актом од 16.05.2022. године	доб од 12 до 14	1	ниједно дијете	ниједно дијете	1
		доб од 15 до 18	48	39	1	88

8.10. Подршка породицама са више дјеце

Од почетка 2019. године Омбудсмени су инсистирали од надлежних градских власти у Бањалуци да озбиљно приступе анализи и размотре захтјев Удружења родитеља са четворо и више дјеце за бесплатан градски јавни превоз за све средњошколце и студенте из вишечланих породица (4+) са подручја Града Бањалука.³⁷⁶ Град Бањалука је обавијестио Омбудсмене³⁷⁷ да од мјесеца марта 2022. године ће бити осигуране у складу са ребалансом градског буџета, субвенционисане мјесечне карте у јавном градском и приградском превозу за дјецу која похађају средње школе и редовне студенте из породица са четворо и више дјеце.

8.11. Заштита дјеце у правосудним поступцима

Поступајући по жалби једног родитеља, Омбудсмени су утврдили да дијете због неслагања другог родитеља није отишло на екскурзију коју је школа организовала.³⁷⁸ Неспорно је да је родитељ коме је дијете повјерено имао право на покретање ванпарничног поступка у овом случају, али због кратког времена које је преостало до одласка дјеце на екскурзију, дијете није отишло на екскурзију, а што представља кршење и угрожавања права дјетета.

Омбудсменима се обратио родитељ/отац наводећи да је његова бивша супруга без његовог знања и сагласности са дјететом одселила у иностранство, чиме је дјетету онемогућено остваривање личних и непосредних контаката са оцем.³⁷⁹ Жалбом се указује на могућу повреду из члана 3. Конвенције о грађанскоправним видовима међународне отмице дјеце, као и на постојање обиљежја кривичног дјела одузимање дјетета или малолјетника. На тражење Омбудсмена, надлежно тужилаштво обавјештава да је у току прикупљање доказа, ради провјере навода из кривичне пријаве. Надлежни органи унутрашњих послова предузимали су више радњи, али мајка дјетета није пронађена и сходно томе није могла

³⁷⁶ Ж-БЛ-01-99/19.

³⁷⁷ Актом број 19-059-1930/21 од 26.01.2022. године.

³⁷⁸ Ж-МО-01-57/22.

³⁷⁹ Ж-МО-01-191/21.

бити испитана. Како су надлежни истакли, отац дјетета је сазнао адресу мајке и није се више обраћао Институцији омбудсмена.

Поступајући по жалби³⁸⁰ мајке, утврђено је да су брачни односи између подносиатељице жалбе и оца дјеце (брачног друга), тешко и трајно поремећени, а што је резултовало и подношењем тужбе за развод брака и фактичким прекидом брачне заједнице. Након фактичког прекида брачне заједнице, дјеца су се налазила код оца, тачније код његових родитеља, јер отац ради у иностранству. Мајка није имала контакта са дјецом и обратила се Омбудсменима. Резултати поступка истраживања указивали су на то да је надлежни орган старатељства све вријеме поступао у складу са својим овлашћењима и надлежностима на начин да је донио рјешење којим се малољетна дјеца привремено повјеравају на заштиту и васпитање мајци, до одлуке надлежног суда о разводу брака и о повјеравању дјеце. Како није дошло до предаје дјеце мајци, подносиатељица жалбе подноси приједлог за дозволу извршења рјешења органа старатељства надлежном општинском органу управе. Поступак извршења рјешења је трајао дуже (седам мјесеци), али су надлежни органи управе, посебно стручни радници органа старатељства, предузели бројне активности како би дошло до предаје дјеце мајци, док је судски поступак још трајао. Судски поступак је предуго трајао и суд није у законским роковима одредио привремене мјере.³⁸¹

8.12. Заштита дјеце од сексуалног искоришћавања и злоупотребе

Поступајући по жалбама грађана, али и реагујући и одговарајући и на бројне медијске упите и медијска извјештавања, Омбудсмени уочавају бројне проблеме у области заштите дјетета од сексуалног искоришћавања и сексуалне злоупотребе, те у том правцу годинама заговарају промјене, посебно увођење законских превентивних мјера.

Босна и Херцеговина је 2012. године ратификовала Конвенцију Савјета Европе о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања.

У Републици Српској је ступио на снагу Закон о посебном регистру лица правоснажно осуђених за кривична дјела сексуалне злоупотребе и искоришћавања дјеце³⁸² и Регистар је у складу са Законом успостављен у Републици Српској. Доношење закона, којим се уређује прикупљање и чување података о починиоцима кривичних дјела сексуалног злостављања и искоришћавања дјеце, обавеза је коју је Босна и Херцеговина преузела прихватањем Конвенције Савјета Европе о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања. Омбудсмени ће и даље инсистирати код надлежних органа у Федерацији Босне и Херцеговине да поступе у складу са међународним стандардима и реализују препоруку Омбудсмена којом је захтјевано усклађивање кривичног законодавства у Федерацији Босне и Херцеговине.³⁸³

³⁸⁰ Ж-БЛ-01-791/20.

³⁸¹ Представници Институције омбудсмена су вршили мониторинг у судском поступку.

³⁸² Службени гласник Републике Српске број 31/18.

³⁸³ Ж-БР-01-176/18 Препорука број П-117/19 од 19.04.2019. године која је упућена 03.06.2019. године.

Полазећи од резултата поступка истраживања у предмету отвореном по службеној дужности³⁸⁴ Омбудсмени су пратећи у континуитету поступања судова и тужилаштва установили да кривични поступци трају исувише дуго. Државна агенција за истраге и заштиту (СИПА) запримила је више пријава грађана у вези са Фејсбук групом тзв. „Забрањене тајне инцеста“. Како је ријеч о кривичним дјелима инцеста и педофилије и дјечије порнографије чије је процесуирање у надлежности ентитетских полицијских органа и органа полиције Брчко, пријаве су прослијеђене надлежним полицијским органима свих нивоа власти. Омбудсмени констатују да већина кривичних поступака није окончана, у појединим предметима од стране надлежног тужилаштва није донесена ни наредба о спровођењу истраге. Тако и у предмету по жалби мајке дјетета³⁸⁵, Омбудсмени уочавају да је мајка пријавила сексуално злостављање дјетета надлежнима од стране оца у мају мјесецу 2020. године, а кривични поступак још траје.³⁸⁶

8.13. Заштита дјете малољетника у сукобу са законом

Омбудсмени су током 2021. године сачинили Специјални извјештај о стању у установама у којима су смјештена дјеца у сукобу са законом и упутили препоруке надлежним органима. Препоруке су упућене надлежним органима, као и установама које су биле обухваћене истраживањем.³⁸⁷

Омбудсмени су током 2022. године пратили реализацију препорука, а имајући у виду да су рокови за реализацију препорука различити, то ће чинити и током 2023. године.

Омбудсмени желе указати да је већина препорука реализована од стране установа, које су у пуној мјери и квалитетно сарађивали са Омбудсменима и достављали све тражене податке, са напоменом да Казнено-поправни завод Орашје није доставио податке о реализацији препорука до краја 2022. године.

Омбудсмени констатују да је Високи судски и тужилачки савјет БиХ поступио по Препоруци³⁸⁸ да са Извјештајем упознају судове и тужилаштва, као и да у својим поступањима и комуникацији са судовима и тужилаштвима посебно апострофирају обавезу судија и тужилаца за малољетнике да редовно посјеђују малољетнике у сукобу са законом у установама. Препоручено је и да обавезу све судије за малољетнике с подручја Федерације Босне и Херцеговине да приликом изрицања мјере притвора размотре могућност привременог смјештаја малољетника у току припремног поступка у оквиру Одјелења за опсервацију и дијагностику при Заводу за васпитање мушке дјеце и омладине

³⁸⁴ Ж-БЛ-01-582/17, забрињавајући медијски наводи да фејсбук група броји више од 2000 чланова и да се објављују се шокантни снимци, фотографије попраћене педофилским и инцестуозним статусима о властитој дјечи и блиској родбини.

³⁸⁵ Ж-БЛ-01-17/21.

³⁸⁶ Главни претрес у току.

³⁸⁷ Завод за васпитање мушке дјеце и омладине Сарајево, Казнено – поправни завод Источно Сарајево, Казнено-поправни завод Орашје, Одгојни центар Кантона Сарајева, Одгојни центар Тузланског кантона, Казнено- поправни завод Бањалука.

³⁸⁸ Акт Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине број 12-50-2-2287-2/2022 од 06.07.2022. године.

Сарајево или у оквиру Одгојног центра Кантона Сарајево и да подстичу тужиоце за малољетнике и судије за малољетнике на примјену васпитних препорука.

Центрима за едукацију судија и тужилаца Омбудсмени су препоручили да у своје годишње програме рада обавезно уврсте значајно већи број тема (најмање пет у току једне календарске године) из области права дјеце, преступништва младих и њихове кривичноправне заштите с циљем стицања додатних посебних знања и континуираног стручног оспособљавања и усавршавања судија и тужилаца за малољетнике, а током 2022. године нису запримили повратне информације центара за едукацију судија и тужилаца

8.14. Остале активности у заштити и промоцији права дјетета

Омбудсмени су учествовали у Завршној конференцији програма Правда за свако дијете у Сарајеву. Правда за свако дијете је програм који Уницеф у БиХ проводи у сарадњи са властима и надлежним институцијама уз подршку влада Швајцарске и Шведске од 2010. године.³⁸⁹

Представници Институције омбудсмена присуствовали су састанку Групе за промоцију и заштиту права дјетета у Босни и Херцеговини коју чине представници међународних организација, невладиних организација и чланови Савјета за дјецу Босне и Херцеговине.³⁹⁰ Омбудсмени сматрају да је важно што Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине прати поступање по препорукама УН Комитета за права дјетета, а истакнута је и важност усвајања Акционог плана Босне и Херцеговине за друштвену инклузију Рома и Ромкиња за период 2021 – 2025. године.³⁹¹ На састанку је закључено да је проблем недостатака системског праћења показатеља о правима дјеце у Босни и Херцеговини.³⁹²

³⁸⁹ Дводневна конференција, 18. и 19.05.2022. године; Конференција је окупила око 150 учесника, представника сектора правосуђа, социјалне заштите, образовања и унутрашњих послова, те општина/опћина, академске заједнице, институција за људска права, невладиних организација и других стратешких партнера у области правде. Један од закључака Конференције је да је Босна и Херцеговина у протеклом периоду остварила напредак у заштити дјечијих права, првенствено у погледу усклађивања законодавног оквира с Конвенцијом о правима дјетета. Подигнута је свијест власти по питању дјеце у ризику и дјеце у контакту са законом, ојачан је законодавни и стратешки оквир за дјецу, унапријеђено је пружање услуга итд. “Уницефов програм је дао допринос бољој примјени закона о заштити и поступању с малољетницима у казненом поступку, унаприједио је примјену преусмјеравања поступка и алтернативних мјера за дјецу у сукобу са законом, те побољшао услуге подршке за дјецу у правосудном систему. Закључак је и да је након успјешно окончаног Програма “Правда за свако дијете”, 63% општина и градова у Босни и Херцеговини има услове за примјену кључних мјера преусмјеравања за дјецу у сукобу са законом, као што су мјере рада у заједници и чак 67 одсто тужилаца у БиХ користи ове мјере умјесто кривичних, број осуђене дјеце између 2011. и 2020. током смањено се за 71 одсто, а број дјеце у сукобу са законом смањен је за 45 одсто у односу на 2014. годину (подаци УНИЦЕФ-а).

³⁹⁰ Састанак је одржан дана 02.06.2022. године, у организацији Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине и УНИЦЕФ-а.

³⁹¹ Мјерама и активностима у оквиру Акционог плана жели се смањити дискриминација Рома и Ромкиња и зауставити ‘антиципсизам’, унаприједити њихова запошљивост и запошљавање, побољшати услови становања ромске популације у Босни и Херцеговини, унаприједити доступност и квалитет здравствене заштите, као и опсег њиховог образовања у Босни и Херцеговини дјелотворнијом реализацијом раније усвојеног Оквирног плана о образовним потребама Рома. Примјену Акционог плана пратит ће Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине и Одбор за Роме при Савјету министара Босне и Херцеговине;

³⁹² Као примјер се наводи да је последње истраживање вишеструких индикатора (МИЦС) на нивоу државе проведено у периоду од 2011-2012. године, те је број новијих података о дјечијим ограничењима.

Истакнута је и важност усвајања ГРЕВИО извјештаја³⁹³ и отварања доступних кризних центара за жртве силовања или сексуалног насиља ради осигуравања медицинских и форензичких прегледа, подршке за доживљену трауму и савјетовање жртава у склопу пројекта „Јачање капацитета институција за рјешавање родно заснованог насиља у Босни и Херцеговини“.³⁹⁴

У складу с поруком овогодишњег обиљежавања Међународног дана дјетета *“Инклузија, за свако дијете”*, усклађене са глобалном УНИЦЕФ кампањом, Омбудсмени су путем саопштења за јавност³⁹⁵ позвали све релевантне актере на уважавање мишљења дјетета и укључивање дјеце у одлучивање о свим стварима које их се тичу.³⁹⁶

Институција омбудсмена учествовала је у бројним активностима поводом обиљежавања Међународног дана дјетета, укључујући посјету ученика Средњошколског центра „Љубиша Младеновић“ сједишту Институције омбудсмена у Бањалуци, учешће Омбудсмена у кампањи УНИЦЕФ-а у Босни и Херцеговини „Дјеца преузимају“ и посјету представника Институције омбудсмена ЈУ „Центар Сунце“ у Приједору (установа за образовање и рехабилитацију дјеце са потешкоћама у развоју).

У оквиру промотивних активности поводом обиљежавања Међународног дана дјетета разговарано је и са представницима Међународне организације за миграције (ИОМ) о изазовима миграција и о тренутној ситуацији у Босни и Херцеговини, са посебним освртом на права дјеце миграната.

³⁹³ 11.06.2020. године, Савјет министара, на приједлог Министарства за људска права и избјеглице, усвојило је Извјештај Босне и Херцеговине о законодавним и другим мјерама за спровођење одредби Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција).

³⁹⁴ До сада у Босни и Херцеговини су отворена 3 центра овог типа: Тузла, Мостар и Сарајево.

³⁹⁵ Од 14.11.2022. године,

³⁹⁶ Саопштење у потпуности: “Од климатских промјена, образовања и менталног здравља, до окончања расизма и дискриминације, Омбудсмени указују на потребу да дјеца партиципирају у питањима која су важна њиховој генерацији. На одрасле апелују да прихвате концепт дјечјих права као свакодневну праксу и да, као појединци, дају допринос што потпунијем остваривању права дјетета у нашој земљи. Посебну пажњу Омбудсмени скрећу на потребу укључивања дјеце с потешкоћама у развоју у редовно образовање и обезбјеђивање адекватније здравствене заштите за дјецу с озбиљним психијатријским дијагнозама. Не треба занемарити ни проблеме у остваривању права дјеце миграната у БиХ, као ни проблем Ромске дјеце у свим аспектима њиховог живота, али и друге деце која су најчешће због сиромаштва у потпуности социјално искључена категорија. Континуираним стицањем увида у стање права дјетета, ради праћења примјене међународних стандарда у овој области, а на основу обраћања грађана, истраживања, медијских извештаја те других извора сазнања, Омбудсмени уочавају да се ситуација у погледу заштите и остваривања права дјетета усложњава (учестало вршњачко насиље, насиље на интернету и др. видови насиља над дјететом). Имајући то у виду Омбудсмени позивају на улагање додатних напора како би свако дијете у БиХ уживало сва права која му припадају у складу са Конвенцијом о правима дјетета, уз јасну поруку да смо сви дужни да чујемо глас дјетета. Омбудсмени такође користе прилику и како би указали да је Комитет за права дјетета, који је успостављен ради разматрања постигнутог напретка у примјени Конвенције о правима дјетета и извршавања обавеза које су државе чланице преузеле прихватањем Конвенције, подсетио надлежне у Босни и Херцеговини да је потребно убрзати усвајање измјене и допуна Закона о омбудсмену за људска права БиХ како би се унаприједила независност и дјелотворност Институције омбудсмена, као и да је потребно осигурати за рад Одјељења за праћење остваривања права дјеце при овој институцији адекватније кадровске, техничке и финансијске ресурсе.”

Омбудсмени настоје што више учествовати у активностима Европске мреже Омбудсмена за дјецу Европе.³⁹⁷ Поред сталне онлајн комуникације и размјене искустава и примјера добре праксе у области права дјетета представници Институције омбудсмена узели су активно учешће у тзв. прољећном семинару који је одржан у Варшави (Пољској) на тему климатских промјена и права дјетета, али и о ратним дешавањима у Украјини и о избјегличкој кризи у Пољској.³⁹⁸

8.15. Праћење реализације препорука из Специјалног извјештаја о стању остваривања права на дјечији додатак у Босни и Херцеговини

Омбудсмени су током 2021. године сачинили Специјални извјештај о стању остваривања права на дјечији додатак у Босни и Херцеговини, са намјером да укажу на проблем сиромаштва дјеце у Босни и Херцеговини и неадекватан животни стандард дјеце.

Уважавајући проток времена, Омбудсмени су од органа и институција којима су упућене препоруке захтијевали информацију о начину испоштовања истих.

Омбудсмени констатују да је у Федерацији Босне и Херцеговине ступио на снагу Закон о материјалној подршци породицама са дјецом, док је у Републици Српској дана 01.01.2022. године ступио на снагу Закон о измјенама и допунама Закона о дјечијој заштити³⁹⁹ којим је проширен обухват правом на додатак на дјецу и првог дјетета у породици, те су повећана давања за друго, треће и четврто дијете, као и дјеци из осјетљивих категорија, чиме се настојао олакшати дио економског терета подизања дјеце у овим породицама.

Влада Републике Српске донијела је Одлуку⁴⁰⁰ о изради Стратегије социјалне заштите Републике Српске за период од 2023. до 2029. којом ће бити утврђени циљеви и приоритети развоја социјалне заштите у Републици Српској, а активности на изради Стратегије су у току. Влада је исказала опредјељење да се приступи пројекту израде социјалне карте и именована је интересорна радна група за израду Нацрта Закона о социјалној карти.⁴⁰¹

Једна од препорука Омбудсмена упућена Влади Републике Српске је гласила и да изврше процјену, односно анализу свих ефеката Закона о измјенама и допунама Закона о дјечијој заштити из 2019. године, а који је ступио на снагу 01.01.2020. године, у погледу корисника права, али и по буџет Републике Српске.

Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске урадио је тражену анализу.⁴⁰² Омбудсмени констатују да је већина препорука Омбудсмена уважена, али ће и даље инсистирати на

³⁹⁷ Мрежа која окупља 44 независне институције за заштиту права дјетета у 34 државе; Омбудсмени Босне и Херцеговине пуноправни чланови Мреже.

³⁹⁸ Семинар одржан од 08.06. до 10.06.2022. године.

³⁹⁹ „Службени гласник Републике Српске“, бр.119/21.

⁴⁰⁰ На 166.сједници одржаној 21.04.2022. године.

⁴⁰¹ Рјешењем Владе Републике Српске број 04/1-012-2-3292/21 од 04.11.2021. године именована интерресорна радна група.

⁴⁰² Број ФДЗ 2196/22 од 17.05.2022. године.

побољшању положаја дјетета, посебно уважавајући значајна поскупљења основних животних намирница током 2022. године.

До краја 2022. године од Владе Брчко дистрикта Босне и Херцеговине Омбудсмени нису запримили обавјештење о предузетим радњама поводом издате Препоруке: *„да у својству предлагача закона предложи измјене и допуне Закона о дјечијој заштити како би право на дјечији додаток остваривала дјеца до навршених 18. година живота.“*

Омбудсмени подсјећају да су од надлежних органа свих нивоа власти захтијевали да се дјетету призна право на дјечији додаток до навршених 18 година живота, без изузетка и без условљавања.

IX ПРАВА ОСОБА С ИНВАЛИДИТЕТОМ

9.1. Увод

Босна и Херцеговина је ратификовала УН Конвенцију о правима особа са инвалидитетом 2009. године, чиме је прихватила и кључне принципе на којима се темељи Конвенција и обавезала се да материјалне одредбе Конвенције угради у своје законодавство, а са циљем осигурања једнакоправности и пуноправног учешћа особа са инвалидитетом у друштву без било којег облика дискриминације. Основна сврха УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом јесте унапређење, заштита и осигуравање пуног и равноправног уживања свих људских права и темељних слобода свих особа с инвалидитетом и унапређење поштовања њиховог урођеног достојанства. Чланом 4. УН Конвенције, државе потписнице обавезују се осигурати пуно остваривање свих људских права и основних слобода за особе с инвалидитетом без дискриминације на основу инвалидитета. С тим циљем, државе потписнице се обавезују да ће, између осталог, прихватити и законодавне, управне и друге мјере за спровођење права признатих овом Конвенцијом.

Европска комисија је у Извјештају о напретку за Босну и Херцеговину за 2022. годину указала на области у којима је потребно приоритетно дјеловати, те у контексту истакла да су особе са инвалидитетом међу најугроженијим групама, те да није било напретка у рјешавању проблема који су претходно идентификовани, посебно у погледу лишавања правне способности, дискриминације на основу статуса, као и приступачности објеката.⁴⁰³

Омбудсмени БиХ подсјећају да је од доношења одлуке Европског суда за људска права у Стразбуру предмету Хаџимејлић и други против Босне и Херцеговине,⁴⁰⁴ протекло више од седам година. Још увијек нису испуњене претпоставке за имплементацију наведене пресуде, а очигледно је да и не постоји воља да се приступи измјени законодавства, што би отворило пут ка имплементацији наведене пресуде.⁴⁰⁵

Извјештај Европске комисије о напретку Босне и Херцеговине за 2022. годину јасно идентификује овај проблем као област у којој се није десио напредак, те се јасно наводи да

⁴⁰³ Извјештај Европске комисије за Босну и Херцеговину за 2022. годину, стр. 35, https://www.dei.gov.ba/uploads/documents/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf.

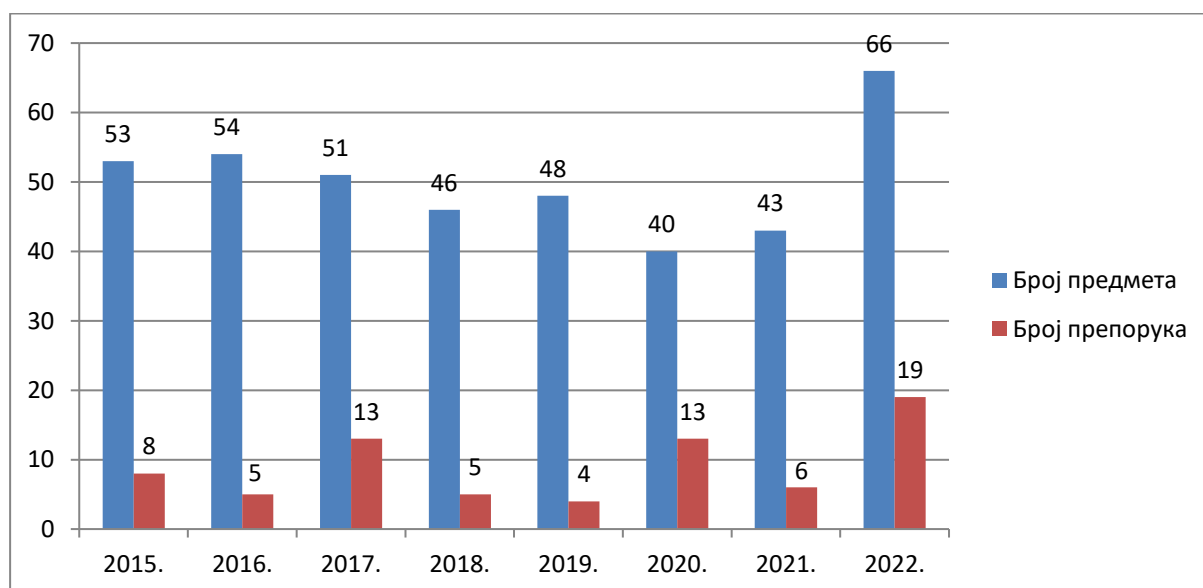
⁴⁰⁴ Пресуда Хаџимејлић и други против Босне и Херцеговине, доступно на http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/PRESUDA%20HADZIMEJLIC%20I%20DRUGI%20protiv%20BIH.pdf.

⁴⁰⁵ Европски суд за људска права је 3. новембра 2015. године донио пресуду у предмету Хаџимејлић и други против Босне и Херцеговине. ЕСЉП је у овом предмету утврдио повреду члана 5 (право на слободу и сигурност) Европске конвенције о људским правима, јер су апликанти дуги низ година били смјештени у установи социјалне заштите Ј.У. Завод за збрињавање ментално инвалидних лица „Дрин“ у Фојници без ваљаног правног основа односно без судске одлуке, будући да није обезбјеђена континуирана судска контрола оправданости и цјелисходности задржавања апликаната у тој и сличним установама социјалне заштите. Из наведене пресуде произлази да у БиХ постоји структурални проблем у погледу поступања са особама којима је одузета пословна способност и која се смјештају у установе социјалне заштите, а без примјене стандарда контроле које захтијева Европска конвенција о људским правима. Другим ријечима, постоји потенцијално значајан број особа у сличној ситуацији, које имају основа да поднесу представку Суду у Стразбуру, те је нужно хитно приступити хармонизацији релевантног законодавства у БиХ са стандардима људских права која произлазе из Конвенције.

„Закон и даље дозвољава да особе са инвалидитетом буду лишене пословне способности у судском поступку – кршећи међународне конвенције“.

9.1.1. Статистика

Током 2022. године у Институцији омбудсмена запримљено је 66 жалби, а издато је 19 препорука. У поређењу са 2021. годином, у овом Одјељењу је дошло до повећања броја жалби за 53,49%. Један од разлога повећања је и опредјељење Омбудсмена да дјелују по службеној дужности (*ex officio*). Тако је у извјештајном периоду регистровано 14 предмета по службеној дужности, на основу сазнања из медија или на други начин. Засигурно је број кршења права особа са инвалидитетом у пракси и већи, као што су и проблеми особа са инвалидитетом у Босни и Херцеговини вишеструки.

Анализом жалби које је Институција разматрала током 2022. године, изводи се закључак да су запримљене жалбе последица:

- непостојања законодавства које регулише поједине области;
- неадекватне примјене постојећег законодавства;

9.2. Иницијативе и измјене законодавства

Позитиван помак у односу на област социјалне заштите и заштите права особа са инвалидитетом, јесте чињеница да је током 2022. године на снагу ступило више закона и правних прописа којима се на адекватнији начин уређују различите области у којима особе са инвалидитетом остварују своја права.

Закон о установама социјалне заштите у Федерацији Босне и Херцеговине,⁴⁰⁶ у чијем процесу доношења су учествовали и Омбудсмени, путем упућивања коментара на Преднацрт Закона, на системски начин рјешава предметну област. Посебно је значајно

⁴⁰⁶ „Службене новине ФБиХ“ број: 64/22.

споменути да је низ препорука Омбудсмена уврштено у текст наведеног Закона, што је заправо основна сврха и циљ самих препорука, а то је унапређење људских права.

Према сазнањима Омбудсмена Босне и Херцеговине, Влада Федерације је утврдила и *Нацрт закона о јединственим начелима и оквиру материјалне подршке лица са инвалидитетом*, којим се утврђују дефиниције лица са инвалидитетом и самог инвалидитета, јединствена начела и институционални модел за оцјену степена инвалидитета, оквир и јединствен приступ материјалне подршке лицима са инвалидитетом. Такође, утврђују се основна права, обим и услови под којима се остварују, основица за та права, те финансирање, сврха исплате новчаних накнада за призната права, поступак за остваривање основних права, надзор над примјеном закона и друга питања од значаја за остваривање основних права лица са инвалидитетом на подручју ФБиХ. Омбудсмени ће пратити процес усвајања наведеног Закона.

Јако је значајно истакнути да је Управни одбор Института за медицинско вјештачење здравственог стања у Федерацији БиХ усвојио нови *Правилник о јединственим критеријима и правилима поступка медицинског вјештачења здравственог стања*⁴⁰⁷ којим се уређују јединствени критерији и правила поступка медицинског вјештачења здравственог стања, које се врши на Институту за медицинско вјештачење здравственог стања, у поступцима остваривања права из области:

- пензијског и инвалидског осигурања;
- социјалне заштите, дјечије и инвалидске заштите, заштите цивилних жртава рата;
- борачко-инвалидске заштите;
- одбране.

Правилник садржи јединствену Листу инвалидитета, те је значајно истаћи да је усвајањем наведеног Правилника, престала примјена Упутства које се раније примјењивало уз Листу инвалидитета. На тај начин је уважено дугогодишње инсистирање Омбудсмена да се процјена инвалидитета врати у правне оквире и да се престане са примјеном Упутства по дискреционој оцјени Љекарске комисије. Усвајање овог Правилника је значајно смањило број жалби које се односе на рад Института за медицинско вјештачење здравственог стања у Федерацији БиХ, па су током 2022. године запримљене само четири жалбе које се односе на рад Института.

Омбудсмени су дужни указати и на негативне аспекте и тренутне недостатке када је ријеч о остваривању права особа са инвалидитетом, а у контексту постојећег законодавства:

- На нивоу Федерације БиХ и Републике Српске још увијек не постоје базе особа са инвалидитетом, које би допринијеле побољшању прикупљања података, а на шта је указала и Европска комисија;
- На нивоу Федерације БиХ још увијек није усвојен нови стратешки документ за област права особа са инвалидитетом, нити стратегија о деинституционализацији установа социјалне заштите у Федерацији БиХ, која би омогућила мултисекторску подршку дјечи и одраслима, укључујући изградњу капацитета и јачање људских ресурса јавних служби, на шта је указала и Европска комисија;

⁴⁰⁷ „Службене новине ФБиХ“ број: 63/21.

- Закони о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом у оба ентитета још увијек нису измијењени у смислу препорука Омбудсмена из Специјалног извјештаја о искуствима о примјени закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом. Закон још увијек није усвојен у Брчко дистрикту БиХ.

У наредном дијелу текста, Омбудсмени ће се осврнути на тематске области које су разматране током 2022. године, са конкретним запажањима Омбудсмена из појединачних предмета.

9.2.1. Проблеми у примјени Закона о родитељима његоватељима у Федерацији БиХ

У процес усвајања *Закона о родитељима његоватељима у Федерацији БиХ*,⁴⁰⁸ Омбудсмени су били укључени путем издавања мишљења. Закон је ступио на снагу крајем 2021. године када се јавило неколико проблема у пракси, који су резултовали и жалбама грађана упућених Институцији омбудсмена. Проблеми се могу сумирати на сљедећи начин:

- Федерално министарство рада и социјалне политике није у року од три мјесеца од ступања на снагу Закона, упутило приједлог Измјена и допуна Закона о родитељима његоватељима у Федерацији БиХ, а у смислу Закључка Дома народа Парламента Федерације БиХ, те уважавајући и примједбе изнесене у расправи у Дому народа Парламента Федерације БиХ;
- Центри за социјални рад су суочени са проблемом при обрачуна, пријави и уплати мјесечне накнаде и припадајућих доприноса за његоватеље, посебно у смислу нејасноћа на који начин пријавити родитеље као раднике центара за социјални рад;⁴⁰⁹
- У завршници родитељи његоватељи који су уредно предали захтјеве у предвиђеном року, суочени су са ћутњом администрације, као посљедицом раније наведених проблема.⁴¹⁰

Поред наведених проблема, Омбудсмени су јасно указали Федералном министарству рада и социјалне политике на низ правних нелогичности, које произлазе из члана 16. Закона о родитељима његоватељима којим је прописано да рјешење донесено у првом степену којим је признато право на основу овог закона подлијеже ревизији, коју спроводи Федерално министарство рада и социјалне политике. Међутим, истовремено није прописан рок у којем је наведено Министарство дужно окончати поступак ревизије. Овакво законско рјешење у завршници доводи грађане, односно подносиоце захтјева, родитеље најтежих категорија особа са инвалидитетом, у стање неизвјесности да ли ће и када ће право коначно бити признато, односно када ће им се почети исплаћивати накнада, што је и основна сврха овог Закона. Према одговору наведеног Министарства, у наредном периоду ће бити припремљен приједлог измјена и допуна наведеног Закона.⁴¹¹

⁴⁰⁸ Службене новине Федерације БиХ, број 75/21.

⁴⁰⁹ Ж-СА-02-99/2, П-131/22 од 28.04.2022. године, Препорука реализована, Ж-БЛ-02-213/22.

⁴¹⁰ Ж-БЛ-01-396/20, Ж-СА-02-948/22- П-301/22 од 27.10.2022. године, прати се имплементација препоруке, Ж-СА-02-408/22, П-131/22 од 28.04.2022. године, Препорука реализована.

⁴¹¹ Федерално министарство рада и социјалне политике, акт број: УП ИИ 05-31/6-1-48/22 ЕЗ од 12.12.2022. године.

9.3. Приступачност

Проблеми са којима се сусрећу особе са инвалидитетом разликују се и од врсте инвалидитета, али и од области у којој остварују одређена права. Међутим, оно што је сасвим сигурно јесте да се све особе са инвалидитетом сусрећу са проблемом приступачности - архитектонској, информационој, медијској, приступачности услуга и јавних сервиса. У контексту члана 9. Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом, државе имају обавезу предузети одговарајуће мјере осигуравања приступачности особама с инвалидитетом, између осталог и просторима, грађевинама, информацијама, комуникацијама и другим услугама, укључујући електроничке услуге и службе хитних интервенција и слично.

Јако је важно указати да је Комитет УН за права особа са инвалидитетом у Закључним разматрањима од дана 12.04.2017. године⁴¹² изразио забринутост што не постоји свеобухватна стратегија приступачности нити закони са ефективним санкцијама, који би били усклађени на свим нивоима, те што се услуге масовних електронских медија не пружају у формату који је доступан особама с инвалидитетом. Комитет је Босни и Херцеговини издао конкретне препоруке у циљу отклањања уочених недостатака.

О важности приступачности за особе са инвалидитетом, Омбудсмени су у више наврата изразили став да се особе са инвалидитетом сматрају рањивом групом која је различитим баријерама у понашању и окружењу, онемогућена да оствари пуно и ефикасно учешће у свим сферама друштвеног живота, равноправно са осталим грађанима. Ускраћивање приступа како физичком окружењу, тако и информацијама, комуникацијама и услугама, сматра се дискриминацијом. Ово је посебно важно у контексту рада јавних институција као пружаоца услуга. Од кључне је важности да јавне институције на локалном нивоу путем којих се и остварује највише права, али и друге институције које пружају услуге, отклоне архитектонске баријере, прилагоде начин пружања информација особама са инвалидитетом, пруже додатну помоћ особама са инвалидитетом и слично.

Питања приступачности су у законодавству Босне и Херцеговине најпрецизније уређена у Законима о просторном уређењу и грађењу на нивоу оба ентитета у БиХ, те у законима у области образовања, здравствене заштите, запошљавања, али ови прописи третирају питање приступачности искључиво као питање архитектонске приступачности и дијелом приступачности опреме која се уграђује у простор или зграде. Осим, дјелимично у области здравствене заштите и образовања, нема одговарајуће законске регулативе која би уредила област приступачности услуга намијењених општој популацији и услуга специфично намијењених подршци особама са инвалидитетом.

Законодавство којим се уређује област информисања, нарочито информација које се производе у електронским форматима и пласирају путем интернета или мобилних апликација, у Босни и Херцеговини није развијено.

⁴¹² Закључни коментари доступни на: http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/Prava_osoba_sa_invaliditetom/Zakljucna%20razmatranja%20i%20preporuke%20Komiteta%20za%20prava%20osoba%20sa%20invaliditetom%20za%20BiH.pdf

Илустрације ради, један од предмета по којем су Омбудсмени поступали током 2022. године односио се на непрофесионално поступање возача аутопревозника према особи са инвалидитетом, кориснику окупационог помагала, на начин да му је у више наврата, грубо рекао да он не може путовати без пратње. Подносилац жалбе је у жалби истакао да овакво понашање није ријеткост када је у питању поменути возач. Предмет је успјешно окончан након интервенције Омбудсмена Босне и Херцеговине.⁴¹³

Сличан предмет односи се на жалбу у којој подносилац жалбе - особа са инвалидитетом тврди да му је онемогућен прилаз јавној институцији и то због архитектонских баријера. У жалби се истиче да му је понуђено да затражи помоћ од других људи који би били вољни да га „изнесу“ до канцеларијских просторија, на шта није пристао, јер је у протеклом периоду на такав начин био теже повријеђен.⁴¹⁴ Поступак истраге је у току, те ће Омбудсмени дјеловати у смислу прописаних овлашћења, а водећи се Конвенцијом УН о правима особа са инвалидитетом.

Осигурање адекватног броја паркинг мјеста за особе са инвалидитетом такође је питање приступачности. Омбудсмени су препоруком издатом по жалби особе са инвалидитетом, подстакли јединицу локалне самоуправе да означи паркинг мјесто предвиђено за паркирање возила особа са инвалидитетом.⁴¹⁵

9.4. Смјернице за унапређење свакодневне комуникације с особама са инвалидитетом

Имајући у виду бројне изазове и проблеме са којима се особе са инвалидитетом суочавају када је ријеч о приступачности, Омбудсмени су током 2022. године сачинили документ под називом „Смјернице за унапређење свакодневне комуникације са особама са инвалидитетом“.⁴¹⁶ Препознајући значај адекватног и на људским правима заснованом приступу особама са инвалидитетом, Омбудсмени овим документом желе допринијети подизању свијести јавности, јавних органа и правних лица о важности поштовања интегритета, достојанства и равноправности особа са инвалидитетом.

Смјернице садрже конкретне упуте о начину приступа и комуникације са особама са инвалидитетом, прилагођено врсти инвалидитета. Омбудсмени су послали јасну поруку да особе са инвалидитетом треба посматрати као и све друге особе без инвалидитета. Особе са инвалидитетом нису „особе са посебним потребама“, јер имају исте потребе као сви остали – потребу да обезбиједе своју основну егзистенцију, потребу за комуникацијом и дружењем, за поштовањем и признањем, за образовањем, за напредовањем, као и потребу за самореализацијом. Једина разлика огледа се у томе што особе са инвалидитетом своје потребе задовољавају на другачији начин – на примјер, потребан им је другачије организован простор, више времена да би успјешно завршили одређени посао или различит

⁴¹³ Ж-МО-02-15/22.

⁴¹⁴ Ж-МО-02-147/22.

⁴¹⁵ Ж-СА-02-89/22, П-132/22 од 21.04.2022. године, Препорука је реализована.

⁴¹⁶ „Смјернице за унапређење свакодневне комуникације са особама са инвалидитетом“, доступно на : https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2022120108585014ser.pdf Документ је презентован јавности дана 01.12.2022.године поводом обиљежавања Међународног дана особа са инвалидитетом.

начин комуникације, прилагођен потребама и инвалидитету. Употреба језика, или уже речено, начин на који се ословљавају особе са инвалидитетом, у уској су вези са развојем методологија у пружању подршке особама са инвалидитетом.

9.5. Сукоб надлежности центара за социјални рад

Питање које је актуелно дуги низ година јесте питање сукоба надлежности центара за социјални рад, посебно у случајевима истовременог постојања овлашћења ентитетских центара за социјални рад. Конкретан проблем јавља се када особа са инвалидитетом, тачније лице лишено пословне способности чији је старатељ центар за социјални рад једног ентитета, промијени пребивалиште у други ентитет.

Омбудсмени су истражили наведену проблематику,⁴¹⁷ те утврдили да је Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине упознато са проблемом, те да је у неколико наврата иницирало састанак са ентитетским центрима за социјални рад, али безуспјешно. Међутим, о наводним активностима Министарства цивилних послова БиХ нису упознате све надлежне институције. У рјешавање наведеног проблема, укључена су ентитетска министарства из области социјалне заштите. Омбудсмени су у конкретном случају утврдили да још увијек није ријешено питање сукоба надлежности између ентитетских центара за социјални рад и Брчко дистрикта БиХ. Препорука Омбудсмена о неопходности рјешавања овог питања из Специјалног извјештаја “Улога Центара за социјални рад у заштити права дјетета” из 2013. године до данас није испоштована. Радње које је предузело Министарство цивилних послова БиХ нису се показале као ефикасне, јер ентитетска министарства наводе да немају никаква сазнања о предузетим радњама у које су, по тврдњама Министарства цивилних послова, била укључена и упозната.

Питање рјешавања сукоба надлежности у директној је вези са остваривањем људских права. У конкретном случају ради се о системској подршци лицу којем је одузета пословна способност, али које без обзира на то, има право на слободу кретања и учествовања у доношењу одлука за које има способност. Слобода кретања уз подршку у виду старатељства која ће пратити штићеника, представља једно од основних начела остваривања људских права. Омбудсмени су јасно указали на потребу предузимања радњи у циљу рјешавања питања сукоба надлежности центара за социјални рад који се налазе у различитим ентитетима, односно Брчко дистрикту БиХ.⁴¹⁸

9.6. Именовање Вијећа за особе са инвалидитетом

Представнички дом Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, разматрајући Специјални извјештај о ефикасности законских рјешења у области професионалне рехабилитације и запошљавања особа са инвалидитетом у Босни и Херцеговини,⁴¹⁹ усвојио је Закључак⁴²⁰ којим се налаже Савјету министара Босне и Херцеговине да у року од 30 дана

⁴¹⁷ Ж-БЛ-02-176/22.

⁴¹⁸ П-223/22, прати се реализација Препоруке.

⁴¹⁹ http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2021072208592983ser.pdf.

⁴²⁰ Закључак Представничког дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, број: 01-50-1-15-28/22 од 27.04.2022. године, усвојен на 28. сједници, одржаној дана 27.04.2022. године.

започне процедуру избора новог сазива Вијећа за особе са инвалидитетом, како је то захтијевано Препоруком.

Омбудсмени су по службеној дужности регистровали предмет, те одлучили пратити извршење поменутог Закључка Представничког дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине.⁴²¹ Омбудсмени су остварили сарадњу са Министарством за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, те прате сам процес именовања и нове иницијативе које су упућене у парламентарну процедуру.

9.7. Остваривање права на ортопедска помагала

9.7.1. Право глувих и наглувих особа на слушни апарат

Омбудсмени су у области остваривања права права глувих и наглувих особа, регистровали по службеној дужности укупно пет предмета. Рад на предметима показао је одређене недостатке при остваривању права на ортопедска помагала за глуве и наглуве особе, као и у области законског регулисања права на знаковни језик.

Присуствујући конференцијама посвећеним правима лица са инвалидитетом уочено је незадовољство тренутним стањем, што ствара обавезу надлежних институција да се континуирано ради на унапређењу права кроз модернизацију ортопедских помагала и помагала набављених по мјери лица којем су потребна.

У Републици Српској се проблем јавио у области суфинансирања набавке слушног апарата, јер приликом набавке слушног апарата, Фонд здравственог осигурања суфинансира набавку у висини од 360КМ, без обзира на цијену слушног апарата као ортопедског помагала. Како потребе „диктирају“ и врсту слушног апарата, мишљење је да се суфинансирање треба одредити у процентуалном износу од висине стварне цијене слушног апарата. Ортопедске куће препоручују врсту слушног апарата независно од воље и жеље појединаца, а цијене набавке варирају зависно од потреба/препоруке.

Други проблем идентификован је по питању набавке беби аларма у ортопедска помагала, који је неопходан у случајевима када су оба родитеља глува или наглува. Према процјени, потреба за набавком беби аларма је 2 до 3 пута годишње. Беби аларми коштају око 400 КМ. Омбудсмени су јасно указали на потребу да се наведени проблеми ријеше, како би се у завршници олакшао свакодневни живот глувим и наглувим особама. Према одговору надлежног Фонда, уврштавање беби аларма на Листу медицинских средстава у овом тренутку није могуће јер се не налази у регистру медицинских средстава Агенције за лијекове и медицинска средства БиХ, а што ће Омбудсмени посебно истражити.⁴²²

Истовремено, у Федерацији Босне и Херцеговине, према наводима особа са инвалидитетом, глуве и наглуве особе се суочавају са проблемом одржавања слушних апарата, након што остваре право на ово ортопедско помагало. Према сазнањима Омбудсмена, глуве и наглуве

⁴²¹ Ж-СА-02-508/22.

⁴²² Ж-БЛ-02-373/22 и Ж-БЛ-02-374/22, П-207/22 од 18.06.2022. године, Препорука је дјелимично реализована.

особе морају самостално куповати батерије за слушни апарат, чиме се додатно излажу трошку. Указује се да, након остваривања права на слушни апарат, трошкове одржавања истог сноси осигураници. Омбудсмени су, такође, истражили да ли је важећим подзаконским прописима, предвиђена могућност набавке беби аларма у ситуацији када су оба родитеља са оштећеним слухом/глува. Омбудсмени у конкретном предмету и даље проводе поступак истраживања, након чега ће бити донесена коначна одлука заснована на кључним принципима УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом и Препорукама Комитета УН о правима особа са инвалидитетом.⁴²³

9.7.2. Право слијепих и слабовидних особа на читач екрана

Раније је указано на важност и значај приступачности за особе са инвалидитетом. Ефикасно остваривање права на ортопедска помагала кључни је предуслов остваривања приступачности. Слијепе и слабовидне особе посебно су изложене архитектонским и информацијским баријерама, те је неопходно предузети активности на унапређењу обима, врсте и квалитета ортопедских помагала. Такав случај је и са тзв. читачима екрана. Корисници читача екрана могу бити потпуно слијепе особе или особе с одређеним остатком вида. Читач екрана, заправо, анализира садржај веб странице те га претвара у облик доступан и разумљив слијепим особама. Слијепе и слабовидне особе су истакле пресудан значај читача екрана за њихово свакодневно функционисање, комуницирање и коришћење интернета и других уређаја.

Омбудсмени су анализирали предметну област и утврдили да је једино Завод здравственог осигурања Кантона Сарајево, Прописом о обиму, условима и начину остваривања права осигураних лица Кантона Сарајево на медицинска средства, предвидио читач екрана и то у групи *тифлотехничка медицинска средства*⁴²⁴ (*Говорни софтвер за слијепи лица - читач екрана са говорном јединицом*). У том контексту, је указано кантоналним заводима здравственог осигурања да прошире обим права и на читач екрана као ортопедско помагало.⁴²⁵ Омбудсмени су, разматрајући овај предмет, наишли на велико разумијевање овог питања и спремност кантоналних завода да унаприједи ову област.

Разматрајући тренутно стање у Републици Српској, Омбудсмени су, након обављеног састанка са представницима Савеза слијепих Републике Српске, добили сазнања да у смислу остваривања права на рачунар са говорним софтвером, електронску биљежницу односно Брајев дисплеј, постоји проблем у вези добне границе остваривања овог права. Правилником о праву на медицинска средства,⁴²⁶ прописано је да слијепо осигурано лице од 10. до навршене 35. године живота има право на рачунар са говорним софтвером. Изузетно, слијепом лицу од навршене 35. године живота може бити одобрен рачунар са говорним софтвером, уколико коришћењем наведеног медицинског средства обезбјеђује

⁴²³ Ж-СА-02-593/22.

⁴²⁴ посебно израђени или прилагођени апарати, уређаји и направе којима се користе слијепе и слабовидне особе, а које им олакшавају обављање разних активности у свакодневном животу и бројним ситуацијама за чије је извођење иначе потребан вид.

⁴²⁵ Ж-СА-02-503/22, П-301/22 од 28.10.2022. године, прати се имплементација препоруке.

⁴²⁶ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 114/12, 15/14, 94/14, 100/14, 61/16, 7/17, 53/18, 112/18, 121/18, 21/19, 46/19, 87/19, 107/19, 10/20, 89/21, 104/21, 14/22, 29/22 и 60/22.

егзистенцију, уз препоруку Савеза слијепих Републике Српске. Омбудсмени су Препоруком⁴²⁷ подржали Приједлог измјена и допуна Правилника о праву на медицинска средства које је Савез⁴²⁸ којима се захтијева да слијепо осигурано лице од 10. до навршене 65. године живота има право на рачунар са говорним софтвером или на електронску биљежницу, односно Брајев дисплеј. Приједлогом измјена тражено је да изузетно, слијепом осигураном лицу од навршене 65. године живота може бити одобрен рачунар са говорним софтвером, уколико коришћењем наведеног медицинског средства обезбјеђује егзистенцију, уз потврду Савеза слијепих Републике Српске.⁴²⁹ Препорука није реализована.

9.8. Дјеца са инвалидитетом

Омбудсмени су на основу сазнања из медија, дошли до информације да у појединим кантонима дјеца не остварују право на инвалидска колица све до навршене седме године живота, те из медијских натписа произлази да је начин остваривања наведеног права различито прописан у кантонима, а што су потврдиле и мајке које су покушале остварити право на инвалидска колица, али нису успјеле због наведене добне границе. На трагу наведене информације, Омбудсмени су истражили наведену проблематику, те утврдили да у Тузланском кантону, Посавском кантону, Средњобосанском кантону, Херцеговачко-неретванском кантону, Западнохерцеговачком кантону и Зеничко-добојском кантону није постављена добна граница за остваривање права на инвалидска колица, односно ово право остварују дјеца од 0 до 18 година старости. У Кантону Сарајево и Кантону 10 добна граница дјетета за остваривање права на инвалидска колица износи 3 године, док у Босанско-подрињском кантону и Унско-санском кантону право на инвалидска колица остварују дјеца тек од навршених 7 година. Омбудсмени су препоруком указали на потребу усвајања измјена и допуна подзаконских аката, у дијелу којим је прописана добна граница за остваривање права на инвалидска колица и усклађивања подзаконских аката са одредбама Конвенције УН о правима дјетета.⁴³⁰ Препорука је у потпуности реализована.

9.9. Закон о употреби знаковног језика у Федерацији БиХ

Закон о употреби знаковног језика усвојен је на нивоу Босне и Херцеговине,⁴³¹ у Републици Српској усвојен је Закон о употреби знаковног језика у Републици Српској.⁴³² Поједини кантони су се определијелили за усвајање посебног прописа који уређује предметно питање. Сврха наведених закона јесте да омогући глувим лицима употребу знаковног језика и право глувих лица на информисање њима прилагођеним техникама, као и обим и начин остваривања права на тумача знаковног језика ради њиховог равноправног укључивања у животну и радну околину, као и у све облике друштвеног живота с једнаким правима и условима, те с једнаким могућностима какве имају лица без оштећења слуха.

⁴²⁷ П-207/22 од 18.06.2022. године, Препорука није реализована.

⁴²⁸ Приједлог измјена и допуна Правилника о праву на медицинска средства које је Савез поднио 12.5.2022. године.

⁴²⁹ Ж-БЛ-02-337/22, П-207/22 од 18.06.2022. године, Препорука није реализована.

⁴³⁰ Ж-СА-02-745/19, П-25/22 од 17.01.2022. године, Препорука је реализована.

⁴³¹ „Службени гласник БиХ број: 75/09.

⁴³² „Службени гласник РС“ број: 62/18.

У Федерацији Босне и Херцеговине још увијек није усвојен Закон о употреби знаковног језика. Према сазнањима Омбудсмена, Влада Федерације БиХ усвојила је иницијативу Удружења глувих и наглувих особа ФБиХ за доношење закона о знаковном језику на нивоу Федерације БиХ.⁴³³ Иницијатива је упућена путем Федералног министарства рада и социјалне политике, те је именована и интерресорна комисија која је имала задатак да у року од шест мјесеци сачини текст Преднацрта овог закона. С обзиром да је рок за поступање интерресорне радне групе протекао, а да притом није утврђен Преднацрт закона, Омбудсмени су препоруком указали Влади Федерације да је потребно, уважавајући Препоруке УН Комитета за права особа са инвалидитетом, одмах предузети активности у циљу израде наведеног Закона.⁴³⁴

У овом контексту је јако значајно и омогућити адекватну едукацију, усавршавање и сертификацију тумача знаковног језика, на начин да та област буде системски уређена са јасно подијељењим овлашћењима између надлежних органа, које питање Омбудсмени посебно истражују у оквиру предмета регистрованог по службеној дужности.⁴³⁵

9.10. Неједнак положај особа са инвалидитетом с обзиром на околности и вријеме настанка инвалидитета

Омбудсмени континуирано указују на неједнак третман ратних војних инвалида и особа са инвалидитетом које су инвалидитет стекле на други начин. Извјештај Европске комисије о напретку Босне и Херцеговине за 2022. годину јасно указује да *„држава треба да пређе са приступа заснованог на статусу (приоритет имају ратни ветерани и цивилне жртве рата) на приступ заснован на потребама, са јединственом дефиницијом инвалидитета и усклађеним критеријумима за инвалидитет, правима и стандардима социјалне заштите широм земље“*.

Током 2022. године разматрано је више жалби које се односе на наведену проблематику.⁴³⁶ Жалбе које су Омбудсмени разматрали указују на неједнак третман у погледу:

1. неусклађеног раста инвалиднина сходно трошковима живота;
2. изузимања из права на инвалиднину једног броја чланова;
3. различитог односа према истим категоријама особа са инвалидитетом, те навода да основ настанка инвалидитета јесте елемент сегрегације међу особама са инвалидитетом.

Омбудсмени су указали Влади Федерације⁴³⁷ да је неопходно системски приступити рјешавању питања остваривања права особа са инвалидитетом и ревизију законодавства на начин да се свим особама са инвалидитетом („ратне и нератне“ особе са инвалидитетом), омогући једнак почетни положај, у смислу основа за остваривања права, као и да се безусловно приступи реализацији Препорука УН Комитета за права особа са инвалидитетом. Нужно је наставити активности у циљу реализације упућених Приједлога

⁴³³ На сједници одржаној дана 06.02.2020. године.

⁴³⁴ Ж-СА-02-594/22, П-303/22 од 26.10.2022. године, прати се реализација Препоруке.

⁴³⁵ Ж-СА-02-595/22.

⁴³⁶ Ж-СА-02-1073/22, Ж-СА-06-275/22, Ж-БЛ-02-561/22.

⁴³⁷ П-208/22 од 07.07.2022. године; Препорука је дјелимично реализована.

и Закључака које за циљ имају повећање висине основице, која је темељ за обрачун накнада за особе са инвалидитетом.

Важно је подсјетити да је у контексту овог питања, а на шта указује и Федерално министарство рада и социјалне политике, Уставни суд Босне и Херцеговине донио Одлуку о допуствости и меритуму⁴³⁸ којом је утврђено да не постоји дискриминација особа које су инвалидитет стекле на неки други начин у односу на ратне војне инвалиде. Такође, на истом трагу је и Пресуда Европског суда за људска права у Стразбуру у предмету Поповић и др. против Србије.⁴³⁹

Међутим, Омбудсмени су става да се конкретно питање треба сагледати у контексту тренутног стања у Федерацији БиХ. Пресуда Европског суда се односи на мањи износ и мањи обим/врсте накнада које су додијељене „нератним“ инвалидима. Омбудсмени су подсјетили надлежно Министарство да, осим што постоји несразмјер у врсти и обиму права, што Суд образлаже моралним дугом, у Федерацији Босне и Херцеговине постоје два различита прописа, система и приступа процјене инвалидитета за ове двије категорије.

Омбудсмени су мишљења да се на законитим основама темељи став да већи износи или више врста накнада за ратне војне инвалиде представљају морални дуг, односно вид ратних репарација и одштета за заслуге стечене у вријеме ратних дејстава. Јасно је да ратни војни инвалиди требају имати одређене додатке, што зависи од слободне процјене надлежних власти, али систем процјене инвалидитета мора бити унификован на начин да се свим особама са инвалидитетом омогући “једнака почетна позиција”.

Уставни суд Републике Српске је донио Одлуку⁴⁴⁰ којом је утврђено да одредбе Закона о социјалној заштити, које прописују право на личну инвалиднину лицима код којих је општећење/обољење настало у развојном периоду, односно до навршених 18 година, као и право на личну инвалиднину лицима са процентом инвалидитета од 70% 100%, не доводе до повреде права на једнакост лица са инвалидитетом.

У Републици Српској идентификовани су проблеми у односу на животну доб за остваривање права на личну инвалиднину, те су Омбудсмени раније указали Министарству здравља и социјалне заштите Републике Српске на потребу предузимања мјера у циљу омогућавања права на личну инвалиднину за лица са инвалидитетом под једнаким условима, независно од времена настанка инвалидности. Омбудсмени сматрају нужним ускладити услове за признавање права на личну инвалиднину са потребама лица са инвалидитетом, а не према времену настанка инвалидитета. На овај начин избјегло би се различито поступање и осигурала правна једнакост особа са инвалидитетом, али је проблем актуелан и у 2022. години.⁴⁴¹

⁴³⁸ Одлука о допуствости и меритуму број: У-11/22 од 14.07.2022. године.

⁴³⁹ Представка бр. 26944/13 и 3 друге од дана 30.јуни 2020. године.

⁴⁴⁰ Одлука број У-43/20 од 29.04.2021. године.

⁴⁴¹ Ж-БЛ-02-561/22.

9.11. Сексуално и родно засновано насиље према особама са инвалидитетом

Особе са инвалидитетом представљају посебно ризичну категорију за нежељена понашања, попут различитих облика дискриминације, али и сексуалног и родно заснованог насиља. За остваривање заштите особа са инвалидитетом, посебно је значајно постојање адекватних процедура пријаве насиља у институцијама у којима су смјештене особе са инвалидитетом (ефикасних и усмјерених на жртву). Важно је истаћи и да је координација институција најбитнији сегмент превенције, откривања случаја, помоћи жртви и санкционисања учиниоца.

Неспорно је да подршка особама са инвалидитетом мора бити специјализована и прилагођена жртви. Постојање јасних процедура у институцијама у којима су смјештене особе са инвалидитетом, кључни је механизам превенције и заштите од насиља. Подједнако је важно адекватно информисање корисника и јасно прописане и транспарентне процедуре.

Омбудсмени су током 2022. године истраживали да ли институције у којима су смјештене особе са инвалидитетом у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској, имају усвојене писане процедуре за превенцију, пријаву и пружање заштите у случају пријаве сексуалног и родно заснованог насиља према особама са инвалидитетом. Одговори које су Омбудсмени до сада запримили, показују да већем броју институција постоје писане процедуре. Међутим, Омбудсмени ће своја запажања сумирати у коначној одлуци у конкретном предмету.⁴⁴²

Када особе са инвалидитетом саме пријаве насиље, или када полицијски и тужилачки органи по службеној дужности поступају, од кључне важности је едукација службених особа, судија и тужилаца, који морају бити сензибилни за специфичне случајеве, какви су и ови.

Омбудсмени су током 2022. године истражили и да ли центри за едукацију судија и тужилаца, имају предвиђене посебне обуке на ову тему. Из аката центара, видљиво је да исти у оквиру обука које проводе, предузимају одређене мјере и дотичу се питања сексуалног и родно заснованог насиља према особама са инвалидитетом, али да не постоје засебне обуке на ову тему. Омбудсмени су препоруком указали да су особе са инвалидитетом ризична група у смислу испољавања било којег вида насиља, па и сексуалног и родно заснованог, те да је важно особама са инвалидитетом осигурати ефикасан приступ суду и правично суђење, посебно у смислу ефикасности вођења поступака и права на суђење у разумном року. Омбудсмени БиХ су става да је битно осигурати одговарајућу обуку свих који раде у правосуђу, нарочито судија и тужилаца као носилаца правосудне функције.⁴⁴³

⁴⁴² Ж-СА-02-902/22.

⁴⁴³ Ж-ЛИ-02-155/22, Ж-ЛИ-02-156/22, П-315/22, прати се реализација Препоруке.

Х ДИСКРИМИНАЦИЈА И ЗАШТИТА ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ И ВЈЕРСКИХ МАЊИНА

10.1. Увод у тематику

Закон о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини⁴⁴⁴ повјерава Институцији омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине статус “централне институције надлежне за заштиту од дискриминације” и у ту сврху предвиђа оснивање и рад посебног одјељења са искључивим задатком разматрања предмета дискриминације коју је починила било која правна или физичка особа у било којој области живота. Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине прописује да се унутрашња структура Институције омбудсмена усклади с обавезама дефинисаним у члану 7. поменутог Закона. Жалбама које се односе на дискриминацију бави се Одјељење за елиминацију свих облика дискриминације који је успостављен интерним правилником као било које друго одјељење. У земљама региона, успостављене су засебне институције које се баве питањем забране дискриминације. Евидентан проблем у раду Одјељења за елиминацију дискриминације представља недостатак особља, прије свега дипломираних правника који поред својих редовних активности унутар Одјељења, обављају и све додатне послове утврђене бројним мандатима Институције омбудсмена.

Омбудсмени указују да је код усвајања Закона утврђена и обавеза да се Институцији обезбиједи и додатна средства за функционисање Одјељења, што се од 2009. године није десило, иако је у 2016. години измјенама и допунама Закона, дошло до проширења мандата. Ова чињеница има значајан утицај на функционисање Одјељења посебно у сфери предузимања превентивних активности и процесуирања предмета пред судовима.

У 2022. години, Омбудсмени су примјењивали Закон о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини у складу са унапријеђеним законским оквиром за заштиту од дискриминације, који подразумијева проширен обим надлежности Институције омбудсмена и Одјељења за елиминацију свих облика дискриминације. Ово се нарочито огледа у проширивању листе основа по којима је забрањена дискриминација,⁴⁴⁵ прописивању тежих облика дискриминације,⁴⁴⁶ побољшању процедуралних аспеката Закона⁴⁴⁷ и дефинисању правне снаге препорука Омбудсмена у доказном поступку пред судовима.⁴⁴⁸ Такође, предвиђена је знатно већа улога Омбудсмена у активностима промоције антидискриминацијске заштите,

⁴⁴⁴ Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, Службени гласник Босне и Херцеговине, бр. 59/09 и 66/16.

⁴⁴⁵ Кроз ове измјене закона сексуална оријентација и родни идентитет су термилошки исправно именоване као основе на којима је забрањена дискриминација. Поред тога, као забрањени основ дискриминације наведене су и полне карактеристике, старосна доб и инвалидитет.

⁴⁴⁶ Вишеструка дискриминација (члан 4, став 4), поновљена дискриминација (члан 4, став 5) и продужена дискриминација (члан 4, став 6).

⁴⁴⁷ У погледу одредаба о хитности поступка (члан 11), посебним тужбама (члан 12), надлежности судова и роковима (члан 13), прописивањем мјера осигурања (члан 14), прерасподјеле терета доказивања (члан 15), учествовања трећих особа (члан 16), могућност подношења колективних тужби (члан 17).

⁴⁴⁸ Члан 15, став 9.

која се огледа у информисању јавности, подизању свијести, провођењу кампања и другим облицима спречавању дискриминације.⁴⁴⁹

Иако укупан број жалби прати трендове из претходних година,⁴⁵⁰ примјетно је да су жалбе из области дискриминације све основаније, јер су грађани и грађанке постали свјеснији својих права и лакше се одлучују обратити Институцији омбудсмена за људска права, посебно од усвајања измјена Закона о забрани дискриминације из 2016. године, када је препорукама Омбудсмена дата снага доказног средства у судском поступку. Институција омбудсмена је такође повећала видљивост свог рада кроз објављивање сажетака препорука и организације промотивних активности у борби против свих облика дискриминације, што охрабрује грађане да отвореније иступе у заштити својих права.

Примјетан је тренд пораста обраћања стручне јавности Институцији омбудсмена гдје можемо убројити адвокате, невладине организације, удружења или истраживачке центре, ради заузимања мериторног става у случају повреде права на равноправан третман који им може послужити и ради остваривања конкретне сатисфакције. Ова чињеница представља изазов за даље поступање Институције као тијела за једнакост што тражи ургентно развијање капацитета.

Закон о забрани дискриминације прописује да је терет доказивања на субјекту који је у жалби означен као кршилац права. Поднесене жалбе често не садрже чињенице којима се поткрепљују наводи из жалбе, чиме се не испуњава основни законски услов, да жртва дискриминације треба дискриминацију учинити вјероватном. Истовремено, на страни одговорних органа није развијена спознаја снаге ове законске одредбе што умањује њену примјену у пракси, тако да Институција омбудсмена у комуникацији често добија парцијалне и уопштене одговоре, чиме се успорава поступак по жалби.

Ово указује на потребу подизања свијести код свих субјеката, о чињеници да терет доказивања није на оштећеној него на одговорној страни, што је посебно значајно у случајевима дискриминације у области рада. Потребно је да трипартитни партнери: владе, синдикати и послодавци, посвете пажњу овом питању и предузму додатне мјере у циљу практичне заштите радних права.

10.2. Оцјена стања по жалбама

Поступак по појединачним жалбама грађана представља најзначајнији вид заштите људских права. У Институцији омбудсмена у 2022. години, регистровано је укупно 208 предмета дискриминације. Омбудсмени истичу да су одређени предмети ријешени позитивно и прије издавања препоруке, посредовањем, подстицањем пријатељског рјешења или споразумно, а понекад и одговорно јавно тијело само коригује своје поступање након

⁴⁴⁹ Члан 7, став 2, тачка (л).

⁴⁵⁰ У години извјештавања регистровано је 208 предмета из области дискриминације, а у претходним годинама, како слиједи: 2021. (173); 2020. (288); 2019. (206); 2018. (196); 2017. (174); 2016. (152); 2015. (159); 2014. (230); 2013. (198); 2012. (257); 2011. (191); 2010. (135); 2009. (156).

првог обраћања Омбудсмена, што ће у сљедећим поглављима бити илустровано конкретним примјерима.

Највећи број жалби у извјештајном периоду односи се на мобинг, као посебан облик дискриминације на радном мјесту – 43, затим слиједе жалбе на дискриминацију на основу етничке припадности 10, на основу друштвеног положаја и пола пет (5), на основу националног или социјалног поријекла седам (7), на основу политичког или другог увјерења два (2), на основу везе са националном мањином један, на основу чланства у синдикату или другом удружењу два (2) и остало 100, у које се убрајају предмети који се у моменту регистрације на основу жалбених навода нису могли категоризовати.

У периоду извјештавања, Омбудсмени су издали 75 препорука, најчешће у случајевима мобинга, дискриминације на основу етничке припадности, родне равноправности, као и по осталим основама највише у области запошљавања и образовања. Ово представља значајно повећање у поређењу са 2021. годином, када је издато укупно 26 препорука у овој области.

Препорукама је конкретно захтијевано усклађивање интерних аката са чланом 24. Закона о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини, предузимање мјера на превенцији дискриминације генерално, предузимање корака ка покушају проналаска споразумног рјешења спора и успостављање других механизма за пријављивање и заштиту од дискриминације унутар саме организације. Омбудсмени подсјећају да је чланом 24. прописано да су сви јавни органи те остала правна лица дужни да својим општим правним актима, или посебним правним актима, регулишу принципе једнаког поступања, те да осигурају ефикасне интерне процедуре заштите од дискриминације. Истим чланом остављен је рок од годину дана да се сви закони и општи прописи усагласе са одредбама овог Закона, од дана његовог ступања на снагу, што није у потпуности и систематски provedено.

У контексту остваривања права угрожених категорија грађана, препоруке су најчешће биле усмјерене на примјену начела „заштите права странака“ у управном поступку, примјену начела помоћи неугој странци и благовремено окончање поступка.

У случајевима говора мржње, препорукама је захтијеван престанак објављивања увредљивих садржаја и њихово уклањање са интернет портала, као и предузимање неопходних мјера да се приликом обављања новинарског посла у потпуности поштује Закон о забрани дискриминације.

Непоштовање препорука Омбудсмена које се тичу повреда Закона о забрани дискриминације повлачи прекршајну одговорност физичких и правних особа, као и њихово новчано кажњавање до 10.000 КМ, изрицање мјере сигурности забране обављања дјелатности, као и друге санкције предвиђене чл. 19 и 20 поменутог закона.

Имплементација наведене законске одредбе подразумијева јачање људских ресурса Одјељења, али и спремности судова да примјењују наведене законске одредбе и прихвате мандат Институције омбудсмена као централне институције за заштиту од дискриминације.

У том смислу, потребно је да центри за едукацију судија и тужилаца у плановима обуке уврсте ову тему.

Ипак, основна функција Омбудсмена је да спречавају кршење људских права и не буду репресивни орган због чега покретање судског поступка треба бити крајња мјера, а већи напори требају бити уложени у циљу имплементације препорука, с обзиром на то да је такво рјешење у интересу свих страна у поступку.

У случајевима да Институција омбудсмена није могла са довољном дозом извјесности или на основу представљених чињеница утврдити дискриминацију или конкретну одговорност за њене штетне посљедице, странке су упућиване на могућност судске заштите са детаљним образложењем законом дефинисаних поступака, уз напомену да Институција омбудсмена за људска права и у таквим случајевима може понудити мониторинг судског поступка у складу са расположивим капацитетима. Омбудсмени подсјећају на веома квалитетно и јединствено законско рјешење у Закону о забрани дискриминације према којем уколико је издата препорука у предмету спора пред судом, суд је дужан узети препоруку у разматрање. Пракса је показала неуједначеност судског поступања у примјени ове одредбе што представља индикатор потребе едукације судија о овом питању.

У случајевима да означени одговорни орган ни након ургенције не спроведе препоруке Омбудсмена за људска права, странка се поучава да препоруку, ургенцију, као и све друге акте произашле из поступка, може користити као званичан и мериторан став Институције омбудсмена за људска права и у другим поступцима вођеним истим поводом.

10.3. Кључна запажања и трендови у години извјештавања

Напредак у провођењу Закона о забрани дискриминације несумњиво је пракса да се препоруке Омбудсмена за људска права користе као доказно средство у судском поступку за заштиту од дискриминације, јер је то и била интенција законодавца према измјенама из 2016. године. Највиши стандарди добре управе, међутим, налажу да се у таквим случајевима утврди појединачна одговорност и упуте регресни захтјеви према директно одговорним лицима према правоснажним судским пресудама, умјесто пребацивања терета накнаде на правно лице, најчешће у јавном сектору, што у завршници плаћају грађани. У пракси то значи да када се утврди постојање дискриминације, потребно је утврдити одговорност директног извршитеља односно извршити индивидуализацију одговорности, а не учинити одговорном цијелу институцију.

Један од предстојећих изазова у раду Омбудсмена за људска права БиХ, али и сваке друге државне институције за заштиту људских права или органа за једнакост јесте употреба вјештачке интелигенције у процесу одлучивања о правима грађана. Дигитализација, употреба алгоритама и аутоматизација процеса одлучивања неспорно доводи до повећања економичности и ефикасности јавне управе, али утиче и на остваривање или заштиту основних права, од препознавања лица од стране полиције или граничне службе, одобравања подстицаја, обрачуна пензија, процеса одређивања вриједности некретнина, пореских обавеза, остваривања здравствене заштите и других социјалних права, израде

докумената од којих зависи слобода кретања до остваривања права у комерцијалној сфери, оглашавања на друштвеним мрежама, коришћења личних података од стране интернет компанија и улоге интернет провајдера у филтрирању штетних видова комуникације у виртуелном простору.

Институција омбудсмена за људска права се суочава са жалбама које указују на повреде претходно наведених права, а које указују да је потребно под хитно предузети мјере у циљу прилагођавања правног оквира, људских и стручних ресурса као и методологије рада у циљу заштите равноправности и осигурања једнаког положаја нарочито угрожених група, у контексту употребе вјештачке интелигенције. Уколико се не схвати озбиљност потребе предузимања ургентних мјера, постоји бојазан да ће Омбудсмени и даље наставити регистровати ове повреде без могућности осигурања ефикасне заштите права грађана.

Из жалби Институцији омбудсмена произлази да је још увијек актуелно питање остваривања права повратника у погледу обнове имовине, образовања, запошљавања, здравствене и социјалне заштите, случајева говора мржње и неефикасности јавне управе, што све утиче на одрживост повратка. Упућеним препорукама Омбудсмени су недвосмислено захтијевали да се приоритетно осигурају средства за окончање процеса обнова имовине и инфраструктуре у повратничким насељима,⁴⁵¹ те указали да недостатак могућности и системских рјешења за запошљавање повратника представља дискриминацију на основу етничког поријекла. Конкретније, у повратничким срединама гдје је уведена национална група предмета, пожељно је да те предмете управо предају наставници повратници, док приликом запошљавања јавни орган има обавезу да води рачуна о равномјерној заступљености конститутивних народа и осталих приликом конкурисања на јавне позиције.

Жалбе Институцији се изјављују и због директне или, још чешће, прикривене и самим тим тешко доказиве политичке дискриминације. Проблематична је пракса смјењивања носилаца појединих функција, прије истека мандата на који су изабрани, која се најчешће поклапа са изборним циклусима, али без налажења суштинских разлога за ускраћивање повјерења. У таквим околностима постоји вјероватноћа да се законски основ за смјену користи ради остварења појединих кадровских рјешења, а не у циљу побољшања рада установе или управљања јавним ресурсима.⁴⁵² Другим ријечима, у таквим предметима симптоматично је одсуство било каквог легитимног разлога за смјену, кадровске промјене или деградацију са радног мјеста, а прихватљив разлог може бити само онај који потиче из жеље за бољом

⁴⁵¹ Ж-БЛ-06-357/21, П-90/22.

⁴⁵² Ж-БЛ-05-421/22. Суштину жалбе представља навод да су смијењени чланови Управног одбора обављали функције само девет дана у току године, за коју није усвојен финансијски извјештај. Омбудсмени уважавају навод да је неусвајање извјештаја предвиђено као основ за смјену чланова Управног одбора, али наглашавају да принцип добре јавне управе подразумијева поштовање принципа правне сигурности и савјесног управљања јавним средствима, укључујући и однос према носиоцима појединачних функција. У конкретном случају, учињени су вјероватним наводи да је смјена чланова Управног одбора извршена без њихове стварне кривице или одговорности за управљање установом, обзиром на крајњу несразмјеру између временског периода током којег су подносиоци жалбе обављали дужност чланова Управног одбора и временског периода за који се усвајају поменути извјештаји и за које су подносиоци жалбе учињени одговорним. Упућена је препорука (П-291/22) којом је указано да пракса усвајања одлука извршне власти о смјенама службеника прије истека мандата производи правну несигурност, потенцијално доводи до скуних и дуготрајних поступака који нису у интересу ниједне стране и уопште отежава несметано функционисање јавних органа, као сервиса грађана.

организацијом процеса рада или побољшањем ефикасности јавне управе. Указујући надлежним јавним предузећима/установима да је неопходно радити на деполитизацији процеса запошљавања, Омбудсмени не прихватају образложења одговорних страна да је све урађено по закону или да је дошло до промјене подзаконских аката (нпр. правилника о систематизацији) јер честе смјене руководилаца могу само упућивати на закључак да су оваквим измјенама и смјенама пресудан допринос дали недозвољени мотиви, невезани за побољшање процеса рада или жељу да се грађанима пружи што боља јавна услуга.⁴⁵³ Омбудсмени имају дужност указати не само на конкретну повреду права, него и на системске пропусте, појаве или праксу, који потенцијално могу поново проузроковати сличну или исту повреду основних уставних принципа или повреду принципа одговорне јавне управе. И са аспекта перцепције грађана, описане ситуације указују на постојање политичке корупције и подривају повјерење грађана у власт што не иде у прилог ниједној од страна, посебно када воде скупим и дуготрајним судским поступцима који оптерећују функционисање јавних органа, али и јавни буџет у случају успјеха у спору. Ово у завршници има најизражајнији негативни утицај на грађане и остваривање њихових права.

Барем двије жалбе у извјештајном периоду су се односиле на чињеницу да ванбрачна заједница не ужива *de facto* исти степен заштите као брачна заједница у погледу остваривања појединих имовинских права, као што су право на издржавање или насљеђивање заједничке имовине. У поступку истраге утврђено је да поједини закони, посебно они којима се детаљније регулише поступак остваривања појединих накнада, као што је право на пензију, право на издржавање брачног друга, право на насљеђивање, нису усклађени са породичним законом који прописује потпуну једнакост између брачне и ванбрачне заједнице. У таквим околностима, Омбудсмени су заузели став да подносиоци или подносиоци жалбе не смију сносити штетне посљедице због неусклађености закона у погледу остваривања било којег права, и захтијевали директну примјену породичног закона и начела забране родне дискриминације.

Једно од важних питања које се намеће са аспекта интерсекционалности је питање дискриминације и владавине права. Овакве жалбе се односе на фаворизовање адвоката или пружалаца других стручних услуга од стране органа јавне управе, на дупле функције или кршења принципа забране сукоба интереса у јавном сектору, запошљавање наставника у области високог образовања из сусједних земаља на штету домаћег кадра, интерне премјештаје унутар већих управних организација који се не могу оправдати искључиво потребама службе, на обавезу уплате доприноса укључујући и јавна предузећа у стечају, уплате трошкова за одвојен живот, дежурства или приправност тужилаца, као и усвајање докумената у области просторног уређења од стране јединица локалне самоуправе када поступак излагања нацрта плана, консултација и јавне дискусије има претежно протоколаран карактер, са циљем испуњења законом прописане форме, али није истовремено понудио суштинске одговоре јединице локалне самоуправе на захтјеве грађана.

Омбудсмени захтијевају од јавних органа свих нивоа власти да чак и у одсуству прецизних законских рјешења, утврде и примјене у раду објективне, транспарентне и правичне

⁴⁵³ Ж-БЛ-05-05-501/22, Ж-БЛ-05-517/22 и Ж-БЛ-05-518/22.

критеријуме у складу са највишим принципима добре јавне управе и савјесног трошења буџетских средстава.

Иако се релевантност овог питања у непосредној будућности тешко може предвидјети, јавни органи, укључујући и законодавне, дужни су се придржавати међународних стандарда код увођења КОВИД мјера. Ти стандарди подразумијевају да ограничавања основних права грађана морају бити заснована на закону, односно одлукама законодавних тијела, (осим привремених мјера у случају хитности), да морају бити пропорционална циљу који се жели постићи, да јавни органи имају обавезу изабрати најмање рестриктивне мјере којима се постиже задати циљ, као и да било каква ограничавања морају бити предмет повремених и редовних преиспитивања. Приликом разматрања појединачних жалби, Институција омбудсмена за људска права наглашава да нема нити надлежност нити компетентност да процјењује адекватност епидемиолошких мјера са аспекта заштите здравља људи, јер би у том случају, једнако као и било које друго лице које интервенише ради укидања здравствених мјера, требала бити спремна преузети и одговорност за евентуално настале нежељене посљедице, које могу имати одраза на основно људско право на живот, тјелесни интегритет или здравље.

Жалбе по којима су Омбудсмени поступали указивале су и на неадекватно обавјештавање студената о њиховим правима и обавезама, посебно код продужавања рокова за завршетак одређеног нивоа студија, на права студената универзитета који су у поступку акредитације, дакле без коначне оцјене или са условном оцјеном о испуњености прописаних стандарда, као и стипендирање ученика и студената школских установа у приватном власништву, под условима једнакости.⁴⁵⁴ Ово питање отвара и проблеме везане за избор наставника у звања, али и запошљавање након окончаног студија с обзиром да прописи којим се утврђује класификација занимања нису у потпуности усклађени са новим системом високошколског образовања.⁴⁵⁵

10.4. Како доказати дискриминацију?

У провођењу Закона о забрани дискриминације значајну улогу има и формирање праксе у области заштите од дискриминације а посебно мобинга, нарочито због чињенице да

⁴⁵⁴ Ж-СА-04-1182/22, жалба на услове конкурса за стипендију министарства, којим се искључују ученици приватних средњих школа.

⁴⁵⁵ У БиХ постоје три статистичке институције, Агенција за статистику БиХ, Републички завод за статистику Републике Српске и Федерални завод за статистику ФБиХ. Класификација занимања је обавезан статистички стандард који су дужни примјењивати сви органи власти, привредна друштва, установе и друге правне особе које евидентирају, прикупљају, обрађују, анализирају, преносе и исказују статистичко-аналитичке податке битне за праћење стања и кретања на социјално-економском подручју.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине је донијела Одлуку о увођењу и примјени класификације занимања Босне и Херцеговине, која је заједно са Структуром КЗБиХ-08, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ бр. 100/10.

Класификација занимања (КЗБиХ-08) се користи и на нивоу Републике Српске, на основу члана 6. Закона о статистици Републике Српске („Сл.гласник Републике Српске“, број 85/03) Републички завод за статистику објавио је Класификацију занимања (КЗБиХ-08).

Одлуку о класификацији занимања у Федерацији БиХ прописује Влада Федерације на приједлог Федералног завода за статистику. Влада је у септембру 2022.године допунила Одлуку о класификацији занимања у Федерацији БиХ, односно Шифарски попис занимања који чини саставни дио Одлуке у којем је дефинисано и описано 45 нових занимања.

правоснажне судске одлуке садрже подробније образложење различитих института из Закона о забрани дискриминације, али се те одлуке не публикују. Ово се конкретно односи на питање стварне надлежности суда, рачунање рокова код континуиране дискриминације, примјену правила о пребацивању терета доказивања, утврђивање висине нематеријалне штете, доказну снагу налаза вјештака (неуропсихијатра) о утицају мобинга на здравље, као и на улогу Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у судском поступку за заштиту од дискриминације. Постоји потреба предузимања активности како би судска пракса везана за случајеве дискриминације била доступнија јавности.

Референтна судска пракса показује да је у поступку доказивања мобинга потребно узети у обзир посебне околности случаја код утврђивања елемента понављања (или трајања) радњи које имају понижавајући ефекат на жртву. Тај стандард у доста случајева износи оквирно три до шест мјесеци.

Код утврђивања ефекта или посљедица код жртава дискриминације потребно је успоставити и руководити се стандардом, који се може дефинисати као ефекат који исте или сличне радње остављају на просјечну особу. Једнако тако, неопходно је утврдити који елементи у понашању на радном мјесту могу ослабити наводе да је појединац жртва мобинга, или чак учинити валидним наводе о обрнутој дискриминацији, када колектив или правно лице тврди да трпи мобинг од стране радника.

Унапређењем законског оквира на различитим нивоима власти, у пракси се појавило питање да ли сексуално узнемиравање треба пријавити као кривично дјело, као облик дискриминације или као повреду закона о забрани узнемиравања која се у првој фази пријављује послодавцу. Према искуствима Омбудсмена за људска права, један поступак не искључује други а у оваквим предметима као примјер добре праксе се показало именовање савјетника за превенцију (или питања) сексуалног узнемиравања унутар правног лица („унутар куће“). Код доказивања мобинга и дискриминације треба узети у обзир, између осталог, какве резултате и оцјене рада је жртва имала до пријаве, какво јој је било опште здравствено стање, јер одлазак на боловање може послужити као индиција повреде права, када терет доказивања прелази на тужену страну. Велики недостатак представља и пропуст тужиоца да прецизира захтјев за утврђивање дискриминације, па то може онемогућити пребацивање терета доказивања, јер тужени не зна на које околности треба да се изјасни, али и отежати провођење поступка истраживања и формулисање диспозитива пресуде или препоруке Омбудсмена.

У предметима накнаде нематеријалне штете по основу дискриминације нема уједначене праксе будући да постоји читав низ детерминишућих фактора у сваком појединачном предмету. Према релевантним упоредним стандардима, накнада за претрпљењу нематеријалну штету не може обезвјеђивати и обесмишљавати тежину дискриминације и мора бити за један степен више у односу на друге накнаде. Приликом одмјеравања висине накнаде нематеријалне штете потребно је имати у виду имовински статус починиоца с интенцијом одвраћања. Тежи облици дискриминације а посебно вишеструке и продужене дискриминације узеће се у обзир код изрицања висине накнаде нематеријалне штете. Приликом одмјеравања висине штете треба узети у обзир степен кривице починиоца без обзира што исти није пресудан за утврђивање постојања дискриминације (намјера, крајња непажња или непажња).

10.5. Изазови у заштити од мобинга

Мобинг представља посебан облик дискриминације, чија је специфичност што се према постојећем законском оквиру може јавити само у контексту радних односа, иако се у пракси радње које имају обиљежје мобинга могу десити и у другим околностима.

Сваке године Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине, у оквиру Одјељења за елиминацију свих облика дискриминације заправе значајан број жалби из ове области, али нису ријетки случајеви и да се предмети мобинга региструју и у Одјељењу за праћење економских, културних и социјалних права, с обзиром да се подносиоци жалби, приликом изјављивања жалбе, позивају на повреде права из радних односа, да би у неком моменту истакнули и да су изложени мобингу.

У периоду од 01.01.2022. – 31.12.2022. године од укупно запримљених 2850 предмета 208 жалби се односило на различите облике и основе дискриминације, од чега 43 жалбе су се односиле на мобинг као посебан облик дискриминације. Поређења ради, у 2021. години, регистровано је укупно 2946 предмета, од чега 173 предмета у области дискриминације.

Према процјенама Омбудсмена, и даље постоје непријављени случајеви дискриминације због страха од евентуалних негативних посљедица по лични статус жртава, али и неповјерења у институционалне механизме заштите.

Специфичност мобинга огледа се у чињеници да он представља посебан облик дискриминације за који није потребно постојање било које забрањене основе. Додатни елемент који је нужен за постојање мобинга јесте понављање радњи, којим се жртва узнемирава, односно њихово вршење у дужем периоду. Понављање радњи подразумијева постојање временског континуитета. Законом није утврђено о којем временском периоду се ради, те стога Омбудсмени посебно обраћају пажњу да ли се радило о више од једне радње која може имати понижавајући ефекат који се дешава у неком временском континуитету. Жртве мобинга такође често истичу да су изложене стресу и да мобинг оставља посљедице по њихово здравље, а уз жалбу Институцији омбудсмена често се прилажу мишљења психолога, психијатара или других стручних особа. Са друге стране, субјективни осјећај странака да су изложене стресу не значи у сваком случају да су аутоматски жртве мобинга.

Грађани су се Институцији омбудсмена најчешће обраћали због непријатељског окружења на радном мјесту, вријеђања и омаловажавања од стране надређених, спречавања напредовања у служби, селективног и непотпуног остваривања права из радног односа у погледу коришћења годишњег одмора, права на стручно усавршавање и накнаде за рад. Означени одговорни органи у својим изјашњењима Институцији омбудсмена истичу да су наводи подносиоца жалби неистинити, да се послови понекад обављају у промијењеним условима због специфичности радних процеса, услед чега су жалбени наводи и изјашњења означене одговорне стране супротстављена. Битно је истакнути да се свака повреда права из радног односа не може дефинисати као мобинг, посебно у случајевима када странка има могућност коришћења редовних правних лијекова. Наводи странака који се односе на мобинг у највећем броју предмета базирани су на усменим наводима, за које Омбудсмени

за људска права БиХ немају механизме утврђивања њихове истинитости, спровођења свеобухватног доказног поступка који укључује: испитивање свједока, вјештачења, а што у великој мјери отежава поступање по овим жалбама. У овим предметима Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине своје поступање усмјеравају на мирно рјешавање спора, или се упућује препорука одговорној страни да сама покуша, у оквиру своје организације, наћи рјешење настале ситуације на задовољство свих укључених, или на имплементацију одредбе члана 24. Закона о забрани дискриминације. Ово указује и на потребу развијања капацитета за имплементацију законске могућности посредовања или медијације у циљу рјешавања насталих спорова.

Најчешће пријављивани облик мобинга је тзв. вертикални мобинг који постоји када претпостављени злоставља једног одређеног радника, док се знатно мањи број жалби односи на хоризонтални мобинг, тј. мобинг између радника на једнаком положају у хијерархијској лествици. У пракси, прекршилац је особа на позицији моћи у односу на жртву и чини све како би оповргао постојање мобинга, позивајући се на своја права која произлазе из разних интерних и општих аката. У таквим случајевима Омбудсмени препорукама указују на првенствену одговорност послодаваца да интерним актима уреди питање заштите од дискриминације и мобинга.

10.6. Примјери из праксе

10.6.1. Напредовање на радном мјесту под условима једнакости

Подносилац жалбе⁴⁵⁶ обратио се Омбудсмену наводећи да му се у јавној здравственој установи не омогућава напредовање у звање које је накнадно стекао школовањем. У изјашњењу одговорне стране се наводи да подносилац жалбе није једини у таквој ситуацији, да је 27 извршилаца запослено са пуним радним временом на пословима техничара са ССС због немогућности да буду распоређени на радна мјеста са високом стручном спремом, да се попуна радних мјеста врши периодично, и то путем интерног конкурса, на основу потреба и стања кадра у установи. Упућена је препорука⁴⁵⁷ управи здравствене установе да омогући једнак приступ свим радницима приликама за напредовање, путем прописивања смјерница, доношења правилника и повећањем транспарентности доношења одлука, која је прихваћена.

10.6.2. Помоћ странци која је дала отказ због мобинга

За разлику од органа са извршним овлашћењима, као што су инспекције или судови, Омбудсмени немају законом прописану могућност нити механизме да подносиоце жалбе врате на посао, чак и када утврде постојање мобинга. У привредном друштву у приватном власништву, подносиатељица жалбе,⁴⁵⁸ се налазила на боловању због нарушеног здравља усљед мобинга и дискриминације на радном мјесту, да би у току поступка истраживања била принуђена дати отказ јер није могла поднијети притисак. У извршавању својих

⁴⁵⁶ Ж-БЛ-06-66/22.

⁴⁵⁷ П-148/22.

⁴⁵⁸ Ж-СА-06-20/22.

надлежности, Омбудсмени су издали препоруку⁴⁵⁹ привредном друштву да успостави механизам за спречавање и заштиту од свих облика дискриминације у складу са чл. 24. став 4. Закона о забрани дискриминације и да се осигура да се у радно-правним односима са радницима поштују одредбе Закона о забрани дискриминације БиХ и принципи једнаког поступања. У одговору на препоруку запримљен је акт привредног друштва у чијем прилогу је садржан Правилник о спречавању и заштити од дискриминације, чиме је препорука, са аспекта мандата Омбудсмена, у потпуности реализована.

10.6.3. Дискриминација по основу етничке припадности

Институција омбудсмена као основ за регистрацију поднесене жалбе у бази користи искључиво наводе странке истакнуте у самој жалби, док се у пракси, током истраге, често деси ситуација да ти наводи не буду потврђени. Ово је значајно када се говори о дискриминацији на етничкој основи и тешкоћама у утврђивању ове дискриминације јер је потребно доказати да је неко другачије третиран у остваривању неког свог права само због своје етничке припадности, а често није наведен компаратор. Приликом подношења жалбе или у току поступка истраге потребно је да подносиоци жалбе учине вјероватним навод да је њихова етничка припадност (или друго лично својство) била одлучујући фактор у давању предности другом лицу приликом остваривања било којег права.

Из жалби Институцији омбудсмена произлази да је још увијек актуелно питање остваривања права повратника у погледу образовања, запошљавања, имовинских права, здравствене и социјалне заштите, случајева говора мржње и неефикасности јавне управе, што све утиче на одрживост повратка. Подносилац жалбе⁴⁶⁰ наводи да је морао напустити имовину због ратних дејстава, да је та имовина потпуно девастирана, да је више пута покушао добити донацију или средства за обнову, али без успјеха. У изјашњењу одговорних органа наведено је да су активности на обнови уништене имовине отежане или заустављене због ограничења буџетских средстава, што је неприхватљиво са становишта добре управе, одговорне јавне власти и праксе међународних судова у процесима за заштиту појединачних права.⁴⁶¹ Услови и рокови који су прописани позитивним прописима као услов конкурисања за средства обнове, према мишљењу Омбудсмена, требају бити предметом повремених преиспитивања, јер оштећено лице не треба да пасивно чека бирократски одговор више деценија нерјешавајући основно егзистенцијално питање, као што је право на дом. Упућена је препорука⁴⁶² свим ентитетским и локалним властима да у оквиру својих овлашћења предузму све мјере на окончању процеса обнове ратом уништене приватне имовине, прецизирајући да те мјере могу обухватити приоритетно издвајање буџетских средстава за ове намјене, измјену постојећег законског оквира, конкурисање пројеката пред финансијским или међународним органима и координацију активности између различитих нивоа власти, како се не би десило да грађани због празнина или подијелене надлежности остану ускраћени за елементарна права, као што је право на дом или имовину.

⁴⁵⁹ П-152/22.

⁴⁶⁰ Ж-БЛ-06-357/21.

⁴⁶¹ Европски суд за људска права, *Burdov v. Russia*, пресуда од 7 маја 2002., § 35.

⁴⁶² П-357/21.

Омбудсмени су надлежним органима указали на обавезу предузимања мјера са циљем да се сваком дјетету у било којем дијелу Босне и Херцеговине омогући једнак приступ образовању, а што се нарочито односи на подручја са значајном повратничком популацијом, у оба ентитета, те их подсјетили да свако непоступање у том смислу, према одредбама Закона о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини отвара питање прекршајне и грађанске одговорности. У жалби⁴⁶³ везаној за право дјете на изучавање националне групе предмета, Омбудсмени су имали у виду ставове Уставног суда Босне и Херцеговине који је утврдио⁴⁶⁴ да закони (Републике Српске, али и кантонални) немају одредбе којима је регулисано питање изучавања тзв. националне групе предмета (али ни одредбе о запошљавању наставника повратника), као што је то предвиђено Привременим споразумом о задовољавању посебних потреба и права дјете повратника, као и да материја израде наставних планова и програма не може бити законска материја коју би детаљно требало да уреди законодавац, већ је то материја коју са становишта струке уређује надлежно министарство образовања у сарадњи са стручним органима. Упућена је препорука⁴⁶⁵ одговорном ентитетском министарству да предузме мјере из своје надлежности да систематски уреди питање увођења националне групе предмета и запошљавања наставника повратника.

У одговору на захтјев Омбудсмена за изјашњење поводом навода о националној дискриминацији у запошљавању, одговорни орган неријетко наводи да не води евиденције о националној припадности запослених или да се они о томе нису изјашњавали. Омбудсмени у таквим предметима⁴⁶⁶ указују да сваки јавни орган има законску и уставну обавезу успостављања веће етничке равноправности код запошљавања лица из реда мање заступљеног народа. У оваквим случајевима, терет доказивања је на туженој страни у складу са чланом 15. Закона о забрани дискриминације, посебно ако подносилац жалбе учини вјероватним да су сви примљени или сви запослени припадници истог народа. У конкретном предмету упућена је препорука⁴⁶⁷ јавном органу да води рачуна о равноправној заступљености народа путем активног предузимања мјера, као што су вођење евиденција или мјере позитивне дискриминације. У одговору директора је потврђено да ће убудуће водити посебну евиденцију о националној припадности како својих запослених тако и будућих кандидата који се пријављују на конкурс.

10.6.4. Родно заснована дискриминација

У процесу заштите од родно засноване дискриминације, Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини формиран су механизми који се користе у предметима ове врсте, што укључује и кривично-правну заштиту, док Омбудсмени предузимају мјере по жалбама грађана у складу са Законом о забрани дискриминације.

Током 2022. године Омбудсмени су поступали у три предмета у којима су наводи жалбе указивали на повреду родне равноправности, а конкретније, на чињеницу да су жене које

⁴⁶³ Ж-БЛ-08-542/21.

⁴⁶⁴ У-26/13 од 26.03.2015. године.

⁴⁶⁵ П-298/21.

⁴⁶⁶ Ж-БЛ-06-19/22.

⁴⁶⁷ П-89/22.

су остале у другом стању биле суочене са кршењем права из радног односа, као и чињеницу да ванбрачна заједница не ужива *de facto* исти степен заштите као брачна заједница у погледу остваривања појединих имовинских права, као што су право на издржавања или насљеђивање заједничке имовине.

Подноситељица жалбе⁴⁶⁸ је остала без права на породични пензију, са образложењем да као ванбрачна супруга није испуњавала услове за остваривање права на пензију јер није приложила правоснажну пресуду којом се утврђује право на издржавање. Подносиатељица жалбе има пресуду суда којом се утврђује да је са покојником живјела у ванбрачној заједници те да ју је именовани издржавао. У свјетлу наведеног, Омбудсмени су заузели недвосмислен став да подносиатељица жалбе не смије сносити штетне посљедице због тога што Закон о пензијском и инвалидском осигурању није усклађен са Породичним законом, а која неусклађеност има за посљедицу дискриминацију ванбрачних супружника у односу на брачне другове у погледу остваривања права на породичну пензију. Омбудсмени су упутили препоруку⁴⁶⁹ директору надлежног фонда да преиспита спорно рјешење у свјетлу Породичног закона Републике Српске који прописује да је ванбрачна заједница изједначена са брачном заједницом у погледу права на међусобно издржавање и других имовинско-правних односа. Препорука није проведена са позивом на постојећи правни оквир, па је странка упућена на могућност остваривања својих права пред највишим судским инстанцама и међународним органима за заштиту од родне дискриминације.

Подноситељица жалбе⁴⁷⁰ наводи да ју је након повратка са трудничког боловања и породилшког одсуства нови директор распоредио на ниже радно мјесто, без било каквог писменог акта, са објашњењем да је по преузимању дужности констатовао бројне неправилности у њеном раду. Подносиатељица жалбе није имала прилику да се изјасни, односно, оспори неправилности које јој се стављају на терет, нити је имала могућност правног заступања и права на правни лијек које подразумева судску заштиту у случају изрицања дисциплинске мјере. Поштујући право послодавца да на најбољи начин организује процес рада, Омбудсмени су упутили препоруку⁴⁷¹ којом се тражи поштовање радних права и Закона о забрани дискриминације, јер нису нашли довољно оправданим или образложеним наводе о потреби да се искључиво подносиатељица жалбе деградира премјештајем на ниже радно мјесто, због пропуста који објективно могу постојати, али који првенствено укључују одговорност руководства јавне установе.

У жалби⁴⁷² је истакнуто да Закон о посебним правима добитника ратних признања и одликовања и чланова њихових породица као чланове уже породице не наводи ванбрачног друга. Уставни суд Босне и Херцеговине је донио одлуку у којој је закључио да су редовни суд и органи управе примјеном Закона о пензијском и инвалидском осигурању, без уважавања опредјељења из Породичног закона о досљедном изједначавању ванбрачне заједнице, која у конкретном случају траје 17 година, са брачном заједницом у свим правима и обвезама, укључујући и имовинска права, и одбијањем апелационог захтјева

⁴⁶⁸ Ж-БЛ-04-780/22.

⁴⁶⁹ П-352/22.

⁴⁷⁰ Ж-БЛ-06-49/22.

⁴⁷¹ П-122/22.

⁴⁷² Ж-БЛ-05-434/22.

да јој, као члану породице умрлог носиоца осигураника, призна право на породичну пензију, прекршили забрану дискриминације из члана II/4. Устава Босне и Херцеговине и члана 14. Европске конвенције у вези са правом на имовину из члана II/3.к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1. Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Слиједећи исту логику, Омбудсмен је и у погледу права добитника ратних признања и одликовања и чланова њихових породица, заузео мериторан став да се поред наведених уживаоца права уврсти и ванбрачни супружник и у том погледу изједначи положај брачних и ванбрачних супружника. Омбудсмени су запримили одговор на препоруку⁴⁷³ надлежног министарства за питања бораца и инвалида одбрамбено-ослободилачког рата да су предузете мјере у циљу упућивања у процедуру измјена и допуна Закона о посебним правима добитника ратних признања и одликовања и чланова њихових породица у вези изједначавања права брачног и ванбрачног друга.

10.6.5. Дискриминација због увођења „КОВИД мјера“

Омбудсмену се обратио подносилац жалбе⁴⁷⁴ поводом закључка кантоналне владе којим се ограничава рад угоститељских објеката ради сузбијања пандемије вируса КОВИД-19. Наконведеног поступка истраге, упућена је препорука⁴⁷⁵ извршној власти да се приликом увођења мјера досљедно руководи стандардима који се примјењују у случају ограничавања основних права грађана који подразумијевају да ограничавања основних права грађана морају бити заснована на закону, односно одлукама законодавних тијела, (осим привремених мјера у случају хитности), да морају бити пропорционална циљу који се жели постићи, да јавни органи имају обавезу изабрати најмање рестриктивне мјере којима се постиже задати циљ, као и да било каква ограничавања морају бити предмет повремених и редовних преиспитивања. Омбудсмени су истовремено подвукли да немају нити надлежност нити компетентност да процјењују адекватност епидемиолошких мјера са аспекта заштите здравља људи, јер би у том случају, једнако као и било које друго лице које интервенише ради укидања здравствених мјера, требали бити спремни преузети и одговорност за евентуално настале нежељене посљедице, које могу имати одраза на основно људско право на живот, тјелесни интегритет или здравље. Препорука је спроведена с обзиром да је на исто становиште стао и Уставни суд Босне и Херцеговине.

10.6.6. Именовање адвоката по службеној дужности

У контексту дискриминације и владавине права, Омбудсмени су разматрали жалбу⁴⁷⁶ Адвокатске коморе Републике Српске, поводом дискриминаторног поступања РУГИП-а⁴⁷⁷ приликом постављања адвоката за привремене заступнике лицима непознатог пребивалишта у поступцима излагања на јавни увид непокретности.

Суштину жалбе представља навод да РУГИП без транспарентних и објективних критеријума и стварања услова за једнако поступање и третман свих адвоката, фаворизује неколицину адвоката за описани ангажман и тиме их доводи у повлашћен положај и

⁴⁷³ П-290/22.

⁴⁷⁴ Ж-БЛ-06-819/21.

⁴⁷⁵ П-297/21.

⁴⁷⁶ Ж-БЛ-06-221/21.

⁴⁷⁷ Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове.

омогућава им енормне зараде. Питање именовања адвоката по службеној дужности није регулисано позитивним правним прописом. Институција омбудсмена је након спровођења поступка истраге дана 20.06.2021. године Републичкој управи за геодетске и имовинско – правне послове Републике Српске, упутила препоруку⁴⁷⁸ да до усвајања прецизних законских рјешења, утврди и примјени у раду објективне, транспарентне и правичне критеријуме код постављања адвоката за привремене заступнике лицима непознатог пребивалишта у поступцима излагања на јавни увид непокретности, узимајући у обзир приједлоге Адвокатске коморе као репрезентативне организације адвоката. Одговорна Управа је поступила по препоруци Омбудсмена и усвојила правилник којим се ово питање уређује на правичан и транспарентан начин, у сарадњи са Адвокатском комором Републике Српске.

10.6.7. Називи улица, тргова, установа

Омбудсмени су регистровали више жалби⁴⁷⁹ које се односе на чињеницу да се у оба ентитета, употребљавају називи на јавним мјестима који могу имати увредљив или застрашујући ефекат на појединце, који могу обесхрабрити повратак или продубити постојеће подјеле у Босни и Херцеговини, а нарочито у погледу виђења и тумачења догађаја из скорије историје. Ово се првенствено односи на називе улица, школа, тргова, саобраћајница, али и на садржаје и натписе на спомен обиљежјима, споменицима и другим јавним мјестима, за шта првенствено одговорност носе јединице локалне самоуправе. Поводом ове проблематике, која је изузетно осјетљива и болна, неопходно је да сви нивои власти поступају са повећаном дозом сензибилитета, што се посебно односи на јединице локалне самоуправе, јер су оне најнепосредније везане за остваривање права грађана која обликују њихов свакодневни живот. Институција омбудсмена овакве налазе износи у најбољој намјери, потпуно уважавајући потребу за одавањем почаста, помена и значаја личностима, догађајима али и жртвама из претходних сукоба на овим просторима. Истовремено, Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине желе нагласити да је исту сврху могуће постићи и употребом неутралнијих термина, назива, натписа и садржаја, који би у већој мјери били прихватљиви за све групе које живе у овој земљи. Овакав став неопходно је везан и за тежњу ка превенцији даљих подјела, анимозитета и нетолеранције, а уједно и ка доприносу бољој комуникацији, разумијевању и умањењу тензија између различитих етничких и вјерских група. Омбудсмени изражавају увјерење да би се итекако могао наћи заједнички став у погледу догађаја и личности чија је улога неспорна за све стране. Уједно, принцип локалне самоуправе налаже учешће грађана у одлучивању и код давања назива улица, школа и других јавних простора, што нарочито важну примјену има у повратничким срединама. У том смислу, као добар примјер Омбудсмени наводе иницијативу Представничког дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине од 11. јануара 2021. године, којом се од надлежних представника власти на нижим нивоима (градови и општине) тражи да замијене називе улица, тргова, школа и установа које носе имена по особама које су припадале фашистичким снагама у Другом свјетском рату. Иако поменути иницијативе не рјешава изнесени проблем у потпуности, она представља важан корак усвојен од стране непосредно изабраног законодавног тијела, састављеног од

⁴⁷⁸ П-132/21.

⁴⁷⁹ Ж-БЛ-05-714/21; Ж-БЛ-06-621/21; Ж-БЛ-06-466/10.

представника свих народа. Омбудсмени генерално сматрају да се приликом будућег избора назива, натписа и обиљежја у јавном простору, води рачуна о ефектима које могу имати на повратничку или мањинску популацију, као и на друге народе који живе у Босни и Херцеговини.

10.6.8. Неусклађеност закона о празницима

Питање државних празника није уређено у Босни и Херцеговини на јединствен начин. Омбудсмени су разматрали предмет⁴⁸⁰ у којем се наводи да је директорица основне школе била изложена медијским нападима и дискриминацији, због одлуке о изрицању васпитно-дисциплинске мјере и смањењу владања ученика који су славили државни празник који се обиљежава у другом ентитету. Родитељи су исказали незадовољство донесеном одлуком, те је том приликом извршен и бојкот наставе на начин да одређени број дјеце није дошао на наставу, како у централну школу, тако и у подручно одјељење. Накнадно је дошло до нормализације наставног процеса и сви одсутни ученици су се вратили у школске клупе. Овај предмет може имати шири значај, с обзиром да се појављује пракса да лица која раде у истом субјекту, нпр институцији на нивоу Босне и Херцеговине, обиљежавају различите датуме као државне празнике, због чега би било пожељно ово питање уредити прописима.

10.6.9. Предност у запошљавању кандидата из истог кантона

Поједини предмети указују на податак да право на приступ запошљавању кандидати не остварују под условима једнакости, због чињенице да долазе из другог кантона Федерације БиХ. Тако је по жалби⁴⁸¹ изјављеној због бодовања конкурсне документације у конкурсној процедури за избор наставника матерњег језика у основним школама на подручју Кантона Сарајево. Упућена је Иницијатива⁴⁸² надлежним кантоналним органима за измјену Правилника с критеријима за пријем у радни однос у предшколским установама, основним и средњим школама јер спорне одредбе Правилника представљају индиректну дискриминацију особа за које су рјешења о оцјени рада, односно рјешења о стручним звањима, издата на подручју другог кантона у Федерацији Босне и Херцеговине, која је реализована путем измјене прописа.

10.7. Права националних и вјерских мањина

БиХ је, слиједећи обавезе преузете ратификовањем Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације, донијела Закон о заштити права припадника националних мањина БиХ, који прописује низ права која власти у БиХ требају осигурати

⁴⁸⁰ Ж-БЛ-01-133/21.

⁴⁸¹ Ж-СА-05-990/21.

⁴⁸² П-241/21.

мањинама укључујући право на језик,⁴⁸³ информисање, осигурање уживања економско-социјалних права,⁴⁸⁴ учествовање у органима власти.⁴⁸⁵

Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ⁴⁸⁶ утврђује да „језик и култура сваке значајније мањине која живи у БиХ поштоваће се и уклапати у школу у највећој мјери у којој је то изводиво, у складу с Оквирном конвенцијом о заштити права националних мањина.“⁴⁸⁷

Изборни закон БиХ прописује обавезу припадника националних мањина у изборима за општински ниво на начин који осигурава њихову „заступљеност у општинском савјету, односно у скупштини општине и градском савјету, односно скупштини града сразмјерно проценту њиховог учешћа у становништву према последњем попису у БиХ, те се број припадника националних мањина који се непосредно бирају у општински савјет, односно скупштину општине и градски савјет, односно скупштину града утврђује статутом општине, односно града при чему се припадницима свих националних мањина, који у укупном броју становништва те изборне јединице, према задњем попису становништва, учествују с више од 3% ,гарантује најмање једно мјесто.“⁴⁸⁸

Политичка партиципација мањина је сведена на увођење резервисаних мањинских мјеста на локалном нивоу и формирање консултативних органа на нивоу државе и ентитета, као и на појединим нижим нивоима власти. Један од основних проблема је доминантно схватање да је за мањине од кључне важности да имају политичког представника у локалној скупштини/савјету због чега се питање политичке партиципације мањина на локалном нивоу изједначава с политичким представљањем, док је процес консултација и даље занемарен.

Захтјеви прописани законом односно одредбе везане за наставу на језицима мањина нису примјењени нигдје у Босни и Херцеговини. Што се тиче учења мањинских језика кроз додатну, факултативну наставу, врло мало школа је увело такву врсту наставе и већина ученика мањинске језике учи кроз ваншколске активности. Набавка одговарајућих уџбеника и наставних материјала, ангажовање квалификованих наставника и располагање просторијама су неке од мјера које би унаприједиле учења језика националних мањина, независно од подршке својих матичних држава.

⁴⁸³ Члан 12. - У градовима, општинама и мјесним заједницама (или насељеним мјестима), у којима припадници националне мањине чине апсолутну или релативну већину становништва, органи власти осигураће употребу језика мањине између тих припадника и органа власти: да натписи институција буду исписани на језику мањине, те да локални називи, имена улица и других топографских ознака намијењених јавности буду исписани и истакнути и на језику мањине која то захтијева.

⁴⁸⁴ Члан 18.

⁴⁸⁵ Члан 19 и 20.

⁴⁸⁶ „Службени гласник БиХ“, број: 18/03.

⁴⁸⁷ Члан 8.

⁴⁸⁸ Члан 13 и 14.

Повећање видљивости националних мањина у медијима постигло би се увођењем специфичних програма за националне мањине или успостављањем радио-станице намијењене припадницима националних мањина од стране јавних емитера.⁴⁸⁹

Поред идентификованих изазова специфичних и за друге земље транзиције па и поједине земље Европе, мањине у Босни и Херцеговини суочене су са маргинализацијом и због специфичног политичког контекста и конфронтације у структурама власти између доминантних етничких група.

Као примјер позитивне праксе може се навести информација према којој је на територији Брчко дистрикта БиХ у току пројекат изградње стамбених јединица у оквиру програма стамбеног збрињавања Рома, који Одјељење за расељене особе, избјеглице и стамбена питања Владе Брчко дистрикта БиХ примјењује удруженим средствима са Министарством за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине. У оквиру овог пројекта обављени су радови на укупно 11 стамбених јединица у 2022. години, од којих су двије новоизграђене, а девет је санираних, док је за потребе радова издвојено око 400.000 КМ. Претходно је Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине додијелило грант у корист 13 локалних заједница у БиХ – четири у Републици Српској, осам у Федерацији БиХ, за стамбено збрињавање Рома у износу од милион КМ, који је у фази реализације.

10.7.1. Примјери из праксе

Један од највећих изазова у раду Институције омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине представља подизање степена толеранције у друштву, а посебно међу дјецом, према припадницима мањинских група. Подносиатељица жалбе⁴⁹⁰ обратила се Институцији омбудсмена у име ученице ромске националности која похађа шести разред основне школе, и која трпи непријатности, јер наставница на часовима прича погрдне вицеве и приче о Ромима. Након тога је услиједио и низ непријатности у вези са оцјењивањем дјевојчице из истог предмета и низом додатних увреда на рачун ње и њене мајке. Подносиатељица жалбе наводи да се обратила директорици основне школе, и да није наишла на разумијевање и сарадњу. Основна школа доставила је изјашњење на наводе жалбе, истичући да годинама ради на прихватању различитости, потврђујући своје наводе многобројним пројектима реализованих у склопу ове васпитно-образовне установе. Иако подносиатељица жалбе није доставила коментар на изјашњење школе, Омбудсмени наглашавају да су у циљу опште превенције кршења права припадника најбројније националне мањине у БиХ и промоције равноправности, сачинили Специјални извјештај о правима Рома, као референтни документ за поступање у предметима ове врсте.

Анексом VII уз Дејтонски мировни споразум прописана је обавеза јавних органа да створе политичке, привредне и социјалне услове погодне за добровољни повратак, што подразумева несметану слободу кретања, слободу приступа јавним површинама, пружање комуналних услуга и уопште стварање несметаних услова живота. У жалби

⁴⁸⁹ Специјални извјештај о положају Рома у Босни и Херцеговини и члан 15. Закона о заштити права припадника националних мањина у Босни и Херцеговини.

⁴⁹⁰ Ж-БЛ-06-263/22.

повратника⁴⁹¹ наводи се да јединица локалне самоуправе није предузела ништа у вези обнове приступног пута према локалном гробљу. У изјашњењу јединице локалне самоуправе наводи се да није усвојен Програм рада са финансијским планом, те да из тог, и других разлога, пут није могао бити увршћен на листу за санацију и одржавање. С обзиром да остваривање права на приступ гробљу није никаква привилегија, него основни и полазни услов сваког одрживог повратка или живота уопште било које заједнице, поготово имајући у виду чињеницу да су становници те исте мјесне заједнице до 1995. године имали несметан приступ свом гробљу и то из два правца, упућена је препорука свим надлежним општинским органима да предузму све мјере из своје надлежности како би се обновио приступни пут према локалном гробљу.

У појединим предметима Омбудсмени не улазе у разматрање да ли долази до дискриминације ромске популације у коришћењу јавних фондова, него препоручују предузимање мјера у корист свих лица у стању социјалне потребе. Жалба⁴⁹² Европског центра за права Рома (European Roma Rights Centre) из Белгије, у вези провођења поступка стамбеног збрињавања интерно расељених лица и других корисника колективних и алтернативних видова смјештаја чије је затварање предвиђено у склопу пројекта "Затварање колективних центара и алтернативног смјештаја путем осигурања јавних стамбених рјешења СЕВ II", односи се на период на који се закључују уговори о закупу стана. Наводи жалбе односе се на како истичу дискриминаторну праксу града приликом закључивања претходно наведених уговора о закупу станова, јер се наведени уговори закључују на годину дана са могућношћу продужења умјесто како истичу рока који прописује Закон о социјално непрофитном становању који износи пет година, са могућношћу продужења уговора. Подносиоци жалбе, даље истичу, да се корисници овог пројекта у највећој мјери стамбено незбринуте Роми налазе у дискриминишућем положају, јер се са њима закључују уговори са краћим роком трајања у односу на друга лица са којима су уговори закључивани у трајању од пет година. Такво поступање представља довођење у неједнак положај, без законског утемељења и објективног оправдања. У изјашњењу града наводи се да је према Закону о социјално-непрофитабилном становању регулисано да је "закупадавац дужан са закупцем закључити уговор о закупу стана на одређено вријеме, на период до пет година са могућношћу продужења", а не на период од пет година, како се наводи у жалби. Град такође одбацује наводе да се Роми налазе у дискриминишућем положају јер се са њима закључују уговори са краћим роком, обзиром да су и са другим корисницима из овог пројекта закључени на исти период. У овом конкретном предмету, Омбудсмени су заузели став да би град у наредном периоду требао продужити период у којем закључује уговоре, јер то за посљедицу има одређену сигурност, а корисници су мање изложени сталном стресу и неизвјесности и могу почети реализовати дугорочније планове као што су запослење, школовање и друго.

⁴⁹¹ Ж-БЛ-03-234/21;

⁴⁹² Ж-СА-08-701/22;

XI САРАДЊА С МЕДИЈИМА

У раду Институције медији имају велику и значајну улогу – могу да је афирмишу, достављају информације о случајевима кршења људских права, утичу на формирање јавног мњења и мобилишу подршку. Омбудсмени у свом раду посебну пажњу придају информисању и сарадњи с медијима, што свакако доприноси јачању повјерења грађана у Институцију и отвара могућност актуелизовања тема од значаја за остваривање људских права. Циљеви сарадње Омбудсмена с медијима су: промоција људских права и подизање свијести о потреби спречавања њиховог кршења; информисање грађана о механизмима заштите њихових права кроз рад Омбудсмена; потицање и афирмација заштите људских права и основних слобода; систематично, континуирано, правовремено и тачно информисање јавности (путем штампаних и електронских медија) о релевантним активностима Омбудсмена; креирање и промовисање позитивне слике Омбудсмена у јавности; константно и систематично праћење јавног мњења, квантитета и квалитета медијског простора у штампаним и електронским медијима посвећеног темама од значаја за остваривање људских права с аспекта рада Омбудсмена. Према разматраним повредама права евидентирано је 12 жалби које се односе на медије и слободу информисања.

Посвећеност активностима Омбудсмена од стране медија доприноси транспарентнијем, ефикаснијем и видљивијем дјеловању Институције. Медији на овај начин дистрибуирају информације о постојању институције која на једноставан и бирократском процедуром неоптерећен начин помаже грађанима у остваривању њихових права. С друге стране, пишући о збивањима у друштву, медији достављају Омбудсменима информације о кршењу људских права, на основу којих Омбудсмени по службеној дужности покрећу истрагу.

Омбудсмени располажу са неколико инструмената преко којих обезбеђују своје присуство у јавности, а један од њих су свакако и саопштења путем којих обавјештава надлежне органе и јавност о кршењу људских права. Без обзира на то да ли су у својим саопштењима пажњу јавности фокусирали на важност остваривања права на породилску накнаду, заштиту дјете од манипулације у политичким кампањама, потребу успостављања регистра особа правоснажно осуђених за кривична дјела против полне слободе и морала према дјечи и малолетницима или алиментациони фонд, Омбудсмени настоје да својим саопштењима подстакну надлежне органе да агилније приступе рјешавању проблема.

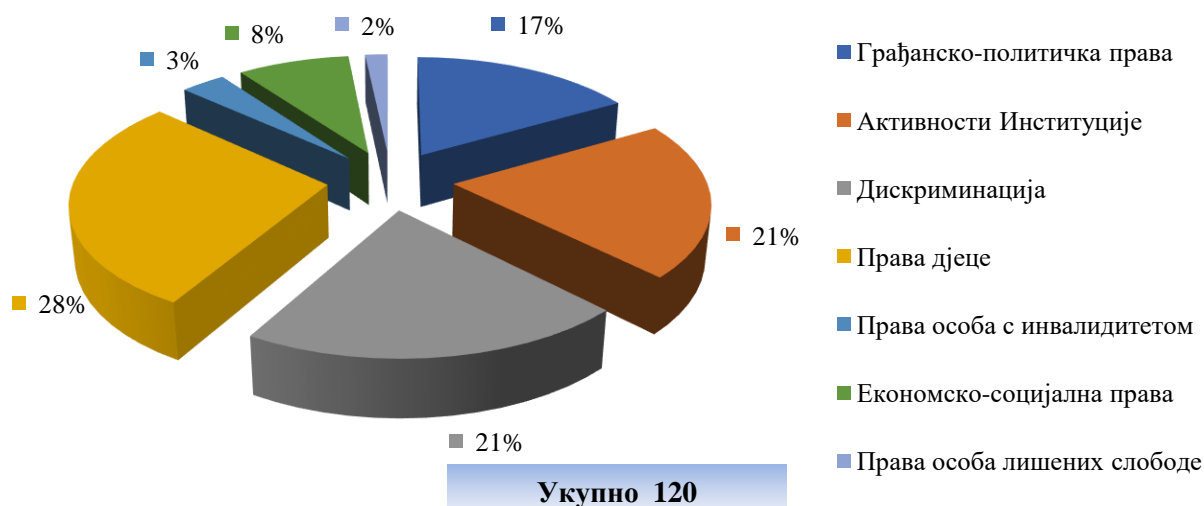
Омбудсмени су путем саопштења за јавност указали и на обиљежавање значајнијих датума из области људских права у 2022. години, у којима су актуелна дешавања у друштву и остале активности Омбудсмена разматране са становишта заштите и унапређења људских права у Босни и Херцеговини.

Медији су драгоцјени сарадник Омбудсмена у свим његовим настојањима и стога се сарадњи с медијима у континуитету придаје посебна пажња. Тако је у извјештајном периоду реализовано 120 изјава за медије. Тематски посматрано интерес медија примарно је био фокусиран на три области, а то су рад и запажања Омбудсмена у погледу остваривања људских права на основу жалби грађана и поступања у предметима регистрованим у овој институцији, потом дјечија права укључујући права дјете с потешкоћама у развоју у

образовном систему, вршњачко насиље, равноправно родитељство и друга питања која се тичу положаја и заштите дјеце, те дискриминација укључујући мобинг, положај ЛГБТ популације, добну, полну и друге видове дискриминације.

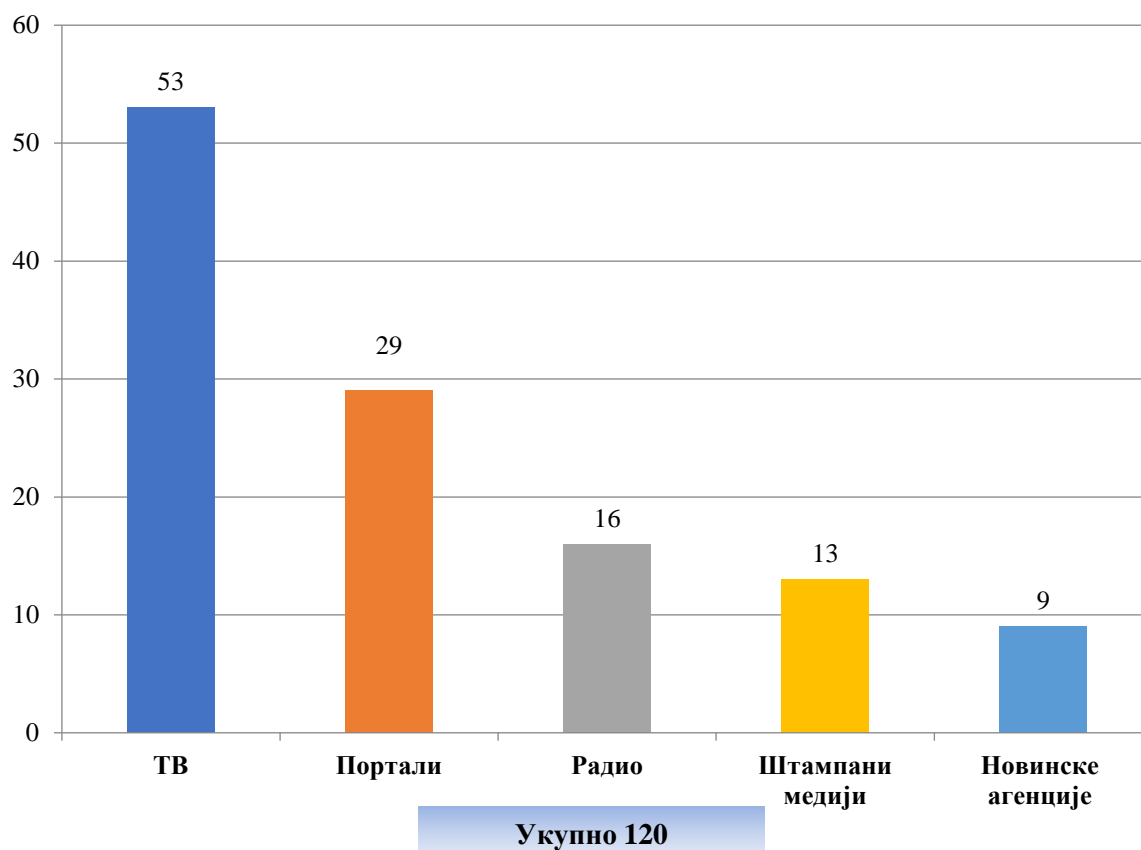
У изјавама за медије било је ријечи и о конкурсним процедурама, транспарентности институција односно примјени Закона о слободи приступа информацијама, остваривању права особа са инвалидитетом, стања у области миграција и другим питањима која су разматрана из перспективе Омбудсмена.

Посматрано по повредама права у изјавама за медије заступљена су права дјетета (34), дискриминација (25), грађанска и политичка права (20), економско-социјална права (10), права особа с инвалидитетом (4) и права особа лишених слободе (2). У значајном броју изјаве за медије обухватале су питања из опште надлежности институције, укључујући рад на предметима, оцјену стања људских права итд. (25).

Интерес за рад Омбудсмена показивали су како штампани, тако и електронски медији. О активностима Омбудсмена, када је о електронским медијима ријеч, извјештавали су БХТ1, РТРС, ФТВ, БН, ТВУСК, АТВ, Нова БХ, ФЕЈС, УНА ТВ, РСЕ, РТВТК, Н1, Ал Џазира Балканс и др. У погледу принтаних медија Омбудсмен је остварио сарадњу с „Ослобођењем“, „Дневним Авазом“, „Независним новинама“. Поред традиционалних медија, Омбудсмен је био заступљен и на интернет порталима.

Посматрано према врсти медија одговорено је на захтјеве телевизијских кућа (53), веб портала (29), радио-станица (16), штампаних медија (13) и новинских агенција (9).

Сарадња Омбудсмена с медијима, као и претходних година, реализована је на различите начине, било да се ради о изјавама, саопштењима у ТВ и радио емисијама, интервјуу или другом виду комуникације с медијима.

У складу с могућностима представници Омбудсмена учествовали су на конференцијама, округлим столовима, семинарима и другим догађајима посвећеним темама које доприносе подизању свијести јавности о људским правима путем медија и едукацијом.

Презентација значајних докумената Омбудсмена, какав је и документ „Смјернице за унапређење свакодневне комуникације са особама са инвалидитетом“, такође је подразумијевала медијску покривеност догађаја како би о истом била упозната и шира јавност.

Грађани, а тако и медији, су до информација о активностима Омбудсмена могли доћи и помоћу интернет-странице ове институције, на којој је током 2022. године објављено више од 613 различитих садржаја. О њеном значају довољно говори информација да је у том периоду веб - страница посјећена 42.340 пута, приликом чега је прегледано више од 110.433 страница са садржајима који су објављени. Највише посјета је забиљежено из Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије, Њемачке Холандије и Аустрије, а веб-страница посљедњих година биљежи и значајан број посјета из САД-а.

У изјавама за медије Омбудсмени или други представници Институције говорили су о готово свим областима људских права и основних слобода, те презентовали теме из опште надлежности Институције, укључујући улогу и функцију Институције, конкретне предмете

који се налазе у њеном раду, препоруке Омбудсмена, али и остале индикаторе којима се оцјењује опште стање људских права у Босни и Херцеговини.

Узимајући у обзир наведено, Омбудсмен констатује да су медији значајан партнер у промоцији људских права и креирању свијести о потреби спречавања њиховог кршења, те изражава спремност на даље јачање сарадње, а све у најбољем интересу грађана и грађанки БиХ.

ХП САРАДЊА С ОРГАНИМА И ИНСТИТУЦИЈАМА, НВО И ЦИВИЛНИМ СЕКТОРОМ

12.1. Сарадња с органима и институцијама у Босни и Херцеговини

Омбудсмени су одувјек истицали важност сарадње са органима власти, посебно са органима законодавне власти који усвајају годишње извјештаје Институције омбудсмена, као и органима извршне власти. У вези са претходно наведеним, остварена су следећа учешћа:

- Одбор за представке, приједлоге и друштвени надзор, СИ о говору мржње у БиХ, Народна скупштина Републике Српске (разматрање Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини),⁴⁹³
- Сједница Клуба делегата бошњачког народа у Дому народа Парламента Федерације БиХ (разматрање Годишњег извјештаја 2019),⁴⁹⁴
- 17. сједница Дома народа Парламента Федерације БиХ (разматрање Годишњег извјештаја 2019),⁴⁹⁵
- 37. сједница Законодавно-правне комисије Представничког дома Парламента Федерације БиХ (разматрање Иницијативе за измјене члана 22. до 25. Закона о намјештеницима у органима државне службе у Федерацији БиХ),⁴⁹⁶
- Наставак 17. сједнице Дома народа Парламента Федерације БиХ (разматрање Годишњег извјештаја 2019),⁴⁹⁷
- 7. сједница Комисија за информисање Представничког дома Парламента Федерације БиХ (разматрање Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини),⁴⁹⁸
- 17. сједница Комисије за заштиту људских права и слобода Представничког дома Парламента Федерације БиХ (разматрање Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини),⁴⁹⁹
- 17. сједница Заједничке комисије за људска права Парламентарне скупштине БиХ (разматрање Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини и Специјалног извјештаја о ефикасности законских рјешења о професионалној рехабилитацији у Босни и Херцеговини),⁵⁰⁰
- 30. редовна сједница Представничког дома Парламента Федерације БиХ (разматрање Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини),⁵⁰¹
- 19. сједница Представничког дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине (разматрање Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини и

⁴⁹³ Дана 10.02.2022. године.

⁴⁹⁴ Дана 17.02.2022. године.

⁴⁹⁵ Дана 17.02.2022. године.

⁴⁹⁶ Дана 03.03.2022. године.

⁴⁹⁷ Дана 03.03.2022. године.

⁴⁹⁸ Дана 07.03.2022. године.

⁴⁹⁹ Дана 07.03.2022. године.

⁵⁰⁰ Дана 07.03.2022. године.

⁵⁰¹ Дана 09.-10.03.2022. године.

Специјалног извјештаја о ефикасности законских рјешења о професионалној рехабилитацији у Босни и Херцеговини),⁵⁰²

- 21. сједница Клуба делегата бошњачког народа Дома народа Парламента Федерације БиХ (разматрање Годишњег извјештаја 2020, Специјалног извјештаја о праву на слободу мирног окупљања и Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини),⁵⁰³
- 10. ванредна сједница Дома народа Парламента Федерације БиХ (разматрање Годишњег извјештаја 2020, Специјалног извјештаја о праву на слободу мирног окупљања и Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини),⁵⁰⁴
- 22. сједница Дома народа Парламентарне скупштине БиХ (разматрање Специјалног извјештаја о ефикасности законских рјешења у области професионалне рехабилитације и запошљавања особа с инвалидитетом и Специјалног извјештаја о говору мржње у Босни и Херцеговини),⁵⁰⁵
- Сједница Одбора једнаких могућности Народне скупштине Републике Српске (разматрање Годишњег извјештаја 2021),⁵⁰⁶
- 20. сједница Одбора за представке, приједлоге и друштвени надзор Народне скупштине Републике Српске (разматрање Годишњег извјештаја 2021),⁵⁰⁷
- 20. сједница Народне скупштине Републике Српске (разматрање Годишњег извјештаја 2021),⁵⁰⁸
- 22. сједница Народне скупштине Републике Српске (разматрање Годишњег извјештаја 2021),⁵⁰⁹
- 19. сједница Заједничке комисије за људска права Парламентарне скупштине БиХ (разматрање Годишњег извјештаја 2021),⁵¹⁰
- 30. сједница Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ (разматрање Годишњег извјештаја 2021).⁵¹¹

Присуствовали смо, у својству чланова делегације Босне и Херцеговине, припремно⁵¹² и 6. састанку⁵¹³ Пододбора за правду, слободу и сигурност између БиХ и ЕУ.

Сарадња са академском заједницом остварена је гостовањима на сљедећим високошколском установама, гдје су уприличена предавања на тему људских права:

- Правни факултет у Зеници,⁵¹⁴

⁵⁰² Дана 09.03.2022. године.

⁵⁰³ Дана 24.03.2022. године.

⁵⁰⁴ Дана 24.03.2022. године.

⁵⁰⁵ Дана 16.05.2022. године.

⁵⁰⁶ Дана 31.05.2022. године.

⁵⁰⁷ Дана 31.05.2022. године.

⁵⁰⁸ Дана 10.02.2022. године.

⁵⁰⁹ Дана 05.07.2022. године.

⁵¹⁰ Дана 22.06.2022. године.

⁵¹¹ Дана 27.06.2022. године.

⁵¹² Дана 29.11.2022. године.

⁵¹³ Дана 09.12.2022. године.

⁵¹⁴ Дана 07.01.2022. године.

- Сарајевска школа за науку и технологију (разговор са студентом Факултета за политичке науке СССТ у Подручној канцеларији у Сарајеву, на тему људских права),⁵¹⁵
- Правни факултет Универзитета у Мостару,⁵¹⁶
- Правни факултет Универзитета у Сарајеву,⁵¹⁷
- Правни факултет у Бањој Луци⁵¹⁸ и
- Правни факултет Универзитета Џемал Биједић у Мостару (IV научна конференција „Људска права пред изазовима стварности“ поводом Међународног дана људских права).⁵¹⁹

У својству члана жирија учествовали смо и на државном такмичењу у симулираном суђењу шест државних правних факултета из Босне и Херцеговине, у организацији Студентског одбора правног факултета Универзитета у Мостару под називом „*Ius versus Iustitiam*“.⁵²⁰

Омбудсмени су у току 2022. године одржали низ састанака са сљедећим члановима владе и представницима власти:

- министром за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине,⁵²¹
- градоначелником Требиња,⁵²²
- градоначелником Тузле,⁵²³
- премијером Тузланског кантона,⁵²⁴
- директором Пореске управе Републике Српске,⁵²⁵
- градоначелником Бихаћа,⁵²⁶
- градоначелником Ливна,⁵²⁷
- директором Института за медицинско вјештачење здравственог стања у Федерацији БиХ,⁵²⁸
- главном тужитељицом Кантоналног тужилаштва Кантона Сарајево,⁵²⁹
- комесаром Министарства унутрашњих послова Кантона Сарајево,⁵³⁰
- представницима Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине (ВСТС),⁵³¹
- представницима Уставног суда Босне и Херцеговине,⁵³²

⁵¹⁵ Дана 12.01.2022. године.

⁵¹⁶ Дана 02.02.2022. године.

⁵¹⁷ Дана 02.06.2022. године и дана 02.12.2022. године.

⁵¹⁸ Дана 13.12.2022. године.

⁵¹⁹ Дана 09.12.2022. године.

⁵²⁰ Дана 03.06.2022. године.

⁵²¹ Дана 04.02.2022. године.

⁵²² Дана 15.03.2022. године.

⁵²³ Дана 15.03.2022. године.

⁵²⁴ Дана 16.03.2022. године.

⁵²⁵ Дана 16.03.2022. године.

⁵²⁶ Дана 17.03.2022. године.

⁵²⁷ Дана 12.04.2022. године.

⁵²⁸ Дана 24.03.2022. године.

⁵²⁹ Дана 09.05.2022. године.

⁵³⁰ Дана 07.07.2022. године.

⁵³¹ Дана 11.10.2022. године.

⁵³² Дана 11.10.2022. године.

- представницима Министарства здравства Федерације БиХ,⁵³³
- министром безбједности Босне и Херцеговине,⁵³⁴
- Омбудсменом за заштиту потрошача у Босни и Херцеговини.⁵³⁵

Присуствовали смо и свечаном обиљежавању Дана полиције Републике Српске и 30. година Министарства унутрашњих послова Републике Српске.⁵³⁶

Учесници, гости предавачи и едукатори били смо на следећим активностима:

- Стручно усавршавање на тему „Практични аспекти пружања међународне правне помоћи“, организовано у оквиру пројекта Европске уније „Унапређење рада на предметима ратних злочина у Босни и Херцеговини“ (ИПА 2019) у Бањој Луци у организацији Министарства правде Босне и Херцеговине,⁵³⁷
- Семинар „Одузимање и враћање пословне способности с освртом на задржавање лица у здравственој установи“, у организацији Центра за едукацију судија и тужилаца Федерације БиХ,⁵³⁸
- Научно-стручни скуп „Алтернативне санкције и мјере у казненом праву“, у организацији Правног факултета Универзитета Унион у Београду и Института за криминолошка и социолошка истраживања,⁵³⁹
- Округли сто „Друштвени положај глувих и наглувих особа у Босни и Херцеговини“, у организацији Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци и Савеза глувих и наглувих Републике Српске,⁵⁴⁰
- Предавање у оквиру трибине „Битне карактеристике Устава Босне и Херцеговине и заштита људских права у Босни и Херцеговини“ у организацији Високе пословно техничке школе Добој (ВПТШ),⁵⁴¹
- Едукација за државне службенике у Бихаћу о слободном приступу информацијама, уз подршку Градске управе Града Бихаћа,⁵⁴²
- Едукација на семинару у Бањој Луци на тему специфичности кривичног поступка према дјечи и малољетницима, у организацији Центра за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској и сарадњи са УНИЦЕФ-ом,⁵⁴³
- Излагање на тему „Међународни стандарди којима се регулише заштита од сексуалног злостављања и искоришћавања деце у дигиталном окружењу“ на XXXIII Међународном научном тематском скупу „Дјеца и изазови дигиталног окружења“, на Палићу, у организацији Института за криминолошка и социолошка истраживања, уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Правосудне академије⁵⁴⁴ и

⁵³³ Дана 18.10.2022. године.

⁵³⁴ Дана 20.10.2022. године.

⁵³⁵ Дана 24.10.2022. године.

⁵³⁶ Дана 04.04.2022. године.

⁵³⁷ Дана 01.04.2022. године.

⁵³⁸ Дана 12.04.2022. године.

⁵³⁹ Дана 11.05.2022. године.

⁵⁴⁰ Дана 17.05.2022. године.

⁵⁴¹ Дана 26.05.2022. године.

⁵⁴² Дана 06.06.2022. године.

⁵⁴³ Дана 09.06.2022. године.

⁵⁴⁴ Дана 16.06.2022. године.

- Конференција „Равноправност полова у контексту заштите околине и климатских промјена“, у организацији Агенције за равноправност полова Босне и Херцеговине, Министарства за људска права Босне и Херцеговине, Комисије за остваривање равноправности полова Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ и UN Women.⁵⁴⁵

У току године, Омбудсмени БиХ су обавили посјету Јавној установи Завод за специјално образовање и одгој дјеце „Мједеница“ Сарајево.⁵⁴⁶ Међународни дан дјетета прославили смо у Сједишту Институције, у друштву гостију - представника Вијећа ученика Средње школе „Љубиша Младеновић“ из Бањалуке, и на симболичан начин у Подручној канцеларији у Сарајеву.⁵⁴⁷

12.2. Сарадња с међународним организацијама и институцијама и поднесци УН комитетима

У свјетлу Паришких принципа, секретаријат Поткомитета за акредитацију глобалне алијансе националних институција за људска права (SCA GANHRI) је у свом посљедњем разматрању статуса ре-акредитације Институције из новембра 2017. године, потврдио статус „А“ Институције и упутио препоруке које се односе на проширење мандата Институције, што укључује и измјене и допуне Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине. SCA је препоручио и да законске интервенције укључе сљедећа питања: финансијску независност, успостављање мандата независног превентивног механизма, формализацију радних односа са другим организацијама за људска права и домаћим институцијама, првенствено организацијама цивилног друштва и именовања и разрјешења. Имајући у виду низ објективних чињеница које утичу на дјеловање Институције, укључујући прије свега чињеницу да усвајање измјена и допуна закона је у надлежности Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, Омбудсмени Босне и Херцеговине су поднијели молбу⁵⁴⁸ за одгађање ре-акредитације за период од једне године. Молба је прихваћена.

У односу на протеклу годину, борба са епидемијом је резултовала да је пандемија КОВИД-19 у 2022. години успјешно стављена под контролу, на задовољство свих грађана и грађанки Босне и Херцеговине. То је резултовало широком сарадњом са институцијама и организацијама у Босни и Херцеговини, али и на регионалном и међународном плану. Фокус је и даље на јачању људских права у било којем концепту, као друштвеном приоритету демократског друштва.

Ова година започела је састанцима са дугогодишњим институционалним партнером, Канцеларијом Савјета Европе у Сарајеву, на тему успостављања превентивног механизма у складу са Опционим протоколом уз Конвенцију Уједињених нација против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни или поступака (ОПСАТ).⁵⁴⁹ Састанци су

⁵⁴⁵ Дана 08.03.2022. године.

⁵⁴⁶ Дана 18.10.2022. године.

⁵⁴⁷ Дана 20.11.2022. године и дана 18.10.2022. године.

⁵⁴⁸ Дана 09.09.2022. године.

⁵⁴⁹ Дана 20.01.2022. године и дана 21.01.2022. године.

одржани у сједишту Институције у Бањој Луци и у Подручној канцеларији у Сарајеву. Заједничке активности са Канцеларијом Савјета Европе у Босни и Херцеговини које су услиједиле током године су биле:

- едукације државних службеника на тему борбе против говора мржње, у склопу пројекта „Промоција различитости и једнакости у БиХ“ у градовима Требиње⁵⁵⁰, Тузла⁵⁵¹ и Бихаћ⁵⁵²,
- састанци Управног одбора заједничког програма Европске уније и Савјета Европе „Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску 2019-2022“ на тему Промоција различитости и једнакости у Босни и Херцеговини, Спречавање и борба против трговине људима у Босни и Херцеговини и Слобода изражавања и слобода медија у Босни и Херцеговини,⁵⁵³
- уводно обраћање поводом отварања локалне кампање Европске уније и Савјета Европе назива „Блокирај мржњу. Подијели љубав“, у склопу пројекта „Промоција различитости и једнакости у Босни и Херцеговини“, као дио заједничког програма Европске уније и Савјета Европе „Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску 2019-2022“, а којег реализује Одјељење за борбу против дискриминације Савјета Европе,⁵⁵⁴
- састанак Савјетодавног одбора у Сарајеву у оквиру заједничког пројекта Европске уније и Савјета Европе „Квалитетно образовање за све“,⁵⁵⁵
- онлајн састанак са пројектним тимом Савјета Европе о учешћу у пројекту „Јачање институционалних капацитета у области слободе изражавања и информисања у Босни и Херцеговини“,⁵⁵⁶
- вебинар о рјешавању говора мржње кроз побољшање прикупљања података, у склопу заједничког програма Европске уније и Вијећа Европе „Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску 2019-2022“.⁵⁵⁷

Састанак са представником Центра за европске безбједносне студије (ЦЕСС) и експертом за парламентарно оснаживање био је повод за разговор на тему потреба и опција у погледу јачања инклузивног надзора над безбједносним сектором Босне и Херцеговине, кроз оснаживање организација цивилног друштва и других актера у демократском надзору сектора безбједности, укључујући и Институцију омбудсмена Босне и Херцеговине.⁵⁵⁸

Омбудсмен Босне и Херцеговине је био и гост предавач на Међународном научном скупу на тему „80 година од погрома у Великој рацији – корак даље ка заједничкој будућности“, који је организовао Покрајински омбудсмен у Новом Саду.⁵⁵⁹

⁵⁵⁰ Дана 15.03.2022. године.

⁵⁵¹ Дана 16.03.2022. године.

⁵⁵² Дана 17.03.2022. године.

⁵⁵³ Састанак УО одржан у Сарајеву дана 21.03.2022. године, састанку УО одржан у Бањој Луци дана 21.04.2022. године и састанак УО одржаном у Брчком и онлајн дана 07.11.2022. године.

⁵⁵⁴ У Коњицу дана 28.03.2022. године.

⁵⁵⁵ Дана 07.04.2022. године.

⁵⁵⁶ Дана 17.05.2022. године.

⁵⁵⁷ Дана 06.07.2022. године.

⁵⁵⁸ Дана 01.02.2022. године.

⁵⁵⁹ Дана 02.02.2022. године.

Стање људских права у Босни и Херцеговини, владавина закона, демократске процедуре у доношењу закона, толеранција, елиминација дискриминације и многе друге интересантне теме биле су повод састанка са директором OSCE Канцеларије за демократске институције и људска права (ODIHR) у сједишту Институције.⁵⁶⁰

Остала сарадња са Мисијом OSCE-а у Босни и Херцеговини остварена је учешћем у слjedeћим активностима:

- онлајн састанак Омбудсмена Босне и Херцеговине са Амбасадорицом К. Кавалец,⁵⁶¹
- први координацијски састанак кључних актера у пољу промоције и заштите слободе изражавања и права медија који је у циљу унапређења безбједности новинара и медијских радника Кантона Сарајево организовало Тужилаштво Кантона Сарајево у сарадњи са Мисијом OSCE-а у Босни и Херцеговини,⁵⁶²
- састанак у Подручној канцеларији у Сарајеву са представником OSCE-а за слободу медија, која је боравила у званичној посјети Босни и Херцеговини,⁵⁶³
- састанак на високом нивоу за шефове националних институција за људска права (NHRI) из региона OSCE Мисије у Варшави, у организацији Канцеларије за демократске институције и људска права при OSCE-у (ODIHR), на тему грађења отпорнијих NHRI у окружењу које се брзо развија и које је изазовно за институције за људска права,⁵⁶⁴
- техничка подршка OSCE Мисије у Босни и Херцеговини у одржавању канцеларијских дана у Бихаћу, Гламочу, Дрвару, Купресу, Грахову и Бијељини,
- регионална обука OSCE/ODIHR из Варшаве за надзорне механизме и организације цивилног друштва о интегрисању питања сексуалног насиља по основу пола у праћењу притвора. Обука је операционализовала Смјернице за надзорне механизме за интегрисање питања сексуалног насиља по основу пола у области праћења притвора⁵⁶⁵ и
- регионална конференција у Скопљу „Изазови у доношењу одлука у случајевима дискриминације – санкције и накнаде штете“, у циљу пружања увида у трендове који се односе на случајеве дискриминације пред судовима, посебно у погледу врста санкција и правних лијекова и њихове специфичности.⁵⁶⁶

Омбудсмени Босне и Херцеговине узели су учешће и на онлајн састанку о Украјини у организацији Европске мреже омбудсмена за дјецу (ENOC). У фокусу разговора изражена је забринутост за безбједност и добробит дјете услед актуелних догађања у Украјини и солидарност украјинском парламентарном представнику за људска права у његовој улози заштите и промоције људских права дјете и младих људи.⁵⁶⁷

⁵⁶⁰ Дана 16.02.2022. године.

⁵⁶¹ Дана 11.03.2022. године.

⁵⁶² Дана 24.03.2022. године.

⁵⁶³ Дана 13.04.2022. године.

⁵⁶⁴ У периоду 05.-07.09.2022. године.

⁵⁶⁵ У периоду 07.-09.09.2022. године.

⁵⁶⁶ Дана 05.10.2022. године.

⁵⁶⁷ Дана 08.03.2022. године.

Годишњи састанак Глобалне алијансе националних институција за људска права (GANHRI)⁵⁶⁸ ове се године одржао такође онлајн, и то у периоду 08.-10.03.2022. године. Омбудсмени су и ове године искористили глобални скуп националних институција свијета као прилику за интерактивну размјену пракси и искустава од протеклог састанка. Омбудсмени БиХ учествовали су и на Генералној скуштини Европске асоцијације националних институција за људска права у Бриселу (ENNHRI).⁵⁶⁹

Поводом именовања нових Омбудсмена Босне и Херцеговине уприличен је онлајн састанак са генералном секретарком ENNHRI-ја, Деби Кохнер. На састанку је такође разговарано и о предстојећем процесу ре-акредитације као и бројна питања заједничког ангажмана кроз различите видове сарадње, значајне за успјешно функционисање обје Институције.⁵⁷⁰

Представници Институције учествовали су на састанцима мреже ENNHRI-ја на тему „Ревидирање нашег приступа заједничком раду на владавини права“ у Софији, Бугарска.⁵⁷¹ Главни циљ састанка у Бугарској је да се омогући интерактивна дискусија између шефова институција и стручњака на високом нивоу о томе како ангажман у ENNHRI-ју у области владавине права учинити утицајнијим, с обзиром на ситуацију у области владавине права у Европи и континуиране изазове.

У складу са својим капацитетима, Институција омбудсмена Босне и Херцеговине је и ове године наставила сарадњу са домаћим и међународним институцијама, партиципирајући у многобројним истраживањима везано за насиље над женама, жртве тортуре, положај Рома у друштву, имплементацију Архуске конвенције, политичко учешће младих који припадају националним мањинама у државама чланицама Савјета Европе. Питања заштите природе и животне средине, климатских промјена, стања у установама социјалне заштите, закона о слободи приступа информацијама, статуса миграната и миграцијама у БиХ, ситуација у вези са браниоцима људских права, стања у затворским и притворским јединицама, борбе против корупције, заштите личних података, права (не)вакцинисаних, слободе окупљања, пензијском и инвалидском осигурању, родно заснованог насиља, говора мржње и свим осталим облицима дискриминације и многа друга била су у фокусу различитих активности које је Институција реализовала или узела учешће.

Поштујући и уважавајући досадашњу успјешну сарадњу, уприличени су сусрети са шефом Делегације Европске уније у Босни и Херцеговини.⁵⁷² Разговарано је о стању људских права у држави, изузетној важности поштовања, подстицања и промоције људских права и основних слобода као темеља једнакости. Заједничке активности са ЕУ Делегацијом у БиХ настављене су кроз следеће активности:

- састанак у Сједишту са шефом Секције за Европске интеграције, политичка питања, односе с јавношћу и информације о општој ситуацији и законским регулативама,⁵⁷³

⁵⁶⁸ Доступно на: <https://ganhri.org/2022-general-assembly/>.

⁵⁶⁹ У периоду 22.-23.10.2022. године.

⁵⁷⁰ Дана 13.09.2022. године.

⁵⁷¹ Дана 24.10.2022. године.

⁵⁷² Дана 12.04.2022. године и дана 20.06.2022. године.

⁵⁷³ Дана 01.06.2022. године.

- информативна сједница у организацији ЕУ Делегације и стручњацима ЕУ у области социјалне заштите, рада и запошљавања - SOCIEUX+ (процедуре за приступ SOCIEUX+ сервисима),⁵⁷⁴
- састанак са члановима SOCIEUX+ тима са фокусом на запажања Омбудсмена БиХ из области социјалне заштите, рада и запошљавања,⁵⁷⁵
- састанак у Сједишту са водитељем пројекта „ЕУ за људска права и сузбијање дискриминације у БиХ“, у испуњавању приступних критерија у вези са заштитом основних људских права у складу са *acquis*-ом ЕУ и међусобним стандардима.⁵⁷⁶

Омбудсмени Босне и Херцеговине су одржали и састанак у Сарајеву са представницима Групе држава против корупције Савјета Европе (GRECO) евалуацијског тима⁵⁷⁷ који је боравио у службеној посјети Босни и Херцеговини, у оквиру Петог круга евалуације.

Припремни онлајн састанак⁵⁷⁸ је уприличен са стручњацима Европске комисије за пружање краткорочне техничке помоћи и размјене информација (TAIEX) у контексту припреме стручне процјене, на основу појединачних предмета, у области независних надзорних или регулаторних органа и правног и институционалног оквира Институције. Услиједио је и наставак састанка⁵⁷⁹ у Подручној канцеларији у Сарајеву.

Одржан је састанак са делегацијом Међународне организације за франкофонију (OIF)⁵⁸⁰ о изборима, али и о стању људских права у Босни и Херцеговини. У посјети је била и предсједница међународне хуманитарне организације из Републике Словеније,⁵⁸¹ с којом је разговарано о могућој сарадњи, посебно у области права дјете.

Са представником Центра за хумани дијалог, невладине организације са сједиштем у Женеви чији се рад фокусира на посредовање у сукобима и процесима дијалога, размјењена су искуства о говору мржње у медијским садржајима и могућностима успостављања норми доброг понашања у друштвеним медијима.⁵⁸²

Омбудсменка Нивес Јукић је посјетила Народну правобранитељицу Републике Хрватске⁵⁸³ као и Правобранитељицу за равноправност полова Републике Хрватске.⁵⁸⁴

У склопу свог мандата и редовног извјештавања према УН органима, Институција омбудсмена је у току 2022. године поднијела:

⁵⁷⁴ Дана 24.10.2022. године.

⁵⁷⁵ Дана 27.10.2022. године.

⁵⁷⁶ Дана 14.12.2022. године.

⁵⁷⁷ Дана 21.06.2022. године.

⁵⁷⁸ Дана 19.10.2022. године.

⁵⁷⁹ Дана 29.11.2022. године.

⁵⁸⁰ Дана 02.10.2022. године.

⁵⁸¹ Дана 22.10.2022. године.

⁵⁸² Дана 14.04.2022. године.

⁵⁸³ Дана 28.11.2022. године.

⁵⁸⁴ Дана 28.11.2022. године.

- средњорочни извјештај у III циклусу Универзалног периодичног прегледа стања људских права у Босни и Херцеговини (УПР),⁵⁸⁵
- поднесак Комитету за елиминацију расне дискриминације (ЦЕРД)⁵⁸⁶ у контексту институционалног доприноса у припреми Опште препоруке о расној дискриминацији и праву на здравље према члану (5) Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације и
- алтернативни извјештај/алтернативна информација, у односу на Трећи периодични извјештај за Босну и Херцеговину, УН Комитету за заштиту права свих радника миграната и чланова њихових породица (CMW).⁵⁸⁷

На позив Институције омбудсмена Републике Турске, Омбудсмен др Невенко Врањеш учествовао је у Анкари на Међународном симпозију о климатским промјенама и праву на храну у контексту људских права,⁵⁸⁸ док је Омбудсменка др Јасминка Џумхур, на позив Органа за једнакост Републике Турске (HREIT), такође у Анкари, учествовала на самиту на тему „Националне институције за људска права и њихова појачана улога у заштити и промоцији људских права: разумијевање нових изазова, добити и могућности“.⁵⁸⁹

Додјела кандидатског статуса Босни и Херцеговини и значај Институције омбудсмена Босне и Херцеговине у контексту предуслова за приступање Европској унији, створила је потребу за продубљивањем и јачањем сарадње са амбасадорима земаља Европске уније. Тако су се Омбудсмени Босне и Херцеговине сусрели са шефовима дипломатских мисија Краљевине Шведске⁵⁹⁰, Краљевине Холандије⁵⁹¹, Швајцарске конфедерације⁵⁹² и Краљевине Норвешке⁵⁹³.

Протоколарни сусрети по приспјелим позивима амбасада у Босни и Херцеговини уприличени су и у поводу:

- састанка са генералним конзулом Републике Турске у Бањој Луци⁵⁹⁴ и присуства свечаном пријему поводом обиљежавања Националног празника Републике Турске,⁵⁹⁵
- састанка са шефицом Политичког тима Амбасаде Уједињеног Краљевства Велике Британије и Сјеверне Ирске у Босни и Херцеговини,⁵⁹⁶
- обиљежавања 246. годишњице независности САД-а,⁵⁹⁷

⁵⁸⁵ У марту 2022. године.

⁵⁸⁶ У јулу 2022. године.

⁵⁸⁷ У августу 2022. године.

⁵⁸⁸ У периоду 07.-08.12.2022. године презентација рада на тему „Изазови заштите животне средине и улога омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине“.

⁵⁸⁹ У периоду 29.-30.06.2022. године.

⁵⁹⁰ Дана 12.10.2022. године.

⁵⁹¹ Дана 13.10.2022. године.

⁵⁹² Дана 19.10.2022. године.

⁵⁹³ Дана 19.10.2022. године.

⁵⁹⁴ Дана 23.03.2022. године.

⁵⁹⁵ Дана 01.11.2022. године.

⁵⁹⁶ Дана 14.04.2022. године.

⁵⁹⁷ Дана 01.07.2022. године.

- посјете савезне министрице правде Републике Аустрије⁵⁹⁸ поводом Националног празника Републике Аустрије⁵⁹⁹,
- посјете амбасадорице људских права Краљевине Холандије⁶⁰⁰ и
- посјете новоименоване службенице државног одјела за Босну и Херцеговину у Вашингтону, која је боравила у службеној посјети Босни и Херцеговини.⁶⁰¹

У организацији М.Т. Абрахам групе представници Институције су учествовали на другом Equality Forum-у у Мостару, чији је фокус био на образовању и неједнакости у контексту идентификације и дефинисања проблема и прославе 74. годишњице независности државе Израел.⁶⁰²

Активна сарадња успјешно се наставља и са организацијом Уједињених нација у Босни и Херцеговини⁶⁰³ кроз многобројне заједничке пројекте и учешћа, укључујући:

- састанак са подсекретарком УН за глобалне комуникације на тему говора мржње и штетним посљедицама које оставља овај друштвено неприхватљиви облик понашања,⁶⁰⁴
- учешће на конференцији „Простор за дјеловање цивилног друштва у Босни и Херцеговини: Преглед стања и наредни кораци“, имајући за циљ оцијенити укупно стање цивилног друштва у Босни и Херцеговини, посебно у погледу уживања права на слободу изражавања, удруживања и мирног окупљања,⁶⁰⁵
- састанак у УН згради у Сарајеву на позив Канцеларије резидентне координаторице УН-а у БиХ, заједно са представницима Агенције за равноправност полова БиХ, Министарства за људска права и избјеглице БиХ, Регулаторне агенције за комуникације БиХ и Централне изборне комисије БиХ како би обиљежили првог Међународног дана борбе против говора мржње и ради своје посвећености борби против говора мржње,⁶⁰⁶
- састанак у УН гради у Сарајеву поводом посјете Високе комесарке Уједињених нација за људска права на тему стања људских права у БиХ,⁶⁰⁷
- састанак са Вишом савјетницом за људска права у Канцеларији резидентне координаторице Уједињених нација у Босни и Херцеговини на тему предстојећег процеса ре-акредитације Институције омбудсмена,⁶⁰⁸
- састанак у Подручној канцеларији Сарајево са представником УНХЦР-а на тему сарадње у областима азила и апатридије. Посебна пажња током састанка усмјерена је на питања која се тичу актуелног нацрта измјена и допуна Закона о странцима и раду Имиграционог центра, укључујући приступ информацијама о доступној бесплатној правној помоћи и приступу азилу, приступу информацијама и правном

⁵⁹⁸ Дана 05.07.2022. године.

⁵⁹⁹ Дана 24.10.2022. године.

⁶⁰⁰ Дана 12.12.2022. године и дана 15.12.2022. године.

⁶⁰¹ Дана 06.12.2022. године.

⁶⁰² Дана 07.07.2022. године и дана 12.05.2022. године.

⁶⁰³ Веза – Agnès Picod, Виша савјетница за људска права у Канцеларији резидентне координаторице УН-а БиХ.

⁶⁰⁴ Дана 25.05.2022. године.

⁶⁰⁵ У дане 15.-16.06.2022. године.

⁶⁰⁶ Дана 21.06.2022. године.

⁶⁰⁷ Дана 24.06.2022. године.

⁶⁰⁸ Дана 17.09.2022. године.

савјетовању у међународној зони аеродрома за лица која траже азил, рјешавање преосталих питања апатридије и пријава рођења.⁶⁰⁹ На исту тему одржан је састанак и у Сједишту Институције у Бањалуци са представницима УНХЦР-а,⁶¹⁰

- учешће у УНИЦЕФ-ој кампањи „Дјеца преузимају“ организованом поводом обиљежавања Међународног дана дјетета 21.11.,⁶¹¹
- састанак са ИОМ-ом на тему изазова миграција и тренутној мигрантској ситуацији у Босни и Херцеговини⁶¹² и
- округли сто у организацији ИОМ-а на тему Глобалног споразума за сигурне, уредне и редовне миграције (ГЦМ).⁶¹³ ГЦМ је први споразум договорен између влада којим су обухваћене све димензије међународних миграција.

12.3. Сарадња са цивилним друштвом

Омбудсмени за људска права БиХ посебну пажњу придају сарадњи са организацијама цивилног друштва и невладиним сектором. У том контексту, Омбудсмени Босне и Херцеговине су дали подршку и узели учешће у сљедећим активностима:

- Центар женских права⁶¹⁴ организовао на Јахорини састанак мултисекторалне радне групе за измјене и допуне законодавства везаног за насиље на бази пола у Федерацији БиХ;
- Форум „4П4 Иницијатива – одржива и дугорочна рјешења за БиХ“ који је организовала Међународна комисија за инклузивни мир (4П4) и Фондација друштва заједничких вриједности Сарајево,⁶¹⁵
- Центар за лобирање Бања Лука⁶¹⁶ организатор је конференције под називом „Босна и Херцеговина – могућа или немогућа држава?“,
- невладине организације, уз подршку Европске уније и Шведске развојне агенције,⁶¹⁷ уприличили су панел дискусију о родно заснованој дискриминацији у Сарајеву;
- Media for all,⁶¹⁸ коју финансира Влада Велике Британије, а спроводи Британски Савјет у сарадњи са Томсон фондацијом, БИРН-ом и ИНТРАЦ-ом у земљама Западног Балкана, организовали су у Сарајеву онлајн конференцију о женским људским правима у медијима „Родно засновано насиље у јавном комуникацијском простору Босне и Херцеговине“,
- Истраживачки центар Бања Лука⁶¹⁹ организатор је округлог стола „Концепти неутралности, с освртом на потребу неутралности Босне и Херцеговине“,

⁶⁰⁹ Дана 19.10.2022. године.

⁶¹⁰ Дана 16.11.2022. године.

⁶¹¹ Дана 18.11.2022. године.

⁶¹² Дана 08.11.2022. године.

⁶¹³ Дана 11.10.2022. године.

⁶¹⁴ У дане 27.-28.01.2022. године.

⁶¹⁵ Дана 25.02.2022. године.

⁶¹⁶ Дана 07.03.2022. године.

⁶¹⁷ Дана 07.03.2022. године.

⁶¹⁸ Дана 08.03.2022. године предавање на тему: „Правна и институционална заштита новинарки: (не)ефикасни механизми и (не)адекватно закони? Можемо ли, знамо ли боље?“.

⁶¹⁹ Дана 28.03.2022. године.

- АИРЕ центар⁶²⁰ организатор је дводневног Правосудног форума, који се ове године одржао у Бечићима у Црној Гори, на тему „Родна равноправност и Западни Балкан“,
- свечаност поводом обиљежавања 11 година рада Удружења породица дјеце и особа с потешкоћама у развоју „Дајте нам шансу“⁶²¹,
- тродневна регионална конференција о заштити слободе медија и сигурности новинара на Западном Балкану у Сарајеву, у организацији Мреже сигурних новинара,⁶²²
- учешће у склопу пројекта „Јачање интернета без ограничења за слијепе особе“, који финансира Фондација Internet Society, у оквиру гранта Beyond the Net Large Grant Programme Сарајево и организује Интернет друштво у Босни и Херцеговини,⁶²³
- обиљежавање Међународног дана борбе против сексуалног насиља над женама у рату и 30 година од истог злочина, у организацији Удружења жртава рата Фоча 92-95,⁶²⁴
- учешће у раду VI Међународне научне конференције у Бањој Луци под називом „Усаглашавање правне регулативе са правним тековинама Европске уније – стање у Босни и Херцеговини и искуства других“, у организацији Истраживачког центра Бања Лука у сарадњи са Институтом за упоредно право из Београда и Фондацијом Фридрих Еберт Штифтунг из Босне и Херцеговине,⁶²⁵
- у Међугорју се одржао дводневни научни колоквиј назива „Очима дјетета“, у организацији Универзитета Херцеговина на тему „Изазови породице у савременом свијету – Право на породицу или права породица“,⁶²⁶
- панел дискусија у склопу Фестивала „Слобода народу“ на Јахорини,⁶²⁷
- округли сто у Сарајеву на тему „Образовање обесправљених жена корак ка економском оснаживању“, у организацији Високе школе за туризам и менаџмент Коњиц и Фондације ЦУРЕ, у својству партнера на пројекту „Образовање обесправљених дјевојака/жена у БиХ“ и уз подршку Амбасаде Републике Словеније у Босни и Херцеговини,⁶²⁸
- онлајн предавање на залагачкој конференцији у организацији Фондације ЦУРЕ, у циљу окупљања активиста и заштитница женских права⁶²⁹,
- панел дискусија „Чист зрак право, а не привилегија“, поводом обиљежавања Међународног дана људских права, у организацији Удружења Еко Форум Зеница, ЕЛСА Зеница и Фондација Heinrich-Böll-Stiftung⁶³⁰ и
- панел дискусија у Сарајеву на тему „Кандидатски статус Босне и Херцеговине – глас цивилног друштва“ у организацији Удружења Права за све/Rights for all и у блиској сарадњи са Женском заговарачком групом⁶³¹ у циљу размјене мишљења о процесу

⁶²⁰ Дана 01.-02.04.2022. године.

⁶²¹ Дана 14.04.2022. године.

⁶²² Дана 26.04.2022. године.

⁶²³ Дана 19.05.2022. године.

⁶²⁴ Дана 17.06.2022. године.

⁶²⁵ У дане 30.06.-0107.2022. године.

⁶²⁶ Дана 23.09.2022. године.

⁶²⁷ Излагање на тему “Људска права у Босни и Херцеговини: да ли фолирамо да су нам важна?” дана 28.10.2022. године.

⁶²⁸ Дана 09.11.2022. године.

⁶²⁹ Дана 21.11.2022. године.

⁶³⁰ Дана 09.12.2022. године.

⁶³¹ Дана 20.12.2022. године.

европских интеграција, јачању гласа цивилног друштва и заговарању интегрисања женских ставова и перспектива у европске процесе.

Институција омбудсмена је у 2022. години одржала низ састанака, и то:

- састанак са представницима Савеза логораша у Босни и Херцеговини на тему успостављања сарадње те размјене досадашњих искустава по питању остваривања права жртава ратне тортуре,⁶³²
- састанак с представницима Удружења пензионера војних осигураника Тузланског кантона и Зеничко-добојског кантона на тему регистрованих предмета у Институцији – Удружење пензионера војних осигураника Тузланског и Зеничко-добојског кантона,⁶³³
- онлајн састанак са координаторицом ГИЗ регионалног пројекта „Социјална права за рањиве групе“ (SORI II) за Босну и Херцеговину и представницима ГИЗ-а из Њемачке који раде на припреми и развоју нове фазе СОРИ пројекта,⁶³⁴
- састанак са представником делегације Одјелења за цивилно друштво и демократске иновације Савјета Европе. Циљ ИНГО-а (Конференција међународних невладиних организација) је посјетити различите земље чланице Савјета Европе, уочити искуства и различитости сарадње власти с невладиним сектором⁶³⁵ и
- састанак и са генералним секретаром Друштва Црвеног крста/крижа Босне и Херцеговине на тему сарадње с посебним фокусом на маргинализоване друштвене групе и остваривање њихових, законом загарантованих права,⁶³⁶
- састанак са директором Удружења послодаваца Федерације Босне и Херцеговине⁶³⁷ и том приликом разговарано је о међусобној сарадњи и актуелним питањима заштите права из области рада и радних односа.

⁶³² Дана 15.04.2022. године.

⁶³³ Дана 19.04.2022. године.

⁶³⁴ Дана 05.05.2022. године.

⁶³⁵ Дана 05.09.2022. године.

⁶³⁶ Дана 27.10.2022. године.

⁶³⁷ Дана 27.10.2022. године.

XIII ПРЕПОРУКЕ ОМБУДСМЕНА

Омбудсмени, у складу с чланом 32. Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине наконведеног поступка истраживања одговорном органу могу дати препоруке с циљем отклањања уочених повреда људских права. Органи који добију такве препоруке дужни су писмено одговорити и обавијестити Омбудсмене о ефикасности препорука у року који су Омбудсмени одредили.

Ако одговорни орган не предузме мјере из препоруке или ако не обавијести Омбудсмене о разлозима њиховог непредузимања, Омбудсмени непосредно вишем органу указују на ток предмета и на даље препоруке. Слиједи табеларни приказ препорука упућених у прошлој години и начин њиховог реализовања:

ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПРЕПОРУКА

БРОЈ ПРЕПОРУКЕ	БРОЈ ПРЕДМЕТА	УПУЋЕН ОРГАНУ	ПОВРЕДА ПРАВА	ДАТУМ ИЗДАВАЊА ПРЕПОРУКЕ	РЕАЛИЗАЦИЈА	ЗАПРИМЉЕН ОДГОВОР
П-1/22	Ж-МО-04-44/21,	КАНТОНАЛНА БОЛНИЦА „ДР ФРА МИХОВИЛ СУЧИЋ“ ЛИВНО ЛИВНО	23 - ЗДРАВСТВО	24.1.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-2/22	Ж-БЛ-01-643/21,	ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ ОСНОВНА ШКОЛА “СВЕТИ САВА” ДОБОЈ	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	17.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-3/22	Ж-СА-05-713/21,	ОПШТИНА ХАЏИЋИ ХАЏИЋИ Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	18.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-4/22	Ж-СА-05-1300/21,	ОПШТИНА НОВО САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	18.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-5/22	Ж-СА-05-1152/21, Ж-СА-05-1204/21,	КАНТОНАЛНИ СУД У ТУЗЛИ ТУЗЛА Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА СУДА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	18.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-6/22	Ж-БЛ-05-711/21,	ЈУ ОШ "21. МАРТ" МАТУЗИЋИ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	18.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-7/22	Ж-СА-05-1036/21,	ОПШТИНА НОВО САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р НАЧЕЛНИКА МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ И УПРАВЕ КАНТОНА САРАЈЕВО УПРАВНИ ИНСПЕКТОРАТ САРАЈЕВО Н/Р ГЛАВНОГ УПРАВНОГ ИНСПЕКТОРА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	18.1.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-8/22	Ж-БЛ-05-279/20,	ПОН- ГРАД БАЃАЛУКА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	18.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-9/22	Ж-БЛ-04-706/21,	ОПШТИНА ТЕШАЊ ЈКП “РАД” ТЕШАЊ	21 - КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	18.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-10/22	Ж-БЛ-04-566/21,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ЗЕНИЧКО – ДОБОЈСКОГ КАНТОНА УПРАВА ПОЛИЦИЈЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	18.1.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-11/22	Ж-СА-05-1275/16, Ж-СА-05-328/18,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО ПАРЛАМЕНТ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ДОМ НАРОДА	09 - ПРАВОСУЂЕ	20.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-12/22	Ж-СА-05-698/18,	ПОН-ОПШТИНА ВЕЛИКА КЛАДУША	19 - УПРАВА	20.1.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-13/22	Ж-БЛ-06-753/21,	УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ СЕНАТ УНИВЕРЗИТЕТА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	24.1.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-14/22	Ж-СА-08-667/21,	ГРАД ЗЕНИЦА СЛУЖБА ЗА УРБАНИЗАМ ЗЕНИЦА	19 - УПРАВА	24.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-15/22	Ж-ЛИ-08-271/21,	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ВОДОПРИВРЕДЕ И ШУМАРСТВА КАНТОНА 10	19 - УПРАВА	7.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-16/22	Ж-СА-01-634/21,	СЛУЖБА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ОПШТИНЕ ЦЕНТАР САРАЈЕВО	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	24.1.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-17/22	Ж-БЛ-05-804/21,	ГРАД БАЊА ЛУКА ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ, ЗДРАВСТВО, ОМЛАДИНУ И СПОРТ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	28.1.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-18/22	Ж-БЛ-05-802/21,	ПОН-ГРАД БАЊА ЛУКА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	28.1.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-19/22	Ж-БЛ-08-803/21,	ПОН-ГРАД БАЊА ЛУКА	19 - УПРАВА	28.1.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-20/22	Ж-БЛ-05-859/21,	МИНИСТАРСТВО САОБРАЋАЈА И ВЕЗА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	28.1.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-21/22	Ж-БЛ-05-656/21,	ОПШТИНА ЈАЈЦЕ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	28.1.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-22/22	Ж-СА-04-966/21,	МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	3.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-23/22	Ж-СА-08-1304/21,	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ БАЊА ЛУКА	09 - ПРАВОСУЂЕ	3.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-24/22	Ж-СА-04-545/21,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА САРАЈЕВО НА ЗНАЊЕ: ПАРЛАМЕНТ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ, ГДИН ЗАИМОВИЋ МИРСАД	06 - ЈАВНИ ПРИХОДИ	4.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ

П-25/22	Ж-СА-02-745/19,	ВЛАДА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА БИХАЋ Н/Р ПРЕМИЈЕРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА УНСКО- САНСКОГ КАНТОНА БИХАЋ Н/Р ДИРЕКТОРА ВЛАДА БОСАНСКО- ПОДРИЊСКОГ КАНТОНА ГОРАЖДЕ Н/Р ПРЕМИЈЕРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА БОСАНСКО-ПОДРИЊСКОГ КАНТОНА ГОРАЖДЕ ГОРАЖДЕ Н/Р ДИРЕКТОРА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	4.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-26/22	Ж-СА-08-1264/21,	ОПШТИНА ХАЏИЋИ ХАЏИЋИ	19 - УПРАВА	4.2.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-27/22	Ж-СА-08-182/21,	ПОН-КАНТОНАЛНИ СУД У САРАЈЕВУ САРАЈЕВО	09 - ПРАВОСУЂЕ	4.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-28/22	Ж-СА-04-1258/21,	ЈУ ЗАВОД ЗА СПЕЦИЈАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ И ОДГОЈ ДЈЕЦЕ „МЈЕДЕНИЦА“ САРАЈЕВО Н/Р ШКОЛСКИ ОДБОР	10 - РАДНИ ОДНОСИ	7.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-29/22	Ж-СА-08-1174/21,	ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА	09 - ПРАВОСУЂЕ -- 09-3 - ИЗВРШЕЊЕ ПРЕСУДА	7.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-30/22	Ж-БЛ-05-534/21,	'ЕЛЕКТРОПРЕНОС БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ' АД БАЊА ЛУКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	7.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-31/22	Ж-БЛ-01-38/21,	ПОН-БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА МИНИСТАРСТВО ВАЊСКИХ ПОСЛОВА	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	7.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-32/22	Ж-БЛ-05-829/21,	МИНИСТАРСТВО УНУТРУШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА МОДРИЧА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	7.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-33/22	Ж-БЛ-05-663/21,	ПОН- МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 - НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	8.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-34/22	Ж-БЛ-04-85/21,	ПОН- ЖЕЉЕЗНИЧКО ГРАЂЕВИНСКО ПРЕДУЗЕЊЕ А.Д. ДОБОЈ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	8.2.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-35/22	Ж-БР-04-227/21,	ВЛАДА БРЧКО ДИСТРИКТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ -ОДЈЕЛ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ БРЧКО	11 - ОБРАЗОВАЊЕ -- 11-1 - ПРЕДШКОЛСКО ВАСПИТАЊЕ	14.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-36/22	Ж-СА-05-827/21,	ПАРЛАМЕНТ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ОДБОР ЗА ПРОМЕТ И КОМУНИКАЦИЈЕ САРАЈЕВО	15 - ИМОВИНСКО ПРАВНИ	17.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-37/22	Ж-СА-06-322/21,	КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ ЗАВОД ЗАТВОРЕНОГ ТИПА ЗЕНИЦА САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИЊ	17.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-38/22	Ж-СА-08-506/21,	ПОН-ОПШТИНА БРОД БРОД Н/Р НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ	19 - УПРАВА	17.2.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА

П-39/22	Ж-СА-05-1231/21,	ГРАД САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИЦЕ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	24.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-40/22	Ж-БЛ-05-739/21, Ж- БЛ-05-743/21, Ж-БЛ- 05-745/21,	ПОН-РТВ „САНА“ НАДЗОРНИ ОДБОР РТВ САНА САНСКИ МОСТ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	24.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-41/22	Ж-БЛ-01-396/20,	ПОН-ОПШТИНСКИ СУД У ТЕШЊУ ВИСОКИ СУДСКИ И ТУЖИЛАЧКИ САВЈЕТ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	24.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-42/22	Ж-СА-06-647/21,	УДРУЖЕЊЕ ЛИКОВНИХ УМЈЕТНИКА ПРИМЈЕЊЕНИХ УМЈЕТНОСТИ И ДИЗАЈНЕРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА Н/Р СКУПШТИНЕ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	25.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-43/22	Ж-СА-04-1045/21, Ж-СА-04-1224/21,	КАНТОН САРАЈЕВО ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА МИНИСТАРСТВО ЗА БОРАЧКА ПИТАЊА КАНТОНА САРАЈЕВО НА ЗНАЊЕ МИНИСТРА	10 - РАДНИ ОДНОСИ	25.2.2022	РЕАЛИЗОВАЊА	ДА
П-44/22	Ж-СА-06-1122/21,	ВЛАДА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА ЗЕНИЦА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	25.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-45/22	Ж-СА-05-1089/21, Ж-СА-05-1090/21,	КАНТОН САРАЈЕВО ВЛАДА САРАЈЕВО КАНТОН САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	25.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-46/22	Ж-СА-05-1098/21,	КАНТОН САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ, ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ И МЛАДЕ САРАЈЕВО ЈУ „СТУДЕНТСКИ ЦЕНТАР“ САРАЈЕВО УПРАВИ ОДБОР САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	25.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-47/22	Ж-СА-08-1295/21, Ж-СА-08-1302/21,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО ПОРЕЗНА УПРАВА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ПОРЕЗНА ИСПОСТАВА СТАРИ ГРАД САРАЈЕВО	19 - УПРАВА	25.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-48/22	Ж-СА-01-186/21,	ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА УНСКО – САНСКОГ КАНТОНА БИХАЋ	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	25.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-49/22	Ж-СА-05-89/21,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	25.2.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-50/22	Ж-СА-08-1205/21,	ПОН-ОПШТИНА ИЛИЦА ОПШТИНСКИ НАЧЕЛНИК ИЛИЦА	19 - УПРАВА	25.2.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-51/22	Ж-МО-04-91/21,	ВЛАДА ХНК МОСТАР МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА ХНК Н/Р МИНИСТРА МОСТАР	10 - РАДНИ ОДНОСИ	4.3.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-52/22	Ж-СА-08-884/19,	ОПШТИНА ГЛАМОЧ ГЛАМОЧ	19 - УПРАВА	10.3.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-53/22	Ж-СА-04-936/21,	УНИВЕРЗИТЕТ У САРАЈЕВУ САРАЈЕВО	11 - ОБРАЗОВАЊЕ -- 11-4 - ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ	10.3.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА

П-54/22	Ж-БЛ-04-596/21,	СИНДИКАТ ТРГОВИНЕ, ТУРИЗМА, УГОСТИТЕЉСТВА И УСЛУЖНИХ ДЈЕЛАТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ УДРУЖЕЊЕ ПОСЛОДАВАЦА ТУРИЗМА И УГОСТИТЕЉСТВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ УНИЈА УДРУЖЕЊА ПОСЛОДАВАЦА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ МИНИСТАРСТВО ТРГОВИНЕ И ТУРИЗМА САВЕЗ СИНДИКАТА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	10.3.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-55/22	Ж-БЛ-05-658/21,	ПОН-ГРАД БАЊА ЛУКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	10.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-56/22	Ж-БЛ-05-756/21,	ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ РЕПУБЛИЧКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА РАСЕЉЕНА ЛИЦА И МИГРАЦИЈЕ ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАСЕЉЕНИХ ОСОБА И ИЗБЈЕГЛИЦА УНСКО- САНСКИ КАНТОН ОПШТИНА БОСАНКА КРУПА	05 - ПОЛИЦИЈА	10.3.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-57/22	Ж-БЛ-05-648/21,	ГРАД БАЊАЛУКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 - НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	10.3.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-58/22	Ж-БЛ-08-761/21,	ПОН-ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ И СТАМБЕНО-КОМУНАЛНЕ ПОСЛОВЕ	09 - ПРАВОСУЂЕ	10.3.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-59/22	Ж-БЛ-05-811/21,	УНИВЕРЗИТЕТСКИ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	10.3.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-60/22	Ж-БЛ-05-776/21,	"КОМУНАЛНО" Д.О.О. ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА КОМУНАЛНЕ И УСЛУЖНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	10.3.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-61/22	Ж-БЛ-05-729/21,	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКО-ПРАВНЕ ПОСЛОВЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	10.3.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-62/22	Ж-БЛ-05-689/21,	УНИВЕРЗИТЕТСКИ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	10.3.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-63/22	Ж-БЛ-05-53/22,	ОСНОВНИ СУД БАЊА ЛУКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	10.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-64/22	Ж-БЛ-06-844/21,	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА МЈЕРИТЕЉСТВО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	10.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-65/22	Ж-БЛ-05-828/21,	ПОН-ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА МЈЕРИТЕЉСТВО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	10.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-66/22	Ж-БЛ-04-99/22,	ФОНД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	23 - ЗДРАВСТВО	10.3.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-67/22	Ж-БЛ-04-363/21,	ПОН- ЗП "ЕЛЕКТРОКРАЛИНА" А.Д. БАЊА ЛУКА	21 - КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	14.3.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-68/22	Ж-БЛ-05-821/21,	ГРАД БИХАЋ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	14.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-69/22	Ж-ЛИ-05-16/22,	МИНИСТАРСТВО НАУКЕ, ПРОСВЈЕТЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА КАНТОНА 10	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	23.3.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-70/22	Ж-БЛ-05-737/21,	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКО-ПРАВНЕ ПОСЛОВЕ ПОДРУЧНА ЈЕДИНИЦА СОКОЛАЦ	15 - ИМОВИНСКО ПРАВНИ	18.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-71/22	Ж-БР-04-158/21,	1-СКУПШТИНА БРЧКО ДИСТРИКТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ БРЧКО 2-ВЛАДА БРЧКО ДИСТРИКТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ БРЧКО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	18.3.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-72/22	Ж-БР-05-120/20,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	05 - ПОЛИЦИЈА	18.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-73/22	Ж-БР-05-19/22,	ЈАВНОЈ ЗДРАВСТВЕНОЈ УСТАНОВИ ДОМ ЗДРАВЉА ТЕОЧАК	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	18.3.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-74/22	Ж-БР-06-34/21, Ж-БР-06-37/21,	ЈАВНА УСТАНОВА СЛУЖБА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИНГ	18.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-75/22	Ж-СА-06-1129/21,	СБЕРБАНКА БХ Д.Д. САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРА РЕГИЈЕ САРАЈЕВО ПОСЛОВАЊЕ СА СТАНОВНИШТВОМ И ПОДУЗЕТНИЦИМА САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИНГ	21.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-76/22	Ж-СА-01-1159/21,	ЈУ “КАНТОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД “СЛУЖБА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ОПШТИНЕ ИЛИЦА ИЛИЦА	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	21.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-77/22	Ж-СА-04-1285/21,	ВЛАДА ХЕРЦЕГОВАЧКО-НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕЊА И ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА МОСТАР	14 - ЕКОЛОГИЈА ЗАШТИТА ОКОЛИНЕ	21.3.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-78/22	Ж-СА-08-190/21,	ГРАД ВИСОКО ВИСОКО Н/Р КОМИСИЈА ЗА ПРОЦЈЕНУ ПРОМЕТНЕ ВРИЈЕДНОСТИ НЕКРЕТНИНА	19 - УПРАВА	21.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-79/22	Ж-СА-05-222/21,	ОПШТИНА ЗАВИДОВИЋИ ЗАВИДОВИЋИ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	21.3.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-80/22	Ж-СА-08-311/21,	ПОН-ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ УПРАВНИ ИНСПЕКТОРАТ ГЛАВНИ ФЕДЕРАЛНИ ИНСПЕКТОР САРАЈЕВО	19 - УПРАВА	21.3.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-81/22	Ж-БЛ-05-4/22,	ПОН- МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	31.3.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-82/22	Ж-БЛ-05-631/21,	ГРАД ГРАДИШКА ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ОПШТУ УПРАВУ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	1.4.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-83/22	Ж-БЛ-05-871/21,	ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАРИЈАТ БИРО ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	1.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ

П-84/22	Ж-БЛ-05-876/21,	ПОН-МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	1.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-85/22	Ж-БЛ-05-41/22,	УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	1.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-86/22	Ж-БЛ-05-127/22,	МИНИСТАРСТВО САОБРАЋАЈА И ВЕЗА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	1.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-87/22	Ж-БЛ-05-509/21,	ВЛАДА УНСКО- САНСКОГ КАНТОНА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	1.4.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-88/22	Ж-БЛ-04-47/21, Ж-БЛ-08-157/21, Ж-БЛ-08-158/21,	„КОСМОС“ А.Д. БАЊАЛУКА ПОРЕСКА УПРАВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ОКРУЖНИ ПРИВРЕДНИ СУД БАЊАЛУКА ФОНД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ФИЛИЈАЛА БАЊА ЛУКА	10 - РАДНИ ОДНОСИ, 19 - УПРАВА	1.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-89/22	Ж-БЛ-06-19/22,	ФОНД ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЕНЕРГЕТСКУ ЕФИКАСНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	1.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-90/22	Ж-БЛ-06-357/21,	ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ МИНИСТАРСТВО ЗА ИЗБЈЕГЛИЦЕ И РАСЕЉЕНА ЛИЦА ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ РЕПУБЛИЧКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА РАСЕЉЕНА ЛИЦА И МИГРАЦИЈЕ ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАСЕЉЕНИХ ОСОБА И ИЗБЈЕГЛИЦА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	1.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-91/22	Ж-БР-05-234/21,	ПОН-ГРАДУ ТУЗЛА, СЛУЖБИ ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ И ЗАШТИТУ ОКОЛИНЕ	15 - ИМОВИНСКО ПРАВНИ	22.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-92/22	Ж-БР-08-228/21,	МИНИСТАРСТВО ЗА КУЛТУРУ СПОРТ И МЛАДЕ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	19 - УПРАВА	1.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-93/22	Ж-БР-08-84/21,	ПОН-ОСНОВНИ СУД БРЧКО ДИСТРИКТА БИХ	09 - ПРАВОСУЂЕ -- 09-2 - ДУЖИНА ТРАЈАЊА ПОСТУПКА (ЧЛАН 6)	1.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-94/22	Ж-МО-05-142/21,	ВЛАДА ХЕРЦЕГОВАЧКО-НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА МОСТАР	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	5.4.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-95/22	Ж-СА-04-984/21,	МИНИСТАРСТВО ЗА ОДГОЈ И ОБРАЗОВАЊЕ КАНТОНА САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРИЦЕ САРАЈЕВО ЈУ СРЕДЊА УГОСИТЕЉСКО-ТУРИСТИЧКА ШКОЛА ШКОЛСКОМ ОДБОРУ САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	12.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-96/22	Ж-СА-05-232/22,	ОПШТИНА НОВИ ГРАД САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	12.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-97/22	Ж-БЛ-01-205/21,	ПОН-КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО ХЕРЦЕГОВАЧКО НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	12.4.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-98/22	Ж-СА-05-1131/21,	ОПШТИНА ТЕШАЊ ТЕШАЊ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	12.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-99/22	Ж-СА-08-1024/21,	ОПШТИНА СТАРИ ГРАД САРАЈЕВО	19 - УПРАВА	12.4.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-100/22	Ж-СА-06-963/21,	ПОН-ПОЉОПРИВРЕДНА ЗАДРУГА „ БОСНАКООП ДОБОЈ „ ПРЕДУЗЕЋЕ СА ПОТПУНОМ ОДГОВОРНОШЋУ ДОБОЈ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИНГ	12.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-101/22	Ж-СА-04-16/22,	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ Д.Д. САРАЈЕВО ПОДРУЖНИЦА "ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА" САРАЈЕВО САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	12.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-102/22	Ж-БР-05-15/22,	ЈАВНА ЗДРАВСТВЕНА УСТАНОВА „ЗДРАВСТВЕНИ ЦЕНТАР БРЧКО“ БРЧКО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 - НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	15.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-103/22	Ж-БР-05-160/21,	ЈАВНА УСТАНОВА ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ТУЗЛА ТУЗЛА -МИНИСТАРСТВО БЕЗБЈЕДНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ СЛУЖБА ЗА ПОСЛОВЕ СА СТРАНЦИМА ТЕРЕНСКИ ЦЕНТАР ТУЗЛА	05 - ПОЛИЦИЈА	15.4.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-104/22	Ж-СА-04-171/22,	УНИВЕРЗИТЕТ У ТУЗЛИ ТУЗЛА Н/Р РЕКТОРИЦЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	15.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-105/22	Ж-СА-04-1099/21,	ЈУ ГИМНАЗИЈА ОБАЛА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	22.4.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-106/22	Ж-СА-04-228/22,	КЈКП ПАРК Д.О.О. САРАЈЕВО САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	22.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-107/22	Ж-СА-06-1232/21,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИНГ	22.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-108/22	Ж-СА-06-899/18,	ПОН-КЈКП “ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА“ Д.О.О. САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	22.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-109/22	Ж-СА-05-1301/21,	ГРАД ТУЗЛА КОМИСИЈА ЗА УТВРЂИВАЊЕ ПРОМЕТНЕ ВРИЈЕДНОСТИ НЕПОКРЕТНОСТИ ГРАДА ТУЗЛА ТУЗЛА Н/ПРЕДСЈЕДНИКА КОМИСИЈЕ НА ЗНАЊЕ: КАНТОНАЛНИ ПОРЕЗНИ УРЕД ТУЗЛА ТУЗЛА Н/Р РУКОВОДИОЦА УРЕДА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	22.4.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-110/22	Ж-СА-05-239/22,	МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, СОЦИЈАЛНУ ПОЛИТИКУ, РАСЕЉЕНА ЛИЦА И ИЗБЈЕГЛИЦЕ КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА Н/Р СЛУЖБЕНИКА ЗА ИНФОРМИСАЊЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	22.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-111/22	Ж-СА-05-359/22,	ОПШТИНА НОВИ ГРАД САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	22.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-112/22	Ж-СА-08-157/22,	ОПШТИНА ИЛИЦА ИЛИЦА Н/Р НАЧЕЛНИКА	19 - УПРАВА	22.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-113/22	Ж-СА-05-943/20,	ЗЕНИЧКО ДОБОЈСКИ КАНТОН МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ЗЕНИЦА Н/Р МИНИСТРА	02 - МЕДИЈИ И СЛОБОДА ИНФОРМИСАЊА	22.4.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-114/22	Ж-СА-08-1100/21,	ЖУПЕНИЈА СРЕДИШЊА БОСНА/ СРЕДЊОБОСАНСКИ КАНТОН МИНИСТАРСТВО ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА, ЗАШТИТЕ ОКОЛИША, ПОВРАТКА И СТАМБЕНИХ ПОСЛОВА ТРАВНИК	19 - УПРАВА	22.4.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-115/22	Ж-СА-08-41/22,	ЈУ СЛУЖБА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	19 - УПРАВА	22.4.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-116/22	Ж-БЛ-06-125/22,	ПОН-МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО- ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	28.4.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-117/22	Ж-БЛ-05-2/22,	ПОН-ЗЕДП "ЕЛЕКТРО-БИЈЕЉИНА" АД	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	28.4.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-118/22	Ж-БЛ-05-71/22,	ПОН- МИНИСТАРСТВО ВАЊСКИХ ПОСЛОВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	17 - ЈАВНЕ ИСПРАВЕ	28.4.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-119/22	Ж-БЛ-08-16/22,	ПОН- ОПШТИНА ПАЛЕ	19 - УПРАВА	28.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-120/22	Ж-СА-08-228/20,	КАНТОНАЛНИ СУД У САРАЈЕВУ САРАЈЕВО	09 - ПРАВОСУЂЕ	28.4.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-121/22	Ж-БЛ-01-781/20,	ОСНОВНИ СУД У БАЊАЛУЦИ ОКРУЖНО ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО У БАЊАЛУЦИ	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	28.4.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-122/22	Ж-БЛ-06-49/22,	ЈУ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ПРИЈЕДОР	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-01 - УЗНЕМИРАВАЊЕ	13.5.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-123/22	Ж-БЛ-04-106/22,	МИНИСТАРСТВО ЗА НАУЧНОТЕХНОЛОШКИ РАЗВОЈ, ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ И ИНФОРМАЦИОНО ДРУШТВО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	11 - ОБРАЗОВАЊЕ	13.5.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-124/22	Ж-БЛ-05-759/21,	ГРАД БАЊАЛУКА МИНИСТАРСТВО УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	5.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-125/22	Ж-СА-05-790/21,	ОПШТИНА ТЕШАЊ ТЕШАЊ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	6.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-126/22	Ж-СА-05-888/21,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	6.5.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ

П-127/22	Ж-СА-06-72/22,	ПОН-ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ВОДОПРИВРЕДЕ И ШУМАРСТВА САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА САРАЈЕВО НА ЗНАЊЕ МИНИСТРИЦИ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	6.5.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-128/22	Ж-СА-05-372/22,	ЈЗУ УНИВЕРЗИТЕТСКИ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР ТУЗЛА ТУЗЛА Н/Р ДИРЕКТОРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	6.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-129/22	Ж-БЛ-05-11/22, Ж-БЛ-05-13/22,	ОПШТИНА САНСКИ МОСТ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	12.5.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-130/22	Ж-БЛ-05-12/22, Ж-БЛ-05-14/22, Ж-БЛ-05-140/22, Ж-БЛ-05-15/22, Ж-БЛ-05-725/21,	ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ ОПШТИНЕ САНСКИ МОСТ Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ ОПШТИНСКОГ ВИЈЕЋА САНСКИ МОСТ ОПШТИНА САНСКИ МОСТ Н/Р НАЧЕЛНИКА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	6.5.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-131/22	Ж-СА-02-408/22, Ж-СА-02-99/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРИЦЕ	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	9.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-132/22	Ж-СА-02-89/22,	ОПШТИНА КАКАЊ КАКАЊ Н/Р НАЧЕЛНИКА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	9.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-133/22	Ж-СА-05-3/22,	ГРАД САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИЦЕ, Н/Р СЛУЖБЕНИКА ЗА ИНФОРМИСАЊЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 - НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	9.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-134/22	Ж-МО-04-63/21,	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ МОСТАР	25 - ПЕНЗИЈЕ	17.5.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-135/22	Ж-МО-05-131/21,	1. ВЛАДА ХЕРЦЕГОВАЧКО НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА МОСТАР 2. ГРАД МОСТАР МОСТАР	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	17.5.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-136/22	Ж-МО-08-7/22,	ОПШТИНСКИ СУД У ЧАПЉИНИ ЧАПЉИНА	09 - ПРАВОСУЂЕ	17.5.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-137/22	Ж-МО-05-34/22,	ГРАД МОСТАР МОСТАР	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	17.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-138/22	Ж-БЛ-01-707/21,	ПОН-ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ВЕЛИКА КЛАДУША	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	23.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-139/22	Ж-БЛ-08-7/22,	ЈУ ЗАВОД ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	09 - ПРАВОСУЂЕ	23.5.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-140/22	Ж-СА-08-191/22,	ОПШТИНА ВОГОШЋА ВОГОШЋА Н/Р НАЧЕЛНИКА Н/Р УРБАНИСТИЧКО-ГАЂЕВИНСКЕ ИНСПЕКЦИЈЕ	19 - УПРАВА	26.5.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА

П-141/22	Ж-СА-05-1028/21,	СКУПШТИНА ЗЕНИЧКО – ДОБОЈСКОГ КАНТОНА ЗЕНИЦА	05 - ПОЛИЦИЈА	26.5.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-142/22	Ж-СА-05-1102/21,	ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	30.5.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-143/22	Ж-СА-04-386/22,	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ Д.Д. САРАЈЕВО ПОДРУЖНИЦА "ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА" БИХАЋ БИХАЋ	21 - КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	30.5.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-144/22	Ж-ЛИ-08-60/22, Ж- ЛИ-08-61/22, Ж-ЛИ- 08-62/22,	ПОН-ВЛАДА КАНТОНА 10 ПОН-ЖАЛБЕНО ВИЈЕЋЕ КАНТОНА 10	19 - УПРАВА	2.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-145/22	Ж-ЛИ-05-76/22,	ЈУ БОЛНИЦА ТРАВНИК	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	17.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-146/22	Ж-МО-04-111/21,	1. МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА ХЕРЦЕГОВАЧКО- НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА МОСТАР 2. ВЛАДА ХЕРЦЕГОВАЧКО-НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА МОСТАР	10 - РАДНИ ОДНОСИ	2.6.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-147/22	Ж-БЛ-05-396/21,	ГРАД БАЊАЛУКА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	2.6.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-148/22	Ж-БЛ-06-66/22,	ЈЗУ УНИВЕРЗИТЕТСКА БОЛНИЦА ФОЧА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	7.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-149/22	Ж-БР-08-270/21,	КАНТОНАЛНОМ ТУЖИЛАШТВУ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	26 - ТУЖИЛАШТВА	29.6.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-150/22	Ж-БР-05-35/22,	ОПШТИНИ КАЛЕСИЈА, СТРУЧНОЈ СЛУЖБИ ОПШТИНСКОГ НАЧЕЛНИКА/ ИНСПЕКЦИЈИ	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	29.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-151/22	Ж-МО-05-159/21,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ХЕРЦЕГОВАЧКО-НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА Н/Р МИНИСТРА МОСТАР	05 - ПОЛИЦИЈА -- 05-1 - ЖАЛБА НА РАД ПОЛИЦИЈЕ	21.6.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-152/22	Ж-СА-06-20/22,	АКОВА ИМПЕХ Д.О.О САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА Н/РПРЕДСЈЕДНИКА НАДЗОРНОГ ОДБОРА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИНГ	22.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-153/22	Ж-СА-05-526/22,	ОПШТИНА НОВИ ГРАД САРАЈЕВО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	21.6.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-154/22	Ж-СА-05-125/22,	ВЛАДА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА БИХАЋ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 - НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	21.6.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-155/22	Ж-СА-05-278/22,	ВЛАДА СРЕДЊЕБОСАНСКОГ КАНТОНА ТРАВНИК МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	21.6.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ

П-156/22	Ж-СА-04-112/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ БАЊА ЛУКА НА ЗНАЊЕ: МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА ПРАВА И ИЗБЈЕГЛИЦЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО ЦИВИЛНИХ ПОСЛОВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	22.6.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-157/22	Ж-СА-06-116/22, Ж- СА-06-131/22,	ПОН-ЈАВНА УСТАНОВА “ДОМ ЗДРАВЉА ГОРЊИ ВАКУФ/УСКОПЉЕ” УПРАВНОМ ОДБОРУ В.Д. ДИРЕКТОРИЦИ ГОРЊИ ВАКУФ-УСКОПЉЕ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-16 - НА ОСНОВУ ЧЛАНСТВА У СИНДИКАТУ ИЛИ ДРУГОМ УДРУЖЕЊУ	22.6.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-158/22	Ж-СА-08-515/22, Ж- СА-08-516/22, Ж- СА-08-517/22, Ж- СА-08-518/22, Ж- СА-08-519/22, Ж- СА-08-520/22, Ж- СА-08-521/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА КАНТОНА САРАЈЕВО, УПРАВА ПОЛИЦИЈЕ ПОЛИЦИЈСКОМ КОМЕСАРУ КОМИСИЈИ ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА УНАПРЕЂЕЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА У ЧИН “ИНСПЕКТОР”	09 - ПРАВОСУЂЕ	22.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-159/22	Ж-СА-04-1157/21,	МИНИСТАРСТВО ЗА ОДГОЈ И ОБРАЗОВАЊЕ КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРИЦЕ ХОТА - МУМИНОВИЋ НАИДЕ	11 - ОБРАЗОВАЊЕ -- 11-5 - ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ	22.6.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-160/22	Ж-СА-04-799/21,	ЈУ “КАНТОНАЛНИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ КУЛТУРНО-ХИСТОРИЈСКОГ И ПРИРОДНОГ НАСЛИЈЕЂА” САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	22.6.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-161/22	Ж-СА-08-355/22,	КАНТОН САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО КОМУНАЛНЕ ПРИВРЕДЕ, ИНФРАСТРУКТУРЕ, ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ОКОЛИШТА САРАЈЕВО КАНТОНАЛНА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ САРАЈЕВО ОПШТИНА ИЛИЦА ИЛИЦА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	22.6.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-162/22	Ж-СА-06-1100/20,	КАНТОН САРАЈЕВО ЈАВНА УСТАНОВА „СЛУЖБА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ“ САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРИЦЕ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИЊГ	22.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-163/22	Ж-СА-05-328/22, Ж- СА-05-433/22,	МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	23.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-164/22	Ж-СА-02-327/22,	ГРАД ЗЕНИЦА ЗЕНИЦА Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИКА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	23.6.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-165/22	Ж-БЛ-04-168/22,	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ПИО / МИО КАНТОНАЛНА АДМИНИСТРАТИВНА СЛУЖБА У БИХАЋУ СУДСКА ПОЛИЦИЈА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА КАНТОНАЛНИ СУД У САРАЈЕВУ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	23.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-166/22	Ж-БЛ-05-122/22,	ЈУ „ДЈЕЧИЈЕ ОБДАНИШТЕ И ДОМ УЧЕНИКА“ БОСАНСКА КРУПА МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	23.6.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-167/22	Ж-БЛ-05-192/22,	ПОН-ОПШТИНА КОЗАРСКА ДУБИЦА	20 - РАТНЕ ШТЕТЕ	24.6.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-168/22	Ж-БЛ-05-26/22,	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ СРЕДИШЊА АДМИНИСТРАТИВНА СЛУЖБА САРАЈЕВО ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	23.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-169/22	Ж-БЛ-04-261/22,	ЈЗУ ДОМ ЗДРАВЉА „ДР МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“ ЛАКТАШИ	23 - ЗДРАВСТВО	24.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-170/22	Ж-БЛ-04-227/22,	СКУПШТИНА ОПШТИНЕ СРБАЦ ЈУ „ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД“	24 - СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	24.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-171/22	Ж-БЛ-05-155/22,	МИНИСТАРСТВО УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ УПРАВНА ИНСПЕКЦИЈА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	24.6.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-172/22	Ж-ЛИ-05-66/22, Ж-ЛИ-05-67/22, Ж-ЛИ-05-68/22,	ПОН - ВЛАДА КАНТОНА 10 2. ЖАЛБЕНО ВИЈЕЋЕ ВЛАДЕ КАНТОНА 10	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	27.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-173/22	Ж-ЛИ-01-119/22,	1. ГРАД ЛИВНО 2. ГРАДСКО ВИЈЕЋЕ ЛИВНО 3. ДЈЕЧЈИ ВРТИЋ "ПЧЕЛИЦЕ" ЛИВНО	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	27.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-174/22	Ж-БР-05-90/22,	МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	05 - ПОЛИЦИЈА	29.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-175/22	Ж-БР-04-113/22,	ПОРЕЗНОЈ УПРАВИ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	29.6.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-176/22	Ж-БР-01-84/22,	ЈАВНОЈ УСТАНОВИ ЗА ОДГОЈ И ОБРАЗОВАЊЕ ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА ЛУКАВАЦ	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	29.6.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-177/22	Ж-БР-08-122/20,	ОПШТИНСКОМ СУДУ У ТУЗЛИ	09 - ПРАВОСУЂЕ	29.6.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-178/22	Ж-БР-01-25/22,	1. ЈАВНОЈ УСТАНОВИ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД КАЛЕСИЈА 2. КАНТОНАЛНОМ ТУЖИЛАШТВУ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА 3. ЈАВНОЈ УСТАНОВИ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД КАЛЕСИЈА И КАНТОНАЛНОМ ТУЖИЛАШТВУ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	29.6.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-179/22	Ж-БР-08-30/22,	КАНТОНАЛНОМ СУДУ У ТУЗЛИ	09 - ПРАВОСУЂЕ	29.6.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-180/22	Ж-СА-06-117/22, Ж-СА-06-118/22, Ж-СА-06-119/22,	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ФЕДЕРАЛНА УПРАВА ПОЛИЦИЈЕ САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-22 - НА ОСНОВУ СТАРОСНЕ ДОБИ	4.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-181/22	Ж-БЛ-05-24/22,	МИНИСТАРСТВО САОБРАЋАЈА И ВЕЗА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	4.7.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-182/22	Ж-БЛ-05-175/22,	МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	25.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-183/22	Ж-БЛ-05-188/22,	АГЕНЦИЈА ЗА ИДЕНТИФИКАЦИОНА ДОКУМЕНТА, ЕВИДЕНЦИЈУ И РАЗМЈЕНУ ПОДАТАКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	4.7.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-184/22	Ж-БЛ-06-266/22,	ГРАД ТУЗЛА СЛУЖБА ЗА ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ, ПОДУЗЕТНИШТВО И ПОЉОПРИВРЕДУ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-17 - НА ОСНОВУ ОБРАЗОВАЊА	4.7.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-185/22	Ж-БЛ-06-174/22,	ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА БАЊА ЛУКА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	4.7.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-186/22	Ж-БЛ-06-98/22,	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ ИНСПЕКТОРАТ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПРОСВЈЕТНА ИНСПЕКЦИЈА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	4.7.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-187/22	Ж-БЛ-06-240/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ВЛАДА БОСАНСКО-ПОДРИЊСКОГ КАНТОНА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	4.7.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-188/22	Ж-БЛ-04-395/21,	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО/МИРОВИНСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ МОСТАР	25 - ПЕНЗИЈЕ	4.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-189/22	Ж-СА-05-793/21,	ОПШТИНА ЗАВИДОВИЋИ ЗАВИДОВИЋИ	15 - ИМОВИНСКО ПРАВНИ	8.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-190/22	Ж-СА-05-488/22,	ЈП „ВЕТЕРИНАРСКА СТАНИЦА“ Д.О.О. САНСКИ МОСТ Н/Р: ДИРЕКТОРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	8.7.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-191/22	Ж-МО-06-56/22,	ГРАД МОСТАР Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИКА МОСТАР	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-11 - НА ОСНОВУ ЕТНИЧКЕ ПРИПАДНОСТИ	15.7.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-192/22	Ж-БЛ-05-88/22,	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКО-ПРАВНЕ ПОСЛОВЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	19.7.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-193/22	Ж-БЛ-02-255/22,	ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ХЕРЦЕГОВАЧКО- НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	19.7.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-194/22	Ж-СА-04-415/22, Ж-СА-06-416/22,	ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ, ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ И МЛАДЕ САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	19.7.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-195/22	Ж-СА-05-474/22,	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ МОСТАР Н/Р: ДИРЕКТОРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	19.7.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-196/22	Ж-БЛ-08-245/22,	ГРАД БАЊАЛУКА ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ И КОМУНАЛНУ ПОЛИЦИЈУ ОДСЈЕК ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ	19 - УПРАВА	22.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-197/22	Ж-СА-05-363/22,	ОПШТИНА ЦЕНТАР САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р ОПШТИНСКОГ НАЧЕЛНИКА	05 - ПОЛИЦИЈА	19.7.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-198/22	Ж-ЛИ-05-57/22,	ВЛАДА КАНТОНА 10 - ПРЕМИЈЕРА ВЛАДЕ - СЛУЖБЕНИК ЗА ИНФОРМИСАЊЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	9.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-199/22	Ж-ЛИ-08-91/22,	УПРАВА ЗА ПИТАЊА БРАНИТЕЉА И СТРАДАЛНИКА ДОМОВИНСКОГ РАТА ХВО ТОМИСЛАВГРАД	19 - УПРАВА	9.8.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-200/22	Ж-СА-04-1114/21,	ЈЗУ БОЛНИЦА „СРБИЈА“ ИСТОЧНО САРАЈЕВО ИСТОЧНО САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРА НА ЗНАЊЕ: МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА И СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ БАЊА ЛУКА Н/Р МИНИСТРА	23 - ЗДРАВСТВО	20.7.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-201/22	Ж-СА-05-357/22,	ЈП ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА БИХ САРАЈЕВО Н/Р ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	20.7.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-202/22	Ж-СА-02-413/22,	ЈУ ДОМ ЗДРАВЉА ЗЕНИЦА ЗЕНИЦА Н/Р ДИРЕКТОРА НА ЗНАЊЕ: КАНТОНАЛНИ СУД У ЗЕНИЦИ ЗЕНИЦА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	20.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-203/22	Ж-СА-06-580/20,	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	26.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-204/22	Ж-СА-02-222/22,	ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ЗЕНИЧКО- ДОБОЈСКОГ КАНТОНА ЗЕНИЦА Н/Р ДИРЕКТОРА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	26.7.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-205/22	Ж-СА-01-148/22,	МИНИСТАРСТВО ЗА ОДГОЈ И ОБРАЗОВАЊЕ КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	26.7.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-206/22	Ж-СА-05-1223/21,	ОБАВЈЕШТАЈНО-СИГУРНОСНА АГЕНЦИЈА БИХ САРАЈЕВО	29 - МИГРАЦИЈЕ И АЗИЛ	21.7.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-207/22	Ж-БЛ-02-337/22, Ж- БЛ-02-373/22, Ж-БЛ- 02-374/22,	ФОНД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	25.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-208/22	Ж-СА-06-275/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА, ГДИН ФАДИЛ НОВАЛИЋ ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАД И СОЦИЈАЛНУ ПОЛИТИКУ САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА, ГДИН ВЕСКО ДРЉАЧА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-23 - НА ОСНОВУ ИНВАЛИДИТЕТА	25.7.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-209/22	Ж-СА-05-389/22,	ГРАД ЗЕНИЦА ГРАДСКО ВИЈЕЋЕ ЗЕНИЦА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	25.7.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	НЕ
П-210/22	Ж-СА-04-1259/21,	ПОН-ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО САОБРАЋАЈА САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	25.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-211/22	Ж-БЛ-05-119/22, Ж-БЛ-05-120/22, Ж-БЛ-05-206/22, Ж-СА-05-135/22, Ж-СА-05-151/22,	ОПШТИНА БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	23.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-212/22	Ж-СА-08-374/22,	ОПШТИНА НОВО САРАЈЕВО САРАЈЕВО	20 - РАТНЕ ШТЕТЕ	25.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-213/22	Ж-БЛ-08-459/20,	ВИСОКИ СУДСКИ И ТУЖИЛАЧКИ САВЈЕТ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ОКРУЖНИ ПРИВРЕДНИ СУД БАЊА ЛУКА	09 - ПРАВОСУЂЕ	29.7.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-214/22	Ж-ЛИ-06-75/22,	ОПШТИНА БОСАНСКО ГРАХОВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИНГ	2.8.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-215/22	Ж-ЛИ-08-74/22,	ПОН-ЖАЛБЕНО ВИЈЕЋЕ ВЛАДЕ КАНТОНА 10	19 - УПРАВА	2.8.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-216/22	Ж-БР-06-144/22, Ж-БР-06-145/22, Ж-БР-06-146/22, Ж-БР-06-147/22, Ж-БР-06-148/22, Ж-БР-06-149/22, Ж-БР-06-150/22, Ж-БР-06-151/22, Ж-БР-06-152/22, Ж-БР-06-153/22, Ж-БР-06-154/22, Ж-БР-06-155/22, Ж-БР-06-156/22, Ж-БР-06-157/22, Ж-БР-06-158/22, Ж-БР-06-159/22, Ж-БР-06-160/22, Ж-БР-06-161/22, Ж-БР-06-162/22, Ж-БР-06-163/22, Ж-БР-06-164/22, Ж-БР-06-165/22, Ж-БР-06-166/22, Ж-БР-06-167/22, Ж-БР-06-168/22, Ж-БР-06-169/22, Ж-БР-06-170/22, Ж-БР-06-171/22, Ж-БР-06-172/22, Ж-БР-06-173/22, Ж-СА-04-789/22,	ВЛАДА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА Н/Р ПРЕМИЈЕРА ТУЗЛА МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА И НАУКЕ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА ТУЗЛА КАНТОНАЛНА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА ИНСПЕКТОРАТ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКУ, КУЛТУРУ И СПОРТ ТУЗЛА	01, - ДИСКРИМИНАЦИЈА И 10 - РАДНИ ОДНОСИ	12.8.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-217/22	Ж-СА-05-279/22,	ПОН-ОПШТИНА ПАЛЕ ПАЛЕ Н/Р: НАЧЕЛНИКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	17.8.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-218/22	Ж-БЛ-04-65/22,	ПОН-ПОРЕСКА УПРАВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПОДРУЧНИ ЦЕНТАР БАЊАЛУКА ПОДРУЧНА ЈЕДИНИЦА БАЊАЛУКА	25 - ПЕНЗИЈЕ	22.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-219/22	Ж-БЛ-04-408/22,	ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ -МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА -МИНИСТАРСТВО УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ АГЕНЦИЈА ЗА ДРЖАВНУ УПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	23.8.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-220/22	Ж-БЛ-04-113/22,	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ КАНТОНАЛНА АДМИНИСТРАТИВНА СЛУЖБА У ЗЕНИЦИ	25 - ПЕНЗИЈЕ	22.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-221/22	Ж-БЛ-05-681/20,	ОКРУЖНО ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО У ПРИЈЕДОРУ	17 - ЈАВНЕ ИСПРАВЕ	22.8.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-222/22	Ж-СА-01-558/22,	ПОН-МИНИСТАРСТВО БЕЗБЈЕДНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ СЛУЖБА ЗА ПОСЛОВЕ СА СТРАНЦИМА ИЛИЦА Н/Р ДИРЕКТОРА СЛОБОДАНА УЈИЋА	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	23.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-223/22	Ж-БЛ-02-176/22,	МИНИСТАРСТВО ЦИВИЛНИХ ПОСЛОВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА И СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	23.8.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-224/22	Ж-СА-06-354/22,	ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-22 - НА ОСНОВУ СТАРОСНЕ ДОБИ	26.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-225/22	Ж-СА-06-743/22,	УНИВЕРЗИТЕТ У САРАЈЕВУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-12 - НА ОСНОВУ НАЦИОНАЛНОГ ИЛИ СОЦИЈАЛНОГ ПОРИЈЕКЛА	26.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-226/22	Ж-СА-08-196/22,	ОПШТИНА ВИТЕЗ ВИТЕЗ Н/Р: НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ	19 - УПРАВА	26.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-227/22	Ж-СА-05-1121/21,	ГРАД ГРАДАЧАЦ ГРАДАЧАЦ Н/Р ГРАДСКОГ ВИЈЕЋА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	29.8.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-228/22	Ж-СА-05-351/22,	ПОН-МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, МЛАДИХ, КУЛТУРЕ И СПОРТА СРЕДЊОБОСАНСКОГ КАНТОНА ТРАВНИК	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	29.8.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-229/22	Ж-БЛ-08-166/22,	ФОНД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	09 - ПРАВОСУЂЕ	30.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-230/22	Ж-БЛ-05-100/22,	ОПШТИНА КОТОР ВАРОШ Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	29.8.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-231/22	Ж-БЛ-04-277/22,	КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ БУДУЋНОСТ А.Д.	21 - КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	2.8.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-232/22	Ж-ЛИ-08-101/22,	ПОН-ФЕДЕРАЛНА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ САРАЈЕВО	19 - УПРАВА	30.8.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-233/22	Ж-ЛИ-05-77/22,	ПОН-ОПШТИНА ЈАЈЦЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	30.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-234/22	Ж-БЛ-06-70/22,	ОПШТИНА БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ Н/Р НАЧЕЛНИКА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	31.8.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-235/22	Ж-БЛ-06-197/22,	ОПШТИНА КУПРЕС	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	31.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-236/22	Ж-СА-05-618/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО Н/Р: ПРЕМИЈЕРА ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	31.8.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-237/22	Ж-СА-01-561/22,	ЈАВНА УСТАНОВА „ ПЕТА ГИМАНЗИЈА „ САРАЈЕВО САРАЈЕВО	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	31.8.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-238/22	Ж-СА-05-754/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	31.8.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-239/22	Ж-СА-05-63/22,	ОПШТИНА БРЕЗА ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ БРЕЗА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	1.9.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-240/22	Ж-МО-06-76/22,	ЈКП "СТАНДАРД" Д.О.О. КОЊИЦ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	15.9.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-241/22	Ж-МО-04-27/22,	ПОН-ИНСТИТУТ ЗА МЕДИЦИНСКО ВЈЕШТАЧЕЊЕ ЗДРАВСТВЕНОГ СТАЊА ОДЈЕЛ ЗА ПРВОСТЕПЕНИ ПОСТУПАК МОСТАР МОСТАР	23 - ЗДРАВСТВО	15.9.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-242/22	Ж-СА-05-880/17,	ОПШТИНА БУГОЈНО ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ	19 - УПРАВА	15.9.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-243/22	Ж-СА-05-1206/16,	ОПШТИНА ЖЕПЧЕ Н/Р ОПШТИНСКОГ НАЧЕЛНИКА ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ ЖЕПЧЕ	19 - УПРАВА	15.9.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-244/22	Ж-БЛ-05-300/22,	ПОН-ЈУ "КАНТОНАЛНИ ФОНД ЗА ПОМОЋ У СТАМБЕНОМ ЗБРИЊАВАЊУ И ЗАПОШЉАВАЊУ БОРАЧКИХ ПОПУЛАЦИЈА, ПРОГНАНИХ ОСОБА И СОЦИЈАЛНО УГРОЖЕНИХ КАТЕГОРИЈА" БИХАЋ Н/Р ДИРЕКТОРА	19 - УПРАВА	19.9.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-245/22	Ж-БЛ-05-400/22,	ФОНД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ФИЛИЈАЛА БАЊА ЛУКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	19.9.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-246/22	Ж-БЛ-04-144/22,	ЈУ МЈЕШОВИТА СРЕДЊА ШКОЛА БИХАЋ Н/Р ШКОЛСКОМ ОДБОРУ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	19.9.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-247/22	Ж-БЛ-05-383/22,	ГРАД БАЊА ЛУКА Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИКА СКУПШТИНА ГРАДА БАЊА ЛУКА Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА СКУПШТИНЕ ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА САОБРАЋАЈ И ПУТЕВЕ Н/Р НАЧЕЛНИКА ОДЈЕЉЕЊА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	8.9.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-248/22	Ж-СА-05-773/22,	ОПШТИНА НОВО САРАЈЕВО САРАЈЕВО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	21.9.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-249/22	Ж-СА-01-573/22,	ЈУ „ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД „ КАКАЊ КАКАЊ ЈУ „ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД „ ВИСОКО ВИСОКО	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА -- 13-1 - ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД	21.9.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-250/22	Ж-СА-05-658/22,	ОПШТИНА БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	21.9.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-251/22	Ж-СА-05-663/22,	КЈКП „ТОПЛАНЕ-САРАЈЕВО“ Д.О.О. САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р КОМИСИЈЕ ЗА ПРОВОЂЕЊЕ КОНКУРСНЕ ПРОЦЕДУРЕ ЗА ИЗБОР И ИМЕНОВАЊЕ ЧЛАНОВА УПРАВЕ КЈКП „ТОПЛАНЕ-САРАЈЕВО“ Д.О.О. САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	21.9.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-252/22	Ж-СА-05-56/22,	КАНТОН САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО ЗА ОДГОЈ И ОБРАЗОВАЊЕ САРАЈЕВО ЈУ ИНСТИТУТ ЗА РАЗВОЈ ПРЕДУНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	21.9.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-253/22	Ж-СА-05-550/22,	ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКИ КАНТОН МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА ЗЕНИЦА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	21.9.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-254/22	Ж-БЛ-05-286/22,	ФЕДЕРАЛНОМ МИНИСТАРСТВУ РАСЕЉЕНИХ ОСОБА И ИЗБЈЕГЛИЦА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	12.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-255/22	Ж-БЛ-05-296/22,	ДИРЕКТОРУ РЕГУЛАТОРНЕ АГЕНЦИЈЕ ЗА КОМУНИКАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	12.10.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-256/22	Ж-БЛ-05-334/22,	ОПШТИНА КОЗАРСКА ДУБИЦА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	12.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-257/22	Ж-СА-05-921/22,	ОПШТИНА САНСКИ МОСТ СЛУЖБА ЗА ОПШТУ УПРАВУ И ДРУШТВЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ САНСКИ МОСТ Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	14.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-258/22	Ж-МО-04-47/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	19.10.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-259/22	Ж-МО-08-99/22,	ЈУ ДОМ ЗДРАВЉА МОСТАР МОСТАР	09 - ПРАВОСУЂЕ -- 09-3 - ИЗВРШЕЊЕ ПРЕСУДА	19.10.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-260/22	Ж-МО-04-176/21,	МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА ХНК МОСТАР, ОШ "АЛИЈА ИСАКОВИЋ" ПРОЗОР ПРОЗОР	11 - ОБРАЗОВАЊЕ -- 11-2 - ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ	19.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-261/22	Ж-СА-05-997/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА ЗЕНИЦА Н/Р МИНИСТРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	19.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-262/22	Ж-СА-05-603/22,	СКУПШТИНА ХЕРЦЕГ-БОСАНСКОГ КАНТОНА ТОМИСЛАВГРАД	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2 - ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА	19.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-263/22	Ж-БЛ-05-87/22,	ГРАД ГРАДАЧАЦ ГРАДСКО ВИЈЕЋЕ ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕМ ГРАДСКОГ ВИЈЕЋА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	20.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-264/22	Ж-БЛ-05-379/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА УСК БИХАЋ Н/Р МИНИСТРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	20.10.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-265/22	Ж-БЛ-04-153/22,	ЈЗУ ДОМ ЗДРАВЉА СТАНАРИ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	20.10.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-266/22	Ж-БЛ-05-201/22,	ФЕДЕРАЛНА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ ОПШТИНА КЉУЧ	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	20.10.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-267/22	Ж-БЛ-05-187/22,	ГРАД БИХАЋ Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИКА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	20.10.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-268/22	Ж-БЛ-05-419/22,	ГРАД ТУЗЛА - СЛУЖБА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКО-ПРАВНЕ ПОСЛОВЕ КАНТОНАЛНА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	15 - ИМОВИНСКО ПРАВНИ	20.10.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-269/22	Ж-БЛ-08-707/20,	ОКРУЖНО ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО У БАЊАЛУЦИ	26 - ТУЖИЛАШТВА	20.10.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-270/22	Ж-СА-05-748/22,	СКУПШТИНА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р: ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ Г. ОКЕРИЋ ЕЛВЕДИНА НА ЗНАЊЕ: МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ И УПРАВЕ КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р: МИНИСТРИЦЕ ГЋЕ СОФТИЋ КАДЕНИЋ ДАРЈЕ МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р: МИНИСТРА Г. КАТИЋА АДМИРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	21.10.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-271/22	Ж-СА-08-574/22,	МИНИСТАРСТВО КОМУНАЛНЕ ПРИВРЕДЕ, ИНФРАСТРУКТУРЕ, ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ОКОЛИНЕ КС САРАЈЕВО НА ЗНАЊЕ: ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА САРАЈЕВО	19 - УПРАВА	20.10.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-272/22	Ж-БЛ-05-500/22,	ПОН-ГРАД БАЊА ЛУКА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	20.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-273/22	Ж-СА-08-701/22,	ОПШТИНА ДОЊИ ВАКУФ ДОЊИ ВАКУФ	19 - УПРАВА	20.10.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ

П-274/22	Ж-СА-05-448/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА САРАЈЕВО ЗАВОД ЗА ТРАНФУЗИЈСКУ МЕДИЦИНУ ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	20.10.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-275/22	Ж-СА-04-853/22,	КЛП ЦЕНТАР "СКЕНДЕРИЈА" Д.О.О САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРА	10 - РАДНИ ОДНОСИ	7.11.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-276/22	Ж-БЛ-04-83/22,	ПОН-МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА	10 - РАДНИ ОДНОСИ	21.10.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-277/22	Ж-БЛ-06-740/21,	ДОМ ЗДРАВЉА БОСАНСКА КРУПА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	21.10.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-278/22	Ж-СА-05-968/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА КАНТОНА САРАЈЕВО УПРАВА ПОЛИЦИЈЕ ЧЕТВРТА ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА ПОЛИЦИЈСКО ОДЈЕЉЕЊЕ РАЈЛОВАЦ САРАЈЕВО	05 - ПОЛИЦИЈА	21.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-279/22	Ж-СА-05-881/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА, ГДИН НОВАЛИЋ ФАДИЛА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	21.10.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-280/22	Ж-СА-05-684/22,	ЈАВНА ЗДРАВСТВЕНА УСТАНОВА АМБУЛАНТА "СТАРИ ГРАД" ХРЕША ИСТОЧНИ СТАРИ ГРАД САРАЈЕВО	05 - ПОЛИЦИЈА	24.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-281/22	Ж-ЛИ-04-126/22,	ОПШТИНА ГЛАМОЧ ЈП "КОМУНАЛАЦ" Д.О.О. ГЛАМОЧ	21 - КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	7.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-282/22	Ж-МО-04-95/22,	ПОН-ЈКП ГРАДИНА ДОЊИ ВАКУФ ОПШТИНА ДОЊИ ВАКУФ	21 - КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	25.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-283/22	Ж-МО-05-25/22,	ОПШТИНА ЈАБЛАНИЦА ЈАБЛАНИЦА	15 - ИМОВИНСКО ПРАВНИ	25.10.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-284/22	Ж-БЛ-05-460/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА ТУЗЛА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 - НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	13.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-285/22	Ж-БЛ-05-629/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА БАЊА ЛУКА	05 - ПОЛИЦИЈА	10.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-286/22	Ж-БЛ-05-322/22,	ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	31.10.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-287/22	Ж-БЛ-05-489/22,	А.Д. "ГРАД" БИЈЕЉИНА Н/Р ДИРЕКТОРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 - НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	31.10.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-288/22	Ж-БЛ-05-511/22,	ЈУ УГОСТИТЕЉСКО-ТРГОВИНСКО-ТУРИСТИЧКА ШКОЛА БАЊА ЛУКА Н/Р ДИРЕКТОРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	7.11.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-289/22	Ж-БЛ-05-252/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА - УПРАВА ПОЛИЦИЈЕ - ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА ЗАВИДОВИЋИ	05 - ПОЛИЦИЈА -- 05-1 - ЖАЛБА НА РАД ПОЛИЦИЈЕ	25.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-290/22	Ж-БЛ-05-434/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	17 - ЈАВНЕ ИСПРАВЕ	15.10.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-291/22	Ж-БЛ-05-421/22,	ТУЗЛАНСКИ КАНТОН МИНИСТАРСТВО ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ОКОЛИНЕ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	7.11.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-292/22	Ж-СА-04-623/22,	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА САРАЈЕВО Н/Р ПОМОЋНИЦЕ МИНИСТРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА И РЕОСИГУРАЊА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРИЦЕ ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВСТВО ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРА УНИВЕРЗИТЕТСКИ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р ГЕНЕРАЛНЕ ДИРЕКТОРИЦЕ	23 - ЗДРАВСТВО	7.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-293/22	Ж-СА-05-201/21,	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА САРАЈЕВО	05 - ПОЛИЦИЈА	7.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-294/22	Ж-ЛИ-08-164/22, Ж- ЛИ-08-165/22,	ПОН-ВЛАДА КАНТОНА 10 СТРУЧНЕ СЛУЖБЕ ВЛАДЕ КАНТОНА 10 УПРАВА ЗА ПИТАЊА БРАНИТЕЉА И СТРАДАЛНИКА ДОМОВИНСКОГ РАТА ХВО-А ТОМИСЛАВГРАД	19 - УПРАВА	8.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-295/22	Ж-БЛ-05-488/22,	ВЛАДА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА Н/Р ПРЕМИЈЕРА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	8.11.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-296/22	Ж-СА-01-905/22,	КАТОЛИЧКИ ШКОЛСКИ ЦЕНТАР „ПЕТАР БАРБАРИЋ“ ОСНОВНА ШКОЛА ТРАВНИК ТРАВНИК	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	9.11.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-297/22	Ж-СА-01-905/22,	КАТОЛИЧКИ ШКОЛСКИ ЦЕНТАР „ПЕТАР БАРБАРИЋ“ ОСНОВНА ШКОЛА ТРАВНИК ТРАВНИК	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	9.11.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-298/22	Ж-СА-05-418/16,	ОПШТИНА ЦАЗИН Н.Р. НАЧЕЛНИКА	19 - УПРАВА	9.11.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-299/22	Ж-СА-08-1109/22,	АДВОКАТСКА/ОДВЈЕТНИЧКА КОМОРА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	31 - АДВОКАТИ	9.11.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ

П-300/22	Ж-СА-02-948/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА НА ЗНАЊЕ: ПАРЛАМЕНТ ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ ПРЕДСТАВНИЧКОГ ДОМА ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД БОСАНСКО-ПОДРИЊСКОГ КАНТОНА ГОРАЖДЕ ГОРАЖДЕ Н/Р ДИРЕКТОРИЦЕ ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА НА ЗНАЊЕ: ПАРЛАМЕНТ ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ ПРЕДСТАВНИЧКОГ ДОМА ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД БОСАНСКО-ПОДРИЊСКОГ КАНТОНА ГОРАЖДЕ ГОРАЖДЕ Н/Р ДИРЕКТОРИЦЕ	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	9.11.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-301/22	Ж-СА-02-503/22,	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА САРАЈЕВО Н/Р ПОМОЋНИЦЕ МИНИСТРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА И РЕОСИГУРАЊА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРИЦЕ ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА ТУЗЛА Н/Р ДИРЕКТОРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ХЕРЦЕГОВАЧКО-НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА МОСТАР Н/Р ДИРЕКТОРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА ЗЕНИЦА Н/Р ДИРЕКТОРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА БИХАЋ Н/Р ДИРЕКТОРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА КАНТОНА 10 ЛИВНО Н/Р ДИРЕКТОРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ПОСАВСКОГ КАНТОНА ОЦАК Н/Р ДИРЕКТОРА ЗАВОД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ ЗАПАДНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ КАНТОНА ГРУДЕ Н/Р ДИРЕКТОРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА СРЕДЊОБОСАНСКОГ КАНТОНА НОВИ ТРАВНИК Н/Р ДИРЕКТОРА ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА БОСАНСКО-ПОДРИЊСКОГ КАНТОНА ГОРАЖДЕ ГОРАЖДЕ Н/Р ДИРЕКТОРА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	9.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-302/22	Ж-МО-03-55/22,	МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕЊА И ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА ХНК МОСТАР	04 - ВЈЕРСКЕ СЛОБОДЕ / РЕЛИГИЈА	10.11.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-303/22	Ж-СА-02-594/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	15.11.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-304/22	Ж-БЛ-04-299/22,	ГРАД ДОБОЈ ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ ДОБОЈ Н/Р НАЧЕЛНИКА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	17.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-305/22	Ж-БЛ-04-466/22,	ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	17.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-306/22	Ж-СА-05-834/22,	КАНЦЕЛАРИЈА ЗА РАЗМАТРАЊЕ ЖАЛБИ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ НА ЗНАЊЕ: ЖАЛБЕНО ВИЈЕЋЕ ПРИ ВИЈЕЋУ МИНИСТРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	18.11.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-307/22	Ж-СА-04-923/22,	УНСКО-САНСКИ КАНТОН ОПШТИНА ВЕЛИКА КЛАДУША Н/Р НАЧЕЛНИКА ВЕЛИКА КЛАДУША	10 - РАДНИ ОДНОСИ	18.11.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-308/22	Ж-СА-04-756/22,	ПОН-ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ САРАЈЕВО Н/Р: ДИРЕКТОРА	25 - ПЕНЗИЈЕ	18.11.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-309/22	Ж-СА-08-733/22,	ПОН-ОПШТИНА ДОЊИ ВАКУФ ДОЊИ ВАКУФ Н/Р: НАЧЕЛНИКА	19 - УПРАВА	18.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-310/22	Ж-СА-05-792/19,	ОПШТИНА БОСАНСКА КРУПА ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	18.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-311/22	Ж-СА-08-330/22,	СЛУЖБА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ ОРГАНА И ТИЈЕЛА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО МИНИСТАРСТВО ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ОКОЛИША КАНТОНА САРАЈЕВО УПРАВА ЗА СТАМБЕНА ПИТАЊА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	19 - УПРАВА	18.11.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-312/22	Ж-СА-04-1146/22,	ВИЈЕЋЕ МИНИСТРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА И ТРЕЗОРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО Н/Р МИНИСТРА	10 - РАДНИ ОДНОСИ	21.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-313/22	Ж-ЛИ-05-162/22,	ПОН - ВЛАДА КАНТОНА 10 Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА ВЛАДЕ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	28.11.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-314/22	Ж-ЛИ-04-179/22,	ЈУ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ТРАВНИК	10 - РАДНИ ОДНОСИ	28.11.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-315/22	Ж-ЛИ-02-155/22, Ж-ЛИ-02-156/22,	ЈУ ЦЕНТАР ЗА ЕДУКАЦИЈУ СУДИЈА И ТУЖИЛАЦА ФБИХ	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	28.11.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-316/22	Ж-БЛ-06-541/22,	СРЕДЊОБОСАНСКИ КАНТОН МИНИСТАРСТВО ПРАВОСУЂА И УПРАВЕ ОПШТИНСКИ СУД ЈАЛЦЕ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	1.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-317/22	Ж-БЛ-06-341/22,	ГРАД БАЊА ЛУКА	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	2.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-318/22	Ж-БЛ-06-601/22,	ГРАД ОРАШЈЕ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	2.12.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-319/22	Ж-БЛ-05-295/22,	ПОН-ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ПРОМЕТА И КОМУНИКАЦИЈА ЈП ЖЕЉЕЗНИЦЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	2.12.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-320/22	Ж-СА-01-565/22,	СЛУЖБА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ОПШТИНЕ НОВО САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРИЦЕ СЛУЖБА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ОПШТИНЕ НОВИ ГРАД САРАЈЕВО Н/Р ДИРЕКТОРИЦЕ	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА -- 13-1 - ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД	6.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-321/22	Ж-СА-05-1046/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА БИХАЋ Н/Р МИНИСТРА	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	6.12.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-322/22	Ж-СА-05-786/22,	ПОН- ОПШТИНА ПАЛЕ СЛУЖБА ЗА ИНФОРМИСАЊЕ И ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	6.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-323/22	Ж-СА-06-1009/18,	ОПШТИНСКИ СУД У САРАЈЕВУ САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	6.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-324/22	Ж-МО-04-14/22,	МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА ХНК МОСТАР	11 - ОБРАЗОВАЊЕ -- 11-4 - ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ	7.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-325/22	Ж-СА-06-244/22,	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ФЕДЕРАЛНА УПРАВА ПОЛИЦИЈЕ САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИЊГ	7.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-326/22	Ж-ЛИ-04-187/22,	ЈП "КОМУНАЛНО" Д.О.О. ЛИВНО	21 - КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	9.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-327/22	Ж-БЛ-08-619/22,	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКО-ПРАВНЕ ПОСЛОВЕ	19 - УПРАВА	13.12.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-328/22	Ж-БЛ-05-635/22,	ПОН-ГРАД БАЊА ЛУКА	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	13.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-329/22	Ж-БЛ-01-675/22,	АД "ГЛАС СРПСКЕ" БАЊАЛУКА ДОМ ЗДРАВЉА БАЊАЛУКА	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	14.12.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-330/22	Ж-БЛ-05-422/22,	ЖЕЉЕЗНИЦЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ А.Д. ДОБОЈ ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ МИНИСТАРСТВО САОБРАЋАЈА И ВЕЗА	33 - БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОЋ	14.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-331/22	Ж-БЛ-05-681/22,	АГЕНЦИЈА ЗА КВАЛИТЕТ И АКРЕДИТАЦИЈУ У ЗДРАВСТВУ У ФЕДЕРАЦИЈИ БИХ	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	14.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-332/22	Ж-БЛ-05-329/21,	КАНТОНАЛНИ СУД У МОСТАРУ	15 - ИМОВИНСКО ПРАВНИ	14.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-333/22	Ж-БР-05-103/21,	ПОН-ГРАДУ ГРАДАЧАЦ, СЛУЖБИ ЗА ГРАЂЕВИНСКО-ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ	32 - ИНСПЕКЦИЈЕ	16.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-334/22	Ж-СА-08-1216/22,	ЦРВЕНИ КРСТ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПАЛЕ	19 - УПРАВА	16.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-335/22	Ж-СА-05-610/22,	СКУПШТИНА ОПШТИНЕ СРЕБРЕНИЦА	22 - ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	16.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ

П-336/22	Ж-СА-01-343/22,	МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКУ, КУЛТУРУ И СПОРТ ЗЕНИЧКО – ДОБОЈСКОГ КАНТОНА ЗЕНИЦА	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	16.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-337/22	Ж-СА-01-882/22,	ЈАВНА УСТАНОВА ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ЗЕНИЦА ЗЕНИЦА	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	16.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-338/22	Ж-СА-07-264/22,	ПОН-КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО ХЕРЦЕГОВАЧКО НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА МОСТАР	07 - ЗАТВОРИ	16.12.2022	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-339/22	Ж-СА-06-1064/19,	ПОН-ОПШТИНСКИ СУД У САРАЈЕВУ САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА	16.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-340/22	Ж-СА-04-850/22,	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО Н/Р ПРЕМИЈЕРА ВЛАДЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА РАДНЕ ГРУПЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	16.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-341/22	Ж-СА-03-509/22,	ГРАД ЗЕНИЦА ЗЕНИЦА	18 - МАЊИНЕ	20.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-342/22	Ж-СА-08-467/22,	ГРАД БИХАЋ БИХАЋ	19 - УПРАВА	20.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-343/22	Ж-СА-05-807/22,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	03 - ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	20.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-344/22	Ж-ЛИ-04-167/22,	ЈАВНО ПОДУЗЕЋЕ „КОМУНАЛНО“ Д.О.О. ЛИВНО Н/Р ДИРЕКТОРА	21 - КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	20.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	НЕ
П-345/22	Ж-СА-05-236/16,	ПОН-ОПШТИНА НОВИ ГРАД САРАЈЕВО САРАЈЕВО Н/Р ОПШТИНСКОГ НАЧЕЛНИКА	15 - ИМОВИНСКО ПРАВНИ	20.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-346/22	Ж-СА-08-662/22,	ВИЈЕЋЕ МИНИСТРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ МИНИСТАРСТВО КОМУНИКАЦИЈА И ТРАНСПОРТА САРАЈЕВО	19 - УПРАВА	20.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-347/22	Ж-МО-06-128/21,	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА ТРЕБИЊЕ ТРЕБИЊЕ	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-11 - НА ОСНОВУ ЕТНИЧКЕ ПРИПАДНОСТИ	22.12.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-348/22	Ж-МО-08-32/22,	СКУПШТИНА ХНК, МОСТАР МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА ХНК, МОСТАР ЈУ ОСНОВНА ШКОЛА "МУЈАГА КОМАДИНА" МОСТАР ОПШТИНСКИ СУД МОСТАР	09 - ПРАВОСУЂЕ -- 09-3 - ИЗВРШЕЊЕ ПРЕСУДА	22.12.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-349/22	Ж-МО-01-85/22,	МИНИСТАРСТВО БЕЗБЈЕДНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ СЛУЖБА ЗА ПОСЛОВЕ СА СТРАНИЦИМА МОСТАР	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	22.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-350/22	Ж-БЛ-04-35/22,	ОДБОР ДРЖАВНЕ СЛУЖБЕ ЗА ЖАЛБЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ	10 - РАДНИ ОДНОСИ	22.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-351/22	Ж-СА-01-1320/22,	ЈУ ДОМ ЗДРАВЉА КАНТОНА САРАЈЕВО Н.Р. ДИРЕКТОРА	13 - ПРАВА ДЈЕТЕТА	23.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ

П-352/22	Ж-БЛ-04-780/22,	ФОНД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	25 - ПЕНЗИЈЕ	27.12.2022	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-353/22	Ж-МО-02-183/21,	ВЛАДА ХНК Н/Р ПРЕМИЈЕРА, Г. НЕВЕНКА ХЕРЦЕГА МОСТАР ГРАД МОСТАР Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИКА, Г. МАРИА КОРДИЋА МОСТАР	12 - ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	29.12.2022	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-354/22	Ж-СА-06-1125/20,	ЈАВНА УСТАНОВА СЛУЖБА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	01 - ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 - МОБИЊ	29.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-355/22	Ж-СА-08-826/22,	ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО САРАЈЕВО	09 - ПРАВОСУЂЕ	29.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-356/22	Ж-СА-08-472/22,	ПОН-ОПШТИНА ИЛИЏА ИЛИЏА Н/Р НАЧЕЛНИКА	19 - УПРАВА	29.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-357/22	Ж-СА-08-733/22,	ОПШТИНА ДОЊИ ВАКУФ ДОЊИ ВАКУФ Н/Р: НАЧЕЛНИКА	19 - УПРАВА	29.12.2022	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-358/22	Ж-СА-04-835/22,	ПОН-ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО Н/Р: ПРЕМИЈЕРА	10 - РАДНИ ОДНОСИ	29.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-359/22	Ж-СА-04-1107/22,	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ "ОНСА" Д.О.О САРАЈЕВО САРАЈЕВО	10 - РАДНИ ОДНОСИ	29.12.2022	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА

АНЕКС I ПРЕГЛЕД БУЏЕТА ЗА 2022. ГОДИНУ

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Институција: Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине

Сједиште: Бања Лука

ИД: 4403087410007

Шифра дјелатности: 69.10

Образац 2.

Организациони код: 0304

Фонд: Општи фонд (10)

Пројектни код: 0

Збирни образац: x

Преглед расхода и издатака по економским категоријама

Период извјештавања: од 1.1.2022. до 31.12.2022.

БУЏЕТ

Редни број	Опис	Економ. Код	Буџет	Измјене и допуне (ребаланс, реструктура, прерасподјела, резерва, намјенска средства и др.)	Кориговани буџет	Остварени кумулативни износ укупних расхода и издатака	Остварени кумулативни износ истог периода претходне године	Проценат 7/6 x 100	Проценат 7/8 x 100
1	2	3	4	5	6 (4+5)	7	8	9	10
1	Укупни расходи и издаци (2+16)		2.779.000	27.500	2.806.500	2.507.480	2.315.392	89	108
2	Укупни текући расходи (3+6)	610000	2.728.000	27.500	2.755.500	2.456.880	2.315.392	89	106
3	Плате и накнаде трошкова запослених (4+5)	611000	2.424.000	27.500	2.451.500	2.218.407	2.098.887	90	106
4	Бруто плате и накнаде плата	611100	2.146.000		2.146.000	1.956.292	1.883.202	91	104
5	Накнаде трошкова запослених	611200	278.000	27.500	305.500	262.115	215.685	86	122
6	Издаци за материјал, ситан инвентар и услуге (7+.....+15)	613000	304.000		304.000	238.473	216.505	78	110
7	Путни трошкови	613100	75.000		75.000	56.872	40.655	76	140
8	Издаци телефонских и поштанских услуга	613200	52.000		52.000	39.988	44.076	77	91
9	Издаци за енергију и комуналне услуге	613300	7.000		7.000	4.616	5.085	66	91
10	Набавка материјала и ситног инвентара	613400	33.000		33.000	31.607	24.471	96	129
11	Издаци за услуге превоза и горива	613500	23.000		23.000	15.662	11.142	68	141
12	Унајмљивање имовине и опреме	613600	13.000		13.000	12.800	12.803	98	100
13	Издаци за текуће одржавање	613700	26.000		26.000	11.441	15.768	44	73
14	Издаци осигурања, банкарских услуга и услуга платног промета	613800	6.000		6.000	4.516	4.731	75	95
15	Уговорене и друге посебне услуге	613900	69.000		69.000	60.971	57.774	88	106
16	Укупни капитални издаци		51.000		51.000	50.600	0	99	
17	Издаци за набавку сталних средстава	821000	51.000		51.000	50.600	0	99	
18	Набавка опреме	821300	51.000		51.000	50.600	0	99	

АНЕКС II ПРЕГЛЕД ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДИ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА 2022. ГОДИНЕ

1. Јавни органи на нивоу Босне и Херцеговине који су испунили обавезу именовања службеника за информисање и доставили Водич и Индекс регистар у складу с члановима 19. и 20. ЗОСПИ:

1. Агенција за полицијску подршку Босне и Херцеговине;
2. Агенција за државну службу Босне и Херцеговине;
3. Агенција за форензичка испитивања и вјештачења Босне и Херцеговине;
4. Агенција за идентификационе документе, евиденцију и размјену података Босне и Херцеговине;
5. Агенција за јавне набавке и Канцеларија за разматрање жалби Босне и Херцеговине;
6. Агенција за лијекове и медицинска средства Босне и Херцеговине;
7. Агенција за надзор над тржиштем Босне и Херцеговине;
8. Агенција за осигурање депозита Босне и Херцеговине;
9. Агенција за осигурање у Босни и Херцеговини;
10. Агенција за поштански промет Босне и Херцеговине;
11. Агенција за предшколско, основно и средње образовање Босне и Херцеговине;
12. Агенција за превенцију корупције и координацију борбе против корупције Босне и Херцеговине;
13. Агенција за рад и запошљавање Босне и Херцеговине;
14. Агенција за развој високог образовања, и осигурање квалитета Босне и Херцеговине;
15. Агенција за безбједност хране Босне и Херцеговине;
16. Агенција за статистику Босне и Херцеговине;
17. Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова Босне и Херцеговине;
18. Агенција за унапређење иностраних инвестиција Босне и Херцеговине;
19. Агенција за заштиту личних података Босне и Херцеговине;
20. Архив Босне и Херцеговине;
21. Центар за информисање и признавање докумената из подручја високог образовања Босне и Херцеговине;
22. Центар за уклањање мина Босне и Херцеговине;
23. Централна банка Босне и Херцеговине;
24. Централна изборна комисија Босне и Херцеговине;
25. Дирекција за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине;
26. Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине-БХДЦА;
27. Дирекција за економско планирање Босне и Херцеговине;
28. Дирекција за европске интеграције Босне и Херцеговине;
29. Државна агенција за истраге и заштиту Босне и Херцеговине;
30. Државна регулаторна агенција за радијацијску и нуклеарну безбједност Босне и Херцеговине;
31. Државна регулаторна комисија за електричну енергију Босне и Херцеговине;
32. Електропренос Босне и Херцеговине;
33. Фонд за повратак Босне и Херцеговине;
34. Гранична полиција Босне и Херцеговине;
35. Институција омбудсмена за заштиту потрошача Босне и Херцеговине;
36. Институт за акредитацију Босне и Херцеговине;
37. Институт за интелектуално власништво Босне и Херцеговине;
38. Институт за стандардизацију Босне и Херцеговине;
39. Комисија за концесије Босне и Херцеговине;

40. Комисија за очување националних споменика Босне и Херцеговине;
41. Комисија за рачуноводство и ревизију Босне и Херцеговине;
42. Комисија за уклањање мина Босне и Херцеговине;
43. Конкурентски савјет Босне и Херцеговине;
44. Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине;
45. Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине;
46. Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине;
47. Министарство обране/одбране Босне и Херцеговине;
48. Министарство правде Босне и Херцеговине;
49. Министарство безбједности Босне и Херцеговине;
50. Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине;
51. Министарство спољних послова Босне и Херцеговине;
52. Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине;
53. Обавјештајно-безбједносна агенција Босне и Херцеговине;
54. Одбор државне службе за жалбе Босне и Херцеговине;
55. Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине;
56. Правобранилаштво Босне и Херцеговине;
57. Предсједништво Босне и Херцеговине;
58. Регулаторна агенција за комуникације Босне и Херцеговине;
59. Служба за послове са странцима Босне и Херцеговине;
60. Служба за заједничке послове институција Босне и Херцеговине;
61. Суд Босне и Херцеговине;
62. Тужилаштво Босне и Херцеговине;
63. Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља;
64. Управа за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине;
65. Канцеларија координатора за реформу јавне управе Босне и Херцеговине;
66. Канцеларија за ревизију финансијског пословања институција Босне и Херцеговине;
67. Канцеларија за ветеринарство Босне и Херцеговине;
68. Канцеларија за законодавство Босне и Херцеговине;
69. Уставни суд Босне и Херцеговине;
70. Вањскотрговинска/Спољнотрговинска комора Босне и Херцеговине;
71. Савјет министара Босне и Херцеговине;
72. Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине.

2. Јавни органи на нивоу Босне и Херцеговине који су током 2022. године достављали статистичке податке у складу с чланом 20 ЗОСПИ:

1. Агенција за идентификациона документа, евиденцију и размјену података БиХ;
2. Агенција за надзор над тржиштем БиХ;
3. Агенција за осигурање у БиХ;
4. Агенција за рад и запошљавање БиХ;
5. Агенција за заштиту личних података у БиХ;
6. Агенција за јавне набавке БиХ;
7. Агенција за полицијску подршку БиХ;
8. Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова Мостар – Министарство безбједности БиХ;
9. Агенција за безбједност хране БиХ;
10. Агенција за државну службу БиХ;
11. Агенција за превенцију корупције и координацију борбе против корупције БиХ;
12. БХ Пошта;

13. Централна банка БиХ;
14. Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине;
15. Дирекција за економско планирање БиХ;
16. Дирекција за европске интеграције БиХ;
17. Дирекција за координацију полицијских тијела БиХ;
18. Државна регулаторна комисија за електричну енергију;
19. Електропривреда БиХ;
20. Електропренос БиХ;
21. Фонд за повратак БиХ;
22. Гранична полиција БиХ;
23. Институт за интелектуално власништво БиХ;
24. Институција омбудсмена за заштиту потрошача Босне и Херцеговине;
25. Конкурентски савјет БиХ;
26. Министарство за људска права и избјеглице БиХ;
27. Министарство комуникација и транспорта БиХ;
28. Министарство спољних послова БиХ;
29. Министарство одбране БиХ;
30. Министарство правде БиХ;
31. Министарство безбједности БиХ;
32. Министарство спољне трговине и економских односа БиХ/Канцеларија за ветеринарство БиХ, Управа БиХ за заштиту здравља биља, Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ;
33. Министарство цивилних послова БиХ;
34. Министарство финансија и трезора БиХ;
35. Предсједништво БиХ– Секретаријат;
36. Канцеларија координатора за реформу јавне управе БиХ;
37. Канцеларија за разматрање жалби БиХ;
38. Уставни суд Босне и Херцеговине;
39. Савјет министара БиХ – Генерални секретаријат;
40. Високи судски и тужилачки савјет БиХ;

У погледу достављања статистичких података од стране јавних органа на државном нивоу, Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине констатује да је 40 јавних органа испуњавало своју обавезу у извјештајној години, што је нешто више у односу на 2021. годину.

3. Јавни органи на нивоу Федерације Босне и Херцеговине који су током 2022. године достављали статистичке податке у складу с ЗОСПИ:

1. Агенција за банкарство Федерације Босне и Херцеговине;
2. Центар за едукацију судија и тужилаца у Федерацији БиХ;
3. Федерални хидрометеоролошки завод;
4. Федерално министарство здравства;
5. Федерално министарство унутрашњих послова;
6. Федерално министарство културе и спорта;
7. Федерално министарство просторног уређења;
8. Федерална управа за инспекцијске послове;
9. Град Горажде;
10. Град Мостар;
11. Ј.П. Међународни аеродром „Сарајево“ д.о.о;

12. ЈП Олимпијски базен Отока;
13. Кантонални суд у Зеници;
14. Кантонални суд у Тузли;
15. Кантонална управа цивилне заштите Кантона Сарајево;
16. Кантонална управа за инспекцијске послове Кантона Сарајево;
17. Кантонално тужилаштво Зеничко-добојског кантона;
18. Комисија за вриједносне папире Федерације Босне и Херцеговине;
19. Министарство унутрашњих послова Тузланског кантона;
20. Министарство унутрашњих послова Кантона Сарајево;
21. Министарство за грађеве, просторно уређење и заштиту околиша Унско-санског кантона;
22. Општина Сански Мост;
23. Општина Кључ;
24. Општина Фоча;
25. Општина Хаџићи;
26. Општина Ново Сарајево;
27. Општина Тешањ;
28. Општина Фојница;
29. Општина Читлук;
30. Општина Илијаш;
31. Општина Травник;
32. Општина Нови Травник;
33. Општински суд у Високом;
34. Регулаторна комисија за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине (ФЕРК);
35. Универзитет у Сарајеву;
36. Влада Федерације Босне и Херцеговине

У извјештајној години, обавезу достављања статистичких података у складу с ЗОСПИ испунило је 36 јавних органа на подручју Федерације Босне и Херцеговине, што је приближно као 2021. године.

4. Јавни органи на нивоу Републике Српске који су током 2022. године доставили статистичке податке у складу с ЗОСПИ:

1. Фонд за пензијско и инвалидско осигурање Републике Српске;
2. Град Градишка;
3. Јавна установа „Воде Српске“ Бијељина;
4. Окружно јавно тужилаштво Бања Лука;
5. Окружни привредни суд Добој;
6. Основни суд у Теслићу;

У 2022. години, обавезу достављања статистичких података испунило је 6 јавних органа на нивоу Републике Српске, те није било значајнијих промјена у односу на претходну годину.

5. Током 2022. године сљедећи јавни органи су испунили обавезу достављања рјешења о службенику за информисање, Водич и Индекс регистра у складу с ЗОСПИ:

1. Агенција за форензичка испитивања и вјештачења (Рјешење о именовању службеника за информисање, Водич);
2. Агенција за полицијску подршку - Министарство безбједности БиХ (Водич и Обавјештење о именовању службеника за информисање);
3. Агенција за јавне набавке (Рјешење о именовању службеника за информисање);

4. Центар за информисање и признавање докумената из области високог образовања (Информација о службенику за информисање);
5. Централна хармонизацијска јединица, Министарство финансија и трезора (Рјешење о именовању службеника за информисање, Водич и Индекс регистар);
6. Конкурвенцијски савјет БиХ (Подаци о особи задуженој за информисање)
7. Канцеларија за законодавство Савјета министара БиХ (Рјешење о именовању службеника за информисање, Водич);
8. Тужилаштво-Тужитељство Босне и Херцеговине (Обавјештење о именовању службеника за информисање);
9. Министарство за борачка питања Тузланског кантона (Рјешење о именовању службеника за информисање);
10. Министарство комуналне привреде, инфраструктуре, просторног уређења, грађења и заштите околиша Кантона Сарајево (Индекс регистар, Образац захтјева за приступ информацијама и Рјешење о одређивању службеника за информисање);
11. Министарство за правосуђе и управу Зеничко-добојског кантона (Рјешење о именовању службеника за информисање);
12. Агенција за банкарство Федерације Босне и Херцеговине (Одлука о именовању службеника за информисање);
13. Федерални завод за статистику (Рјешење о именовању службеника за информисање);
14. Правобранилаштво Кантона Сарајево (Рјешење о именовању службеника за информисање);
15. Кабинет премијера Кантона Сарајево (Рјешење о одређивању службеника за информисање);
16. Кантонални завод за заштиту културно-хисторијског и природног наслеђа Сарајево (Одлука о именовању службеника за информисање);
17. Влада Унско-санског кантона (Рјешење о именовању службеника за информисање);
18. Комисија за концесије Републике Српске (Одлука о именовању службеника за информисање);
19. Комисија за вриједносне папире Федерације БиХ (Информација о службенику за информисање);
20. БХ Пошта (Рјешење о именовању службеника за информисање);
21. Рјешење о измјени Рјешења о одређивању службеника за информисање у кабинету Предсједавајућег и замјеника предсједавајућег Скупштине Кантона Сарајево, број: 01-02-44351/22 од 27.10.2022. године;
22. Обавјештење о измјени службеника за информисање у Канцеларији Владе Жупаније Западнохерцеговачке за европске интеграције;
23. Универзитет у Сарајеву - Институт за генетичко инжењерство и биотехнологију (Рјешење о именовању службеника за информисање);
24. Општина Маглај (Рјешење о именовању службеника за информисање);
25. Општина Фојница (Рјешење о именовању службеника за информисање);
26. Општински суд у Јајцу (Подаци службеника за информисање);
27. Град Високо (Рјешење о одређивању службеника за информисање);
28. ЈУ Центар за социјални рад Лакташи (Водич за приступ информацијама);
29. ЈУ Центар за социјални рад Бановићи (Водич за приступ информацијама);

АНЕКС III ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ СТАТИСТИЧКИХ ИНДИКАТОРА

ОДЈЕЉЕЊЕ	Запримљено у 2022	Пренесено из ранијих година	Укупно рађено у 2022	Укупно завршено у 2022	Пренесено у 2023.г.
01 - Одјељење за праћење остваривања права дјеце	219	116	335	209	126
02 - Одјељење за праћење остваривања права особа са инвалидитетом	66	11	77	48	29
03 - Одјељење за праћење остваривања права националних, вјерских и других мањина	12	2	14	5	9
04 - Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права	675	358	1033	646	387
05 - Одјељење за праћење остваривања политичких и грађанских права	857	466	1323	830	493
06 - Одјељење за елиминацију свих облика дискриминације	208	307	515	218	297
07 - Одјељење за праћење остваривања права особа лишених слободе	77	62	139	82	57
08 - Одјељење за праћење остваривања права у правосуђу и управи	736	341	1077	707	370
УКУПНО	2850	1663	4513	2745	1768

Рад по жалбама по одјељењима у 2022. години

Одјељење	Број
01 - Одјељење за праћење остваривања права дјете // Сарајево	111
02 - Одјељење за праћење остваривања права особа са инвалидитетом // Сарајево	34
03 - Одјељење за праћење остваривања права националних, вјерских и других мањина // Сарајево	6
04 - Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права // Сарајево	341
05 - Одјељење за праћење остваривања политичких и грађанских права // Сарајево	328
06 - Одјељење за елиминацију свих облика дискриминације // Сарајево	97
07 - Одјељење за праћење остваривања права особа лишених слободе // Сарајево	62
08 - Одјељење за праћење остваривања права у правосуђу и управи // Сарајево	364
Укупан број предмета Сарајево	1343
01 - Одјељење за праћење остваривања права дјете // Бањалука	79
02 - Одјељење за праћење остваривања права особа са инвалидитетом // Бањалука	21
03 - Одјељење за праћење остваривања права националних, вјерских и других мањина // Бањалука	3
04 - Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права // Бањалука	165
05 - Одјељење за праћење остваривања политичких и грађанских права // Бањалука	338
06 - Одјељење за елиминацију свих облика дискриминације // Бањалука	56
07 - Одјељење за праћење остваривања права особа лишених слободе // Бањалука	11
08 - Одјељење за праћење остваривања права у правосуђу и управи // Бањалука	166
Укупан број предмета Бања Лука	839
01 - Одјељење за праћење остваривања права дјете // Брчко	9
02 - Одјељење за праћење остваривања права особа са инвалидитетом // Брчко	1
03 - Одјељење за праћење остваривања права националних, вјерских и других мањина // Брчко	2
04 - Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права // Брчко	107
05 - Одјељење за праћење остваривања политичких и грађанских права // Брчко	75
06 - Одјељење за елиминацију свих облика дискриминације // Брчко	44
07 - Одјељење за праћење остваривања права особа лишених слободе // Брчко	1
08 - Одјељење за праћење остваривања права у правосуђу и управи // Брчко	49
Укупан број предмета Брчко	288
01 - Одјељење за праћење остваривања права дјете // Мостар	19
02 - Одјељење за праћење остваривања права особа са инвалидитетом // Мостар	7
03 - Одјељење за праћење остваривања права националних, вјерских и других мањина // Мостар	1
04 - Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права // Мостар	33
05 - Одјељење за праћење остваривања политичких и грађанских права // Мостар	45
06 - Одјељење за елиминацију свих облика дискриминације // Мостар	8
07 - Одјељење за праћење остваривања права особа лишених слободе // Мостар	3
08 - Одјељење за праћење остваривања права у правосуђу и управи // Мостар	39
Укупан број предмета Мостар	155
01 - Одјељење за праћење остваривања права дјете // Ливно	1
02 - Одјељење за праћење остваривања права особа са инвалидитетом // Ливно	3
04 - Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права // Ливно	29
05 - Одјељење за праћење остваривања политичких и грађанских права // Ливно	71

06 - Одјелење за елиминацију свих облика дискриминације // Ливно	3
08 - Одјелење за праћење остваривања права у правосуђу и управи // Ливно	118
Укупан број предмета Ливно	225
Укупан број предмета у Институцији	2850

Број жалби по канцеларијама у 2022. години

Повреда права	Поткатегорија	Број предмета
01 - Дискриминација	00 - Остало	100
01 - Дискриминација	01-01 - Узнемиравање	4
01 - Дискриминација	01-02 - Сексуално узнемиравање	1
01 - Дискриминација	01-03 - Мобинг	43
01 - Дискриминација	01-09 - На основу језика	3
01 - Дискриминација	01-10 - На основу вјере	3
01 - Дискриминација	01-11 - На основу етничке припадности	10
01 - Дискриминација	01-12 - На основу националног или социјалног поријекла	7
01 - Дискриминација	01-13 - На основу везе са националном мањином	1
01 - Дискриминација	01-14 - На основу политичког или другог увјерења	2
01 - Дискриминација	01-15 - На основу имовног стања	1
01 - Дискриминација	01-16 - На основу чланства у синдикату или другом удружењу	2
01 - Дискриминација	01-17 - На основу образовања	4
01 - Дискриминација	01-18 - На основу друштвеног положаја и пола	5
01 - Дискриминација	01-19 - На основу сексуалне оријентације	1
01 - Дискриминација	01-20 - На основу родног идентитета	1
01 - Дискриминација	01-21 - На основу полних карактеристика	1
01 - Дискриминација	01-22 - На основу старосне доби	7
01 - Дискриминација	01-23 - На основу инвалидитета	2
01 - Дискриминација	01-24 - Говор мржње	1
01 - Дискриминација	СУМА	199
02 - Медији и слобода информисања	СУМА	12
03 - Приступ информацијама	00 - Остало	239
03 - Приступ информацијама	03-1 - неодлучивање у законском року	56
03 - Приступ информацијама	03-2 - одбијање приступа информацијама	12
03 - Приступ информацијама	03-3 - право на двостепеност	1
03 - Приступ информацијама	СУМА	308
04 - Вјерске слободе / религија	СУМА	3
05 - Полиција	00 - Остало	131
05 - Полиција	05-1 - жалба на рад полиције	19
05 - Полиција	05-2 - жалбе полицијских службеника	3
05 - Полиција	СУМА	153
06 - Јавни приходи	СУМА	4
07 - Затвори	00 - Остало	68
07 - Затвори	07-1 - коришћење заводских погодности и посјете	3
07 - Затвори	07-2 - здравствена заштита и хигијенски услови	7
07 - Затвори	СУМА	78
08 - Равноправност полова	СУМА	8

09 - Правосуђе	00 - Остало	282
09 - Правосуђе	09-1 - жалбе на рад судија/суткиња	12
09 - Правосуђе	09-2 - дужина трајања поступка (члан 6)	29
09 - Правосуђе	09-3 - извршење пресуда	22
09 - Правосуђе	09-4 - ВСТС	2
09 - Правосуђе	СУМА	347
10 - Радни односи	СУМА	251
11 - Образовање	00 - Остало	28
11 - Образовање	11-2 - основно образовање	4
11 - Образовање	11-3 - средње образовање	1
11 - Образовање	11-4 - високо образовање	14
11 - Образовање	СУМА	47
12 - Особе са инвалидитетом	СУМА	66
13 - Права дјетета	00 - Остало	202
13 - Права дјетета	13-1 - Центри за социјални рад	12
13 - Права дјетета	СУМА	214
14 - Екологија заштита околине	СУМА	18
15 - Имовинско правни	СУМА	117
16 - Насиље	00 - Остало	5
16 - Насиље	16-1 - насиље у породици	1
16 - Насиље	16-2 - вршњачко насиље	1
16 - Насиље	СУМА	7
17 - Јавне исправе	СУМА	30
18 - Мањине	СУМА	10
19 - Управа	СУМА	292
20 - Ратне штете	СУМА	15
21 - Комуналне услуге	СУМА	107
22 - Влада и министарска именовања	СУМА	104
23 - Здравство	СУМА	59
24 - Социјална заштита	СУМА	63
25 - Пензије	СУМА	127
26 - Тужилаштва	СУМА	76
28 - Предмети корупције	СУМА	3
29 - Миграције и азил	СУМА	19
30 - Слобода окупљања	СУМА	1
31 - Адвокати	СУМА	13
32 - Инспекције	СУМА	86
33 - Бесплатна правна помоћ	СУМА	13
СУМА	СУМА	2850

Број жалби примљених по поткатегоријама 2022. године

Р.бр.	Начин окончања	Предмети 2022	Предмети из ранијих година	Укупно
1	У току интервенције Омбудсмена	484	306	790
2	Препоруком Омбудсмена	165	196	361
3	Незаинтересованост странке за даље вођење поступка	243	83	326
4	Неприхватљива жалба	494	114	608
5	На други начин	316	271	587
6	Ненадлежност и уступање предмета надлежном органу	40	8	48
7	Прослијеђен другој канцеларији Омбудсмена	8	1	9
8	Специјалним извјештајем	1	4	5
9	Поновни поступак	10	1	11
10	Укупно	1761	984	2745

САМО ЗА НЕПРИХВАТЉИВА ЖАЛБА - ПОТКАТЕГОРИЗАЦИЈА

00 - остало	111	29	140
01 - анонимна жалба	1	0	1
02 - злонамјерна жалба	1	0	1
03 - неоснована жалба	302	77	379
04 - жалба не садржи никакав захтјев	6	0	6
05 - нарушавање легитимних права треће стране	2	0	2
06 - кашњење подносиоца од 1г. након чињеница, догађаја или одлуке	6	1	7
07 - нису исцрпљена сва правна средства	30	2	32
08 - жалба непотпуна или неразумљива (није накнадно допуњена)	15	2	17
09 - подносилац одустао од жалбе	3	1	4
10 - жалба са већ разматраним чињеницама (дуплирање жалбе)	13	1	14
11 - чињенично стање прије 14. децембра 1995.г.	4	1	5
Укупно	494	114	608

Број жалби које су завршене//начин окончања жалби у 2022. години

Р.бр.	Повреда права	Број препорука
1	01 - Дискриминација	75
2	02 - Медији и слобода информисања	1
3	03 - Приступ информацијама	76
4	04 - Вјерске слободе / религија	1
5	05 - Полиција	12
6	06 - Јавни приходи	1
7	07 - Затвори	1
8	09 - Правосуђе	24
9	10 - Радни односи	37
10	11 - Образовање	6
11	12 - Особе са инвалидитетом	19
12	13 - Права дјетета	23
13	14 - Екологија заштита околине	1
14	15 - Имовинско правни	8
15	17 - Јавне исправе	3
16	18 - Мањине	1
17	19 - Управа	45
18	20 - Ратне штете	2
19	21 - Комуналне услуге	8
20	22 - Влада и министарска именовања	50
21	23 - Здравство	6
22	24 - Социјална заштита	1
23	25 - Пензије	6
24	26 - Тужилаштва	2
25	29 - Миграције и азил	1
26	31 - Адвокати	1
27	32 - Инспекције	16
28	33 - Бесплатна правна помоћ	1
29	УКУПНО	428

Начин реализације	Број предмета
Дјелимично реализована	16
Нема одговора	100
Није реализована	108
Остварена сарадња	75
Реализована	129
Укупно	428

Број жалби с препорукама издатим у 2022. години по категоријама повреда права и реализацији

Назив одјељења	Број предмета са препоруком у 2022. години
01 - Одјељење за праћење остваривања права дјете	24
02 - Одјељење за праћење остваривања права особа са инвалидитетом	18
03 - Одјељење за праћење остваривања права националних, вјерских и других мањина	2
04 - Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права	67
05 - Одјељење за праћење остваривања политичких и грађанских права	172
06 - Одјељење за елиминацију свих облика дискриминације	77
07 - Одјељење за праћење остваривања права особа лишених слободе	1
08 - Одјељење за праћење остваривања права у правосуђу и управи	67
Укупан број препорука у предметима	428

Број жалби с издатом препоруком по одјељењима у 2022. години

Назив одјељења	Број препорука
01 - Одјељење за праћење остваривања права дјете	24
02 - Одјељење за праћење остваривања права особа са инвалидитетом	14
03 - Одјељење за праћење остваривања права националних, вјерских и других мањина	2
04 - Одјељење за праћење остваривања економских, социјалних и културних права	65
05 - Одјељење за праћење остваривања политичких и грађанских права	155
06 - Одјељење за елиминацију свих облика дискриминације	43
07 - Одјељење за праћење остваривања права особа лишених слободе	1
08 - Одјељење за праћење остваривања права у правосуђу и управи	55
Укупан број препорука	359

Број препорука по одјељењима у 2022. години

Канцеларија	Број предмета са препоруком
Канцеларија Сарајево	187
Канцеларија Бања Лука	143
Канцеларија Брчко	50
Канцеларија Мостар	23
Канцеларија Ливно	25
Укупан број препорука у предметима	428

Број жалби с издатом препоруком по канцеларијама у 2022. години

Канцеларија	Број препорука
Канцеларија Сарајево	167
Канцеларија Бања Лука	130
Канцеларија Брчко	20
Канцеларија Мостар	23
Канцеларија Ливно	19
Укупан број препорука	359

Број препорука по канцеларијама у 2022. години

Р.Бр.	Назив органа	Број предмета	Сједиште органа
1	ОПШТИНСКИ СУД САРАЈЕВО	59	САРАЈЕВО
2	КАНТОНАЛНИ СУД САРАЈЕВО	33	САРАЈЕВО
3	ОСНОВНИ СУД БАЊА ЛУКА	32	БАЊА ЛУКА
4	ОПШТИНСКИ СУД ЛИВНО	25	ЛИВНО
5	КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО САРАЈЕВО	24	САРАЈЕВО
6	КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	24	ТУЗЛА
7	ОПШТИНСКИ СУД БИХАЋ	20	БИХАЋ
8	КАНТОНАЛНИ СУД ЛИВНО	17	ЛИВНО
9	ОПШТИНСКИ СУД ТУЗЛА	15	ТУЗЛА
10	ОПШТИНСКИ СУД МОСТАР	13	МОСТАР
11	ОКРУЖНИ СУД БАЊА ЛУКА	12	БАЊА ЛУКА
12	ВИСОКИ СУДСКИ И ТУЖИЛАЧКИ САВЈЕТ БИХ	11	САРАЈЕВО
13	ВРХОВНИ СУД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10	БАЊА ЛУКА
14	ОПШТИНСКИ СУД ЦАЗИН	9	ЦАЗИН
15	ОКРУЖНО ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО БАЊА ЛУКА	8	БАЊА ЛУКА
16	УСТАВНИ СУД БиХ	8	САРАЈЕВО
17	КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА	7	ЗЕНИЦА
18	КАНТОНАЛНИ СУД БИХАЋ	6	БИХАЋ
19	ОКРУЖНО ТУЖИЛАШТВО ПРИЈЕДОР	6	ПРИЈЕДОР
20	ОПШТИНСКИ СУД ЗЕНИЦА	6	ЗЕНИЦА

20 најчешћих противних страна из области судова

Р.Бр.	Назив органа	Број предмета	Сједиште органа
1	МУП КАНТОНА САРАЈЕВО	51	САРАЈЕВО
2	МУП РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	43	БАЊА ЛУКА
3	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ПИО/МИО	40	ТУЗЛА
4	КАНТОН ТУЗЛА МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА НАУКЕ КУЛТУРЕ И СПОРТА	39	ТУЗЛА
5	ГРАД БАЊАЛУКА	33	БАЊА ЛУКА
6	ФОНД ПИО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	31	БИЈЕЉИНА
7	ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД	21	СРЕБРЕНИК
8	МУП ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	18	ТУЗЛА
9	МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	17	БАЊА ЛУКА
10	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКО ПРАВНЕ ПОСЛОВЕ	17	БАЊА ЛУКА
11	ГРАД МОСТАР	17	МОСТАР
12	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ПИО/МИО КАС ТУЗЛА	17	ТУЗЛА
13	ОПШТИНА НОВИ ГРАД	16	НОВИ ГРАД
14	МУП ЗЕ-ДО КАНТОНА	16	ЗЕНИЦА
15	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ	15	САРАЈЕВО
16	ЗАВОД ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА, ПРИТВОРА И ДРУГИХ МЈЕРА БиХ	14	ИСТОЧНА ИЛИЦА
17	ОПШТИНА СТАРИ ГРАД	13	САРАЈЕВО
18	ЈП ВОДОВОД ТУЗЛА	13	ТУЗЛА
19	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ	12	БАЊА ЛУКА
20	СЛУЖБА ЗА ПРИВРЕДУ И ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ ЛИВНО	12	ЛИВНО

20 најчешћих противних страна без области правосуђа